

**Slezská univerzita v Opavě
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné**

**VYBRANÉ KAPITOLY
Z GEOGRAFIE CESTOVNÍHO
RUCHU**

Patrik Kajzar

Karviná 2015

Obor: Hotelnictví a Ekonomika cestovního ruchu

Anotace: Tento studijní materiál „Vybrané kapitoly z geografie cestovního ruchu“ je určen studentům oboru Hotelnictví a Ekonomika cestovního ruchu, a také studentům specializace Ekonomika cestovního ruchu. Studijní text je rozdělen do 6-ti kapitol, ve kterých se studenti seznámí se základy teorie cestovního ruchu, dále pak s mezinárodním cestovním ruchem a se základy geografie cestovního ruchu. Studentům budou také představeny lokalizační, selektivní a realizační předpoklady cestovního ruchu v ČR. Poslední dvě kapitoly této studijní opory jsou věnovány problematice rajonizace cestovního ruchu v ČR a představení jednotlivých krajů v ČR z hlediska geografie cestovního ruchu.

Klíčová slova: Cestovní ruch, mezinárodní cestovní ruch, geografie cestovního ruchu, střediska cestovního ruchu, Česká republika, rajonizace.

**Slezská univerzita v Opavě
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné**

Autor: **Ing. Patrik Kajzar, Ph.D.**

Recenzenti: doc. RNDr. Pavol Plesník, PhD.
Ing. Jiří Poláček

ISBN **978-80-7510-156-3**

OBSAH

Úvod	3
1 Základy teorie cestovního ruchu	4
1.1 Charakteristika a význam cestovního ruchu	4
1.2 Hlavní formy a druhy cestovního ruchu	6
1.3 Trendy v cestovním ruchu	10
2 Mezinárodní cestovní ruch	16
3 Základy geografie cestovního ruchu	24
3.1 Předmět geografie cestovního ruchu	24
3.2 Předpoklady a faktory cestovního ruchu	25
3.2.1 Lokalizační předpoklady a faktory cestovního ruchu	26
3.2.2 Selektivní předpoklady a faktory cestovního ruchu	29
3.2.3 Realizační předpoklady a faktory cestovního ruchu	31
3.3 Klasifikace, typologizace a regionalizace oblastí a středisek cestovního ruchu	31
4 Geografie cestovního ruchu České republiky	35
4.1 Předpoklady rozvoje cestovního ruchu v České republice	37
4.1.1 Lokalizační předpoklady cestovního ruchu v České republice	37
4.1.2 Selektivní předpoklady cestovního ruchu v České republice	46
4.1.3 Realizační předpoklady cestovního ruchu v České republice	52
4.2 Cestovní ruch v České republice	60
5 Rajonizace České republiky z hlediska cestovního ruchu	66
6 Geografie cestovního ruchu v krajích České republiky	69
6.1 Hlavní město Praha	70
6.2 Středočeský kraj	75
6.3 Jihočeský kraj	79
6.4 Plzeňský kraj	84
6.5 Karlovarský kraj	88
6.6 Ústecký kraj	92
6.7 Liberecký kraj	97
6.8 Královéhradecký kraj	101
6.9 Pardubický kraj	106
6.10 Kraj Vysočina	110
6.11 Jihomoravský kraj	114

6.12	Olomoucký kraj	120
6.13	Zlínský kraj	125
6.14	Moravskoslezský kraj	130
Závěr		140
Seznam použité literatury		141

ÚVOD

"Svět je jako kniha. Kdo necestuje, zůstane u první stránky."

Sv. Augustin

Na počátku hromadného cestování stál baptistický kněz Thomas Cook. Rozvoj železnice mu umožnil rozvinout princip organizovaných cest ve velkém. A vynálezce moderního cestování se činil natolik, že cestovní kancelář s jeho jménem existuje dodnes a je druhou největší v Evropě. Poutě na svatá místa, ozdravné pobyty či denní výlety po stresu pracovního týdne - pro každého měl Cook vždy něco v nabídce. V roce 1846 poprvé zorganizoval komerční zájezdy po železnici: dvoutýdenní pobyt ve Skotsku nabízel za velmi nízkou cenu. Na historický nápad s hromadnou přepravou přišel Cook v červnu 1841 při cestě z domova v Harboroughu do Leicesteru v britském regionu Midlands. Právě zkušenosti knihkupce a vydavatele mu napomohly při rozběhu cestovního ruchu. Začal totiž vydávat týdeník Cook's Excursionist. Jeho heslo znělo "Co je pára pro mašiny, to je reklama pro mou cestovní kancelář".

Na konci 19. století a na začátku 20. století se cestovní ruch stal objektem zkoumání mnoha vědních disciplín jako prostorový, sociologický i ekonomický jev. V současnosti je objektem zájmu ekonomie, sociologie, geografie, medicíny, psychologie, marketingu a dalších vědních disciplín, které zkoumají cestovní ruch vždy z vlastního zorného úhlu a jím vlastního metodologického aparátu.

Vědecké disciplíny, které zkoumají cestovní ruch, tvoří jeden celek - teorii cestovního ruchu. Předmětem teorie cestovního ruchu je cestovní ruch jako komplexní jev. V soustavě disciplín, které zkoumají cestovní ruch, patří významné místo geografii cestovního ruchu.

Geografie cestovního ruchu (geography of tourism) je obor zabývající se studiem zákonitostí prostorových vztahů mezi cestovním ruchem a rekreací na straně jedné a krajinnou sférou na straně druhé, zákonitostmi a faktickým rozmístěním cestovního ruchu v oblastech různé prostorové hierarchie, dále studiem lokalizačních, selektivních a realizačních faktorů a podmínek rozvoje cestovního ruchu (příroda, historie, životní úroveň, urbanizace, životní prostředí, infrastruktura, apod.). Geografie cestovního ruchu se také zabývá analýzou vlivu cestovního ruchu na změny ve struktuře a rozmístění hospodářství v oblasti jeho realizace, vyhodnocuje oblasti z hlediska možných a vhodných forem cestovního ruchu s ohledem na přírodní, kulturní, společenské podmínky, ochranu životního prostředí, ekonomický rozvoj.

Poznatky z geografie cestovního ruchu jsou zvláště důležité pro pracovníky cestovního ruchu, ať již jde o průvodce cestovního ruchu, delegáty, pracovníky cestovních kancelářů, agentur, turistických informačních center, hoteliéry, animátory rekreačních a lázeňských zařízení či pracovníky veřejné správy na úseku rozvoje cestovního ruchu.

Tento studijní materiál obsahuje vybrané kapitoly z geografie cestovního ruchu, rozdělených do 6-ti kapitol. V první kapitole se studenti seznámí s charakteristikou a významem cestovního ruchu, dále pak s hlavními formami a druhy cestovního ruchu a v neposlední řadě také s novými trendy v cestovním ruchu. V dalších kapitolách se studenti seznámí jednak se základními informacemi z mezinárodního cestovního ruchu, tak i se základními poznatky z oblasti geografie cestovního ruchu. Pozornost bude také věnována geografii cestovního ruchu v České republice a předpokladům rozvoje a rozmístění cestovního ruchu v konkrétních územních celcích. Poslední kapitola je nejrozsáhlejší a je věnována základním poznatkům a charakteristikám z oblasti geografie cestovního ruchu v jednotlivých krajích ČR.

Přeji Vám všem mnoho úspěšných cest, plno nevšedních zážitků a důvodů k úsměvu.

Patrik Kajzar

1 Základy teorie cestovního ruchu

Cestovní ruch je významným sektorem národního hospodářství. Jeho význam v průběhu 20. století významně vzrostl a stal běžnou součástí života obyvatel vyspělých států. Považujeme ho za společensko-ekonomický fenomén současnosti. Rozhodující mírou přispívá ke tvorbě hrubého národního produktu, pomáhá vyrovnávat regionální disparity apod.

Cestovní ruch je interdisciplinárním jevem, tj. předmětem zkoumání mnoha vědních disciplín. Poznatky z jednotlivých disciplín tvoří interdisciplinární vědu - teorii cestovního ruchu. Teorie cestovního ruchu plní ve vztahu k vědním disciplínám, které zkoumají cestovní ruch, integrující a zevšeobecňující funkci. (Lindnerová, 2013)

1.1 Charakteristika a význam cestovního ruchu

Cestovní ruch – turismus (angl. tourism), dnes právem často označovaný přímo za turistický průmysl, tvoří rovněž nesmírně široký komplex činností a podílí se na něm celá řada subjektů. Cílem tohoto oboru je umožnit, organizovat a zpříjemnit občanům cestování, ať již rekreační či poznávací. Hlavním subjektem je v cestovním ruchu cestující občan. K uspokojení jeho přání a potřeb se postupně vytvořila celá široká škála profesí a profesionálních podnikatelských subjektů. Šíře oboru cestovního ruchu tak ve svých ekonomických souvislostech přináší značný multiplikační efekt. (Kesner, Novotný a Škodová-Parmová, 2008)

Vznik novodobého cestovního ruchu spojujeme s obdobím průmyslové revoluce ve vyspělých státech jako důsledkem technického, ekonomického a sociálního rozvoje. Vznik a rozvoj novodobého cestovního ruchu přitom předpokládá: (Gúčík, 2001)

- možnost svobodného pohybu lidí,
- existenci primární nabídky, která je základem tvorby produktu jako předmětu spotřeby v cestovním ruchu,
- takový stupeň technického, ekonomického a sociálního rozvoje, který má za následek postupné zkracování fondu pracovní doby a prodlužování fondu volného času,
- takový stupeň uspokojení základních životních potřeb, kdy vzniká možnost uspokojovat i méně nezbytné potřeby, kam řadíme i cestovní ruch a výstavbu potřebných dopravních, ubytovacích, pohostinských, sportovně-rekreačních a dalších zařízení pro cestovní ruch.

Existuje celá řada definic cestovního ruchu. Šířka možností definování je spjata s mnohooborovostí výkladu pojmu. Např. Pásková (2002) vymezila pojem cestovní ruch jako „komplexní společenský jev, souhrn aktivit účastníků cestovního ruchu; souhrn procesů budování a provozování zařízení se službami pro účastníky cestovního ruchu včetně souhrnu aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují; souhrn aktivit spojených s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů pro cestovní ruch; souhrn politických a veřejně-správních aktivit a rekreace místní komunity a ekosystémů na uvedené aktivity

Mezinárodní organizace odborníků v oblasti turismu (AIEST - Association Internationale d'Experts Scientifiques du Tourisme) definuje cestovní ruch jako souhrn vztahů a jevů, které vyplývají z cestování nebo pobytu osob, přičemž místo pobytu není trvalým místem bydlení a zaměstnání.

Všeobecně uznávanou definicí by ovšem měla být definice vytvořená Světovou organizací cestovního ruchu (United Nations World Tourism Organization – UNWTO), která definuje

cestovní ruch jako činnost osob cestujících do míst a pobývajících v místech mimo své obvyklé prostředí po dobu kratší než jeden ucelený rok, za účelem trávení volného času a služebních cest (osoba nesmí být odměňována ze zdrojů navštíveného místa).

Cestovní ruch (CR) je mnohostranným odvětvím, které zahrnuje dopravu, turistická zařízení, poskytující ubytování a stravování, služby cestovních kanceláří a agentur, průvodcovské služby, turistické informační systémy a další infrastrukturu či další služby cestovního ruchu. Odvětví cestovního ruchu patří mezi nejvýznamnější součásti národní i světové ekonomiky.

Cestovní ruch je rovněž ukazatelem životní úrovně obyvatelstva. Společenské funkce cestovního ruchu:

- podílí se na všestranném rozvoji osobnosti,
- umožňuje obnovu duševních a fyzických sil – odpočinek,
- je nástrojem preventivně léčebného působení,
- slouží k účelnému využití volného času,
- pomáhá vytvářet nový životní styl – přenosem zvyků a návyků z jiných zemí nebo oblastí,
- slouží jako nástroj vzdělávání a kulturní výchovy člověka,
- přispívá k vzájemnému poznání a porozumění mezi lidmi,
- motivuje k získávání jazykových znalostí,
- vědecko-informační funkce – výměna informací, vědeckých poznatků (kongresová turistika),
- ekonomické funkce – vytváří řadu pracovních příležitostí,
- vliv zahraničního cestovního ruchu na platební bilanci státu.

CR tvoří významnou složku světové ekonomiky i hospodářství jednotlivých států. V některých oblastech tvoří hlavní zdroj příjmů obyvatel. Ve 20. století se stal běžnou součástí životního stylu mnoha lidí, zejména ve vyspělých zemích. Na jedné straně je zdrojem přínosů, které jsou závislé na vložených nákladech. Jako s každým druhem podnikání, i s cestovním ruchem jsou však na straně druhé spojena určitá rizika a negativní jevy, zejména v podobě škod na životním prostředí.

Cestovní ruch je velmi často označován jako odvětví, které má značný ekonomický význam a multiplikační efekt, neboť působí na vývoj dalších hospodářských odvětví. V Evropské unii představuje zásadní obor terciárního sektoru, na tvorbě HDP Evropské unie se podílí více než 7,8 % (přímý i nepřímý příspěvek cestovního ruchu na HDP) a zaměstnává zhruba 3,1 % pracovní síly (7 miliónů pracovních míst), při zohlednění navazujících odvětví je zaměstnanost v cestovním ruchu ještě větší (8,4 %). Cestovní ruch ovlivňuje ekonomiky jednotlivých států nejen přímo, jeho vliv na HDP a zaměstnanost je rovněž nepřímý.

Přímý vliv cestovního ruchu na dva výše uvedené základní makroekonomické indikátory odpovídá tomuto podílu na HDP a zaměstnanosti, který vytváří „průmysl cestovního ruchu“ a z hlediska výdajů, výdaji rezidentů na domácí cestovní ruch, na domácí obchodní ruch, vývozy návštěvníků a individuálními výdaji na cestovní ruch. Metodika dle Světové rady pro cestovní ruch (The World Travel & Tourism Council - WTTC) však do výsledku zahrnuje i nepřímé a zprostředkované efekty. Nepřímý vliv cestovního ruchu na HDP a zaměstnanost je vytvářen nákupem domácího zboží a služeb prostřednictvím odvětví, která mají úzkou vazbu na cestovní ruch a jsou součástí „ekonomiky cestovního ruchu“, z hlediska výdajů jsou to kapitálové investiční výdaje a kolektivní vládní výdaje na cestovní ruch. Zprostředkovaný příspěvek k HDP a zaměstnanosti tvoří výdaje těch, kteří jsou přímo či nepřímo zaměstnáni v sektoru cestovního ruchu. Vošta (2012, s. 99-110)

Přínosy cestovního ruchu lze hodnotit z hlediska:¹

- ekonomického (tvorba nových pracovních příležitostí, zdroj kapitálu, obnova stávajícího bytového fondu, podněcuje rozvoj řemesel atd. – celkově tak zvyšuje konkurenceschopnost daného území, posiluje hospodářsky slabá a postižená území),
- sociálního (zlepšení vybavenosti a úrovně veřejných služeb, oživení folklóru a místních tradic – umožňuje zvýšit kvalitu života a životní úroveň v místě),
- environmentálního (zvýšení odpovědnosti návštěvníků k životnímu prostředí, využívání regionálního přírodního, kulturního a historického potenciálu – cestovní ruch zabezpečuje stabilitu životního prostředí).

1.2 Hlavní formy a druhy cestovního ruchu

Cestovní ruch se v každodenní praxi projevuje v různých formách a druzích, které se neustále vyvíjejí a obohacují v závislosti na poptávce účastníků cestovního ruchu a možnostech nabídky.

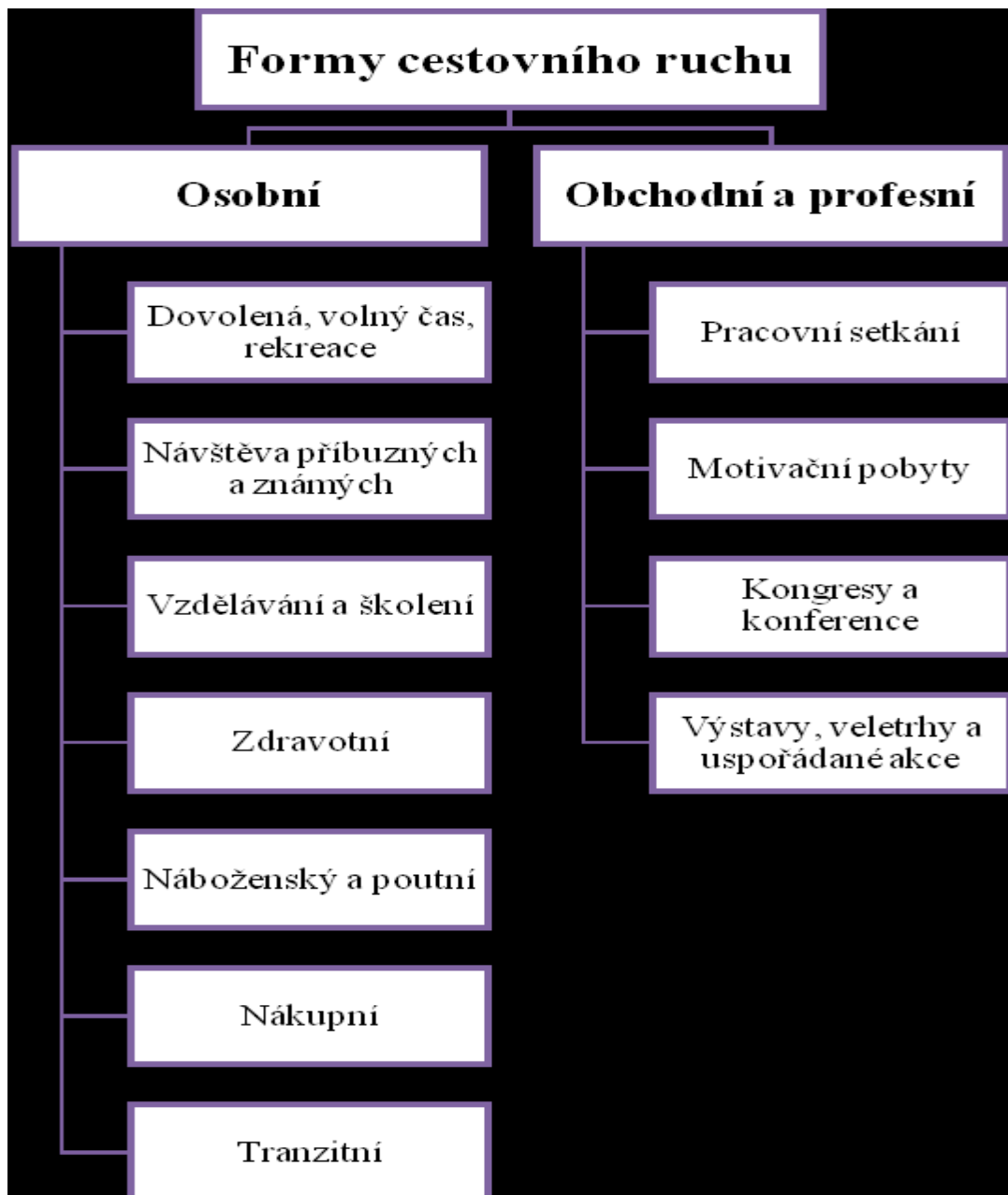
Formy cestovního ruchu jsou odvozeny zejména od motivace návštěvníků a vystihují charakter trávení volného času ze strany účastníka cestovního ruchu, vystihují vlastní podstatu cestovního ruchu, způsob jeho realizace, požadavky účastníků i organizátorů cestovního ruchu na zajišťování služeb a uspokojování potřeb.

Mezi možné motivy realizace cestovního ruchu patří např. motivy rekreační, kulturní, společenské, sportovní, ekonomické a specifické. **Formou cestovního ruchu** rozumíme základní způsob jeho projevu, který je typický pro uspokojování určitého souboru potřeb, které zde vystupují jako hlavní potřeby a od ostatních se odlišují svými specifickými znaky. Tyto specifické znaky určují charakter cestovního ruchu. Konečný užitkový efekt z účasti na cestovním ruchu je rozhodujícím činitelem, podle kterého rozlišujeme jednotlivé formy cestovního ruchu. V praxi používají toto členění hlavně cestovní kanceláře, ale i hotelové společnosti v případech, kdy pro specifické požadavky na poskytnutí daných služeb se tyto stanou masovými akcemi po určité období (sezónu nebo i mimo sezónu). Kostková (2013)

Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO – United Nations World Tourism Organization) používá pro statistické vykazování členění na dvě základní formy cestovního ruchu. První je osobní, která probíhá ve volném čase účastníků a je tou nejběžnější formou. Druhá se nazývá obchodní a profesní cestovní ruch. Pro něj je typické, že se často uskutečňuje mimo turistickou sezónu. Tyto dvě formy se ještě dále člení, viz. obr. č. 1.

¹ CZECHTOURISM. *Charakteristika a význam cestovního ruchu v Česku* [cit. 2015-01-25]. Dostupné z <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/1-charakteristika-a-vyznam-cestovniho-ruchu-v-cesku/>

Obr.č. 1: Formy cestovního ruchu

Zdroj: Václavínková (2013, s. 15)

Dle Galvasové (2008) a Václavínkové (2013) rozlišujeme následující hlavní formy cestovního ruchu:

- *Rekreační cestovní ruch* - Hlavním účelem je fyzická a psychická regenerace a představuje nejširší účast obyvatelstva. Radíme sem zejména příměstskou rekreaci, chataření a chalupaření, případně i lázeňský cestovní ruch. Příměstská rekreace probíhá v zázemí měst dobře dostupném veřejnou dopravou, na kole či pěšky.
- *Kulturní (kulturně - poznávací) cestovní ruch* – Je spojen s poznáváním jiných kultur, zvyků, tradic, způsobu života, náboženství. V rámci této formy rozlišujeme vzdělávací

cestovní ruch usilující o získání znalostí a dovedností v navštíveném místě, či náboženský (religiózní, poutní) cestovní ruch, spočívající v návštěvách religiózních památek, velmi často jako součást náboženských obřadů a poutí.

- *Společensky orientovaný cestovní ruch* – Výchozí motivací je společenské setkávání. Nejrozšířenější podobou jsou návštěvy příbuzných a známých. Řadíme sem i klubový cestovní ruch, uskutečňovaný v rámci cíleně utvářených skupin se společnými zálibami či zájmy.
- *Sportovní cestovní ruch* – Je spojen se sportovní činností a členíme ho na aktivní a pasivní. Aktivně orientovaný sportovní cestovní ruch je zaměřen na pobyty se sportovní náplní s cílem prohlubovat zdraví a výkonnost (zejména různé typy turistiky). Pasivní formy cestovního ruchu jsou nejčastěji spojeny se sportovním diváctvím, tedy s pasivní účastí na sportovních akcích.
- *Ekonomicky orientovaný cestovní ruch* – Probíhá převážně v pracovní době účastníka a je spojen s jeho ekonomickými aktivitami. Nosným typem je obchodní cestovní ruch, který zahrnuje obchodně a profesně zaměřené služební cesty. Kongresový cestovní ruch zahrnuje účast na odborných a vědeckých kongresech, konferencích či seminářích. Cestovní ruch veletrhů a výstav se pojí s akcemi, při kterých jsou vystavovány a nabízeny různé produkty a služby s cílem zaujmout účastníky, informovat je a vytvořit si kontakty vedoucí k budoucímu prodeji. Řadí se sem i incentivní (stimulační, motivační) cestovní ruch využívaný zaměstnavatelem jako stimul k pracovnímu výkonu, k setkání pracovníků či jako odměna.
- *Zdravotní cestovní ruch* (health tourism, health-care tourism, medical tourism) - Jedná se o cestovního ruchu směřující především do lázní nebo rekreačních center, u níž hlavní motivací účasti je zlepšování zdravotního stavu návštěvníků, a to nejčastěji pomocí kombinace zdravotní terapie a zdravotních služeb, pobytu v prostředí s léčebnými účinky (podnebí, moře, koupele, léčivé prameny aj.), změny životosprávy, tělesného cvičení, diety a relaxačních programů aj. Zahrnuje také cesty za kvalitnější a nebo levnější zdravotní péči - provedení operací, dentální cestovní ruch.
- *Náboženský a poutní cestovní ruch* - Zde je hlavním motivem návštěva poutních a posvátných míst, sakrálních památek a náboženských událostí. Pro účastníky této formy cestovního ruchu je nezbytné vybrat vhodného průvodce, který se dokáže vžít do pocitů turistů a umí podle toho udržovat dobrou atmosféru. „Podle Světové asociace náboženské turistiky“ (The World Religious Travel Association - WRTA) se ročně na celém světě zúčastní turistiky za náboženskými cíli v průměru kolem 300 milionů osob.
- *Nákupní cestovní ruch* - Tato forma cestovního ruchu vznikla na základě rozdílnosti cen zboží v destinacích. Turisté navštěvují dané destinace kvůli nákupům, které tam mohou uskutečnit za nižší cenu. Většinou se tento cestovní ruch uskutečňuje mezi sousedními zeměmi, ale jsou i výjimky, kdy turisté jezdí nejen za cenově výhodnějším nákupem, ale také za typickým, zvláštním zbožím pro danou destinaci.
- *Tranzitní cestovní ruch* - Tranzitní cestovní ruch zahrnuje aktivity osob ze zahraničí, které daným státem pouze projíždí, aby se dostali do státu jiného. Pro tuto formu cestovního ruchu se údaje získávají velmi obtížně, proto se ve statistikách uvádí účastníci tranzitního cestovního ruchu většinou jako jednodenní návštěvníci, apod.

Kromě forem cestovního ruchu lze vymezit také druhy cestovního ruchu. Při rozlišování jednotlivých druhů cestovního ruchu se vždy zdůrazňuje určitý prvek (hledisko) - může jít např. o motiv účasti, délku pobytu, organizaci, způsob dopravy, apod. (Vystoupil, Šauer a Holešinská, 2009)

Dle místa realizace

a) *domácí cestovní ruch* = aktivity spojené s účastí občanů dané země na cestovním ruchu v rámci jejího území,

b) *zahraniční cestovní ruch* = souhrn aktivit spojených s příjezdem občanů ze zahraničí do dané země = příjezdový cestovní ruch (incoming),

- souhrn aktivit spojených s občany ze zahraničí danou zemí projíždějících = tranzitní cestovní ruch,
- souhrn aktivit spojených s výjezdem občanů dané země do zahraničí = výjezdový cestovní ruch,

c) *vnitrostátní cestovní ruch* = aktivity spojené s domácím a příjezdovým cestovním ruchem,

d) *národní cestovní ruch* = aktivity spojené s domácím a výjezdovým cestovním ruchem,

e) *světový cestovní ruch* = veškerý cestovní ruch spojený s překročením hranic.

Dle vztahu k platební bilanci

a) *příjezdový cestovní ruch* = aktivity spojené s příjezdem občanů ze zahraničí do dané země, => aktivní cestovní ruch (dovoz deviz),

b) *tranzitní cestovní ruch* = aktivity spojené s tranzitem zahraničních osob přes danou zemi, => část aktivního cestovního ruchu,

c) *výjezdový cestovní ruch* = aktivity spojené s výjezdem občanů dané země do zahraničí, => pasivní cestovní ruch (vývoz platebních prostředků).

Dle délky pobytu

a) *krátkodobý cestovní ruch* = do 3 dnů -> zahrnuje 2 přenocování,

b) *dlouhodobý cestovní ruch* = předpokládá zpravidla cestovní pobyt delší než tři dny mimo trvalé bydliště, nikoliv však delší než 6 měsíců (rozdílnost dle legislativ jednotlivých zemí, už při pobytu nad 90 dnů lze hovořit o tzv. dlouhodobém pobytu).

Dle způsobu účasti a formy úhrady nákladů na účast

a) *volný cestovní ruch (komerční)* = účastník si hradí účast sám, jeho účast není ničím podmíněna,

b) *vázaný cestovní ruch (nekomerční)* = účastník hradí pouze část nákladů, ostatní hradí zaměstnavatel, pojišťovna, účast je podmíněna splněním určité podmínky (i dnes např. zdravotní pojištění - lázně, FKSP - Fond kulturních a společenských potřeb; Vázaný cestovní ruch např. v ČR zahrnuje z části lázeňské léčení, dřívější rozšířenou podnikovou rekreaci, dětskou letní rekreaci, apod.)

Dle vlivu na životní a sociokulturní prostředí

a) *tvrdý* – spojen s rozsáhlými „tvrdými“ investicemi, kde hlavním měřítkem je zisk, bez ohledu na environmentální, sociální a kulturní prostředí, jde především o klasický „masový“ turismus,

b) *měkký* (šetrný, zelený) – snaží se dosáhnout vyrovnaného stavu mezi dopady a přínosy na environmentální, sociální a kulturní prostředí.

Dle způsobu a organizace zabezpečení služeb

a) *neorganizovaný cestovní ruch* - vše potřebné si účastník cestovního ruchu zajišťuje sám, resp. pouze částečně využívá služeb cestovní kanceláře, touroperátora (např. k prodeji jízdenek, letenek, apod.),

b) *organizovaný cestovní ruch* - cestu i pobyt zajišťuje určitá organizace (např. cestovní kancelář). Samostatně se někdy vyčleňuje ještě tzv. cestovní ruch mimo veřejné formy, jedná se o chataře a chalupáře, patří sem např. i turisté ubytování u příbuzných a známých, apod. Jde o CR, kdy není potřeba organizovat ubytování ani v zásadě žádné jiné služby.

Dle časového rytmu a rozložení během roku

Podle časového rytmu lze cestovní ruch třídit na:

- a) každodenní,
- b) víkendový,
- c) týdenní,
- d) dlouhodobější.

Podle rozložení během roku lze členit cestovní ruch na:

- a) sezónní (především letní, zimní),
- b) celoroční.

1.3 Trendy v cestovním ruchu

Vzhledem k tomu, že je cestování stále více neodmyslitelnou součástí našeho života, mají změny ve společnosti, stejně tak jako změny ekonomické či změny životního stylu, následný a neustálý vliv na cestovní ruch v podobě různých trendů. Pro sektor cestovního ruchu je velmi důležité tyto trendy co možná v nejrannější fázi akceptovat a přizpůsobit jim nabídku cestovního ruchu. Preference a chování lidí a s nimi i nabídka služeb a produktů cestovního ruchu se neustále vyvíjejí. Zatímco dříve nabídka určovala poptávku, dnes je tomu právě naopak. Stále větší nasycení trhu, rostoucí zájem spotřebitelů o sebe sama, vyšší disponibilní příjmy a rostoucí fond volného času ovlivňují úspěšnost dodavatelů služeb cestovního ruchu. Konkurence bude stále více nestálá. (Nordin, 2005)

Za klíčové faktory, které ovlivňují podobu trendů, považuje Dwyer (2009) ekonomické, politické, environmentální, technologické, demografické a sociální prostředí. Tyto činitele působí dlouhodobě na podobu politiky cestovního ruchu, na její pláno vání i rozvoj. Také však ovlivňují chování návštěvníků, resp. jejich rozhodnutí, která s cestovním ruchem souvisí – např. jakým dopravním prostředkem cestovat a na jaká místa, jakým činnostem se věnovat, kolik peněz utratit apod.

V následujících několika bodech jsou shrnuty základní budoucí trendy ovlivňující cestovní ruch nejen v Evropě. Je důležité rovněž zdůraznit, že trendy působí v mnoha případech společně, není tedy možné stanovit u každého z nich přesný následek a období působení: (Fousková, Hraníčková a Kučerová, 2011)

- **Demografie**

Lidé se stále častěji dožívají vyššího věku, jsou aktivní a dosahují vyšších příjmů - než tomu bylo dříve. Díky tomuto faktu poroste poptávka zkušenějších turistů - seniorů mnohem rychleji než obecně zaměřená poptávka po cestovním ruchu.

Důsledky pro cestovní ruch:

- zvýší se poptávka po kvalitních produktech, služeb cestovních kanceláří,
- klienti požadují pocit bezpečí a jistoty,
- klienti preferují jednoduchý způsob dopravy,
- roste poptávka po relaxačních pobytech,
- roste poptávka po méně aktivních sportech (golf, petanque),
- roste poptávka po balíčcích zaměřených na jednotlivce,
- v marketingových aktivitách by měl být kladen méně důraz na věk a více na pohodlí.

- **Zdraví**

V dnešní době začínají lidé myslet více ekologicky a také o sebe více pečují. Zajímají se o eko výrobky a potraviny, chtějí zkrátka žít zdravěji a nezatěžovat tolik životní prostředí.

Důsledky pro cestovní ruch:

- turisté se budou stále častěji vyhýbat destinacím, které jsou chápány jako méně zdravé,
- poptávka pouze po letních dovolených bude stále klesat,
- poroste stále více popularita aktivní dovolené a rovněž poptávka po všech aktivitách s ní spojených,
- poroste poptávka po wellness produktech, lázeňských pobytech a fitness centrech.

- **Volný čas**

V dnešní uspěchané době je mnohem více lidí ve stresu a trpí pak i různými psychickými poruchami nebo nemocemi. Touží proto prožít klidnou dovolenou. Roste také počet dnů placené dovolené od zaměstnavatele.

Důsledky pro cestovní ruch:

- rostoucí poptávka po levnějších produktech,
- rostoucí poptávka po relaxačních pobytech,
- více krátkodobých dovolených než jen jedna sezónní.

- **Vnímavost a vzdělávání**

V budoucnu bude neustále narůstat průměrná úroveň vzdělanosti. Výsledkem tohoto trendu bude při plánování dovolené rostoucí role umění, kultury a historie, včetně rostoucího významu výchovných a duchovních hodnot.

Důsledky pro cestovní ruch:

- rostoucí poptávka po speciálních produktech,

- stále častěji budou do balíčků služeb cestovních kanceláří zahrnovány prvky umění, kultury a historie, totéž se týká i individuálního cestování,
- poroste potřeba lepšího a tvořivějšího způsobu poskytování informací,
- poroste poptávka po nových destinacích střední a východní Evropy.

- **Zkušenosti s cestováním**

Zkušenější spotřebitelé si budou stále více zajišťovat cesty sami podle svých potřeb, bude kladen větší důraz na kvalitu a na poměr kvality a ceny.

Důsledky pro cestovní ruch:

- dovolená bude stále více doplňována alternativními způsoby trávení času a peněz,
- mnohem více utrpí destinace s nepřijatelným standardem služeb,
- bude se stále více objevovat smíšené spotřební chování: jeden rok jednoduchá, další rok luxusní dovolená nebo jeden rok dlouhodobá, další rok krátkodobá dovolená,
- preference dovolených budou stále více roztržštěné,
- věrnost destinacím bude nadále oslabovat,
- zkušenosti budou stimulovat turisty k návštěvám již navštívených destinací v minulosti, s kterými byli spokojeni,
- bude více preferována mobilita a poroste tak více poptávka po půjčovnách aut, motocyklů a kol,
- poroste preference regionů, které nabízejí širokou, rozmanitou a zcela vyváženou koncepci, poroste poptávka po lepším destinačním managementu.

- **Informační technologie**

Rozšiřování Internetu a jeho využívání nejen k získávání informací, ale i k nákupu turistických produktů a služeb bude i nadále narůstat. V cestovním ruchu poroste neustále i význam vizuálních prezentací.

Důsledky pro cestovní ruch:

- dostupnost turistických informací o destinacích a produktech,
- zkušenější turisté si budou stále více sestavovat svou dovolenou prostřednictvím přímé rezervace přes internet,
- význam cestovních agentur poklesne, balíky služeb budou stále více nakupovány přes internet,
- internet pozmění roli národních turistických organizací a posílí roli e-marketingu,
- na webových stránkách najdeme podrobnější informace o produktech, destinacích i samotné cestovní kanceláře,
- možnost nákupu přes internet bude mít za následek ještě pozdější rezervace **Last minute**.

Doprava

Zlepšila se dostupnost železniční dopravy (pendolino, rychlostní vlaky). Silniční doprava bude stát před problémem přesycení a nahromadění.

Důsledky pro cestovní ruch:

- úpadek silniční dopravy - špatná kvalita silnic, vysoká nehodovost, vyšší ceny PHM a přesycenost,
- nižší význam má také autobusová doprava - pro klienty náročná a zdlouhavá,
- lepší dostupnost přímých vlakových a leteckých spojení bude stimulovat poptávku po prodloužených víkendech a krátkodobějších pobytech ve městech v zahraničí,
- vzroste využívání vysokorychlostních železnic, které tak převezmou vysoký podíl v současné době letecké dopravy,
- významnější budou také okružní plavby, a to zejména pro osoby starší 50-ti let.

Na trendy v oblasti cestovního ruchu se můžeme dívat z různých úhlů pohledu. Může se jednat o trendy v nabídce služeb cestovního ruchu, trendy v poptávce, trendy ve způsobu trávení volného času, trendy v požadavcích na ubytování, trendy v demografickém vývoji ovlivňujícím cestovní ruch, trendy ovlivňující životní styl, což se opět může promítnout i do poptávky po službách cestovního ruchu apod. V následující části studijního materiálu budou stručně představeny současné světové trendy v oblasti forem cestovního ruchu, kterým se věnuje např. Fousková, Hraníčková a Kučerová (2011), Pásková a Zelenka (2002), Zedková (2014):

1) Jouth travel - Mladí lidé sami sebe velmi často označují jako cestovatele. Tento druh turismu v současné době nejrychleji roste v rámci světového cestovního ruchu. Většina mladých cestovatelů cestuje za určitým účelem, kterým může být např. zdokonalení jazykových dovedností, dobrovolnická činnost, studium či práce. Většina z nich přiznává, že cestování je naučilo větší toleranci vůči jiným lidem, různým kulturám a přimělo je, se více zajímat o dění kolem sebe.

Gap Year (= přelomový skok) – Mladí lidé se nejčastěji na cesty vydávají po zakončení studia, před startem profesní kariéry, ale i při změně zaměstnání.

2) Dark tourism (Temné cestování na místa katastrof a neštěstí) - Tento druh turismu přivádí návštěvníky na místa, kde se v minulosti udála nějaká tragédie či neštěstí. Tyto místa mají neobyčejnou schopnost přitahovat zástupy turistů. Tento pojem („Dark Tourism“) byl poprvé použit v roce 1996. Mezi časté předměty zájmu tohoto turismu patří hřbitovy, místa konfliktů, mučení, zabíjení, věznění, ale též místa, která byla postižena přírodními katastrofami

3) Diaspora tourism – Pád železné opony a rozšíření Evropské unie směrem na východ měly za následek zvýšený pohyb obyvatel do zemí západní Evropy. Lidé, kteří kdysi emigrovali, se vracejí do svých mateřských zemí jako turisté. Tento trend nese název „Diaspora tourism“ a projevuje se i v České republice. Podle motivu návštěvy se tyto turisté dají zařadit do tří kategorií. Jedni cestují za poznáním *kulturního dědictví*, druzí přijíždějí za *investicemi do realit* a třetí pak na *sváteční návštěvy*.

4) Asketická dovolená - Termín „*asketismus*“ je charakterizován jako životní styl, který se vyznačuje odpíráním určitých rozkoší a požitků. Askeze je většinou spojována s náboženskou praxí a původně znamenala jakékoliv cvičení, jímž se upevňuje disciplína. Dovolenu v asketickém stylu lze pořídit velmi lacino nebo naopak velmi drah. Jak se zdá, někteří lidé neváhají zaplatit tisíce za vzorně zorganizovaný týden plný tělesného vyčerpání, ponižování a jiného tráznění. Cílem je rozbít stereotyp, který ovlivňuje náš život; touha po nedostatku (např. jídla, elektroniky a moderních technologií) a deprivaci (např. cesty na opuštěný ostrov jako trosečníci).

5) Couchsurfing – Tento druh turismu se zrodil v hlavách čtyř kreativních a nadšených Islandců. Projektů, založených na konceptu bezplatného sdílení ubytování a pohostinnosti je několik, asi nejznámějším je CouchSurfing.com založený v roce 2004. Proklamovaným cílem těchto projektů jsou - kromě minimalizace cestovních nákladů - také navázání nových přátelství, šíření tolerance a zlepšení mezikulturního porozumění. Couchsurfing dnes sdružuje více cca 10 miliónů lidí ve více než 200 000 městech. Průměrný věk couchsurferů je 28 let a mírně mezi nimi převažují muži. Couchsurferi jsou rozptýleni po více než 238 zemích světa včetně Nikaragui, Guatemaly či Indie.

6) Agroturistika a ekoagroturistika - Jedním z ekologicky nejšetrnějších způsobů trávení aktivní rodinné dovolené je agroturistika. Umožňuje strávit volný čas na zdravém vzduchu venkova a současně se i trochu více vzdělat. Host se může zpravidla pohybovat po celé farmě a má tak možnost poznat všechno, počínaje hospodářskými a domácími zvířaty přes ekologickou rostlinnou výrobu až po práce, které s takovým hospodářstvím bezprostředně souvisejí. Ekoagroturistika je agroturistika provozovaná na farmě, jež vlastní certifikát ekologického zemědělství. Návštěvník se tak může seznámit s postupy při pěstování rostlin, které nepoužívají žádná syntetická hnojiva a s přirozenými postupy chovu zvířat.

Mezi pobyty v rámci **agroturistiky** se počítají rekreační nebo turistické pobyty ve venkovském prostředí, obvykle na rodinných farmách, kde turisté poznávají venkovský život v blízkém kontaktu s přírodou. Pobyt je často spojen i s dalšími aktivitami, např. pěší turistikou, jezdeckým, cykloturistikou, rybařením a podobně.

7) Volunturismus - Tento termín (z anglického „Voluntourism“) vznikl spojením slov volunteer (dobrovolník) či voluntary (dobrovolný) a turismus. Česky bychom tedy mohli říci: dobrovolnická turistika. Jednoduše řečeno, jde o spojení dovolené s aktivní pomocí navštíveným oblastem. Původně byly dobrovolnické cesty podnikány lidmi s přímou vazbou na danou oblast či problém a byly spíše vnímány jako krátkodobé, intenzivní dobrovolnické programy než jako dovolená. Během 90. let začaly vznikat produkty a firmy nabízející toto spojení. V praxi to nejčastěji znamená, že během týdne se pracuje a o víkendech je možnost poznávat danou zemi jako běžný turista. Účastníci takovýchto „zájezdů“ bývají velmi různorodí, ale zpravidla je spojuje touha „udělat něco dobrého“ a zároveň poznat nová místa, kam by se jinak pravděpodobně nedostali. Typy pomoci mohou být různé - od neodborných manuálních prací, přes výuku jazyků až po např. vysoce odbornou lékařskou pomoc.

8) Gay turismus – Gay turismus, někdy také označovaný LGBT turismus (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender Tourism), je forma cestovního ruchu, jehož účastníky jsou homosexuálně orientovaní lidé a dalších sexuální menšiny. Gayové jsou podle všech možných marketingových průzkumů velmi náruživí cestovatelé a navíc na cestách utrácejí víc než jejich heterosexuální protějšky. Specifikem gay turismu je také to, že je často vázán na konání zvláštních akcí, jako jsou festivaly, karnevaly či výroční slavnostní přehlídky (gay parades). Pořádány jsou konference i sportovní hry. Je pochopitelné, že právě tyto akce přitahují velkou pozornost a jsou vrcholem každé sezóny. Kdo chce mít v turistice zisk, musí být dnes prostě gay friendly.

9) Odpovědné cestování (Responsible Travel) - Tento druh turismu se věnuje zodpovědnému cestování ve vztahu k životnímu prostředí. „Responsible Travel“ se snaží minimalizovat negativní dopad tohoto odvětví turismu na životní prostředí. Cestovní ruch patří mezi hlavní zdroj ekologické rovnováhy na naší planetě. Těžko se však do vzdálených destinací dostanou turisté jinak než s využitím letecké dopravy, takže s rozvojem tohoto typu cestovního ruchu jistě nedojde k poklesu jejího využívání, ale může to způsobit tlak na hledání nových palivových zdrojů.

10) Cestování seniorů - Pojem senior představuje osoby starší 50-ti až 65-ti let. Tyto údaje se liší v katalozích a jiných nabídkách cestovních kanceláří. Pojem seniorský cestovní ruch spadá do kategorie sociálního cestovního ruchu, též nazývaného jako „cestovní ruch pro všechny“. V souvislosti se *sociálním cestovním ruchem* se pak hovoří o určitých cílových skupinách, kterými jsou např. rodiny a jednotlivci s nízkými příjmy, děti a mládež, osoby mentálně a fyzicky handicapované a právě senioři.

11) Glamping - Glamping neboli „Glamorous camping“ (okouzující kempování) představuje spojení pobytu v přírodě a luxusu, ať jsou hosté ubytováni ve stanu, jurtě, indiánském týpí, chatě, vile či „domě v koruně stromu“. Glamping představuje to nejstylovější a nejmodernější bydlení v úzkém sepětí s přírodou. Glamping je možné provozovat ve specializovaných resortech, které jsou umístěny v atraktivním prostředí např. afrického safari, indické pouště či deštného pralesa jižní Ameriky. Je vhodný pro ty, kteří si chtějí prožít nezapomenutelné zážitky v divočině, ale zároveň si netroufají na klasické kempování. V současné době lze nalézt luxusní kempy na všech kontinentech, ačkoliv se současný glamping zrodil Anglii. Za jeho prapočátky lze považovat cesty bohatých Evropanů a Američanů do Afriky na safari.

12) Geocaching - Pro zapálené turisty a cestovatele existuje celosvětová hra, která obohacuje klasický cestovní ruch o lehce dobrodružnou složku. Jmenuje se geocaching, je silně nakažlivá a donutí vás k pohybu na čerstvém vzduchu i k poznávání věcí a míst dosud nepoznaných. Stručně řečeno můžeme geocaching přirovnat k honbě za skrytými poklady. Hlavní náplní této hry je hledání tzv. *cachí* (cache), počestně kešek, což jsou v zásadě krabičky různých rozměrů, lokalizovatelné pomocí GPS souřadnic. Geocaching vznikl v roce 2000 v USA a dnes má po celém světě tisíce příznivců a hráčů, pro které se stal neodmyslitelnou součástí jejich životů. Pro hru je důležité vlastnit GPSku, nejlépe turistickou. Ale není to podmínkou. Hra je ideální pro okoření různých akcí a výletů, pro rodiny s dětmi, pro skupiny, ale i pro jednotlivce. Kešky jsou všude. Obzvlášť v České republice je geocaching značně rozšířený, takže tu o ně není nouze. A co je hlavní, nachází se u turisticky atraktivních míst.

Kontrolní otázky:

1. Definujte cestovní ruch.
2. Stručně charakterizujte cestovní ruch, a z jakých hledisek můžeme cestovní ruch hodnotit.
3. Jaké hlavní formy cestovního ruchu znáte.
4. Jaký je rozdíl mezi aktivním a pasivním cestovním ruchem.
5. Stručně charakterizujte základní trendy ovlivňující cestovní ruch nejen v Evropě.
6. Vysvětlíte pojmy „Dark Tourism“ a „Couchsurfing“.

2 Mezinárodní cestovní ruch

Pojem mezinárodní cestovní ruch zahrnuje pohyb účastníků cestovního ruchu mezi státy bez konkrétního teritoriálního určení. V mezinárodním cestovním ruchu se za maximální dobu pobytu na jiném místě považuje jeden rok. K pojmu mezinárodního cestovního ruchu se vztahuje typ cestovního ruchu nazvaný světový cestovní ruch, který zahrnuje veškerý cestovní ruch, při kterém dochází k překračování hranic, tedy souhrn příjezdového a výjezdového cestovního ruchu. (Pásková a Zelenka, 2012)

Vznik a vývoj světové ekonomiky v moderním pojetí od konce 19. století je těsně svázán s rozvojem mezinárodního turismu. Vývoj mezinárodního turismu kopíruje vývoj hospodářství co do rychlosti vývoje, regionální rozložení poptávky a dalších trendů propojení s globálními problémy světové ekonomiky. Globální problémy světové ekonomiky se odrážejí také v mezinárodním turismu, na druhou stranu však turismus může přispívat jak k jejich prohlubování, tak i k jejich řešení. Mezinárodní turismus se projevuje v různých typech mezinárodních vztahů, jako je obchod se zbožím, službami, pohyb kapitálu, pracovních sil i vědecko-technických poznatků. Vztahy jsou utvářeny mezi subjekty mezinárodního turismu, k nimž patří firmy, účastníci turismu, rezidenti, destinace, finanční instituce, mezinárodní organizace a uskupení a případně další subjekty. Charakter vzájemných vztahů mezi subjekty turismu je dán z velké části charakterem a trendy světové ekonomiky, tedy globalizací, regionalizací, integrací, interdependencí (vzájemnou závislostí) a internacionalizací. (Palátková 2011, s. 52)

UNWTO dělí svět do pěti základních regionů, kterými jsou Afrika, Amerika, Asie a Pacifik, Evropa a Blízký východ. Tyto regiony se dále dělí na menší územní celky. Afrika se člení na Severní a Subsaharskou část. Amerika se člení na Severní Ameriku, Karibik, Střední Ameriku a Jižní Ameriku. Asie a Pacifik se člení Severovýchodní a Jihovýchodní Asii, Oceánii a Jižní Asii. Evropa se člení na Severní, Západní, Střední a Východní, Jižní a Středomořskou část.

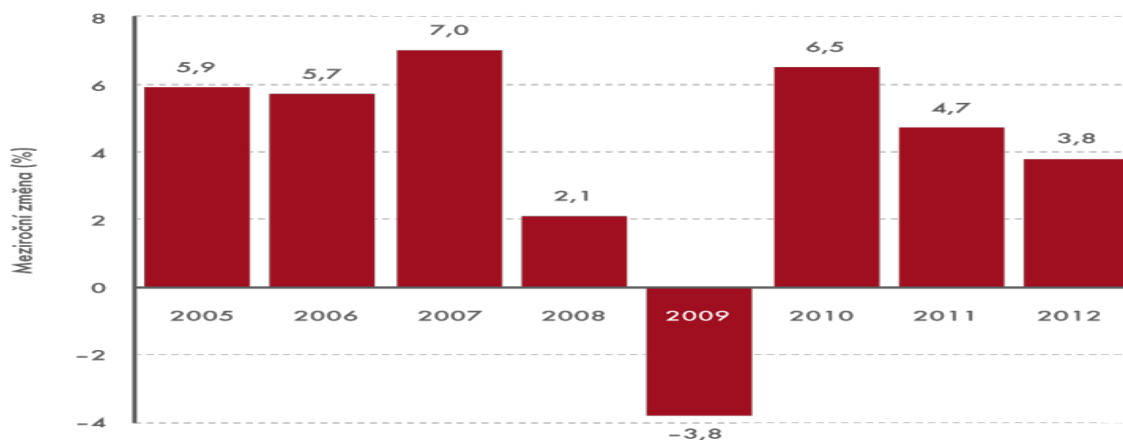
Světový cestovní ruch se tradičně kvantitativně měří především počtem příjezdů a objemem příjmů (případně výdajů) v mezinárodním cestovním ruchu. Komplexně jsou statistiky tvořeny Světovou organizací cestovního ruchu – UNWTO. Základním cílem je přitom vytvoření navazujících časových řad, které by v globálním měřítku a srovnání popisovaly vývoj cestovního ruchu.

Podle Světové organizace cestovního ruchu (United Nations World Tourism Organisation – UNWTO) stále více destinací po celém světě začalo investovat do oblasti cestovního ruchu a začaly se otvírat světu. Cestovní ruch se stal jejich hlavním hnacím motorem díky socio-ekonomickému pokroku prostřednictvím příjmů z vývozu, při vytváření pracovních míst a zakládání podniků a při rozvoji infrastruktury. Během posledních 60 let cestovní ruch pokračuje v expanzi a diversifikaci. Cestovní ruch se stává z jedním z největších a nejrychleji rostoucích ekonomických sektorů na světě. Vedle tradičních turistických destinací, jakými jsou Evropa či Severní Amerika, čím dál více turistů začíná objevovat „nové destinace“ (např. Jižní Súdán, Rovnickovou Guineu, souostroví Bazaruto v Indickém oceánu, atd.)

I přes občasné hospodářské výkyvy, roste počet zahraničních turistů nepřerušovaně, z 25 miliónů v roce 1950, přes 278 miliónů v roce 1980 a 528 miliónů v roce 1995. **V roce 2012** bylo celosvětově zaznamenáno 1 035 mil. příjezdů turistů, což bylo o 3,9 % více než v roce 2011. Jednalo se tak o absolutně největší výkon v historii cestovního ruchu, protože v mezinárodních příjezdech byla poprvé překonána hranice jedné miliardy. Ještě před několika desítkami let by těmto údajům nikdo nevěřil. Výsledky tak svědčí o trendu, jenž nejen vyrovnal, ale dokonce překonal zakolísání cestovního ruchu způsobené celosvětovým hospodářským

útlumem. Vždyť v roce 2009 poprvé od roku 2003 došlo k meziročnímu poklesu v příjezdech, (viz. obr. č. 2) Tehdy byl cestovní ruch zasažen válkou v Iráku a nemocí SARS.

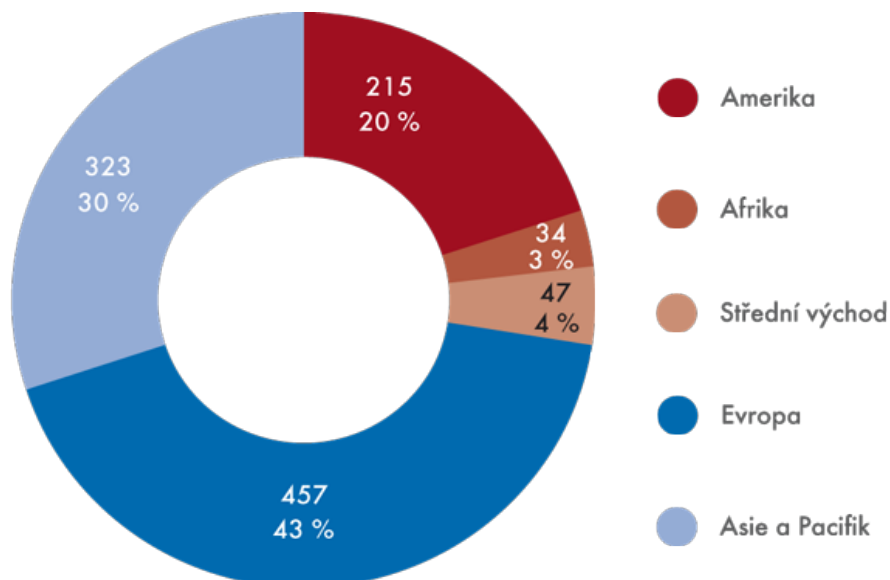
Obr. č. 2: Vývoj mezinárodních příjezdů v letech 2005–2012

Zdroj: ČSÚ, 2013.

Zotavení z následků globální finanční krize a především rychlost, s jakou jej bylo dosaženo, předčila veškerá očekávání. Proces oživení cestovního ruchu přitom probíhal s různou rychlostí a intenzitou. Většina světových destinací dosahuje od roku 2010 kladného vývoje. Z hlediska regionů meziročně nejvíce turistů přibýlo v roce 2012 v Asii a Pacifiku (+7,0 %), Africe (+6,4 %) a Americe (+4,1 %). Pod světovým průměrem v míře oživení turistické poptávky zůstal Střední východ (-5,4 %) s Evropou (+3,4 %) a to i přesto, že v nich byly patrné poměrně značné subregionální rozdíly. Rozdělíme-li svět na rozvíjející se a rozvinuté ekonomiky, pak se rychleji a lépe se světovou krizí vyrovnaly země z první skupiny (meziročně sem přijelo o 4,3 % více turistů). Počet příjezdů v hospodářsky vyspělejších zemích, kam spadá i Evropa, byl oproti tomu „jen“ o 3,7 % vyšší. Podobnou polaritu lze očekávat i v blízké budoucnosti.

Obr. č. 3: Mezinárodní příjezdy turistů v roce 2012 (podíl oblastí, v mil.)

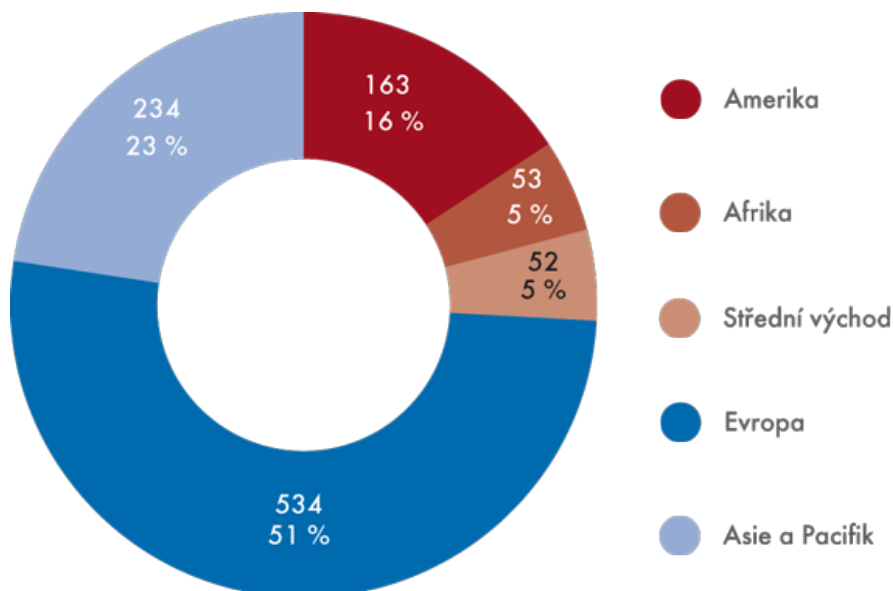

Zdroj: ČSÚ, 2013.

Celkové příjmy z cestovního ruchu za rok 2012 byly odhadovány na 1 075 mld. dolarů USD (837 mld. eur) proti 1 042 mld. dolarů (749 mld. eur) v roce 2011, což představovalo meziročně o 3,2, resp. o 11,7 % více. Nárůst příjmů z mezinárodního cestovního ruchu přitom zaostával

za počtem mezinárodních příjezdů, což je typický trend během období zotavování. Hospodářská soutěž je tvrdší. Dodavatelé služeb vynakládají velké úsilí na snižování cen. Turisté zase inklinují k cestám na kratší dobu blíže svého domova. Svou roli v tomto procesu hrají i změny měnových kurzů.²

Obr. č. 4: Mezinárodní příjmy z cestovního ruchu v roce 2012 (podíl oblastí, v mld. USD)

Zdroj: ČSÚ, 2013.

Rok 2012 přinesl hned několik změn v TOP 10 ve světových žebříčcích. Čína vůbec poprvé dominovala ve výdajích na cestovní ruch. Porazila oba dlouhodobé lídry výdajových tabulek – Německo a USA. Není bez zajímavosti, že výdaje čínských turistů rostly v posledních deseti letech nejrychleji ze všech – ještě v roce 2005 zaujímali čínští cestovatelé svými výdaji sedmé místo. Dokonce i v problematickém roce 2009 se zvýšily výdaje Číny na cestovní ruch meziročně o 21 % (od roku 2000 se výdaje Číňanů dokonce zosminásobily).

² ČSÚ. *Cestovní ruch se stal globálním odvětvím*, 2013 [Online]. [cit. 2015-02-4]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/c/A50040F05B>

Obr. č. 5: Top 10 zemí podle výdajů na mezinárodní cestovní ruch (v mld. USD, bez dopravy)

	2000	2005	2010	2012
Svět	477,0	679,0	919,0	1 075,0
Čína	13,1	21,8	54,9	102,0
Německo	53,0	74,4	78,1	83,8
USA	64,7	69,9	75,5	83,7
Spojené království	38,4	59,6	50,0	52,3
Rusko	8,8	17,3	26,6	42,8
Francie	22,6	31,8	39,0	38,1
Kanada	12,4	18,0	29,6	35,2
Japonsko	31,9	27,3	27,9	28,1
Austrálie	6,4	11,3	22,2	27,6
Itálie	15,7	22,4	27,1	26,2
(40)...ČR	1,3	2,4	4,1	4,3

Zdroj: ČSÜ, 2013.

Česká republika v roce 2012 z pohledu výdajů na mezinárodní cestovní ruch obsadila 40. příčku (4,3 mld. USD). Na této pozici se Česká republika drží již několik let, bez výraznějších změn.

Přestože Spojené státy americké nevykazují největší počty mezinárodních příjezdů, z pohledu **příjmů** z mezinárodního cestovního ruchu bezkonkurenčně, již po desetiletí, zauímají první pozici mezi zeměmi světa. V roce 2012 tuto pozici obhájily s příjmy v hodnotě 128,6 mld. USD. Druhé Španělsko, s příjmy 55,9 mld. USD za rok 2012 se na své pozici taktéž drží již několik let. Důvodem velkého rozdílu mezi příjmy USA a zeměmi Evropy jsou příjezdy Evropanů do Spojených států amerických. Vzhledem ke vzdálenosti a rozmanitosti země jsou pobyty Evropanů v USA o poznání delší, než například pobyty turistů z Evropy v Itálii. K delšímu pobytu v USA přispívá skutečnost, že atraktivita této země se nenachází v jednom místě či v jednom městě. Nejvíce turistů sem přijíždí z Kanady, Mexika a Japonska. Navštěvují zde především velká města jako New York, Los Angeles, četné přírodní atraktivity či rekreační resorty na Floridě

Výrazně pozitivní saldo cestovního ruchu mají také Španělsko a Francie, které z hlediska příjmů obsadily druhé, resp. třetí místo. Také v příjmových tabulkách se stále více prosazuje Čína. Zisky z mezinárodního cestovního ruchu v její ekonomice rok od roku rostou (50 mld. dolarů v roce 2012) a vykazují i značnou dynamiku v relativním vyjádření. Od roku 2000 se zvýšily více než třikrát.

Dále v pořadí se v roce 2012 umístila Itálie, Německo, Spojené království, Hongkong, Austrálie a Thajsko.

Obr. č. 6: Top 10 zemí podle příjmů z mezinárodního cestovního ruchu (v mld. USD, bez dopravy)

	2000	2005	2010	2012
Svět	475,0	680,0	930,0	1 075,0
USA	82,9	82,2	103,5	128,6
Španělsko	30,0	48,0	52,5	55,9
Francie	33,0	44,0	46,9	53,7
Čína	16,2	29,3	45,8	50,0
Itálie	27,5	35,4	38,8	41,2
Německo	18,7	29,2	34,7	38,1
Spojené království	21,9	30,7	32,4	36,4
Hongkong	5,9	10,3	22,2	31,7
Austrálie	9,3	16,8	29,1	31,5
Thajsko	7,5	9,6	20,1	30,1
(36)...ČR	3,0	4,8	7,1	7,0

Zdroj: ČSÚ, 2013.

V roce 2013 cestovní ruch tvořil 9 % světového HDP, 1 z 11 pracovních míst vzniklo právě v oblasti cestovního ruchu. Cestovní ruch generuje celkem více než 260 milionů pracovních míst. Světová rada pro cestovní ruch (*World Travel & Tourism Council - WTTC*) odhaduje, že odvětví cestovního ruchu vytvoří v následujících letech více jak 4,7 milionů nových pracovních míst.

Mezinárodní cestovní ruch vzrostl v roce 2013 o 5 % (viz. obr. č. 7) a podle výsledků Barometru světového cestovního ruchu UNWTO dosáhl rekordních 1087 milionů příjezdů. Navzdory globálním ekonomickým problémům vzrostl počet mezinárodních turistů o 52 milionů. Růst počtu turistů zaznamenaly všechny regiony, nejvyšší byl v Jihovýchodní Asii, kde počet turistů stoupl o 10 %.

Obr. č. 7: Mezinárodní příjezdy v roce 2013

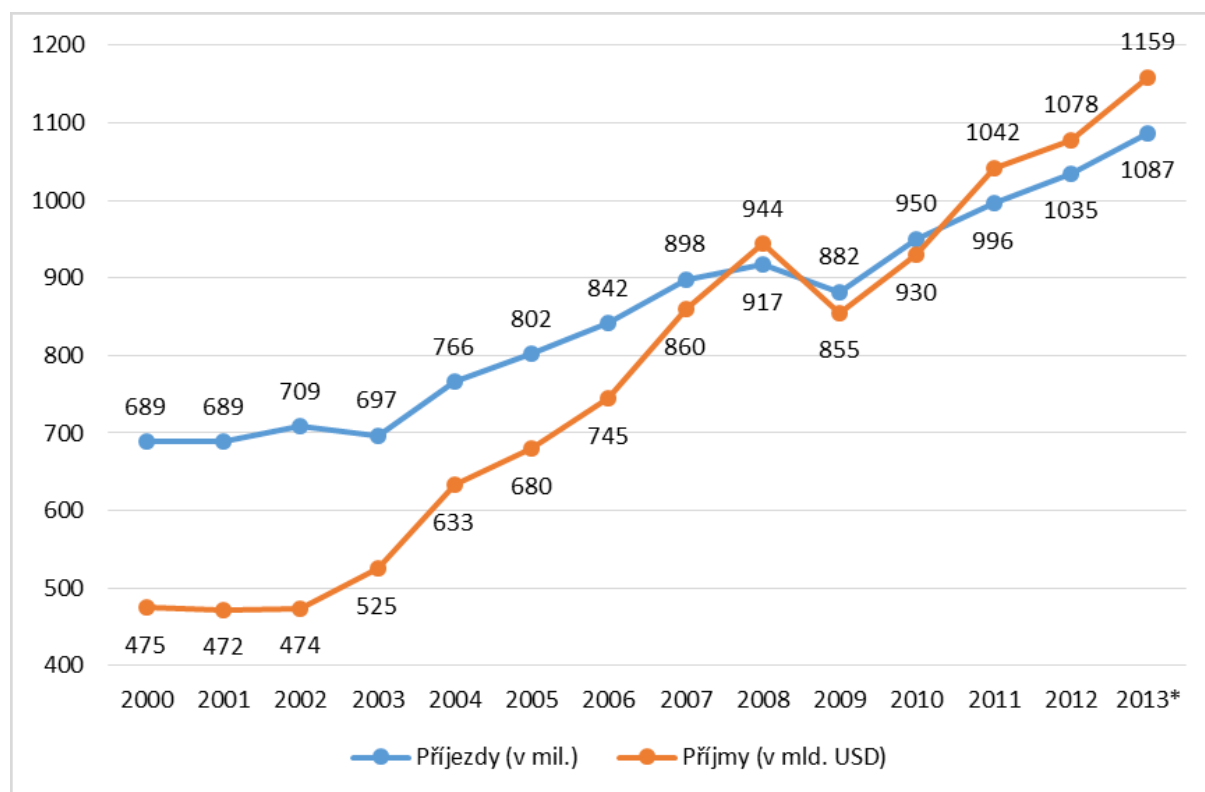
Zdroj: UNWTO, 2014.

V roce 2013 byl poměr příjmů z cestovního ruchu k HDP v členských státech EU nejvyšší v Chorvatsku (16,7 %), na Maltě (14,5 %) a Kypru (13,2 %), což potvrdilo význam cestovního ruchu pro tyto země (viz tabulka 5). V absolutním vyjádření byly nejvyšší příjmy z mezinárodního cestovního ruchu zaznamenány v roce 2013 ve Španělsku (45,5 miliardy EUR) a Francii (42,2 miliardy EUR), za nimiž následovaly Itálie, Německo a Spojené království (ve všech třech zemích byly zaznamenány příjmy ve výši 31–33 miliard EUR).

Německo zaznamenalo v roce 2013 nejvyšší výdaje na mezinárodní cestovní ruch v celkové výši 64,7 miliardy EUR, následovalo Spojené království (39,6 miliardy EUR) a Francie (31,9 miliardy EUR). V roce 2013 mělo z členských států EU nejvyšší úroveň čistých příjmů z cestovního ruchu Španělsko (33,3 miliardy EUR), zatímco Německo zaznamenalo největší deficit (-33,6 miliardy EUR).

Za rok 2013 má největší podíl na příjezdech Evropa (51,8 %), následuje Asijsko-pacifický region (22,8 %), Amerika (15,5 %), Afrika (5,1 %) a Střední Východ (4,7 %). Co se týče příjmů z příjezdového cestovního ruchu, je Evropa opět nejsilnějším regionem, na poloviční podíl ovšem již nedosahuje. V roce 2013 Evropa získala 42,2% celkových příjmů z příjezdového cestovního ruchu, druhým největším příjemcem je Asijsko-pacifický region (31 %), dále Amerika (19,8 %), Střední Východ (4,1 %) a Afrika (3 %).

Obr. č. 8: Vývoj mezinárodních příjezdů a příjmů v r. 2000 – 2013

Zdroj: JANÍKOVÁ, 2014.

Nejvíce vzrostl mezinárodní cestovní ruch v Asii a Tichomoří (6 %), v Africe (6 %) a Evropě (5 %). Mezi přední sub-regiony patří Jihovýchodní Asie (10 %), Střední a Východní Evropa (7 %), Jižní a Středomořská Evropa (6 %) a Severní Afrika (6 %).

V roce 2013 vzrostly mezinárodní počty přenocování o 4 % (7,6 miliard nocí) a cestovní výdaje dokonce o 6 % (v absolutních číslech to znamená 989 miliard EUR). Z pohledu nejdůležitějších

zdrojových trhů Evropy byl rok 2013 kontrastem růstu i poklesu. Zde vynikalo Rusko s růstem 13 %, následované Tureckem se strmým růstem 10 % a dalšími nejvýznamnějšími evropskými trhy jako Francie (+4 %), Velká Británie (+3 %) a Německo (+2 %). Na druhé straně stály státy se zápornými čísly nejvíce zasažené krizí reprezentované Španělskem (-5 %) a Itálií (-3 %).

Na základě výsledků agentury CzechTourism byl rok 2013 z pohledu nejdůležitějších zdrojových trhů Evropy kontrastem růstu i poklesu. Zde vynikalo Rusko s růstem 13 %, následované Tureckem se strmým růstem 10 % a dalšími nejvýznamnějšími evropskými trhy jako Francie (+4 %), Velká Británie (+3 %) a Německo (+2 %). Na druhé straně stály státy se zápornými čísly nejvíce zasažené krizí reprezentované Španělskem (-5 %) a Itálií (-3 %).

V období posledních čtyř let se zvyšoval podíl letecké dopravy, který se vyšplhal na 57 %. Podíly ostatních typů dopravy vykazovaly klesající tendenci v následující pořadí: automobily (26 %), autobusy (7 %) a vlaky (5 %).

Podle UNWTO v první polovině roku 2014 zaznamenal mezinárodní cestovní ruch rekordních 517 milionů příjezdů, což je o 22 milionů více než tomu bylo ve stejném období roku 2013. Mezinárodní cestovní ruch v první polovině roku 2014 vzrostl o 4,6 %, predikce UNWTO z loňského roku předpovídá růst za celý rok 2014 od 4 % do 4,5 %, dlouhodobá předpověď UNWTO na období 2010-2020 předpověděla růst 3,8 %.

Počet mezinárodních příjezdů v období leden – červen 2014 rostl ve všech regionech mimo Střední východ.

V regionu **Ameriky** (+6 %) byl zaznamenán největší růst, přičemž nejlepších výsledků dosáhly subregiony Severní, Střední a Jižní Amerika (shodně +6 %) a Karibik (+5 %). Jižní Amerika je navíc jedním ze subregionů, které v posledních letech celosvětově vykazují největší nárůst v počtu mezinárodních příjezdů, navíc v letošním roce hostila Mistrovství světa ve fotbale.

Evropa (+5 %), nejnavštěvovanější region na světě, upevnila svůj rekordní růst z roku 2013 i navzdory politickému konfliktu mezi Ruskem a Ukrajinou. Nadprůměrných výsledků dosáhly subregiony Severní Evropa (+8 %), Jižní a Střední Evropa (+7 %). Výsledky naznačují obnovení důvěry spotřebitelů ze zdrojových zemí v Evropu.

Region **Asie a Pacifik** (+5 %) upevnila svoje postavení posledních let. Subregiony Jižní Asie (+8 %) a Severovýchodní Asie v čele s hlavními destinacemi cestovního ruchu Japonskem, Jižní Koreou a Malajsií dosahovaly v prvním pololetí roku 2014 dvojciferného růstu v mezinárodních příjezdech.

Výsledky v regionu **Afrika** (+3 %) byly ovlivněny zejména opětovným nárůstem počtu příjezdů do Tuniska, které se stalo tahounem růstu v subregionu Severní Afrika (+4 %). Do konce roku 2014 by se v hodnotících ukazatelích mohla projevit Ebola, která zasáhla Západní Afriku.

V regionu **Střední východ** (-4 %) jako jediném regionu je odhadován pokles v počtu mezinárodních příjezdů, a to zejména v důsledku nepříznivého sociálního a politického vývoje v muslimských zemích.³

Podle studie **UNWTO Tourism Towards 2030**, je počet mezinárodních příjezdů odhadován v roce 2030 na 1,8 mld. příjezdů. Podstatná je proporce mezinárodních příjezdů mezi rozvinutými tržními a rozvíjejícími se ekonomikami. V roce 2030 by měl počet mezinárodních příjezdů do rozvíjejících se ekonomik vyšší než podíl ekonomik rozvinutých. V roce 2030 by

³ MAG Consulting. *Mezinárodní cestovní ruch podle UNWTO vzrostl o 4,6 % v první polovině roku 2014* [Online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z <http://www.magconsulting.cz/mezinarodni-cestovni-ruch-podle-unwto-vzrostl-o-46-v-prvni-polovine-roku-2014/>

měl počet mezinárodních příjezdů do rozvíjejících se ekonomik překročit 1 mld. příjezdů (58 % z celkového počtu 1,8 mld. příjezdů). S ohledem na počet obyvatel v rozvíjejících se ekonomikách zůstává počet mezinárodních příjezdů do rozvíjejících se ekonomik stejně jako poptávka generována rozvíjejícími se ekonomikami stále více nízká. Počet mezinárodních příjezdů na 100 obyvatel v rozvíjejících se ekonomikách vzroste v období 2010 - 2030 z 8 na 14 příjezdů, zatímco v rozvinutých ekonomikách se zvýší ze 49 na 70 mezinárodních příjezdů na 100 obyvatel.

Za hlavní faktory, které způsobují postupné zpomalování průměrného meziročního tempa, lze zařadit podle Vize 2030 následující:

- přirozené zpomalování tempa díky vyšším výchozím hodnotám mezinárodních příjezdů (i přes snižující se procentní nárůsty je absolutní přírůstek mezinárodních příjezdů vysoký a činí v období 2010-2030 přibližně 43 mil. příjezdů ročně),
- snižování tempa přírůstku HDP charakteristické nejen pro rozvinuté tržní ekonomiky, ale postupně se rozvíjející ekonomiky,
- snižující se elasticita poptávky po turismu ve vztahu k HDP,
- změna trendu dosud klesajících nákladů na dopravu - Vize 2030 očekává nárůst nákladů na dopravu leteckou i pozemní.

Dle Palátkové (2013) podíl příjezdů realizovaných leteckou dopravou by měl v roce 2030 dosáhnout 52 %, podíl příjezdů realizovaných pozemní dopravou pak 48 %. Mírně rychlejší nárůst hlediska účelu cesty dosáhne segment cest návštěv příbuzných a známých, cest za zdravím, náboženských cest a ostatních důvodů (v průměru 3,5 % ročně). Hlavním regionem výjezdového turismu zůstane v roce 2020, resp. 2030 **Evropa**, přestože s nižším podílem (50 %, resp. 46 %), druhé místo bude patřit Asijsko-pacifickému regionu (26,3, resp. 29,9 %), na třetí místo se dostane Amerika (15,6 % resp. 14,6 %). Tempo růstu výjezdů z Afriky, Středního východu a Asijsko-pacifického regionu bude nadprůměrné a dosáhne 6,1 %, resp. 9,2 % a 5,8 %.

Příjmy z mezinárodního cestovního ruchu se zvýšily o 48 bilionů USD v roce 2014 a dosáhly rekordní výše 1,245 miliard USD. Výdaje zahraničních návštěvníků na ubytování, jídlo, pití, zábavu, nákupy a další služby a zboží, dosáhly odhadované výše 1,245 miliardy USD (937 bilionů Euro) v roce 2014, což představuje nárůst o 3,7% v reálném vyjádření (s ohledem na výkyvy směnného kurzu a inflace). Američané v roce 2014 utratili 112 bilionů USD, to je o 7% více než v roce 2013. Němečtí turisté utratili 92 bilionů USD v roce 2014. Došlo také ke zvýšení výdajů zahraničních návštěvníků na ubytování, jídlo, pití, zábavu, nákupy apod. z Velké Británie (o 4% více), Francie (11% více) a Itálie (6% více).

Příjmy České republiky z příjezdového cestovního ruchu dosáhly za rok 2014 hodnoty 141,8 miliardy korun, což bylo o čtyři miliardy více než v předchozím roce. Meziročně tak příjmy vzrostly o 2,9 procenta, nicméně výdaje na cestovní ruch dokonce o 17,6 %.

• **Kontrolní otázky:**

1. Definujte pojem mezinárodní cestovní ruch.
2. Charakterizujte vývoj počtu mezinárodních příjezdů v posledních 5 letech.
3. Jak se měnily výdaje na mezinárodní cestovní ruch v letech 2000 – 2012 u TOP 10 zemí.
4. Uveďte hlavní faktory, které způsobí postupné zpomalování průměrného meziročního tempa mezinárodních příjezdů.

3 Základy geografie cestovního ruchu

Geografie cestovního ruchu je jednou z nejmladších disciplín geografie a má svoje vědecké počátky ve 30. letech minulého století. Důvody tak pozdního rozvoje jsou v samotném vzniku jevu rekreace, podpořená volným časem. Ten sice sahá až do starověku, avšak na svoje skutečné rozšíření a zhodnocení musel tento jev čekat dlouhá staletí. Teprve v 19. století byl volný čas definován jako společensko-ekonomická kategorie a stal se předmětem rozsáhlejších, zejm. sociologických a ekonomických výzkumů. A teprve ve 20. letech minulého století, kdy se ve většině vyspělých zemí zkrátila a uzákonila délka pracovní doby a prodloužila dovolená, můžeme hovořit o skutečném vstupu volného času a rekreace do života celé společnosti. (Vystoupil a Šauer, 2006)

Geografie cestovního ruchu je hraniční vědou, navazující na poznatky jak přírodních, tak i společenských věd. Poskytuje údaje o rozmístění CR v globálním i regionálním měřítku v územních souvislostech. V rámci daného teritoria pak vychází rozmístění hospodářství z územní dispozice a územního rozptylu jednotlivých objektů v daném prostoru

3.1 Předmět geografie cestovního ruchu

Geografické přístupy k cestovnímu ruchu jsou zaměřeny jak na **obecné aspekty, tak na teritoriální (regionální) aspekty jevu**, na směry pohybu a vazby účastníků cestovního ruchu ke krajině v čase. Naproti tomu **sociálně-ekonomické přístupy** zdůrazňují především stránku ekonomickou. Jsou zaměřeny na analýzy a hodnocení výkonů a kvality služeb, spotřeby zboží, ekonomických zisků, přínosů, efektů apod. Zde je pozornost věnována sociálně-ekonomickému chování turistů, ale také residentů (místních obyvatel) a vztahům mezi nimi

Z hlediska geografie cestovního ruchu jako vědní disciplíny představuje cestovní ruch v širokém slova smyslu vztahy mezi potenciálem krajiny a aktivitami cestovního ruchu. Objektem studia geografie cestovního ruchu jsou různé atraktivity cestovního ruchu, infrastruktura, služby ale také aktéři cestovního ruchu působící v konkrétním prostoru (v turistické oblasti, středisku apod.)

V rámci předmětu studia zákonitostí, činitelů a faktického rozmístění cestovního ruchu se geografie CR orientuje na:

- **vyhodnocování činitelů** rozmístění a jejich **lokalizační váhy**,
- **analýzu cestovního ruchu** spojenou s přemísťováním populace do atraktivních lokalit,
- **rozběr vlivu CR** na změnu struktury hospodářství,
- **analýzu teritoria pro různé formy cestovních ruchu** (přírodní podmínky, společenské předpoklady).

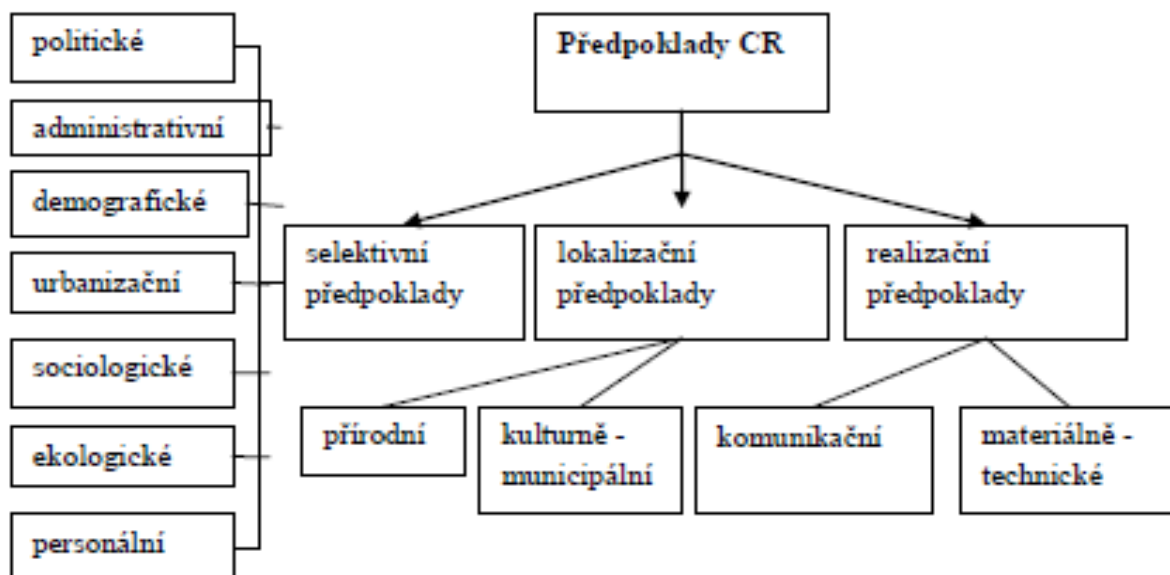
Geografie také zkoumá cestovní ruch z hlediska dílčích geografických disciplín a dalších blízkých vědních oborů. Například krajinu zkoumá z pohledu geomorfologie, geologie, klimatologie, hydrogeografie, biogeografie. Sídlní útvary, střediska či centra zkoumá z hlediska sídelní geografie, geografie dopravy, demografie, etnografie, ale také z hlediska ekologie, balneologie, sociologie, psychologie, statistiky, ekonomiky, urbanismu, územního plánování a rozvoje. V užším slova smyslu geografie zkoumá prostorové aspekty a vztahy mezi

různými formami cestovního ruchu a krajinou, reálné rozmístění cestovního ruchu a interakce pohybu a pobytu účastníků cestovního ruchu v konkrétních regionech. ⁴

3.2 Předpoklady a faktory cestovního ruchu

Předpoklady cestovního ruchu (angl. prerequisites of tourism) lze definovat jako souhrn přírodních a antropogenních aspektů včetně jejich mnohoúrovňových vazeb, které vytvářejí předpoklady pro realizaci cestovního ruchu. Podle funkčně – chorologického členění (P. Mariot) je lze členit (základní klasifikace) na *lokalizační předpoklady cestovního ruchu*, *selektivní předpoklady cestovního ruchu* a *realizační předpoklady cestovního ruchu*. Lokalizační předpoklady se dále dělí na přírodní a kulturně-municipální, realizační předpoklady na komunikační (dopravní předpoklady) a materiálně-technické, selektivní předpoklady se člení na politické, demografické, administrativní, urbanizační, sociologické, personální a ekologické. Vystoupil, Šauer a Holešinská (2009)

Obr. č. 9: Schématické znázornění předpokladů cestovního ruchu

Zdroj: Pásková a Zelenka, 2002.

⁴ HAVRLANT, J., P. MÁCHA a T. SIWEK, 2012. *Geografie cestovního ruchu v Americe*. Ostrava: 1.vyd., Ostravská univerzita v Ostravě [Online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z http://geografie.osu.cz/wp-content/uploads/MCRAM_studijni_text_final.pdf

3.2.1 Lokalizační předpoklady a faktory cestovního ruchu

Lokalizační předpoklady vyvolávají, umožňují a podporují lokalizaci různých aktivit cestovního ruchu v konkrétním regionu, oblasti, středisku. Patří k nim:

- *přírodní a*
- *společenské faktory a předpoklady* pro různé formy cestovního ruchu.

A) Přírodní předpoklady náleží k základním podmínkám pro řadu forem cestovního ruchu a souvisí s rozmanitostí všech složek přírodního prostředí - s geografickou polohou, charakterem reliéfu, klimatickými, hydrogeografickými a biogeografickými podmínkami pro konkrétní formy cestovního ruchu. Významné destinace cestovního ruchu vznikly zpravidla tam, kde existují příznivé podmínky u více těchto činitelů.

Jak uvádí Mariot (1983), Němčanský (1996), Vystoupil, Šauer a Holešinská (2009), mezi přírodní podmínky zařazujeme reliéf, podnebí, hydrologické poměry, floru a faunu. Ve vztahu k rozmístění cestovního ruchu mají význam v tom, že jsou stálé, do značné míry neměnné a uplatňují se zpravidla plošně ve větších územních celcích.

Reliéf

Reliéf je název, který se používá pro souhrnné označení forem vzhledu zemského povrchu. Morfologické poměry, tvary krajiny, mají značnou hodnotu ve vztahu k celkovému charakteru krajiny a k funkčnímu využití cestovním ruchem. Horizontální morfologie pevniny má v cestovním ruchu velmi konkrétní vliv na charakter a kvalitu pobřeží, břehů, povrchových vod. Minimální hodnotu mají pobřeží bažinatá, skalnatá, strmá a těžko dostupná. Největší hodnotu mají písčité pláže, která se násobí rozsahem dalších atraktivit (skalní útvary, jeskyně, ostrovy u pobřeží), za předpokladu příznivých klimatických podmínek.

Nejpříznivější předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu má vertikální členitost povrchu pevniny - výrazně členité formy reliéfu, tzn. pohoří s relativními výškovými rozdíly a atraktivními výhledy do okolí. Přitažlivost horských oblastí z hlediska cestovního ruchu vyplývá i ze skutečnosti, že většina populace v hospodářsky vyspělých zemích s masovým rozšířením cestovního ruchu žije v nížinných nebo rovinných oblastech, a proto jsou hory pro ni psychologicky zajímavé a přitažlivé podle zákona kontrastu, navíc v horách je příroda méně dotčena lidskou činností než v nížinách.

Podle toho jaké nadmořské výšky povrch krajiny dosahuje, rozlišujeme **nížiny** do 200 m nad mořem a **vysočiny** nad 200 m nad mořem.

Roviny tvoří část zemského povrchu, který je málo členitý, téměř plochý a výškové rozdíly nepřesahují 30 m, v praxi jde o monotónní zemědělské oblasti, které obvykle nejsou cílem turistů.

Pahorkatiny většinou lemují okraje nížin, nebo vystupují jako jejich vyvýšené části, mají mírně zvlněný povrch s výškovou členitostí od 30 do 150 m (Středočeská pahorkatina, Hlučinská pahorkatina). Pro svou jednotvárnost neposkytují příznivé předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu.

Vrchoviny mají členitější povrch a hustší síť údolí, výškový rozdíl mezi údolním dnem a nejvyššími vrcholy vrchovin se pohybuje od 151 do 300 m (Děčínská vrchovina, Dražanská vrchovina, Bílé Karpaty) a jsou ideálními terény pro pěší turistiku.

Hornatiny představují výškové rozdíly mezi dnem údolí a hřebeny již od 301 do 640 m. výškové rozdíly do 470 metrů již vytvářejí vhodné podmínky nejen pro běžnou turistiku, ale i pro zimní sporty, zvláště pro rekreační lyžování (Hostýnské a Vsetínské vrchy). Hornatiny s výškovými rozdíly mezi dnem údolí a hřebeny pohoří 471 až 640 metrů jsou většinou těžko přístupné, ale pro účastníky cestovního ruchu vytvářejí atraktivní prostředí vyhledávané turisty i lyžaři (Šumava, Krušné Hory, ale i části Moravskoslezských Beskyd a Hrubého Jeseníku). Nejčlenitější povrch mají velehory, k nimž se řadí nejvyšší a nejmohutnější části vysokých pohoří. Na malém území se tu střídají hluboká údolí a úzké skalnaté hřebeny s ostrými štíty, výškové rozdíly přesahují 640 m (Nízké a Vysoké Tatry). Pro turisty jsou přitažlivou kulisou, vyžadují vysokohorskou dopravní infrastrukturu, jsou rájem zejména horolezců a lyžařů.

Klimatické předpoklady jsou ovlivněny geografickou polohou určitého místa. Charakter podnebných pásů přirozeně určuje možnosti rozvoje různých forem cestovního ruchu a aktivit. V oblastech mírného a subtropického klimatického pásu, jež jsou typické střídáním čtyř ročních období, existují nejlepší předpoklady pro rozvoj nejvíce forem cestovního ruchu a rekreace. V zemích těchto pásem je cestovní ruch nejintenzivnější; je charakterizován nejvyšším počtem přijíždějících turistů. Klimatické faktory jako teplota vzduchu, délka slunečního svitu, oblačnost, mlhy, vítr, déšť, sněhová pokrývka, aj., je nutno posuzovat a hodnotit diferencovaně z hlediska jejich předpokladů ke konkrétním vybraným aktivitám cestovního ruchu. Například chladné klimatické oblasti s největším počtem mrazových dnů mají (hlavně v polohách nad 1000 m n. m.) nejpříznivější předpoklady pro rozvoj různých zimních sportů. V teplých oblastech s vysokým počtem letních a tropických.

Hydrografické předpoklady patří k nejvýznamnějším faktorům ovlivňujícím rozvoj cestovního ruchu. Nejnavštěvovanější regiony světa se nacházejí na pobřeží teplých moří (Karibské moře, Středozemní moře, aj.). Turisticky atraktivní jsou rovněž přírodní a umělá jezera, nádrže apod. Mimořádně významný potenciál mají minerální a termální vody pro rozvoj lázeňského cestovního ruchu, relaxace apod. Přitom nejsou vázány na klimatické podmínky. Turistické atraktivní vytvářejí rovněž řeky (zvláště v krasových oblastech s kaňony, soutěskami), vodopády, peřeje a přitažlivé jsou rovněž gejzíry ve vulkanických strukturách.

Podzemní vody vytvářejí předpoklady pro střediskovou koncentraci cestovního ruchu, především to platí o minerálních pramenech s léčebnými účinky. Lázeňská střediska patří historicky k nejstarším centrům cestovního ruchu (Vichy, Wiesbaden, Baden-Baden, Spa, Badgastein, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Piešťany). Velmi atraktivní jsou gejzíry (Island, Nový Zéland, Yellowstone národní park, Herlany).

Povrchové vody a jejich zejména sezonní využitelnost je závislá na teplotních poměrech. Svým charakterem vytvářejí předpoklady pro areálové rozmístění zařízení cestovního ruchu. Jejich hodnotu zvyšuje nebo snižuje řada komponentů (teplota a čistota vody, ekologická kvalita pobřeží, břehů a přilehlého okolí).

Moře jsou z povrchových vod nejpřitažlivější, mají význam pro dlouhodobé pobyty - rozhodujícími činiteli pro turisty jsou teplota, kvalita pláží, malé dmutí moře, rybolov, sportovní vyžití apod. Až 94 % veškerých vodních zásob na Zemi soustřeďuje světový oceán. Největší rozlohu, 50 %, představuje Tichý oceán (nejvýznamnější oblasti cestovního ruchu se nacházejí na severoamerickém pobřeží Tichého oceánu: Kalifornie, Acapulco; intenzivně se využívají Havajské ostrovy, oblast JV Austrálie a další - problémem jsou velké vzdálenosti). V Indickém oceánu, 21 % rozlohy, se uplatňuje zahraniční cestovní ruch především na ostrovech Mauritius, Réunion, Seychely a Madagaskar, taktéž i na pobřeží Thajska (střediska Phuket, Phangnga). Asi 25 % rozlohy představuje Atlantský oceán, který omývá tři kontinenty, kde se cestovní ruch soustřeďuje na ostrovech amerického Středomoří, ale i na Azorských a Kanárských ostrovech, na marockém pobřeží a písčinych plážích jihozápadní Evropy. Pro

Evropu platí, že 50 % jejího cestovního ruchu se realizuje ve Středomoří (teplota vody se pohybuje okolo 24 – 28 °C). Chladnější vody má Baltské (18 °C) i Černé moře (24 °C), proto mají pro rozvoj cestovního ruchu mnohem nižší hodnoty.

Jezera a umělé vodní plochy se v cestovním ruchu uplatňují v obdobných souvislostech jako moře. Tradičně jsou silně navštěvována jezera alpské oblasti, rovněž jezerní komplexy ve Velké Británii, v Polsku Mazurská jezera a jezera v jižní části Finska, velký zájem turistů je i o Balaton a Ladošské jezero.

Řeky mají význam především v uspokojování krátkodobých forem cestovního ruchu. V blízkosti městských aglomerací mají obdobný význam jako všechny ostatní vodní plochy. Atraktivitou je plavba a vodopády (Grand Canyon, Niagarské vodopády, alpské vodopády, horské vodopády ve Skandinávii, Viktoriiny vodopády, nejvyšší na světě vodopád Angel – cca 1000 m ve Venezuele, vodopády v Jihoafrické republice a na Novém Zélandu).

Flora a fauna

K přírodním lokalizačním předpokladům patří i rostlinstvo a živočišstvo. Rostlinstvo představuje rozmanitý kryt zemského povrchu, který je souvisle rozšířen v teplejších a vlhčích podnebných pásmech. Z velkého bohatství zastoupení rostlinných druhů mají největší význam pro cestovní ruch lesy, turisticky nejvyužívanější jsou listnaté a jehličnaté lesy mírného podnebného pásu. Zvláštní postavení pro cestovní ruch mají pralesy, národní parky a botanické zahrady (nejstarší v italském Salermu). Světově proslulé jsou atraktivní porosty sekvojí v národním parku Muir Woods u San Franciska, obřích sekvojí v národním parku Sequoia v Kalifornii. V Čechách se zájem soustřeďuje na Žofínský a Boubínský prales a na Moravě na zbytky beskydského jedlobukového pralesa Mionší v Dolní Lomné. Zajímavé vegetační formace najdeme na maďarské pusztě, v Camargue v deltě Rhône, ve stepní oblasti Andalusie, v Lüneburském vřesovišti jižně od Hamburku, v lužních lesích podél Dunaje. Také různorodosti a zvláštnosti živočišné říše podporují cestovní ruch. Turisticky atraktivní jsou zejména velcí savci, ať volně žijící v přírodě nebo v safari parcích či zoologických zahradách, kterých je na světě téměř 1000, nejstarší je ve Vídni (z r. 1752). Mezi nejnavštěvovanější patří národní park Serengeti (12.950 km²) v Tanzanii, Krügerův park (19.485 km²) v Jihoafrické republice a další.

B) Kulturně-historické předpoklady jsou formovány tvořivou činností člověka. Mají souvislost s historickým vývojem území. Přitažlivá jsou pro turisty zejména historická jádra měst s různými architektonickými pamětihodnostmi, hrady a zámky, sakrální památky, kláštery, kostely a jiné stavby z jednotlivých historických epoch. Mnohé jsou součástí městských památkových zón či rezervací. Dále k nim náleží nejrůznější kulturní a technické památky, archeologické lokality, objekty vesnické architektury a kultury, soustředěné v některých zemích do skanzenů, anebo také muzea, galerie a pozoruhodnosti parkové a zahradní architektury. Tyto artefakty tvoří významné atraktivity pro mezinárodní cestovní ruch; z nich zejména ty, které figurují na Seznamu památek světového kulturního dědictví UNESCO.

Kulturní zařízení tvoří soubor atraktivit diferencovaného určení a funkce s rozdílným významem pro cestovní ruch. Většina z nich vystupuje jako doplněk jiných památek. Řada akcí, které jsou v nich organizovány, je buď jednorázová, nebo sezonní. Pro většinu zařízení je typické střediskové rozmístění, areálový charakter mají pouze skanzeny. Podle charakteru provozu se dělí: na zařízení soustřeďující sbírky různého druhu (muzea, galerie, knihovny, skanzeny, arboreta aj.) a zařízení, jejichž prostřednictvím se realizují kulturní i další akce (divadelní představení, koncerty, hudební, filmové či jiné festivaly, jarmarky, folklórní a další

slavnosti, kongresy a sympozia apod.). Největší význam mají muzea a galerie: pařížský Louvre (4,8 ha, 260 sálů, 500 tisíc exponátů, Mona Lisa), Ermitáž v Sankt Peterburgu (5 mil. návštěvníků, 400 sálů), Metropolitan Museum of Arts v New Yorku (13 ha plochy sálů, 4 mil. návštěvníků), British Museum v Londýně (sbírky antických soch a knihovna), Národní galerie antického umění v Římě, muzea ve Vatikánu, muzeum Prado v Madridu, Galerie Uffizzi a Pitti ve Florencii.

Kulturní význam některých měst znásobují divadelní a operetní představení a koncerty, filmové, hudební, televizní a jiné festivaly. Největší světové scény: milánská Scala (z r. 1778, 3600 míst, 6 balkonů a galerií), Metropolitan Opera v New Yorku (z r. 1966, 3788 míst, scéna široká 71 m, hluboká 45 m), Velké divadlo v Moskvě (16 balkonů a galerií, 3000 míst), Radio City Music Hall (Rockefeller Center v New Yorku, 6200 míst). V souvislosti s masovou účastí mají význam pro cestovní ruch společenské, zábavní i sportovní akce a podniky, a v poslední době i návštěva zábavných parků, např. olympijské hry, mistrovství různých sportů, festivaly populární a zábavné hudby, jazzu, karnevaly, folklórní a historická představení, Prater, Tivoli, Swiss Miniatur, Europa Park, Murodam, Disneyland aj.

3.2.2 Selektivní předpoklady a faktory cestovního ruchu

Existuje řada teoreticko-metodologických přístupů k označení a hodnocení uvedených faktorů, které však i přes určitou nejednotnost (zejména terminologickou), provádějí analýzu a hodnocení téměř shodných problémů.

Selektivní - stimulační faktory dokumentují způsobnost společnosti zúčastnit se cestovního ruchu. Projevují se geograficky, na určitém území a mají také primární význam pro jeho rozvoj. Jejich prostřednictvím se mohou využít podmínky (předpoklady) pro cestovní ruch v konkrétních oblastech, střediscích cestovního ruchu. Můžeme je dělit na objektivní a subjektivní předpoklady:

- **Objektivní předpoklady** objektivně ovlivňují cestovní ruch v **území** – můžeme zde zařadit situace a charakter politického systému, celní, devizový a hraniční režim, ekonomické předpoklady (dosažená životní úroveň, fond volného času, životní styl), demografickou skladbu obyvatelstva, urbanizace, stav životního prostředí a ekologie v oblastech koncentrace hospodářských aktivit
- **Subjektivní předpoklady** silně ovlivňují rozhodování lidí o jejich účasti na cestovním ruchu. Jsou závislé například na jejich příslušnosti k určité sociálně-ekonomické a profesní skupině, na jejich ekonomické situaci, životní úrovni, znalosti jazyků i na početných psychologických faktorech. Rozhodování o účasti na cestovním ruchu často silně ovlivňuje reklama, cílená propagace a další marketingové aktivity destinačního managementu, cestovních kanceláří, ale také informační technologie, inovace rezervačních systémů, organizační schopnosti atd.

Vystoupil, Šauer a Holešinská (2009) tyto faktory podle vlivu jejich působnosti rozlišují také následujícím způsobem:

- **Demografické faktory**

Diferencující vliv nejen na intenzitu účasti obyvatelstva na cestovním ruchu a rekreaci, ale i na specifické druhy aktivit volného času, má demografická struktura obyvatelstva. Jiné rekreační nároky a preference má např. rodina s dětmi, mladí svobodní či starší obyvatelstvo (tyto faktory jsou zvláště důležité v marketinkových studiích např. při plánování infrastruktury zařízení volného času v příměstských rekreačních centrech, ubytovacích kapacit v turistických střediscích, vybavenosti hotelu apod.).

- **Urbanizační faktory**

Základním diferenciačním faktorem v rekreační aktivitě obyvatelstva je urbanizace. Zcela jiné nároky má venkovské a městské obyvatelstvo, zejména na víkendovou rekreaci, ať již po stránce kvantitativní či kvalitativní. V celoevropském průměru se např. krátkodobé (víkendové) rekreace účastní více či méně pravidelně kolem 40 % městského a jen asi 5 - 10 % venkovského obyvatelstva, rovněž tak druhé bydlení je výraznou doménou městského obyvatelstva. Podobnou úroveň diferenciací představuje velikost města, jeho funkce a urbanisticko-architektonický charakter. Urbanistické a sociologické studie hodnotí za nejvýznamnější řádovou velikost města. Svou roli hraje také socioekonomická struktura města a jeho funkce (významné rozdíly v rekreační účasti a aktivitách volného času vykazují obyvatelé měst s dominantními centrálními funkcemi a vysokým podílem teriéru oproti městům průmyslovým s vysokou mírou migrace, apod.).

- **Ekonomické faktory**

Rozvoj průmyslu jakož i postupující urbanizace způsobily v průběhu krátkého období zásadní změny geografického prostředí. Vytvořil se klasický typ industriální krajiny. Antropogenní formy v takovém prostředí dominují nad přírodními strukturami. Způsob života, který se v industriální společnosti vytvořil, má za následek i rozvoj nejrozmanitějších rekreačních forem, kontaktů s přírodou, historií, kulturou v geografickém prostředí. Cestovní ruch se tak historicky zformoval jako jeden z výstupů složitých interakcí prvků industriální krajiny a získal dynamický a masový charakter.

- **Sociálně–kulturní a sociálně-politické podmínky**

Sociálně-politické podmínky vystupují jako soubor činitelů, ze kterých zejména oficiální státní politika, hmotná a kulturní vyspělost obyvatelstva a fond volného času výrazně podmiňují dynamický rozvoj cestovního ruchu. Sociální politika mnoha států vytváří podmínky masové účasti obyvatelstva na cestovním ruchu. Vyspělé státy přijímají závažné dokumenty, které otevírají a zdokonalují cestovní ruch a rekreaci domácího obyvatelstva jako součást svých ekonomických programů. Cestovní ruch je motivován životní úrovní obyvatelstva. Životní úroveň je podmíněna stupněm rozvoje výrobních sil, které se v konečném důsledku projevují v úrovni výživy, bydlení, vzdělání, kultury, zdravotnické péče, pracovních i mimo pracovních podmínkách, v právu na práci, délce pracovního času, v délce dovolených, v získávání volného času, v růstu reálných mezd apod. Existuje přímá úměrnost mezi životním standardem obyvatelstva určitého státu a jeho podílem na cestovním ruchu.

3.2.3 Realizační předpoklady a faktory cestovního ruchu

Realizační předpoklady umožňují realizovat požadavky, přání a nároky účastníků cestovního ruchu v navštívených oblastech a střediscích, které disponují určitými lokalizačními předpoklady. Umožňují tak využívat konkrétní místo k pobytu a dalším aktivitám a současně umožňují účastníkům cestovního ruchu se do těchto míst přepravit s využitím dopravní infrastruktury a doprovodných služeb. Patří k nim **dopravní předpoklady** a **turistická infrastruktura**.

Dopravní předpoklady patří mezi klíčové faktory, umožňující realizaci cestovního ruchu. Sebelepší atraktivní místo, i s jedinečnými lokalizačními předpoklady, nemůže být adekvátně využito bez možnosti dopravního spojení. K základním podmínkám využití potenciálu území tak patří hustota a kvalita dopravních sítí umožňujících dostupnost lokalit. Rychlá dosažitelnost turistických destinací je základní podmínkou jejich rozvoje. Rostoucí cestovní ruch vyvolává stále širší potřeby rozvoje nejen kvalitních rychlostních komunikací, nových leteckých linek, ale rovněž rozvoj specifické doprovodné infrastruktury a služeb pro potřeby cestovního ruchu.

Turistická infrastruktura (Materiálně technická základna) - Můžeme zde zařadit ubytovací a stravovací zařízení, které tvoří podstatnou část materiálně technické základny cestovního ruchu, která zabezpečuje realizaci cestovního ruchu. Mezi základní ubytovací zařízení patří hotely, motely, pensiony různých kategorií, dále turistické chaty, apartmány, bungalovy, objekty druhého bydlení, autocampingy a jiné ubytovací zařízení, které vytváří podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Únosnost území limituje další výstavbu těchto zařízení. Struktura lůžek se přizpůsobuje charakteru lokalizačních předpokladů a má stálý nebo sezonní charakter. Stravovací zařízení slouží účastníkům cestovního ruchu k uspokojení potřeb stravování, ale i zájmu o různé druhy zábavy (restaurace, jídelny, grily, snackbary, bary, vinárny, kavárny, výčepy, koliby, salaše ap.).

Skupina dalších zařízení materiálně technické základny cestovního ruchu tvoří **doplňková zařízení cestovního ruchu s rekreační funkcí** (hřiště, bazény, sauny, tělocvičny, kuželny, sjezdovky, běžecké tratě, lyžařské vleky, vodní tobogany, vodní lyžování, tenisové kurty, minigolf, golf, dětská hřiště, amfiteátry apod.). Nesmíme zapomenout i na zařízení, která bezprostředně podporují nebo organizují rozvoj cestovního ruchu (cestovní kanceláře, informační kanceláře, komunální a zdravotní služby, telekomunikace apod.).⁵

3.3 Klasifikace, typologizace a regionalizace oblastí a středisek cestovního ruchu

Jeden z nejstarších a nejrozšířenějších směrů výzkumu v geografii cestovního ruchu a rekreace. Po dlouhém období verbálních popisů a prvotních statistických evidencí návštěvnosti a struktury míst cestovního ruchu se koncem 50. let objevují práce zaměřené na klasifikaci, typologizaci a rajonizaci oblastí a středisek cestovního ruchu. Řádově lze zde vymezit tři prostorové úrovně.

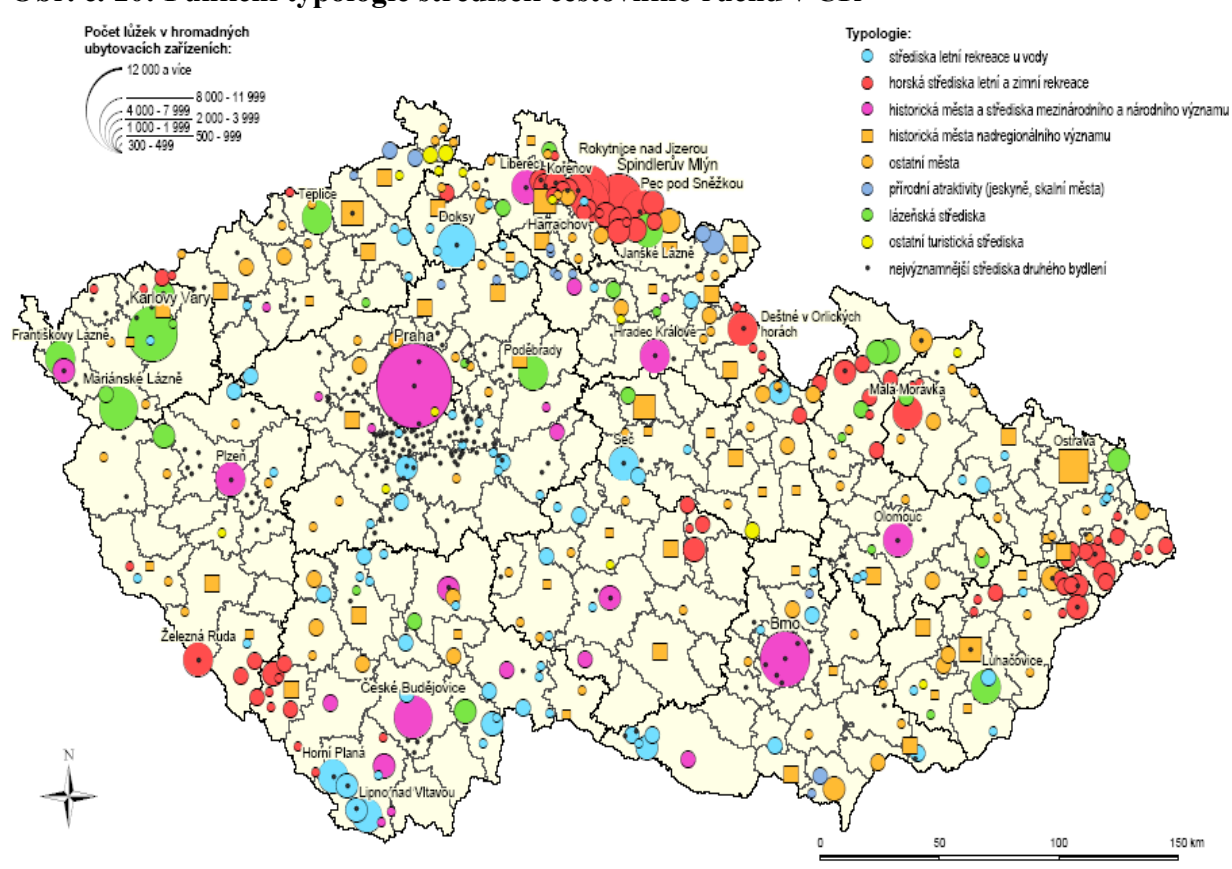
⁵ HAVRLANT, J., P. MÁCHA a T. SIWEK, 2012. Geografie cestovního ruchu v Americe. Ostrava: 1.vyd., Ostravská univerzita v Ostravě [Online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z http://geografie.osu.cz/wp-content/uploads/MCRAM_studijni_text_final.pdf

První z nich představují typizace a rajonizace návštěvních míst cestovního ruchu a regionální výzkumy menších územních celků (hodnocení významu míst cestovního ruchu, kartografická znázornění typů návštěvních míst).

Funkční typologie středisek cestovního ruchu dle Vystoupila, Šauera a Holešinské (2009) je odrazem specializace míst a středisek cestovního ruchu jejich funkční typologie. Ta je ve své podstatě vhodným nástrojem pro stanovení hlavních druhů a forem cestovního ruchu v území. Při určení funkční využitelnosti jednotlivých středisek nelze vycházet pouze z rekreačních aktivit, které lze ve středisku realizovat. V rámci tohoto procesu musí být zdůrazněny ty funkce, které jsou ve srovnání s jinými středisky typické. Například v České republice (obr. č. 10) můžeme vyčlenit např. následujících devět základních funkčních typů středisek cestovního ruchu:

- střediska letní rekreace u vody,
- horská střediska letní a zimní rekreace,
- historická města a střediska mezinárodního a národního významu,
- historická města nadregionálního významu,
- ostatní města,
- přírodní atraktivita (jeskyně, skalní města),
- lázeňská střediska,
- ostatní turistická střediska,
- nejvýznamnější střediska druhého bydlení.

Obr. č. 10: Funkční typologie středisek cestovního ruchu v ČR

Zdroj: Vystoupil a kol., 2006.

Druhým směrem výzkumu jsou **regionální analýzy větších územních celků** (oblasti cestovního ruchu a rekreace), zaměřené na analýzu geografických podmínek pro různé druhy rekreace a na syntézu, tj. regionalizaci zkoumané oblasti. Součástí takto zaměřených výzkumů jsou také aplikace různých prostorových modelů cestovního ruchu (např. gravitační modely), analýzy turistických proudů v různých typech rekreačních oblastí (např. přímořské, horské, příměstské).

Třetím směrem výzkumu jsou **rajonizace a regionalizace na celostátních až mezinárodních úrovních**. Hlavními postupnými kroky při uvedených rajonizacích jsou výběr vhodných informací, zpracování rozsáhlých souborů dat a kartografická syntéza informací (výsledky jsou často publikované v národních atlasech).

Atraktivnost lokalizačních a realizačních předpokladů cestovního ruchu je v každém středisku cestovního ruchu odlišná. Některá střediska navštěvují účastníci cestovního ruchu jen z jejich blízkého okolí, jiná jsou známá na celém světě. **Podle územní atraktivity můžeme střediska cestovního ruchu rozdělit do čtyř kategorií:**

- mezinárodní střediska cestovního ruchu,
- celostátní střediska cestovního ruchu,
- regionální střediska cestovního ruchu,
- lokální střediska cestovního ruchu.

K mezinárodním střediskům cestovního ruchu patří nejatraktivnější a největší lázně, přímořská, vysokohorská i městská střediska cestovního ruchu na světě. Podíl zahraničních návštěvníků přesahuje někdy až 50 % (např. Monako, Dubrovník, Paříž, Benátky, Praha aj.). Celostátní střediska cestovního ruchu tvoří střediska atraktivní pro tuzemské návštěvníky (např. mořské lázně Sagres v Portugalsku, Zakopané v Polsku, Pamporovo v Bulharsku aj.). V regionálních střediscích cestovního ruchu se setkávají návštěvníci z okruhu 100 až 200 km. Lokální střediska cestovního ruchu jsou typická pro rekreační zázemí větších měst. Navštěvují je obyvatelé z okolí do 100 km.

Typy oblastí cestovního ruchu určují hlavní funkční znaky celé oblasti. **Oblasti lze rozdělit na tyto základní typy:** Němčanský (2009)

- lázeňské oblasti (např. západočeské lázně v České republice, rajón minerálních vod v severním předhůří Kavkazu aj.),
- oblast letní rekreace u vody (přimořské – Olympská riviéra, Dalmatská riviéra, vnitrozemské - Balaton, Gardské jezero aj.),
- oblasti horské rekreace (středohorské - Kumbrické vrchy, Schwarzwald, vysokohorské - Tatry, Penninské Alpy aj.),
- oblasti s kulturně historickými centry cestovního ruchu (provincie Campania v Itálii, kraj Ile-de-France),
- oblasti se služebními centry cestovního ruchu (Budapešť, Berlín a Vídeň),
- oblastí příměstské rekreace (okolí Prahy nebo Mnichova).

Kategorie oblastí cestovního ruchu. **Podle rozsahu územní atraktivnosti se oblasti dělí na čtyři kategorie:**

- oblasti s mezinárodním významem, atraktivní pro účastníky cestovního ruchu z celého světa (Havajské ostrovy, Velký kaňon v USA aj.),
- oblasti s celostátním významem, atraktivní pro tuzemce (Krkonoše u nás, pobřeží Baltského moře v Německu, Mazurská jezerní pahorkatina v Polsku),
- oblasti s regionálním významem (Ardenny v Belgii, Vídeňský les v Rakousku),
- oblasti s lokálním významem (Beskydy pro Ostravskou pánev).

Více o rajonizaci České republiky z hlediska cestovního ruchu se bude věnovat kapitola pátá.

• **Kontrolní otázky:**

1. Definujte pojem „Geografie cestovního ruchu“.
2. Co je předmětem zkoumání Geografie cestovního ruchu.
3. Co jsou to „Předpoklady cestovního ruchu“ a co jej tvoří.
4. Charakterizujte turistickou infrastrukturu.
5. Vysvětlete funkční typologie středisek cestovního ruchu na příkladu ČR.
6. Jaký je rozdíl mezi mezinárodním a regionálním střediskem cestovního ruchu.

4 Geografie cestovního ruchu České republiky

Česká republika (Česko) je vnitrozemský stát ležící ve střední Evropě na území historických zemí Čech, Moravy a části Slezska. Svou rozlohou 78 866 km² i počtem obyvatel 10,5 mil. se řadí mezi střední až menší evropské země. Na západě hraničí s Německem (811 km), na jihu s Rakouskem (466 km), na východě se Slovenskem (252 km) a na severu s Polskem (762 km). Česká republika patří k nejmladším státům Evropy. Vznikla teprve 1. 1. 1993 v důsledku rozdělení Československa, společného státu Čechů a Slováků, na dva samostatné národní státy.

Dne 1. ledna 2000 vstoupila v České republice v platnost **Klasifikace územních statistických jednotek CZ-NUTS** (La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques), která nahradila do té doby platný číselník krajů a okresů a zavedla systém klasifikace územních statistických jednotek používaný v zemích Evropské unie. Podchytila současně nově vzniklé územně správní uspořádání České republiky (14 krajů – obr. č. 11). Klasifikace CZ-NUTS zahrnuje tu část evropské klasifikace NUTS, která popisuje území České republiky. Je nedílnou součástí evropské klasifikace NUTS.

Obr. č. 11: Územně správní uspořádání České republiky

Zdroj: Národní ústav odborného vzdělávání, 2012.

Od 1. ledna 2008 popisuje klasifikace **CZ-NUTS** územní struktury pouze do úrovně krajů. Pro územní jednotky nižší než kraj existuje systém **LAU** (Local Administrative Units), jehož cílem je podchytit územní jednotky regionálního charakteru. Oba statistické systémy jsou vzájemně propojeny vazbami.

Územní jednotky NUTS v ČR pro potřeby statistické a analytické a pro potřeby EU se vymezují takto:

- a) Územní jednotky NUTS 5 - obce
- b) Územní jednotky NUTS 4 - okresy
- c) Územní jednotky NUTS 3 - kraje (VÚSC⁶)
- d) Územní jednotky NUTS 2 - sdružené kraje (VÚSC)

Kraje se sdružují do regionů NUTS 2 takto:

NUTS 2 Praha - je tvořen územím hl. m. Prahy "

NUTS 2 Střední Čechy - je tvořen územím Středočeského kraje

NUTS 2 Jihozápad - je tvořen územím krajů Jihočeského a Plzeňského

NUTS 2 Severozápad - je tvořen územím krajů Karlovarského a Ústeckého

NUTS 2 Severovýchod - je tvořen územím krajů Libereckého, Královehradeckého a Pardubického

NUTS 2 Jihovýchod - je tvořen územím krajů Vysočina a Jihomoravského

NUTS 2 Střední Morava - je tvořen územím krajů Olomouckého a Zlínského

NUTS 2 Moravskoslezsko - je tvořen územím kraje Moravskoslezského

e) Územní jednotka NUTS 1 - je tvořena územím celé ČR.

Mezi nejdůležitější geografické charakteristiky ČR můžeme zařadit⁷:

Nejvýše položené sídlo: Filipova Huť v okrese Klatovy, 1 093 m n. m.

Nejnižše položené sídlo: Hřensko v okrese Děčín, 130 m n. m.

Nejvýše položený bod: Sněžka, 1 602 m n. m. v pohoří Krkonoše

Nejnižše položený bod: výtok Labe u Hřenska v okrese Děčín, 115 m n. m.

Nejhlubší propast: Hranická propast v okrese Přerov, 442,5 m (dosud největší potvrzená hloubka k 1. 10. 2012)

Nejdelší řeka: Vltava, 433 km

Největší plocha povodí: povodí Labe, 51 103,9 km²

Největší přehradní nádrž: Lipno v pohoří Šumava, plocha 4 870 ha, max. hloubka 20 m

Největší jezero: Černé jezero na Šumavě v okrese Klatovy, plocha 18,4 ha, max. hloubka 39,8 m

Největší rybník: Rožmberk v okrese Jindřichův Hradec, plocha 489 ha, max. hloubka 6,2 m

Nejteplejší minerální pramen: Vřídlo v Karlových Varech, 72 °C

Největší obec: hlavní město Praha, 1 243 201 obyvatel

Nejmenší obec: Vysoká Lhota v okrese Pelhřimov, 17 obyvatel

Největší chráněná krajinná oblast: Beskydy, 1 160 km²

Největší národní park: Šumava, 680,6 km²

⁶ Vyšší územní samosprávné celky.

⁷ Text i údaje převzaty ze Statistické ročenky České republiky 2014 vydané ČSÚ.

4.1 Předpoklady rozvoje cestovního ruchu v České republice

Česká republika má mimořádné předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu vzhledem ke svému kulturnímu a přírodnímu bohatství. Z hlediska mezinárodního cestovního ruchu hraje důležitou úlohu i její poloha ve středu Evropy a sousedství se zeměmi EU.

4.1.1 Lokalizační předpoklady cestovního ruchu v České republice

Česká republika zahrnuje tři historické země – Čechy, Moravu a českou část Slezska. Koncentrický tvar Čech vymezuje česká kotlina a její horský lem, vytvářející téměř dokonalý hydrografický celek povodí Labe. Území Moravy má přechodný a zároveň průchodný charakter v prostoru moravských úvalů, jejichž osy tvoří významné evropské vodní toky – ve střední a jižní části řeka Morava, v severní části Odra. Východ území vyplňují Západní Karpaty, ve srovnání s Českou vysočinou mladší jednotka reliéfu.

Území ČR náleží ke dvěma velkým geologickým jednotkám s výrazně odlišným vývojem: Čechy, větší část Moravy a Slezska patří k Českému masivu, východní část Moravy a Slezska k vnější okrajové části Karpat. **Český masiv** je zbytkem rozsáhlého pohoří vyzdviženého při hercynském vrásnění v prvohorách (devon–karbon) před 380 až 300 miliony let. Vrásnění doprovázela metamorfóza hornin a z hlubin Země vystupovalo žhavé magma, které utuhlo nehluboko pod povrchem – stmelilo tak Český masiv mohutnými plutony v jeden celek. Území střední Evropy se v té době nacházelo v tropických šířkách, a tak sníženiny mezi horskými pásmy zarůstaly bujnou vegetací. Nahromadění rostlinných zbytků a jejich překrytí vrstvami mladších sedimentů dalo vzniknout ložiskům černého uhlí.

Karpatská soustava je mnohem mladším celkem než Český masiv. Zformovala se při alpínském vrásnění ve svrchní křídě až mladších třetihorách. Na území ČR zasahuje pouze vnější okrajová část karpatského oblouku tvořená příkrovy druhohorních a třetihorních hornin. Toto tzv. flyšové pásmo tvoří rytmicky se střídající souvrství pískovců, jílovců a slepenců, nasunutá na východní okraj Českého masivu od jihu a jihovýchodu během mladších třetihor před 15–25 miliony let. Před nasunutými příkrovy se vytvořila sníženina čelní předhlubně, vyplněná převážně mořskými a sladkovodními sedimenty, a také uvnitř karpatského pásma vznikl velký sedimentační prostor vídeňské pánve. Asi před 15 miliony let se oblast Moravy začala zvedat a moře ze střední a jižní části postupně ustoupilo. Po krátkou dobu pokračovala mořská sedimentace ještě na Ostravsku a Opavsku v malém zálivu zasahujícím z Polska, koncem středního miocénu ustoupilo moře i odtud.

V základním členění reliéfu ČR se vymezují obdobně jako v geologické klasifikaci dvě základní jednotky: **Česká vysočina**, tvořená horninami Českého masivu, a **Karpaty** s mladším reliéfem převážně na souvrstvích flyše. Česká vysočina zahrnuje západní a střední část státního území s vnitřním systémem pahorkatin a vrchovin a prstencem hraničních pohoří (Šumava, Krkonoše, Jizerské hory, Lužické hory, Orlické hory, Jeseníky a další). Od horského pásma Západních Karpat ji oddělují úvaly v linii od Znojma po Ostravu. Pouze okrajovou částí zasahují na území ČR Západopanonská pánev (oblastí Dolnomoravského úvalu) a Středoevropská nížina (okolí Opavy).⁸

⁸ TOUŠEK, V., I. SMOLOVÁ, M. JUREK a P. KLAPKA, 2005. ČESKÁ REPUBLIKA - Portréty krajů, MMR ČR. ISBN 80-239-6305-8 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/clanek2005-4.pdf>

Specifický reliéf se vyvinul v územích budovaných rozpustnými horninami (např. vápenci a vápnatými dolomity), které podléhají procesu krasování. Typické tvary se vytvářejí na povrchu i v podzemí. Největší a nejvýznamnější krasové oblasti, **Moravský kras** a **Český kras**, se vážou na devonské a silurské vápence, plošně malá krasová území nejčastěji vznikla v krystalických vápencích, pro karpatskou oblast a ostrůvky v lužické a brněnské oblasti jsou typické vápence jurské. Nejvýznamnější podzemní jeskynní systémy vznikly v průběhu třetihor a vyznačují se bohatou krápníkovou výzdobou. Od Brna na sever ke Sloupu a Holštejnu se táhne 3–5 km široké a 25 km dlouhé pásmo převážně devonských vápenců, v němž se rozvinulo plošně nejrozsáhlejší krasové území ČR, *Moravský kras*. Zahrnuje systém Amatérské jeskyně, nejdelší krasový jeskynní systém v ČR (téměř 35 km podzemních prostor), a mohutnou propast Macochu (hloubka 138 m). Druhé největší krasové území v ČR, *Český kras*, zdobí známé Koněpruské jeskyně. (obr.č.12)

Obr. č. 12: Jeskyně v České republice

Zdroj: Správa jeskyní České republiky, 2015.

Skalní města se vyvinula v pískovcích české křídové pánve. Od ukončení sedimentace podléhají mechanickému zvětvávání a působení vody a větru. Díky tomu se vyznačují velkou tvarovou pestrostí a množstvím mikrotvarů. Výška jednotlivých skalních věží činí obvykle 10–80 m, ojediněle i více, tvoří proto výrazné krajinné dominanty. Nejznámějšími skalními útvary v ČR jsou na severozápadě rozsáhlé *Labské pískovce* se svými soutěskami a kaňony sahajícími až za hranice do Saska, severně od Prahy můžeme navštívit Český ráj, v němž nalezneme skalní města *Prachovské skály* a *Hruboskalsko*, ve východních Čechách jsou to *Adršpašské* (obr.č. 13) a *Teplické skalní město* v CHKO Broumovsko a na východě nedaleko Vsetína můžeme navštívit *Čertovy* a *Pulčinské skály*, které jsou součástí CHKO Beskydy.

Obr. č. 13: Skalní město v Adršpachu

Zdroje: Adršpašské skály, 2015.

Podnebí na celém území České republiky je mírné, přechodné mezi oceánským a kontinentálním s typickým střídáním 4 ročních období (stejně jako v celé střední Evropě). Pro podnebí České republiky je charakteristické západní proudění s převahou západních větrů, časté střídání jednotlivých frontálních systémů (ročně přes naše území přejde v průměru kolem 140 front) a poměrně hojné srážky. Dochází k mísení přímořského a kontinentálního podnebí. Přímořský vliv se projevuje hlavně v Čechách, na Moravě a ve Slezsku přibývá kontinentálních podnebních vlivů. Velký vliv na podnebí má nadmořská výška a rozmanitý reliéf.

Průměrná teplota vzduchu je silně závislá na nadmořské výšce. Zatímco **na nejvyšší hoře ČR Sněžce (1602 m) činí jen 0,4 °C**, v nížinách jihovýchodní Moravy dosahuje **téměř 10 °C**. Nejvyšší průměrné teploty vzduchu vykazuje i Praha, kde k oteplení přispívá vliv městského klimatu – tzv. „tepelného ostrova“.

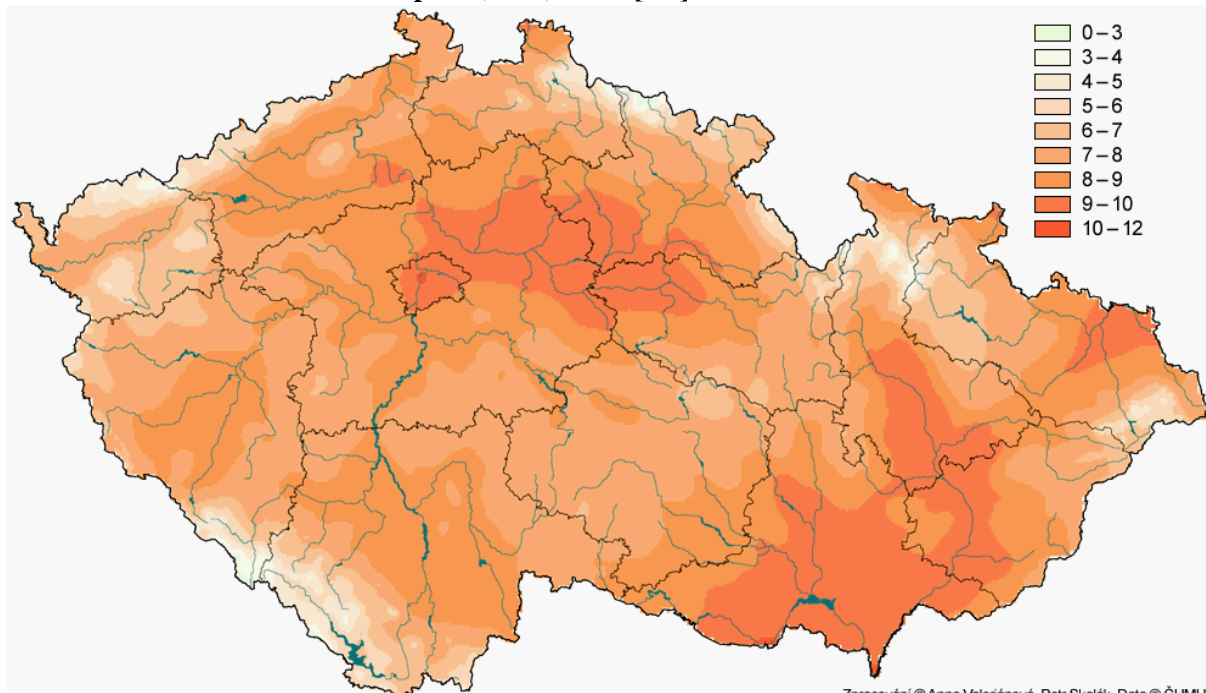
Rok 2013 byl na území ČR teplotně i srážkově normální. Průměrná roční teplota 7,9 °C byla o 0,4 °C vyšší než normál 1961–1990, roční srážkový úhrn 727 mm představuje 108 % normálu 1961–1990. Byly zaznamenány měsíce, které byly teplotně nadnormální i podnormální, nejteplejší v porovnání s normálem byl červenec s odchylkou +2,5 °C, nejchladnější březen s odchylkou –3,2 °C. V měsících leden a únor se ve zvýšené míře vyskytly synoptické situace způsobující zhoršené rozptylové podmínky pro znečišťující látky v ovzduší, které celkově v tomto období přetrvávaly 23 dní.

Srážky byly v průběhu roku 2013 rozloženy nerovnoměrně, na srážky nejbohatšími měsíci byly květen a zejména červen, kdy výskyt vydatných srážek vedl k povodňovým situacím. Naopak nízké úhrny srážek byly zaznamenány v dubnu, červenci a prosinci.

Také roční sumy srážek významně souvisejí s nadmořskou výškou. **Nejdeštivější místa v ČR** tak musíme hledat v nejvyšších pohořích s prudkými svahy k severozápadu. Roční úhrny srážek

tu přesahují 1200 mm. Naopak **nejsušší oblasti** ČR je kromě nejnižě položené jihovýchodní Moravy i severozápad Čech, který je z tohoto směru stíněn pohořím Krušné hory.

Obr. č. 14: Průměrná roční teplota, ČR, 2013 [°C]

Zdroj: Klíčové indikátory České republiky, 2014.

Na základě podnebných charakteristik (např. množství srážek v létě či v zimě, teplota vzduchu, počet mrazivých dnů, počet dnů se sněhovou pokrývkou, aj.) byly stanoveny tzv. podnebné oblasti. Na území ČR se nacházejí 3 základní podnebné oblasti (chladné, mírně teplé a teplé), které se dále dělí na podskupiny:⁹

- 1. Chladné oblasti: hornatiny** - Novohradské hory, Šumava, Český les, Krušné hory, Jizerské hory, Krkonoše, Orlické hory, Jeseníky, Moravskoslezské Beskydy, Žďárské vrchy, aj.
- 2. Mírně teplé oblasti: vrchoviny až pahorkatiny** - převážná část území ČR.
- 3. Teplé oblasti: nížiny** - Polabí, dolní Povltaví a dolní Poohří, Hornomoravský úval, Dolnomoravský úval a Dyjsko-svratecký úval.

Hydrologické poměry vytvářejí pro Českou republiku příznivé lokalizační podmínky, ať už jde o přirozené nebo umělé vodní nádrže a některé úseky větších vodních toků a to především v letním období. Územím ČR prochází hlavní rozvodí oddělující *povodí Severního, Baltského a Černého moře*. Hlavní říční osy jsou v Čechách Labe (370 km) s Vltavou (433 km), na Moravě řeka Morava (246 km) s Dyjí (306 km) a ve Slezsku Odra (135 km) s Opavou (131 km). V současné době dosahuje celková délka říční sítě přirozených a upravených vodních toků přibližně 76 tis. km. Jezera jsou na území ČR ve srovnání s okolními státy malá a nepříliš četná, proto se z velké části chrání jako jedinečné přírodní útvary. Největší přírodní jezero v ČR, Černé jezero na Šumavě, má plochu 18,5 ha a maximální hloubku téměř 40 m.

⁹ GEOGRAFICKÝ WEB. *Česká republika – Svět – Obecná geografie* [Online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z <http://www.hajduch.net/cesko/priroda/podnebi>

Celoroční využití nabízí podzemní léčivé a termální prameny. Na území České republiky je přes deset tisíc rybníků (Rožmberk 489 ha, Máchovo jezero, Bezdrev, Dvořiště, Svět, Velké Dářko), které byly původně zřízeny pro chov ryb a dnes plní i rekreační úlohy cestovního ruchu. Na území republiky bylo postaveno množství vodních nádrží. Pokud neslouží jako zásobárny pitné vody, plně se využívají během léta především ke koupání (Vranov, Nové Mlýny, Žermanice, Těrlicko). Ty, které byly vybudovány v chladnějších klimatických zónách především pro vodní sporty (Lipno, Orlicko). V porovnání s okolními vnitrozemskými státy, Česká republika málo využívá pro rekreační účely síť vodních toků. Zájem je pouze ze strany vodáků. Vodní doprava je organizována pouze na Labi a Vltavě, kde se setkáme i s rekreační osobní dopravou. S tou potom ještě na některých vodních nádržích (Lipno, Slapy, Orlicko, brněnská přehrada). Rozmanité složení a vydatnost minerálních vod byla předpokladem budování lázní. Nejteplejší minerální prameny jsou v Karlových Varech (+72,2°C). K našim nejznámějším lázním patří: Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Jáchymov, Luhačovice, Darkov a nové Lázně Klimkovicе otevřené 18.7.1994).¹⁰

Svoji polohou ve střední Evropě převládá na našem území tzv. **středoevropská biota** (biota = **fauna a flóra** žijící v dané oblasti). Mísí se však s prvky severskými, středomořskými či alpskými a karpatskými.

Území ČR ležící v mírném teplotním pásu spadá do **pásma listnatých, opadavých lesů**, kde s přibývajícím nadmořskou výškou se zvyšuje podíl lesů jehličnatých. Původně bylo více jak 90% plochy našeho státu tvořeny lesy, avšak za posledních tisíc let významně do vzhledu přírodní krajiny (a tím i do druhové skladby rostlin a živočichů) zasáhl člověk. Z původní přírodní krajiny vytvořil tzv. **kulturní krajinu**.

Jelikož se zeměpisná šířka až tolik neprojevuje na podnebí ČR a tím i na vzhledu přírodní krajiny, je rozhodujícím faktorem pro skladbu fauny a flóry nadmořská výška. Na základě nadmořské výšky byly stanoveny tzv. **výškové vegetační pásma**, která jsou pojmenována podle nejhojněji zastoupených rostlinných společenstev:

- *pásmo dubovin a pásmo dubohabrové*, zaujímá nejteplejší nížinné části České republiky do 300 m n.m., původní lesní a bylinné porosty nahradily zemědělské plodiny, pro cestovního ruchu je zajímavý výskyt bažantů a zajíců;
- *pásmo bukovin* zabírá výškový stupeň 300 až 800 m n.m., převážná část původních lesů je vykácena, zachovaly se pouze na prudkých svazích a ve vrcholových partiích pohoří. Využití cestovního ruchu převážně pro příměstskou rekreaci;
- *pásmo smrko - bukových lesů* 800 - 1300 m n.m., převažují v něm jehličnaté a smíšené lesy s vysokou rekreační hodnotou, vhodné je i pro lovecké akce cestovního ruchu (jelen, srnec, kanec);
- nad pásmem lesů ve výškách 1300 m n.m. se objevuje pásmo *kosodřeviny i zakrslých stromů* (Krkonosé, Jeseníky), oblasti zvl. vhodné pro lyžování i horskou turistiku.

Nejběžnějšími druhy divoce žijících zvířat jsou v České republice zajáci, vydry a kuny. V lesích a na polích nejčastěji lze vidět bažanty, koroptve, divoká prasata, vysokou zvěř, kachny a husy. Vzácněji je možné spatřit orly a volavky. Až deset rysů žije podle odhadů zoologů v Beskydech a přilehlé pohraniční oblasti Slovenska. Vzácně se zde vyskytují také vlci a medvěd hnědý.

¹⁰ Metodická podpora regionálního rozvoje. *Základní fyzickogeografická charakteristika ČR*, 2014 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupně z <http://www.regionálnírozvoj.cz/index.php/FG.html>

Zájem přivádí účastníky cestovního ruchu do **botanických zahrad a arboret** (arboretum Průhonice u Prahy 250 ha, botanická zahrada Praha, arboretum Sofronka v Plzni, Zámecký park v Lednici, arboretum v Novém Dvoře u Opavy, botanická zahrada v Brně), ale také do zoologických zahrad (Praha - Trója, safari ve Dvoře Králové, ZOO v Liberci, Zlín – Lešná, Plzni, Olomouci, Brně, Ostravě apod.).

Územní ochrana je zakotvena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a jeho prováděcích vyhláškách 395/1992 Sb. a 64/2011 Sb. V České republice jsou dvě úrovně zvláště chráněných území (ZCHÚ). Jedná se o velkoplošná zvláště chráněná území (VZCHÚ) a maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ). Se vstupem do Evropské unie vyvstala povinnost vymezení soustavy chráněných území Natura 2000, která jsou již také zakotvena v zákoně.¹¹

A) Do VZCHÚ spadají dvě kategorie:

- **Národní park (NP)** - Národní parky jsou rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku a jsou určeny § 15-24 zákona o ochraně přírody. Značnou část národních parků zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam. Národní parky nepodléhají správě Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. V České republice jsou čtyři národní parky (NP): Krkonošský NP, NP Šumava, NP České Švýcarsko a NP Podyjí s vlastní správou.

Území národních parků je členěno do tří zón odstupňované ochrany, nejpřísnější režim je stanoven pro I. zónu. Na území národních parků je omezen volný pohyb veřejnosti, podrobnosti jsou stanoveny v jejich návštěvních řádech. Národní parky mají samostatný správní orgán – správu národního parku, který koordinuje a řídí všechny hlavní aktivity, týkající se zásahů do přírodního prostředí. Jsou zřizovány zákonem. V následující tabulce najdete přehled národních parků a jejich rozlohu. Celkem se rozkládají na 1,51 % území ČR.

Tab. č. 1: Národní parky ČR

<i>NP</i>	<i>"nej"</i>	<i>rok zřízení</i>	<i>rozloha (km²)</i>
Krkonoše	nejstarší	1963	363
Šumava	největší	1991	685
Podyjí	nejmenší	1991	63
České Švýcarsko	nejmladší	2000	79

Zdroj: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2010.

- **Chráněná krajinná oblast (CHKO)** - Chráněné krajinné oblasti jsou plošně rozsáhlá území s významným podílem původní nebo málo člověkem pozměněné přírody v harmonicky utvářené krajině. Počet chráněných krajinných oblastí je 25. Celková rozloha CHKO 10790 km² pokrývá 13,8 % plochy České republiky. Nejstarší chráněnou krajinnou oblastí je Český ráj, který byl v roce 2002 oproti vymezení z roku 1955 podstatně plošně rozšířen. Nejmladší

¹¹AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR, *Územní ochrana*, 2014 [Online]. [cit. 2015-02-4]. Dostupné z <http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/>

chráněnou krajinnou oblastí je Český les. Největší chráněnou krajinnou oblastí jsou Beskydy, nejmenší Blaník.

B) Do MZCHÚ spadají čtyři kategorie:

- **Národní přírodní rezervace (NPR)** - jsou definovány jako menší území mimořádných hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku.

- **Národní přírodní památka (NPP) a Přírodní památka (PP)** - NPP a PP jsou definovány jako přírodní útvary menší rozlohy, zejména geologické či geomorfologické útvary, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů. Území s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým či estetickým významem (které vedle přírody formoval svou činností člověk), jsou vyhlášována jako národní přírodní památky.

Přírodní rezervace (PR) – je definována jako menší útvar soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast.

Natura 2000 je **soustava chráněných území**, které vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy Evropské unie. Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitou oblast (endemické).

Vytvoření soustavy Natura 2000 ukládají **dva nejdůležitější právní předpisy EU na ochranu přírody:**

1) směrnice 2009/147/EHS, o ochraně volně žijících ptáků („směrnice o ptácích“)

2) směrnice 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („směrnice o stanovištích“)

C) Do soustavy Natura 2000 spadají dvě kategorie:

- **Ptačí oblast (PO)**

- **Evropsky významná lokalita (EVL)**

Na základě směrnice o ptácích jsou vyhlášována **ptačí oblasti** - PO (angl. Special Protection Areas – SPA) pro ochranu volně žijících ptáků. Na základě směrnice o stanovištích vyhláší státy **evropsky významné lokality** – EVL (angl. Sites of Community Importance - SCI) pro evropsky významné druhy a typy přírodních stanovišť. Seznam konkrétních typů stanovišť a druhů vyskytujících se na území ČR (tzv. předmětů ochrany) je uvedeno ve vyhlášce č. 166/2005 Sb. a v nařízení vlády č. 51/2005 Sb. Dohromady ptačí oblasti a evropsky významné lokality tvoří soustavu chráněných území Natura 2000.

Požadavky obou směrnic jsou do české legislativy implementovány zejména prostřednictvím zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. V ČR je vymezeno 41 PO a 1 075 EVL. Soustava Natura 2000 pokrývá 14,3 % rozlohy ČR.

Cílem mezinárodního programu **UNESCO Člověk a biosféra** (Man and the Biosphere, MAB), zahájeného v roce 1970, je vytvoření vědecké základny pro rozumné využívání a ochranu zdrojů biosféry a pro zlepšení vztahů mezi člověkem a prostředím. Těžištěm uplatnění inovativního přístupu k udržitelnému rozvoji jsou biosférické rezervace (dále jen BR). Jsou to reprezentativní ekologické oblasti, které kromě významných rostlinných a živočišných

populací obsahují též příklady harmonických vztahů mezi prostředím a obyvatelstvem žijícím na jejich území.

Po čtyřiceti letech od vyhlášení prvních biosférických rezervací zahrnuje jejich Světová síť 621 oblastí ve 117 zemích. Dvanáct BR je přeshraničních. **V České republice je biosférických rezervací šest.** Biosférické rezervace Třeboňsko a Křivoklátsko (vyhlášeny 1977), Šumava (1990), bilaterální česko-polská Krkonoše/Karkonosze (1992), Bílé Karpaty (1996) a Dolní Morava (2003).¹²

Biosférické rezervace mají **tři hlavní funkce:**

- 1) **chránit** na svém území biologickou a kulturní různorodost, tj. kulturní a přírodní dědictví,
- 2) **být vzorovým příkladem** správného hospodaření v krajině a poskytovat experimentální plochy pro trvale udržitelný rozvoj,
- 3) být **oblastmi**, ve kterých probíhá intenzivní **výzkum, monitoring** životního prostředí a **vzdělávání** a výchova obyvatel.

Ochrana území formou biosférické rezervace neomezuje činnost člověka žádnými dalšími předpisy, opírá se jen o národní legislativu.

Rašeliniště na území ČR dosahují celkové rozlohy 27 tis. ha a obsahují přes 420 mil. tun sušiny. Jejich současná plocha je ve srovnání s původním přirozeným stavem mnohem menší, velká část byla přeměněna v zemědělskou půdu, zastavěna nebo zatopena vodou při budování rybníčních soustav. Převážně se jedná o menší rašeliniště o rozloze do desítek hektarů. Mezi největší na území ČR patří Třeboňská a Borkovická blata na Třeboňsku, Mrtvý luh, Rokytecká a Rybářská slat' na Šumavě, Božídarské rašeliniště v Krušných horách, Dářko ve Žďárských vrších a Rejvíz v Jeseníkách. Slatiny jsou v ČR nejvíce rozšířeny v Polabí, na Dokesku (okolí Máchova jezera), v Hornomoravském a Dolnomoravském úvalu.¹³

V České republice se nachází také několik **geoparků**. **Termín geopark** označuje území, které poskytuje obraz o vývoji Země a ukazuje vliv místního přírodního bohatství na ekonomický a kulturní rozvoj společnosti. Síť Evropských geoparků byla založena v roce 2000 a ke konci roku 2009 sdružovala 35 geoparků z různých států Evropy. Hlavním cílem geoparků je podle Charty evropských geoparků ochrana geologických lokalit, výzkum, vzdělávání a popularizace geověd, rozvoj specificky orientované turistiky a udržitelný rozvoj území. Prvním českým geoparkem v Síti evropských geoparků a současně ve Světové síti geoparků se stal **Geopark Český ráj** v říjnu 2005 (certifikát), a byl v té době 25. geoparkem evropské sítě. Geopark o rozloze skoro 700 km² výrazně přesahuje stejnojmennou chráněnou krajinnou oblast. Geopark zahrnuje širokou škálu geologických fenoménů, paleontologické, mineralogické a archeologické lokality i historické památky. *Mezi další geoparky v ČR můžeme zařadit: Geopark Podbeskydí, Egeria, GeoLocí, Železné hory* atd.

Druhou složkou komplexu lokalizačních předpokladů cestovního ruchu jsou **kulturně-historické předpoklady**. Svým charakterem se odlišují od předpokladů přírodních, vznikly

¹² MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR, 2013. Biosférické rezervace v ČR, [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/cr_v_unesco/biosfericke_rezerva_ce_v_cr.html

¹³ TOUŠEK, V., I. SMOLOVÁ, M. JUREK a P. Klapka, 2005. *ČESKÁ REPUBLIKA - Portréty krajů*, MMR ČR. ISBN 80-239-6305-8 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/clanek2005-4.pdf>

totiž činností člověka. K příznivým předpokladům pro rozvoj cestovního ruchu v naší republice patří nejcennější soubory architektonických památek soustředěné do historických částí našich měst. V zájmu jejich ochrany, obnovy a zachování byly nejzajímavější z nich vyhlášeny městskými památkovými rezervacemi. Nejnavštěvovanějším a ve světě jedinečným urbanistickým souborem středověkých měst je bezesporu Praha (Hrad, katedrála sv. Víta, Jiřský klášter, Staroměstské náměstí, Karlův most, Malá strana, Vyšehrad a další). Dalšími městy památkových rezervací jsou Olomouc, Brno, Kutná Hora, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Tábor, Telč, Domažlice aj.

Obr. č. 15: Kulturně historický potenciál České Republiky - členění dle jednotlivých stavebních slohů

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2006.

Kromě rozlehlých urbanistických souborů podporují rozvoj cestovního ruchu i osamocené architektonické památky: hrady, zámky, muzea, galerie (Karlštejn, Konopiště, Křivoklát, Mělník, Hluboká nad Vltavou, Zvíkov, Locket, Kost, Lednice, Valtice aj.) Z muzeí je to především Národní muzeum v Praze, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci n. N. ap. V poslední době roste zájem i o návštěvy archeologických lokalit, např. Mikulčice, a i o montanistiku (geologické a hornické zajímavosti). Z technických památek upoutávají pozornost televizní věže (Praha, Ještěd, Praděd) a skanzeny.

Na území ČR v současnosti nalezneme více než desítku **skanzenů lidové architektury**, přičemž pro některé je významově vhodnější použít názvu **muzeum lidové architektury** nebo muzeum v přírodě či pod širým nebem. Jedná se zejména o případy, kdy skanzen vznikl z původní památkové rezervace a jehož základem jsou původní stavby situované na původním

místě oproti stavbám přemístěným z nejrůznějších příčin z jiného prostředí Nejrozsáhlejším a nejnavštěvovanějším skanzenem v ČR je **skanzen Rožnov pod Radhoštěm**, historicky nejstarším je **muzeum a skanzen Přerov nad Labem**.

Památková péče v číslech:

40 302 památkově chráněných objektů

79 nově památkově chráněných objektů v roce 2014

28 objektů ztratilo v roce 2014 památkovou ochranu

742 nemovitostí na Seznamu ohrožených nemovitých památek

Velkým úspěchem české památkové péče bylo zapsání řady kulturních památek na **Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO** (Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu).

V České republice jsou na seznamu UNESCO zapsány následující památky:

- Historické jádro Prahy – zápis v r. 1992.
- Historické jádro Českého Krumlova – zápis v r. 1992.
- Historické jádro Telče – zápis v r. 1992.
- Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře – zápis v r. 1994.
- Historické jádro Kutné Hory s chrámem sv. Barbory a katedrálou Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci – zápis v r. 1995.
- Lednicko-valtický areál – zápis v r. 1996.
- Vesnice Holašovice - zápis v r. 1998.
- Zahrady a zámek v Kroměříži – zápis v r. 1998.
- Zámek Litomyšl – zápis v r. 1999.
- Sloup Nejsvětější trojice v Olomouci – zápis v r. 2000.
- Vila Tugendhat v Brně – zápis v r. 2001.
- Židovská čtvrť a Bazilika sv. Prokopa v Třebíči – zápis v r. 2003.

4.1.2 Selektivní předpoklady cestovního ruchu v České republice

A) Sídelní struktura

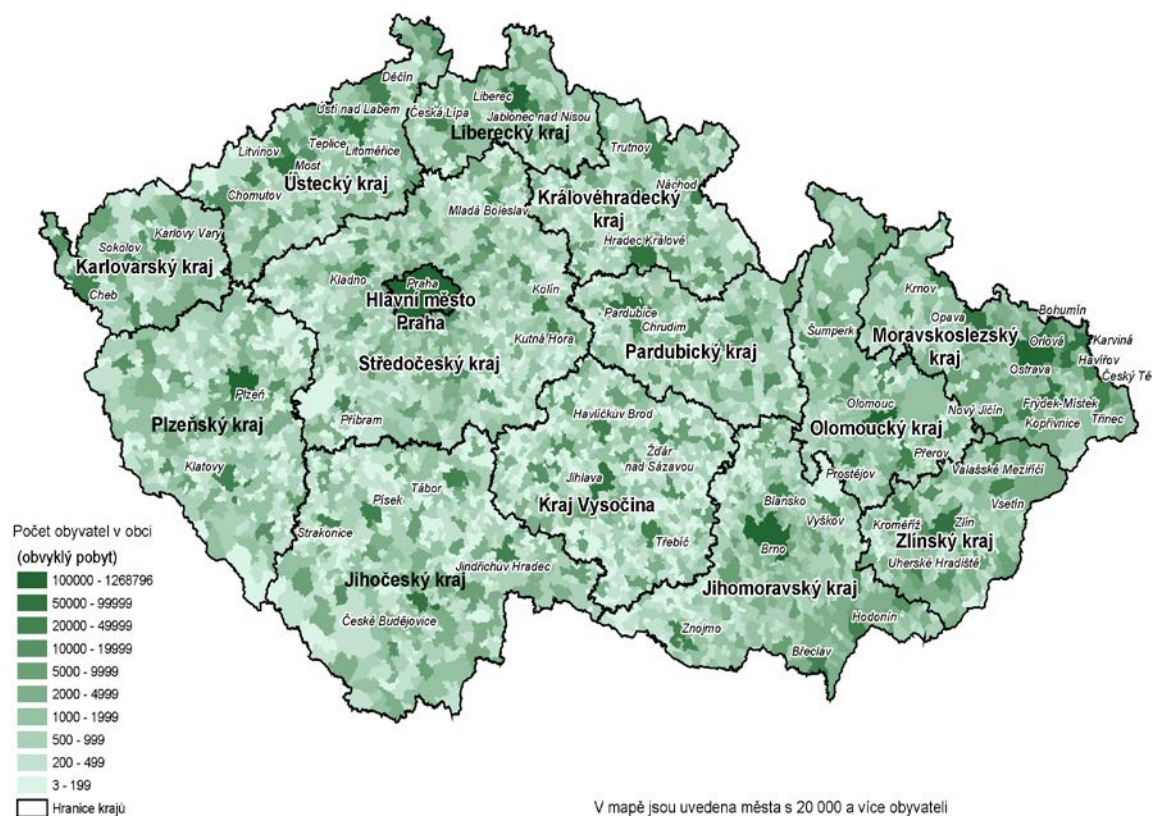
Současná **sídelní struktura ČR** je dědictvím několikasetletého historického vývoje osídlení českých zemí. Je charakterizována určitými svébytnými rysy, mezi které patří zejména:¹⁴

- vysoký stupeň rozdrobenosti venkovských sídel,
- relativně nízké zastoupení velkoměst,
- významná role malých a středních měst,

¹⁴ SVOBODOVÁ, H., a kol., 2013. *Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky*. Elportál, Brno: MU, [Online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z <http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js13/geograf/web/pages/08-cestovni-ruch.html> ISSN 1802-128X

Nejvýznamnější sídelní aglomerací České republiky (obr. .č. 16) je Praha s okolními městy, poté následuje ostravská aglomerace, Brno s okolím a pás měst pod Krušnými horami (Ústí nad Labem, Teplice, Most, Chomutov). Z těchto i dalších sídelních aglomerací pochází většina účastníků krátkodobého i dlouhodobého cestovního ruchu. Podíl zájemců o účast v cestovním ruchu činí ve městech s 10 až 20 tisíci obyvateli asi 45 %, s 20 až 99 tisíci obyvateli 60 % a nad 100 tisíc až 70 % obyvateli města. Proto i v blízkosti těchto velkých sídelních aglomerací vznikly oblasti příměstské rekreace.

Obr. č. 16: Obce v České republice podle velikostních skupin za rok 2011

Zdroj: ČSÚ, 2013.

Aktuální územní rozložení „převládajících přírůstků resp. úbytků“ počtu obyvatel obcí v ČR je tedy aktuálně ovlivňováno zejména těmito faktory:¹⁵

- procesem **suburbanizace**, kdy se dynamicky vyvíjejí obce v příměstských zónách velkých měst a velkoměst, zejména Prahy, přičemž vlastní jádrová města zpravidla zaznamenávají poklesy stavů bydlícího obyvatelstva,
- aspektem **polohy** obcí vůči regionálním centrům osídlení – obce ležící v odlehlejších polohách obvykle zaznamenávají úbytek počtu obyvatel,

¹⁵ SVOBODOVÁ, H., a kol., 2013. *Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky*. Elportál, Brno: MU, [Online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z <http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pdf/js13/geograf/web/pages/08-cestovni-ruch.html> ISSN 1802-128X

- **věkovou strukturou** obyvatelstva – v oblastech s vyšším podílem mladších populačních ročníků (severní a severozápadní Čechy, východní Morava) se ve vývoji počtu obyvatel obcí významněji projevuje přirozený přírůstek a naopak obce v oblastech s vyšším indexem stáří (např. část středních a východních Čech) vesměs vykazují zápornou populační bilanci.

B) Demografické faktory

Počet obyvatel České republiky se po předloňském poklesu vrátil loni k růstu. Na konci roku 2014 v Česku žilo **10 538 300 lidí**, tedy o 25 900 víc než o rok dřív. Je to nejvyšší přírůstek po roce 2010. Obyvatel přibýlo hlavně kvůli přistěhovalcům, jejich počet byl loni nejvyšší za šest let.

Mezi **demografické faktory**, které ovlivňují cestovním ruch, patří hustota zalidnění. Česká republika v roce 2012 byla na 77. místě na světě v **žebříčku** hustoty zalidnění. Její hodnota činila přibližně 130 obyvatel / km².

Populační vývoj v ČR se v 2. polovině 90. let stabilizoval, do té doby probíhaly výrazné změny spojené především s přechodem k západoevropskému modelu reprodukčního chování, mezi jehož hlavní znaky patří:

- vyšší věk při vstupu do manželství a založení rodiny,
- častější nesezdaná soužití,
- malá umělá potratovost,
- nízká úroveň úmrtnosti.

Tyto změny byly vyvolány zejména otevřením hranic po roce 1989, kdy se objevily nové možnosti seberealizace (cestování, vzdělávání...), které tak vytvořily „konkurenci“ vytváření rodiny. Druhým faktorem, který ovlivňuje současnou demografickou situaci, je zhoršení životní situace některých skupin obyvatelstva. Pro tyto skupiny je charakteristická nižší dostupnost bydlení, a proto dochází k odkladům manželství i dětí. Narůstá také počet rodin s jedním dítětem (rodinné plánování), což společně s prodlužující se délkou života vede k procesu **demografického stárnutí obyvatelstva**. V následujících desetiletích se také podstatně změní věková struktura populace. Změny ve věkovém složení jsou pro společenský vývoj navíc mnohem významnější než pouhý početní růst či pokles počtu obyvatel. Jeho další vývoj bude do značné míry determinován současnými nepravidelnostmi věkového složení založenými v hluboké minulosti. Jednotlivými věkovými kategoriemi budou procházet silné a slabé ročníky narozených v někdejších vlnách vysoké a nízké porodnosti. Spolu s očekávanými demografickými trendy plodnosti, úmrtnosti a migrace se počty osob v jednotlivých věkových skupinách budou měnit.

Ze současného stavu je zřejmé, že největší změny se odehrají v kategorii seniorů. V průběhu první poloviny 21. století se podle všech variant demografického vývoje zastoupení 65 a víceletých osob zhruba zdvojnásobí z dnešní jedné šestiny na jednu třetinu. Jejich počet by měl kulminovat na konci 50. let ve střední variantě na úrovni 3,2 mil. osob oproti současným 1,8 mil. I když bude v dalším období seniorů ubývat, na konci století by jich přesto mělo žít výrazně více než dnes. Věková kategorie seniorů tak bude jedinou částí populace, která početně poroste. Významně totiž ubude osob ve věku 15–64 let i dětí do 15 let. Podle střední varianty vývoje by měl podíl obyvatel ve věku 15–64 let klesnout ze 68,4 % na 55,3 %, podíl dětí ze 14,8 % na 12,2 %.

Průměrný věk lidí žijících v České republice vzrostl v roce 2014 na 41,7 let (o 0,2 let). Podle očekávání demografů se průměrný věk obyvatel ČR bude postupně zvyšovat až na 50,0 let.

Očekávání demografů v ČR, které budou ovlivňovat cestovní ruch.¹⁶

- Přírůstky obyvatel zajistí pouze zahraniční migrace, přirozenou měnou bude obyvatel ubývat.
- Na konci století by mohl být počet obyvatel o 13 až 42 % nižší než dnes.
- Až třetina obyvatel bude ve věku 65 a více let.
- Stárnutí populace nezabrání ani masivnější migrace ani o něco vyšší úroveň plodnosti zakomponovaná do vysoké varianty projekce (1,61 dítěte na jednu ženu).
- Migrace může udržet počet obyvatel na současné výši, ovšem neodvrátí pokles podílu osob ve věku 15–64 let a nárůst podílu seniorů v populaci.
- Zmírnit celkové stárnutí populace by mohla pouze vysoká a stabilní plodnost. Její dosažení se však zdá při aktuálních podmínkách jako ne příliš realistické.
- Stárnutí populace je tak třeba brát jako neodvratitelný proces.

C) Ekonomické vlivy

Cestovní ruch v České republice je díky rostoucí zahraniční návštěvnosti Prahy stále více internacionalizován. Celkové výkony tak stále více závisí na mezinárodních příjezdech. Ty jsou z ekonomického hlediska ovlivňovány kupní silou zdrojových trhů a vývojem měnového kurzu. Právě tyto faktory zásadně ovlivňují zahraniční poptávku po České republice. Vývoj kurzu koruny k euru a dolaru výrazně ovlivňuje poptávku zahraničních návštěvníků. Co to znamená pro rozvoj cestovního ruchu v ČR? Především je to tlak na konkurenceschopnost odvětví. Posilování koruny relativně zvyšuje cenovou hladinu pro zahraniční návštěvníky a naopak zlevňuje zahraniční destinace.

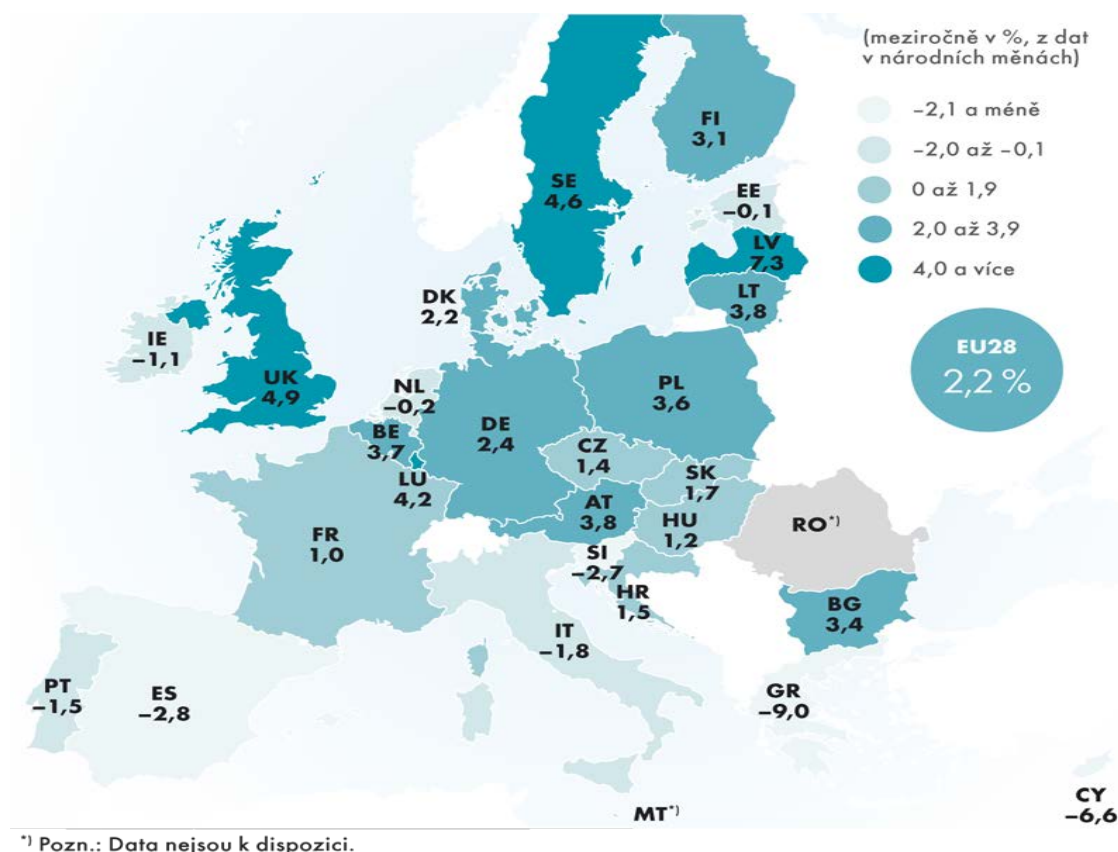
Podle analýzy Institutu turismu se intervence ČNB v roce 2013 projevil především v nárůstu příjezdů turistů ze sousedních zemí. V prvním pololetí roku 2014 došlo k výrazném oživení u všech čtyř sousedních zemí. V příjezdovém cestovním ruchu, kde cestovní kanceláře přijímají platby v eurech a následně za služby dodavatelům platí v českých korunách, se změna kurzu promítla pozitivně.

Dalším parametrem, který ovlivňuje poptávku, je vývoj disponibilních příjmů domácností (obr. č. 17). I zde není situace příliš příznivá. Země eurozóny a hlavně skupina zemí označovaná zkratkou PIGS (Portugalsko, Itálie, Řecko a Španělsko) jsou pod velkým tlakem problému veřejných rozpočtů. Ty podvazují ekonomický růst a následně také příjmy domácností. Ve střednědobém horizontu lze očekávat výraznější růst disponibilních příjmů domácností u států, které těží ze svého nerostného bohatství, resp. z levné pracovní síly.¹⁷

¹⁶ ŠTYGLEROVÁ, T., 2013. *Stárnutí se nevyhneme*. Statistika&My 8 [Online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z <http://www.statistikaamy.cz/2014/05/starnuti-se-nevyhneme/>

¹⁷ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR, 2014. *Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2014 – 2020* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.mmr.cz/getmedia/01144b63-0600-43c1-9bf5-cdd487c313fb/MMR-Cestovni-ruch-v-Ceske-republice.pdf>

Obr. č . 17: Hrubý disponibilní důchod domácností v Evropě (k 3. 4. 2014)

Zdroj: Dubská, 2014.

D) Sociální prostředí

Významným způsobem formuje podobu cestovního ruchu v jednotlivých destinacích a v celosvětovém měřítku. Pod sociálním prostředím si lze představit hodnoty, potřeby, očekávání nebo zvyky, které se ve společnosti ve větší či menší míře objevují a přenášejí se z generace na generaci. Takovéto sociální prostředí se s vývojem společnosti neustále mění a má stále silnější vliv na oblast cestovního ruchu.

To je možné deklarovat následujícími trendy:¹⁸

- Především v posledních desetiletích lze ve společnosti vysledovat změny hodnot a preferencí, které procházejí všemi socioekonomickými a věkovými skupinami obyvatel. Vedle těchto celospolečenských trendů dochází k celé řadě změn v hodnotách u vybraných skupin spotřebitelů (věkových, příjmových, apod.). Dohromady všechny tyto trendy vytváří prostředí, ve kterém se bude cestovní ruch dále vyvíjet.
- Významným trendem je také snaha o individuální přístup. Subjekty strany nabídky se snaží o tvorbu produktu s podmínkami šitými na míru jednotlivým spotřebitelům. V

¹⁸ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR, 2014. *Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2014 – 2020* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.mmr.cz/getmedia/01144b63-0600-43c1-9bf5-cdd487c313fb/MMR-Cestovni-ruch-v-Ceske-republice.pdf>

současné společnosti totiž existuje obrovská variabilita životních hodnot a preferencí. Společnost (poptávka) se tak čím dál více polarizuje a diferencuje. Hodnoty se navíc se změnou životního stylu neustále posouvají a mění. Subjekty strany nabídky pak soutěží v tom, kdo vyhoví nejlépe požadavkům příslušné skupiny spotřebitelů. Výsledkem je výrazně diferencovaná nabídka cestovního ruchu. O výběru konkrétní destinace stále častěji rozhodují atributy, které jsou nabízeny nad rámec běžných požadavků spotřebitelů (speciální druhy služeb a produktu). Lidé navíc žádají nabídku, která je dobře dostupná, srozumitelná a variabilní.

- Spotřebitelé hledají oproti minulosti něco víc než jen tradiční atributy spojené s dovolenou (slunce, koupání, odpočinek), které si mohou koupit ve formě masového balíčku služeb. Čím dál častěji přemýšlejí o nemateriálních hodnotách, o kvalitě svého života a také o tom, jaká by měla být jejich dovolená, aby ze svého volného času maximalizovali užitek („value for money“). Stanovují si inovované životní priority a tím pádem také priority v cestování. Hledají autentické a ojedinělé prožitky a svoji identitu, snaží se o návrat ke kořenům. Výsledkem je pak velká touha co nejvíce toho v životě prožít, objevit, zúčastnit se něčeho zajímavého, naučit se nové věci a také co nejvíce toho procestovat. Narůstá touha být zatažen do dění v navštívené destinaci, okusit zde život na vlastní kůži, spřátelit se s místními lidmi, být prostě alespoň na chvíli součástí jejich každodenního života.
- Celosvětovým trendem bude do budoucna také jev, kdy lidé cestují, aby se něčemu přiučili. Tento jev souvisí s rostoucí cenou lidského času. Lidé mají pocit ztráty, pokud leží jen na pláži a nic nedělají. Proces poznávání a učení se novým věcem je prvkem, který dovolenou a volný čas pocitově velmi obohacuje.
- Návrat k přírodě a venkovu. Lidé stále častěji utíkají do přírody nebo na venkov. Stejně tak se častěji zajímají o své zdraví a fyzickou kondici. Snaží se proto svoji dovolenou trávit co možná nejvíce aktivně a zároveň jsou si vědomi nutnosti duševního odpočinku. Uvědomují si sílu přírody, vzhlíží k ní a snaží si ji co nejvíce užít. Část spotřebitelů také ráda experimentuje a zkouší nové produkty, atrakce nebo jídlo, atd.

E) Politické faktory

Dle Gavlasovského (2002) je základní politickou podmínkou rozvoje cestovního ruchu mír. Od politické stability země se odvíjejí další faktory působící na rozvoj nebo útlum cestovního ruchu. Z hlediska stability se země dělí na:

- politicky stabilní,
- relativně klidné,
- neklidné,
- před politickým převratem,
- ve válečném stavu.

Světová Banka provádí výzkum, jehož součástí je index politické stability, který měří pravděpodobnost destabilizace vlády nebo její svrhnutí neústavními nebo násilnými prostředky, včetně národního násilí a terorismu. Index politické stability má normální rozdělení se střední hodnotou rovnou nule, přičemž rozsah hodnot je od -2,5 do 2,5. Výzkum se v ČR prováděl z devíti nezávislých zdrojů. Pro ČR byl index politické stability v roce 2009 na úrovni $+0,919 \pm 0,21$. Vysoké skóre signalizovalo vysokou politickou stabilitu státu. "

V letech 2010 – 2014 došlo k pomalému zhoršování situace na politické scéně. V roce 2014 vyšla v ČR Zpráva o globální konkurenceschopnosti Světového ekonomického fóra (WEF), která hovoří o tom, že ČR je slabá v základech, jakými jsou infrastruktura, vysoká míra korupce, byrokracie a dlouhodobá politická stabilita.¹⁹

4.1.3 Realizační předpoklady cestovního ruchu v České republice

Dopravní infrastruktura je jedním z klíčových prvků, které rozhodují o dosažitelnosti a možnostech využití předpokladů cestovního ruchu. Těžiště úlohy dopravy je v rychlosti, spolehlivosti a pohodlí. U jednotlivých druhů dopravy je situace různá, v odvislosti na jiných zájmech z minulých období, než na zájmech cestovního ruchu. Česká republika patří k zemím s poměrně dobře vybudovanou a hustou komunikační sítí.

Dopravní infrastrukturu v ČR můžeme dělit podle *druhu dopravních cest* a podle *druhu dopravních prostředků*.²⁰

Dopravní cesty mohou být pozemní, vodní a vzdušné. Do pozemních cest musíme zahrnout i jejich části podzemní – vedené v tunelech a nadzemní – vedené na mostních konstrukcích, případně na lanech. Pozemní dopravní cesty se ještě podle příslušných zákonů dělí na pozemní komunikace a dráhy. Pozemní komunikace tvoří silnice, dálnice, místní komunikace a účelové komunikace. Dráhy zahrnují všechny druhy dopravy, ve kterých jsou dopravní prostředky vedené, tj. vázané směrově i výškově na dopravní cestu, na koleje nebo na cestu kolejím podobnou, na lana, nebo napájecí troleje (trolejbusy).

Dopravní prostředky jsou – podobně jako dopravní cesty – pozemní, vodní a vzdušné. Pozemní prostředky mohou být vedené nebo volné, všechny dopravní prostředky mohou být určeny pro dopravu osob, nebo pro dopravu nákladů, nebo pro dopravu kombinovanou.

Také vodní dopravní cesty mohou být ve zvláštních případech vedeny v podzemních tunelech nebo na mostech.

Letecká doprava

V ČR je 90 civilních letišť. V souladu se zákonem o civilním letectví (49/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů) se civilní letiště dělí:²¹

- podle charakteru letiště na:

1. *veřejné* (přijímající v mezích své technické způsobilosti všechna letadla),
2. *neveřejné* (přijímající na základě předchozí dohody s provozovatelem letiště).

¹⁹ DOČEKALOVÁ, M. a J. STRAKOVÁ, 2010. *Vliv vybraných ukazatelů na udržitelný rozvoj ČR*. [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z http://www.conference.fbm.vutbr.cz/workshop/papers/papers2010/docekalova_strakova.pdf

²⁰ ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE, 2015. *Principy a pravidla územního plánování* [Online]. [cit. 2015-02-5]. Dostupné z <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/pap-komplet-pro-tisk-15-01-2015.pdf>

²¹ WEBOVÝ PORTÁL MINISTERSTVA DOPRAVY, 2015 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.mdcz.cz/cs/default.htm>

- podle určení letiště na:

1. *vnitrostátní* (určená a vybavená k uskutečňování letů, při nichž není překročena státní hranice ČR, a letů, při nichž není překročena hranice schengenského prostoru),

2. *mezinárodní* (určená a vybavená k uskutečňování letů vnitrostátních i letů, při nichž je překročena státní hranice).

Dominantní postavení má letiště **Václava Havla Praha**, které v roce 2014 odbavilo 11 149 926 cestujících. Jde o 1,6 % nárůst ve srovnání s rokem 2013, kdy jich branami letiště prošlo necelých 11 milionů. Nadále pokračoval trend z posledních let a vzrostl počet lokálních cestujících, pro které byla Praha počáteční nebo cílovou destinací. Ve srovnání s předchozím rokem jejich počet vzrostl o 5,68 % a překročil tak historický rekord z roku 2008.

Letiště Brno, druhé největší letiště v ČR, odbavilo v loňském roce o 5 % více cestujících než v roce 2013. Z brněnského letiště v roce 2014 odcestovalo 486 134 cestujících, zatímco o rok dříve to bylo 463 023. Před deseti lety, kdy se stalo letiště majetkem Jihomoravského kraje, to bylo za celý rok 171 tisíc cestujících – počet cestujících se tedy za tuto dobu téměř zčtyřnásobil. Výrazný nárůst zaznamenaly loni zejména charterové lety, na nichž bylo odbaveno 284 773 cestujících, což je o 15 % více než v roce 2013 (246 735 pasažérů.) Pravidelné linky (Londýn-Stansted, Londýn-Luton, Eindhoven a Moskva-Vnukovo) využilo loni 201 tisíc cestujících.

Mezinárodní Letiště **Leoše Janáčka Ostrava** je třetí největší v České republice. V roce 2013 prošlo jeho bránami téměř 260 000 cestujících. V roce 2014 podle předběžných odhadů přibýlo zhruba 15 procent cestujících a jejich počet se blíží ke 300 000.

Mezi další významné mezinárodní letiště v ČR řadíme také letiště **Pardubice a Karlovy Vary**.

Železniční doprava

Železnice jako prostředek dopravy nákladní i osobní na dlouhé i krátké vzdálenosti je nesporně prostředkem, jehož rozvoj zaslouží podporu v rozměrech kontinentálních, státních i regionálních. Železniční osobní doprava představuje jednu ze základních činností Českých drah, a.s. Mezi hlavní odběratele služeb v osobní dopravě patří kraje a stát zastoupený Ministerstvem dopravy ČR. Železniční nákladní dopravu provozuje dceřiná společnost ČD Cargo, a.s.

Železnice by měla rychlostí, pravidelností a také provozními náklady konkurovat nákladní silniční dopravě; pohodlím a nabídkou doplňkových služeb být také zdatným konkurentem silniční dopravě osobní.

V rozměrech našeho státu (ale i v evropském měřítku) je železnice také konkurentem osobní dopravě letecké, a to nejenom rychlostí, ale též pravidelností a nezávislostí na počasí.

Novou kvalitu do železniční dopravy přinesly vysokorychlostní železnice, s jejichž realizací v Evropě započala Francie svým systémem TGV a jejichž rozšíření následovalo v dalších státech. Rychlost těchto vlaků se standardně pohybuje nad hodnotou 250 km/h a jejich schopnost konkurence dopravě letecké je v rozměrech Evropy naprosto reálná. Trasy pro tento typ železnice (u nás nazývané vysokorychlostní tratě – VRT) vyžadují samostatné vedení novými koridory a jsou pak zaústřovány do současných nádraží velkých měst. V České republice připadají v úvahu – s ohledem na ekonomii provozu (reálné počty cestujících) – pouze tratě spojující Prahu, Brno a Ostravu, s dalšími vazbami na sousední státy.

V návaznosti na evropské rozdělení byly v České republice stanoveny trasy následujících železničních koridorů:²²

I. železniční koridor (Berlin - Dresden) - Děčín - Praha - Pardubice - Česká Třebová - Brno - Břeclav - (Wien / Bratislava - Budapest)

II. železniční koridor (Gdaňsk - Warszawa - Katowice) - Petrovice u Karviné - Ostrava - Přerov - Břeclav; odbočná větev Přerov - Olomouc - Česká Třebová

III. železniční koridor (Le Havre - Paris - Frankfurt a.M.) - Cheb - Plzeň - Praha - Ostrava - (Žilina - Košice - Lvov); odbočná větev Plzeň - Domažlice - (Nürnberg)

IV. železniční koridor (Stockholm - Dresden) - Děčín - Praha - Tábor - Veselí nad Lužnicí - České Budějovice - Horní Dvořiště - (Linz - Salzburg - Ljubljana - Rijeka - Zagreb)

K 31. 12. 2013 dle Správy železničních dopravních cest byla délka železničních tratí celkem 9 459 km.

Podíl soukromých železničních dopravců, působících v osobní dopravě na tuzemské železniční síti, se za uplynulých 17 let zvýšil zhruba devětkrát. První soukromé společnosti s provozem začínaly v roce 1997. Mezi největší soukromé železniční dopravce patří – RegioJet a LEO Express.

Silniční doprava

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích třídí pozemní komunikace na dálnice, silnice, místní komunikace a účelové komunikace. Silnice dále člení podle významu na silnice I. třídy, jejíž součástí jsou rychlostní silnice, které se uspořádáním a vybavením blíží dálnicím, a silnice II. a III. třídy.²³

Silniční síť umožňuje přístup do všech koutů naší vlasti a vytváří tak předpoklady nejen pro individuální, ale i autobusovou dopravu. Jejími osami jsou silnice evropského systému na trasách: Hřensko - Děčín - Praha - Tábor - České Budějovice - Dolní Dvořiště, další větví Praha - Brno - Lanžhot, Rozvadov - Stříbro - Plzeň - Praha - Mladá Boleslav - Harrachov, dále Praha - Hradec Králové - Olomouc, Mikulov - Brno - Vyškov - Olomouc - Ostrava - Bohumín (Č. Těšín) a nakonec Vyškov - Trnava, Čadca - Č. Těšín - Bohumín. Vnitrostátní silniční síť vyžaduje urychlené vybudování dálnic právě na uvedených trasách, abychom dopravními službami posloužili celé Evropě. Na území nynější ČR byl první dálniční úsek s délkou 21,3 kilometru otevřen 12. července 1971 na dálnici D1 mezi Prahou a Mirošovicemi. Nyní síť dálnic a rychlostních silnic měří 1242 kilometrů. Délka silniční sítě v České republice k 1. 7. 2014 činila celkem 55 752, 6 km (viz. obr. č. 18).

²² WEBOVÝ PORTÁL MINISTERSTVA DOPRAVY, 2015 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.mdcz.cz/cs/default.htm>

²³ ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE, 2015. Principy a pravidla územního plánování [Online]. [cit. 2015-02-5]. Dostupné z <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/pap-komplet-pro-tisk-15-01-2015.pdf>

Obr. č. 18: Délka silniční sítě v ČR k 1. 7. 2014

	dálnice	rychlostní silnice	silnice I. třídy *	II. třídy	III. třídy	celkem
hlavní město Praha	10,6	33,1	9,4	30,0	--	83,1
kraj Středočeský	194,2	152,1	669,6	2 377,7	6 244,9	9 638,5
kraj Jihočeský	40,0	6,7	650,4	1 634,5	3 817,7	6 149,3
kraj Plzeňský	109,2	--	418,2	1 505,9	3 095,5	5 128,8
kraj Karlovarský	--	39,9	181,7	467,1	1 354,2	2 042,8
kraj Ústecký	56,5	28,4	478,5	899,3	2 753,6	4 216,3
kraj Liberecký	--	22,2	323,8	486,9	1 589,9	2 422,8
kraj Královéhradecký	16,8	--	439,1	894,4	2 415,3	3 765,6
kraj Pardubický	8,8	3,1	453,2	912,4	2 218,3	3 595,9
kraj Vysočina	92,5	--	427,4	1 628,6	2 936,9	5 085,3
kraj Jihomoravský	134,5	25,8	422,1	1 468,1	2 405,0	4 455,4
kraj Olomoucký	36,2	90,5	350,5	925,7	2 170,1	3 572,9
kraj Zlínský	16,6	16,4	342,9	511,4	1 254,4	2 141,8
kraj Moravskoslezský	59,9	40,0	618,9	839,8	1 895,6	3 454,1
celkem	775,8	458,2	5 785,6	14 581,6	34 151,4	55 752,6

* bez rychlostních silnic

Zdroj: Ředitelství silnic a dálnic ČR, 2014.

Pro srovnání např. délka silniční sítě v USA činí 6,6 milionu km, v Indii 4,7 milionu km, v Rusku 1,3 milionu km a ve Francii 1.03 milionu km. Co se týče hustoty délky dálnic na obyvatele je ČR ve třetí desítce se 113 kilometry dálnic na milion obyvatel, těsně za Slovenskem (118 km/milion). Nejvíce dálnic na obyvatele mají SAE (580km/milion) a Kypr (345km/milion). V současnosti silniční a dálniční síť světa měří přes 64 milionů kilometrů.

Hustotou pravidelných autobusových linek v dálkové, příměstské i městské dopravě, patříme k předním zemím ve světě. V posledních letech se však prosazuje individuální motorismus, který vyžaduje široký servis služeb hlavně v okolí rekreačních oblastí i velkých sídelních aglomerací (opravny, čerpadla, motoresty a motely apod.).

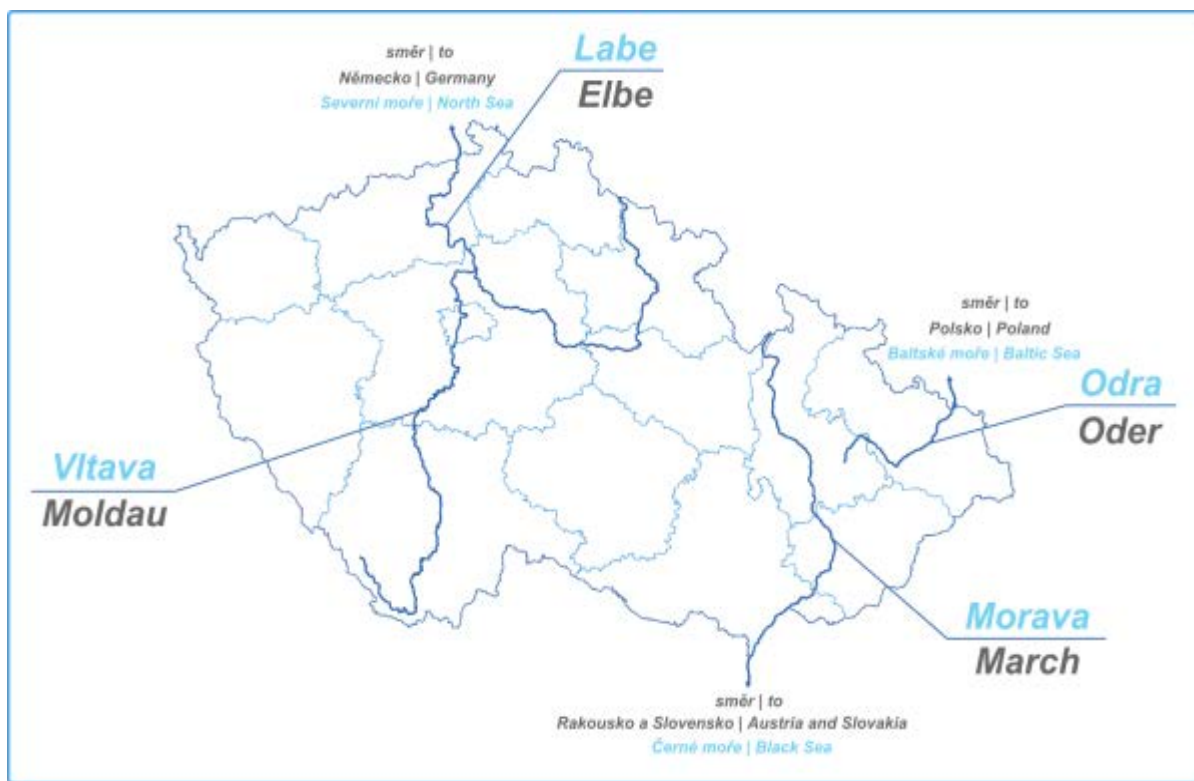
Lodní doprava

Podobně jako u jiných druhů dopravy se jedná o dopravu osobní a nákladní. Délka využívaných vodních cest na území činí 663,6 km, z toho pro dálkovou vodní dopravu je využitelných 303 km souvislé labsko-vltavské vodní cesty. Labsko-vltavská vodní cesta je součástí IV. multimodálního koridoru. Problémem je kolísání toku v úseku Ústí nad Labem – Hřensko.

V podmínkách České republiky nelze očekávat významnější rozvoj vodní dopravy. Nákladní doprava na našich splavných vodních tocích má jen okrajový význam a její požadavky na problematické (především ve vztahu k životnímu prostředí) a nákladné úpravy koryt řek a stavbu vodních děl jsou nejen neekonomické svou pochybnou návratností, ale také ohrožují životní prostředí. Proto předpoklad průplavního spojení Dunaj – Odra – Labe se jeví do budoucna velice nejasný.

Osobní lodní doprava v našich poměrech má téměř výlučně rekreačně turistický charakter.

Obr. č. 19: Vodní cesty v ČR

Zdroj: Labsko-vltavský dopravní informační systém, 2015.

Provoz na plavebních cestách a používání plavidel má, podobně jako provoz na silnicích, zákonem stanovená pravidla. Na jejich dodržování dohlíží Státní plavební správa. Správu vodních cest a jejich rozvoj v ČR zajišťuje Ředitelství vodních cest ČR. Informace o splavnosti řek, vodních stavech, plavební mapy a statistiky vodní dopravy v ČR nabízí Labsko-vltavský dopravní informační systém LAVDIS.

Cyklodoprava

Ač opomíjená, v posledních dvaceti letech opět nabývá na významu nejen jako odvětví rekreačních sportů, ale jako i alternativní doprava ve městech k jejich Městské hromadné dopravě a Individuální automobilové dopravě.

Cyklistika je vnímána jako integrální součást dopravy, která se dělí z hlediska kompetencí do dvou oblastí:

- dopravní obsluha území (rezort dopravy),
- cykloturistika (rezort místního rozvoje).

Cyklistika jako forma dopravy není menšinovým trendem, ale alternativou k dalším druhům dopravy. Nabízí značnou flexibilitu při pohybu v městském prostředí a částečně řeší i dopravní obsluhu v regionech. Propojení cyklistické infrastruktury formou městských sítí cyklostezek

a regionálních sítí cyklotras umožňuje současně plynulý pohyb cyklistů i cykloturistů. Cykloturistika se tak výrazně projevuje i v městském prostředí.

Využití cyklistiky k dopravním i rekreačním účelům má ve světě stoupající tendenci a v mnoha zemích se tomuto trendu přizpůsobují služby, plánování i nabídka v dopravě.

V ČR existuje síť cyklotras, které jsou součástí sítě Eurovelo. V Česku je nyní asi 44 000 kilometrů značených cyklotras, z toho 2 000 kilometrů vybudovaných cyklostezek. Českou republikou prochází 4 z 14 mezinárodních tras EuroVelo (**14 trans-evropských cyklotras** spojujících všechny země Evropy, jejichž podstatnou část tvoří již stávající státní regionální a místní cyklotrasy):²⁴

- EuroVelo č. 4 – prochází územím Francie, Belgie, Německa, ČR (Cheb, Plzeň, Praha, Brno, Olomouc, Ostrava), Polska a Ukrajiny;
- EuroVelo č. 7 – prochází územím Norska, Finska, Švédska, Německa, ČR (Děčín, Praha, Tábor, České Budějovice), Rakouska a Ukrajiny;
- EuroVelo č. 9 – prochází územím Polska, ČR (Jeseník, Olomouc, Břeclav, Brno), Rakouska, Slovinska a Chorvatska
- EuroVelo č. 13 – též nazývaná Stezka železné opony prochází od **Barentsova moře** na norskoro-ruských hranicích po **Černé moře** na hranicích bulharsko-tureckých a prochází celkem 20 státy. **Českem trasa prochází v délce 491 km** a propojuje příhraniční oblasti ČR a Bavorska a ČR a Horního a Dolního Rakouska.

Obr. č. 20: Cyklistické trasy EuroVelo v ČR

Zdroj: Webový portál Českojede.cz, 2015.

²⁴ SVOBODOVÁ, H., a kol., 2013. *Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky*. Elportál, Brno: MU, [Online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z <http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pdf/js13/geograf/web/pages/08-cestovni-ruch.html> ISSN 1802-128X.

EuroVelo, evropská síť cyklotras je projektem Evropské cyklistické federace (ECF). Projekt rozvíjí 14 transevropských cyklotras s celkovou délkou na 70 000 km (45 000 km tras je již zrealizovaných, zbytek má být zrealizován do roku 2020)-

Podobně jako pro celý segment cykloturistiky, trasy EuroVelo znamenají významnou přidanou hodnotu pro cestovní ruch. Po dokončení evropské sítě se její potenciál odhaduje na 14,5 mil. přenocujících návštěvníků ročně a dalších 46 mil. jednodenních výletů. Tyto cesty přinesou celkem 7 mld. euro ročně.

Turistická infrastruktura (Materiálně technická základna)

Ubytovací a stravovací zařízení tvoří hlavní a rozhodující část materiálně technické základny cestovního ruchu u nás. Celková kapacita ubytovacích zařízení u nás postupně vzrůstala, když se nemohlo jezdit volně za hranice, rozvíjel se domácí cestovní ruch. Více jak 60 % lůžkové kapacity se nachází v hlavních rekreačních oblastech cestovního ruchu.

V ČR se můžeme setkat s touto kategorií ubytovacích zařízení:

Hotel - ubytovací zařízení s nejméně 10 pokoji pro hosty vybavené pro poskytování přechodného ubytování a služeb s tím spojených (zejména stravovací), člení se do pěti tříd.

Hotel garni - ubytovací zařízení s nejméně 10 pokoji pro hosty vybavené pro poskytování přechodného ubytování a má vybavení jen pro omezený rozsah stravování (nejméně snídaně), člení se do čtyř tříd.

Motel - ubytovací zařízení s nejméně 10 pokoji pro hosty poskytující přechodné ubytování a služby s tím spojené zejména pro motoristy, člení se do čtyř tříd, zařízení se nachází v blízkosti pozemních komunikací s možností parkování, recepce a restaurace může být mimo ubytovací část.

Pension - ubytovací zařízení s nejméně 5 a maximálně 20 pokoji pro hosty, s omezeným rozsahem společenských a doplňkových služeb (absence restaurace), člení se do čtyř tříd.

Botel - ubytovací zařízení umístěné v trvale zakotvené osobní lodi, člení se do čtyř tříd.

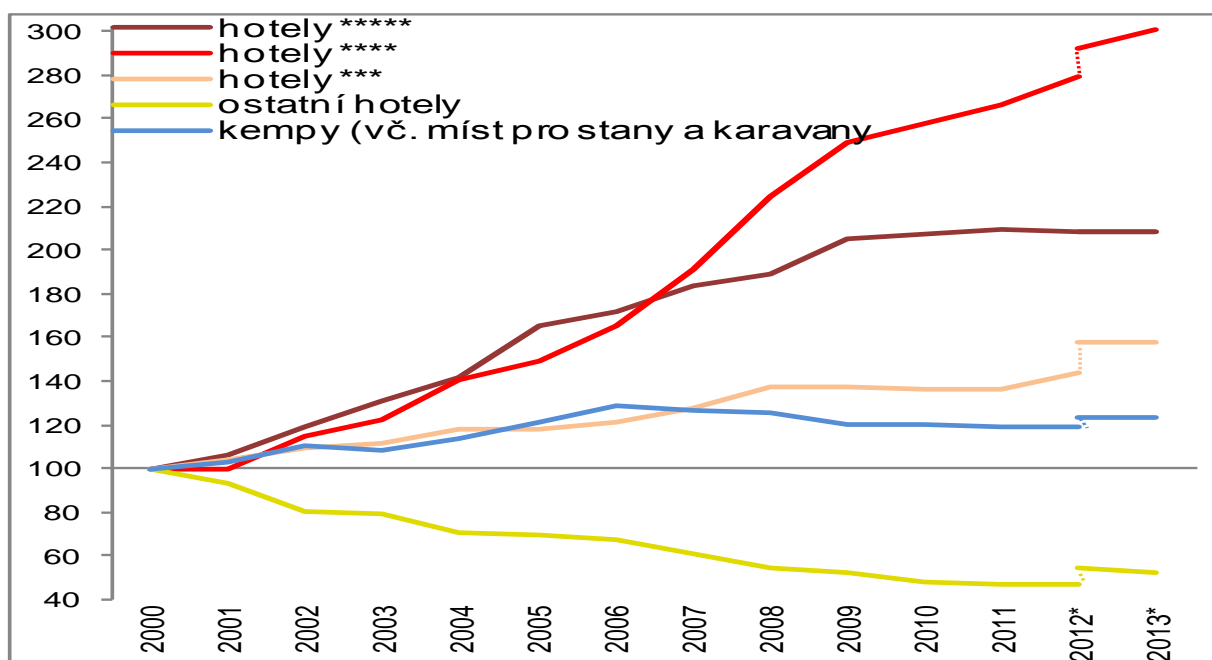
Ostatní ubytovací zařízení, kterými jsou zejména ubytovny, koleje, svobodárny, internáty, kempy a skupiny chat nebo bungalovů, vybavené pro poskytování přechodného ubytování.

Hotely a ubytovací zařízení, které vznikly před rokem 1989, prochází v současné době nákladnými rekonstrukcemi. Hlavním důvodem rekonstrukce zařízení je dodržení minimální plošné výměry pokojů a jejich vybavenost teplou a studenou vodou, sprchou a samostatným WC a dovybavení hotelů sportovně rekreačními i doplňkovými službami včetně parkových úprav okolí.

Za posledních třináct let, tj. sledované období 2000-2013 stouply procentuálně nejvíce počty lůžek v hotelech nejvyššího standardu. Počty lůžek ve čtyřhvězdičkových hotelích se zvýšily téměř trojnásobně a počty lůžek v pětihvězdičkových zhruba dvojnásobně.

Naopak klesly počty lůžek v tzv. ostatních hotelích (viz obr. č. 21). Lze přepokládat, že docházelo k útlumu takových zařízení, jako byly předtím např. podniková rekreační zařízení, která svoji polohou i z nákladového pohledu neodpovídala požadavkům rentability. Rozšiřování sítě hotelů nejvyšší kvality souviselo i s globalizačními tendencemi – na český trh pronikaly zahraniční hotelové řetězce, což v důsledku „přitahovalo“ do ČR zejména klientelu odpovídající těmto zmíněným standardům.

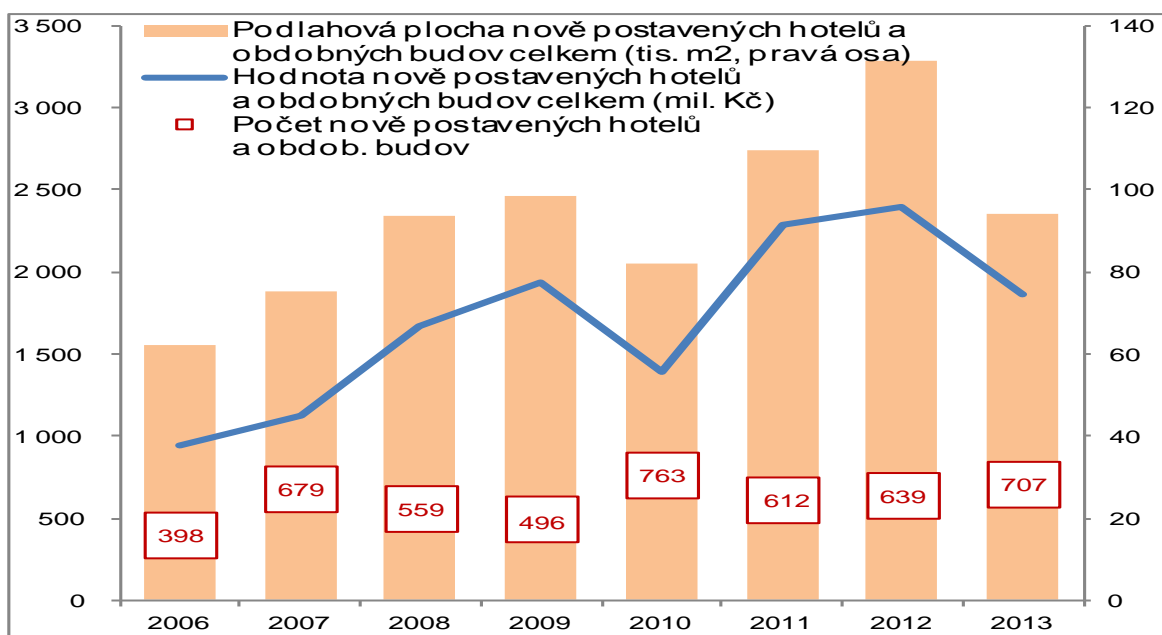
Obr. č. 21: Lůžková kapacita vybraných kategorií hromadných ubytovacích zařízení v ČR (vývoj mezi lety 2000-2013)

Zdroj: ČSÚ, 2014.

Nedávný ekonomický útlum se však na budování kapacit cestovního ruchu v ČR významně nepodepsal. Finanční hodnota nově postavených hotelů a obdobných budov (tj. např. stravovacích zařízení s ubytovacími kapacitami) dosáhla svého vrcholu v letech 2011 a 2012. Nejvíce těchto nových hotelů a obdobných budov bylo stavěno v regionech mimo Prahu.

Obr. č. 22: Nově dokončené nebytové budovy v ČR: hotely a obdobné budovy

Zdroj: ČSÚ, 2014.

Jedním ze základních způsobů rozlišení ubytovacích zařízení v ČR je **klasifikace**, která dává hostovi jasný přehled o kategorii ubytovacího zařízení (penzion – minimálně 5 a maximálně 20 pokojů nebo hotel – minimálně 10 pokojů) a vybavenosti podle třídy, tedy počtu hvězdiček (hotel 1*– 5*, penzion 1*– 4*). Hotely označené jako Superior splňují vybaveností více kritérií, než jim ukládá daná třída.

Klasifikace ubytovacích zařízení²⁵ jako taková je praktickým orientačním nástrojem pro turisty v oblasti ubytování. S počtem hvězdiček je spojena většinou nejen cena ubytování, ale také rozsah služeb a vybavení, které ubytovací zařízení hostům garantuje. Podrobné informace o systému naleznete na webových stránkách www.hotelstars.cz. Díky tomu, že klasifikace pro každý hotel nebo penzion je podmíněna kontrolou z řad profesionálních a zkušených inspektorů, dává tento systém hostovi garanci, že vybrané ubytovací zařízení odpovídá deklarovanému standardu.

Aliance Hotelstars Union vznikla v roce 2010 dohodou 7 evropských zemí. Dnes je členskými zeměmi již 15, a dalších 6 je v jednání. Konkrétně jsou členy aliance Švýcarsko, Německo, Rakousko, Česká republika, Maďarsko, Holandsko, Švédsko, Lotyšsko, Estonsko, Litva, Lucembursko, Malta, Dánsko, Belgie a Řecko, o vstup má vážný zájem Itálie, Irsko, Island, Francie, Polsko a Slovinsko. Uvedené země se dohodly na společných kritériích pro klasifikaci ubytovacích zařízení. Turistům systém zároveň garantuje stejný standard ubytovacích služeb ve všech zemích aliance. Certifikaci ubytovacích zařízení provádí Asociace hotelů a restaurací České republiky a systém má záštitu Ministerstva pro místní rozvoj a agentury CzechTourism.

Objekty individuální rekreace jsou rozšířeny hlavně v okolí velkých měst, leží v atraktivním okolí ve vzdálenosti do 40 - 80 km od místa trvalého bydliště vlastníků. Nesmíme zapomenout také na zahrádkářské kolonie, které se rozkládají na bezprostředních okrajích měst a jsou součástí duševní a fyzické relaxace, kterou poskytuje cestovní ruch. Síť dopravních zařízení cestovního ruchu je účelově budována, překážkou intenzivnějšího rozvoje jsou překážky ze strany ochrany životního prostředí (lanovky, lyžařské vleky, vodní tobogany ap.). Síť doplňkových zařízení tvoří např. fit centra, bazény, volně přístupná sportoviště, kuželkárny, atd.

4.2 Cestovní ruch v České republice

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR vydává každý rok souhrn aktivit za oblast cestovního ruchu. **Dle výsledků šetření „Příjezdový cestovní ruch“** navštívilo v roce 2013 Českou republiku 24,7 mil. zahraničních návštěvníků, z toho 9,7 mil. zahraničních turistů (39,1 %), 12,7 mil. jednodenních návštěvníků (51,6 %), a 2,3 mil. tranzitujících cizinců (9,3 %). Ve srovnání s rokem 2012 vzrostl celkový počet účastníků cestovního ruchu o 560 tis. osob (+2,3 %), z toho u zahraničních turistů o více než 170 tis., u jednodenních návštěvníků o 388 tis. osob, u tranzitujících cizinců došlo ke stejnému vývoji jako v předchozím roce. Podle odhadu utratili zahraniční návštěvníci v roce 2013 v souvislosti s pobytem v ČR celkem 180 mld. Kč:

- z toho 76 mld. Kč vynaložili účastníci cestovního ruchu před pobytem (42 %) a 104 mld. Kč během pobytu (58 %)
- z toho utratili jednodenní návštěvníci 18,3 mld. Kč (11,2 %), zahraniční turisté 157,4 mld. Kč (87,4 %) a tranzitující cizinci 2,5 mld. Kč (1,4 %).

Ve srovnání s rokem 2012 vzrostly celkové výdaje účastníků cestovního ruchu o 15 %. Nejoblíbenějším regionem je v celkovém součtu domácích i zahraničních turistů již tradičně

²⁵ Katalog klasifikovaných ubytovacích zařízení České republiky, 2015.

První tři místa ve statistikách návštěvnosti obsadily stejně jako v roce 2012, Pražský hrad (1,7 milionu platících návštěvníků), pražská zoologická zahrada (1,1 milionu návštěvníků) a centrum AquaPalace Praha (780 tisíc návštěvníků)

O jednu příčku si proti předchozímu roku polepšil ostravský soubor industriálních památek Dolní oblast Vítkovic a Landek Park, kterému 679 tisíc návštěvníků (oproti 533 tisícům lidí v roce 2012), vyneslo čtvrté místo. Za „skokana roku“ by se dala označit i Petřínská rozhledna, které stoupla návštěvnost ve srovnání s předchozím rokem o 103 tisíc lidí, a polepšila si tak z předloňské 11. příčky na 7. místo. Nově se v první dvacítku objevila v roce 2013 lipenská Stezka v korunách stromů s počtem 360 tisíc návštěvníků, a poprvé tak v Jihočeském kraji sesadila z pomyslného trůnu zámek v Českém Krumlově. Poprvé se v roce 2013 probíjaly do TOP 20 také katedrála sv. Petra a Pavla v Brně (316 tisíc návštěvníků) a bludiště na Petříně (309 tisíc návštěvníků).

Tab. č. 2: Návštěvnost turistických cílů - TOP 20

		2012	2013
1	Pražský hrad	1 623,0	1 748,0
2	Zoologická zahrada Praha	1 285,5	1 115,0
3	AquaPalace Praha	782,0	780,0
4	Dolní oblast Vítkovic, Landek Park	533,1	679,0
5	Staroměstská radnice	n/a	623,5
6	Židovské muzeum v Praze	553,0	541,0
7	Petřínská rozhledna	376,6	480,0
8	Zoologická zahrada Zlín (Lešná)	487,9	473,6
9	Zoologická zahrada Ostrava	434,7	430,9
10	Zoologická zahrada Liberec	362,5	423,7
11	Zoologická zahrada Dvůr Králové	370,3	408,4
12	Zoologická zahrada Plzeň	422,9	401,4
13	Národní galerie v Praze	435,2	386,2
14	Centrum Babylon Liberec	398,5	360,8
15	Stezka v korunách stromů	n/a	360,4
16	Státní zámek Lednice - NKP	312,7	330,5
17	Státní hrad a zámek Český Krumlov	316,0	321,6
18	Zoologická zahrada Olomouc	365,9	321,2
19	Katedrála sv. Petra a Pavla, Brno	306,3	315,5
20	Bludiště na Petříně	292,5	309,0

Zdroj: CzechTourism, 2014.

Dne 27. března 2013 usnesením č. 220 vláda schválila novou **Koncepci státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2014 – 2020** (dále jen Koncepce). Koncepce představuje základní strategický střednědobý dokument v oblasti cestovního ruchu pro nadcházející období 2014 – 2020. Jejím hlavním cílem je zvyšovat konkurenceschopnost celého odvětví cestovního ruchu na národní i regionální úrovni, udržení jeho ekonomické výkonnosti i jeho pozitivních dopadů na socio-kulturní a environmentální rozvoj České republiky.

Koncepce je propojená s realizací národního marketingu, který je popsán a specifikován ve schválené **Marketingové koncepci cestovního ruchu agentury CzechTourism**.

Oba materiály byly připravovány současně a jsou tedy vzájemně provázané.

Priority Koncepce:

Priorita 1 – Zkvalitnění nabídky cestovního ruchu

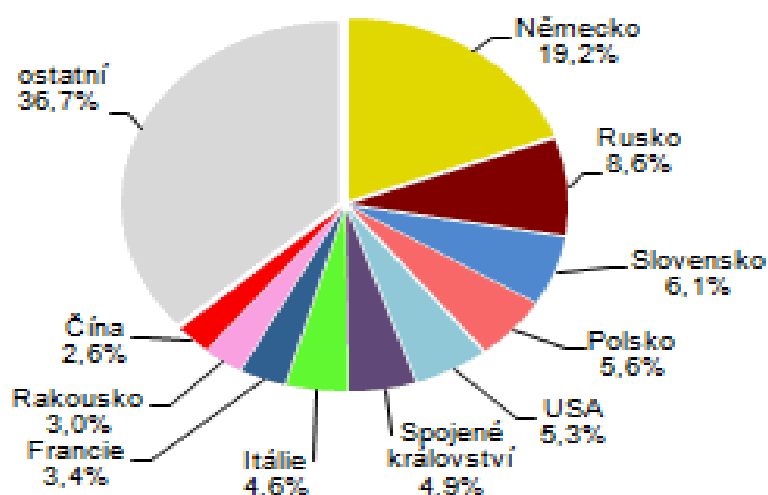
Priorita 2 – Management cestovního ruchu

Priorita 3 – Destinační marketing

Priorita 4 - Politika cestovního ruchu a ekonomický rozvoj

V roce 2014 přijelo do hromadných ubytovacích zařízení České republiky **celkem 8,1 milionu zahraničních turistů**, což bylo o 3,5 % více než v předchozím roce. Příjezdy zahraničních turistů překonaly očekávání analytiků i historický rekord, v roce 2013 se v českých hromadných ubytovacích zařízeních (HUZ) ubytovalo na 7,8 milionu turistů (revidovaná data). Vyplývá to z dat o návštěvnosti hromadných ubytovacích zařízení, která zveřejnil Český statistický úřad (ČSÚ). Ze vzdálených trhů zaznamenala rekordní nárůst Jižní Korea (+21,9 %), která tempem růstu letos těsně předstihla tradiční Čínu (21,6 %). Jako perspektivní trh se začíná profilovat Izrael s 12 % růstem. Výrazný pokles naopak statistici zaznamenali u turistů z Ukrajiny (-19,3 %) a z Ruska (-13,4 %).

Obr. č. 25: Procentuální zastoupení zahraničních turistů v ČR za rok 2014

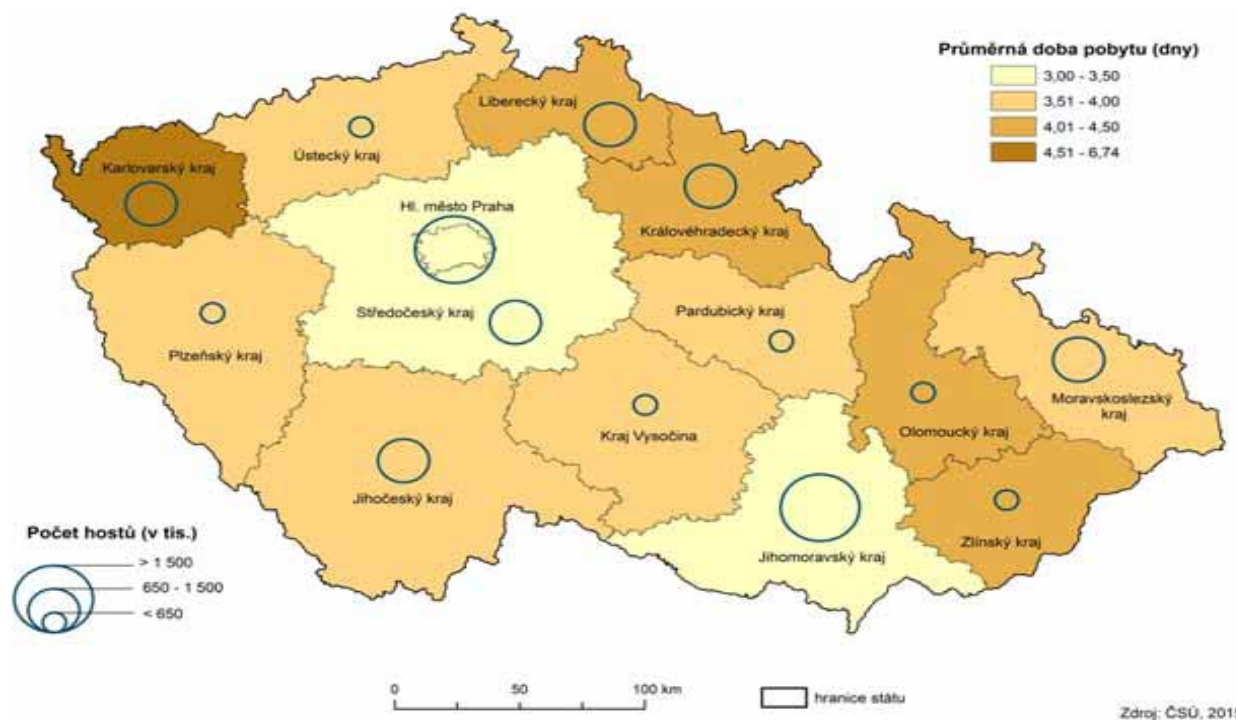

Zdroj: Krajská správa ČSÚ pro Středočeský kraj, 2014.

Regionálně se nejvíce zvýšil **počet ubytovaných hostů** v Jihomoravském kraji (o 5,9 %) a také v Praze (o 3,7 %) či v Jihočeském kraji (o 2,9 %). Nejvíce hostů meziročně ubylo na Liberecku (o 4,6 %).

V rámci ČR došlo proti roku 2013 k poklesu počtu přenocování u 8 krajů, z toho nejvyšší pokles zaznamenal kraj Liberecký (o 10,7 %), zbývajících 6 krajů vykazuje přírůstek, z toho nejvyšší kraj Jihomoravský (6,3 %).

Obr. č. 26: Hosté a doba pobytu v HUZ v krajích ČR v roce 2014

Zdroj: ČSÚ, 2014.

Na hrady a zámky ve správě Národního památkového ústavu (NPÚ) v roce 2014 dorazilo 4,8 milionu návštěvníků, což je o úctyhodných 575 tisíc víc než v roce 2013. Největšímu zájmu turistů se i v roce 2014 těšil jihomoravský zámek Lednice, kam zamířilo téměř 380 tisíc lidí. Následují zámky v Českém Krumlově a Hluboké nad Vltavou.

Podle sdělení Pražské informační služby byl loňský rok pro **Staroměstskou radnici**, co se týká návštěvníků, rekordní. Celkový počet turistů dosáhl čísla 739 000. Po **Pražském hradě** a **ZOO** je tak turisticky nejvytíženějším objektem.

Ze zoologických zahrad v ČR v roce 2014, dosáhla **Zoo Praha** nejvyššího počtu návštěvníků a to 1 382 243. Jde o její historicky nejvyšší návštěvnost a současně další velký úspěch roku 2014, kdy byla vyhodnocena jako sedmá nejlepší zoo na světě a kdy také odchovala dosud nejvíce druhů zvířat.

V posledních pěti letech se návštěvnost Zoo Praha vyvíjela následovně:

- 2010 - 1 185 320
- 2011 - 1 371 797 dosavadní rekord
- 2012 - 1 285 548
- 2013 - 1 115 091 zoo postižena povodní
- 2014 - 1 382 243 historicky nejvyšší návštěvnost

Druhou nejnavštěvovanější zoo v ČR se za rok 2014 stala **Zlínská zoo**, kterou si za svůj cíl návštěvy vybralo 585 118 osob, což je téměř o 80 000 více než v rekordním roce 2009. Ve srovnání s rokem 2013 Zlínská zoo zaznamenala dokonce 24% nárůst. Velký podíl na tom měla bezpochyby **nová expozice Zátoka rejnoků**.

Do **Ostravské zoologické zahrady** v roce 2014 také zavítal rekordní počet návštěvníků. Celkem to bylo 540 518 lidí. Poprvé tak byla v novodobé historii zoo překročena hranice půl

milionu návštěvníků. Bezesporu to bylo ovlivněno hlavně příznivým počasím v průběhu roku. Od založení zoologické zahrady v Ostravě (26. říjen 1951) již jejími branami prošlo asi 19,5 mil. návštěvníků, což je téměř dvojnásobný počet obyvatel celé České republiky! Podle žebříčku, který zveřejňuje agentura CzechTourism již tradičně patří Ostravská zoo do první desítky nejnavštěvovanějších turistických cílů v České republice.

Areály Dolních Vítkovic v Ostravě, mezi něž patří Dolní oblast Vítkovice, Důl Hlubina a hornické muzeum Landek Park v Petřkovicích, na konci roku 2014 si je prohlédlo více než 800 tisíc lidí, což je proti loňsku o 120 tisíc více. Nárůst počtu návštěvníků ve velké míře ovlivnilo otevření Světa techniky, který hravou a zábavnou formou představuje vědu a techniku.

Návštěvnost vybraných českých turistických cílů za rok 2014 (*jde o předběžná čísla*)

- 1. Pražský hrad 1 700 000
- 2. Zoo Praha 1 382 243
- 3. Aquapalace 850 000
- 4. Dolní Vítkovice 808 291
- 9. Zoo Ostrava 540 518

• **Kontrolní otázky:**

1. Na příkladu České republiky charakterizujte lokalizační předpoklady cestovního ruchu.
2. Co tvoří selektivní předpoklady cestovního ruchu v ČR.
3. Charakterizujte realizační předpoklady cestovního ruchu v ČR.
4. Jak klasifikujeme ubytovací zařízení v ČR.
5. Co znamená pojem „Aliance Hotelstars Union“.
6. Stručně charakterizujte cestovní ruch v ČR.
7. Jak se liší procentuální zastoupení zahraničních turistů v ČR v letech 2013 a 2014.
8. Jaké jsou nejnavštěvovanější turistické cíle v ČR v letech 2012-2014.

5 Rajonizace České republiky z hlediska cestovního ruchu

Projekt Rajonizace cestovního ruchu vytvořil stručný přehled (inventarizaci) o rozmístění kulturně historických atraktivit, společenských zařízení a přírodních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu na zásadě přijatelných principů vyhodnocování podmínek pro rozvoj a realizaci cestovního ruchu.

Rajonizace obsahuje:

1. Vyhodnocení souboru přírodních podmínek.
2. Vyhodnocení souboru podmínek (objektů) vytvořených lidskou činností.
3. Vybavenost dopravní infrastrukturou podle jednotlivých druhů dopravy.
4. Vybavenost zařízeními umožňujícími využití podmínek a realizaci cestovního ruchu.
5. Vyhodnocení negativních vlivů na cestovní ruch.

Vypracováním **Rajonizace cestovního ruchu v České republice** byl dán direktivní základ pro cílevědomý proces dlouhodobé výstavby cestovního ruchu, včetně její projekční připravenosti - šlo o akt centrálního řízení vhodný pro počátek rozvoje cestovního ruchu. První Rajonizace byla schválena vládou v r. 1962, druhá v r. 1981 a to vždy na dvacet let. Nedá se říci, že celý tento projekt byl poplatný jen své době. Rajonizace cestovního ruchu v České republice byla dána k dispozici mezinárodní organizaci cestovního ruchu UNWTO a byla hodnocena nejen jako dokument, ale jako praktický model pro aplikaci v jiných zemích. Rajonizace byla podkladem jednání v Evropské komisi OSN v souvislosti s řešením rekreace v evropských zemích. Příklad si z ní vzaly i některé evropské země, jako např. Francie, Španělsko.

Vystoupil, Šauer a Holešinská (2009) definují **tři základní přístupy k rajonizaci**, resp. regionalizaci cestovního ruchu v turisticky vyspělých evropských zemích:

- Nejstarší přístup od 50. do 70. let minulého století akcentuje především **geografický princip**, vyčleňující, resp. členící obvykle území podle významných geografických (geomorfologických) celků (např. hory, resp. horské oblasti, moře, pobřeží, velkoměsta, lázně, aj.).
- Druhý přístup akcentuje **územně-plánovací princip**, tedy delimitaci území podle diferenciací funkčního využití území a prostorového rozložení, resp. Významu cestovního ruchu a jeho aktivit, spojený často s přístupem normativním, určujícím jednotlivých regionům (oblastem) možnosti, resp. limity využití a zatížení, kategorizuje jejich význam, apod. Příkladem aplikace turistické regionalizace jako nástroje územně – plánovací praxe podpory rozvoje cestovního ruchu může být např. „Rajonizace cestovního ruchu ČR“ z roku 1981 nebo „Regionálizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike 2005“.
- Třetí, nejmladší a v současnosti nejrozšířenější přístup, lze označit jako **marketingový přístup**. Vychází z pragmatické potřeby co nejúčelnější propagace turistické nabídky území na národní, resp. regionální úrovni na jedné straně, a významně také z požadavku přípravy konkurenceschopných turistických produktů místními a regionálními aktéry v těchto regionech a oblastech (lokální a regionální turistické regiony a turistická sdružení) na straně druhé.

Česká republika se z pohledu cestovního ruchu dělí na turistické regiony. Ty jsou definovány jako území, pro něž je typický určitý druh cestovního ruchu, který jednotlivé prvky dané oblasti spojuje a sjednocuje, ale zároveň i odlišuje od ostatních regionů. Hlavní myšlenkou vzniku turistických regionů je možnost ucelené prezentace té které oblasti, a to nejen ve vztahu k zahraničí. Výsledkem jednání v regionech v letech 1998 – 1999 bylo území České republiky rozčleněno na 15 turistických regionů. V roce 2010 vešlo v platnost nové členění České republiky na **17 turistických regionů**. Přibýly dva nové turistické regiony (Východní Morava a Královéhradecko), došlo ke změně názvů (např. Český Sever - Českolipsko a Jizerské hory). Tyto regiony se mohou dále členit **na turistické oblasti**, které tvoří nižší územní celky. Turistické regiony ani oblasti pak většinou nekorespondují s územně správním členěním státu.²⁶

Obr. č. 27: Turistické regiony ČR

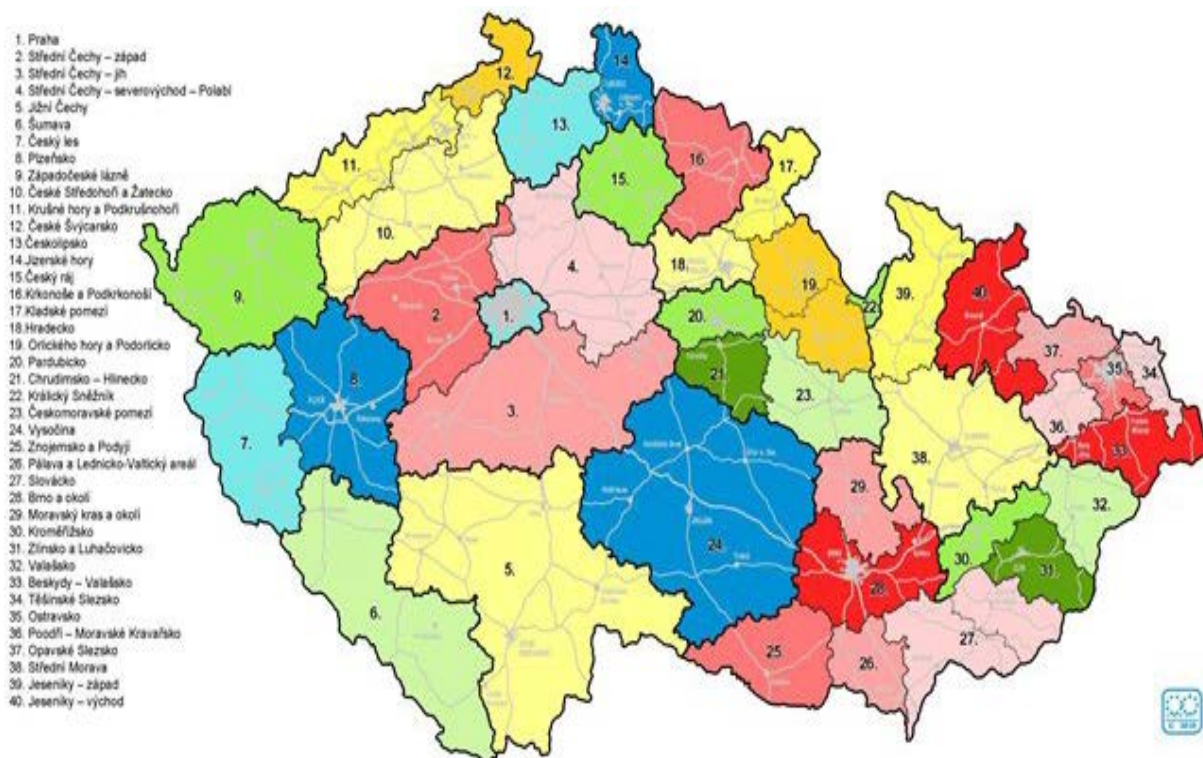

Zdroj: Marketingová studie cestovního ruchu Olomouckého kraje na období 2014 –2016.

Turistické regiony se dělí na menší území, na tzv. turistické oblasti. V České republice je **40 turistických oblastí** (viz obr. č. 28). Turistickou oblast můžeme definovat jako územní celek se specifickým potenciálem převážně stejných přírodních, resp. kulturně-historických podmínek a vlastností pro rozvoj cestovního ruchu a rekreace. Potenciál daného území vytváří vhodné předpoklady pro realizaci konkurenceschopné nabídky produktů cestovního ruchu se zaměřením především na domácí cestovní ruch. Území je v oblasti rozvoje cestovního ruchu koordinováno profesní organizací a jsou za území shromažďovány statistické informace.

²⁶ TURISTICKÝ POTENCIÁL REGIONŮ, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/2-turisticky-potencial-regionu/>

Obr. č. 28: Turistické oblasti ČR

Zdroj: Mapa turistických regionů a oblastí, 2013.

Nejnižší jednotka prostorové organizace cestovního ruchu je území, které se nazývá **turistická lokalita (středisko cestovního ruchu)**. Je to místo cestovního ruchu na malé rozloze (sídlo), jež charakterem zdaleka neodpovídá významu turistické oblasti. Koordinace a řízení je podřízeno turistickému regionu nebo oblasti, na jehož území se nachází.

Rozdělení turistického potenciálu v nové mapě turistických regionů je podkladem pro statistické sledování Českého statistického úřadu, dále slouží k marketingovým aktivitám na podporu domácího cestovního ruchu a je využíváno v rámci realizace projektů Integrovaného operačního programu, které zajišťuje MMR a CzechTourism. Členění turistických regionů a turistických oblastí není vytvořeno uměle, navazuje na Strategie rozvoje cestovního ruchu jednotlivých úřadů.

Kontrolní otázky:

1. Definujte pojem „rajonizace cestovního ruchu“.
2. Co „rajonizace“ obsahuje.
3. Jaké tři základní přístupy k rajonizaci, resp. regionalizaci cestovního ruchu v turisticky vyspělých evropských zemích znáte.
4. Definujte pojem „turistický region“ a „turistická oblast“.
5. Jaké turistické regiony a turistické oblasti znáte v České republice.

6 Geografie cestovního ruchu v krajích České republiky

Z hlediska potenciálu krajiny pro cestovní ruch jsou regiony cestovního ruchu vymezeny jako relativně homogenní území, přičemž jejich regionální dimenze mohou být různé: z nejšířšího globálního hlediska mohou mít rozlohu i několika desítek tisíc km² a překračovat hranice států (např. karibský region, střeozemní region, Alpy ad.). Většinou ale hovoříme o regionech cestovního ruchu v rámci jednotlivých států, ovšem i zde mohou mít regiony rozdílnou velikost.

Při vymezení regionů cestovního ruchu se uplatňují tři přístupy: Gavlasová (2008)

- regiony cestovního ruchu respektují hranice nižších administrativních jednotek (obcí, okresů apod.),
- regiony cestovního ruchu jsou vytvořené jako specifické regiony, které nepokrývají celé území státu,
- regiony cestovního ruchu pokrývají celé území státu, ale nesouhlasí s aktuálním administrativním členěním.

V praxi se lze často setkat s vymezením regionů cestovního ruchu tak, aby respektovaly hranice nižších (obcí) i vyšších administrativních regionů (okresy, kraje). Tento přístup je uplatňován především s ohledem na dostupnost statistických údajů vázaných právě na administrativní jednotky.

Následující kapitola se bude věnovat regionům cestovního ruchu v ČR, které respektují administrativní hranice vyšších územních samosprávních celků (krajů). Od roku 2000 se ČR člení na 14 nových samosprávných krajů. **Jsou jimi:** *Hlavní město Praha, Střeozeský kraj, Jihočeský kraj, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, Olomoucký kraj, Zlínský kraj a Moravskoslezský kraj.*

Tab. č. 2: Srovnání krajů s Českou republikou podle rozlohy k 1.1. 2014

Česká republika	78 867,1 km ²
Hlavní město Praha	496,1 km ²
Střeozeský kraj	11 015,7 km ²
Jihočeský kraj	10 056,6 km ²
Plzeňský kraj	7 561,0 km ²
Karlovarský kraj	3 314,3 km ²
Ústecký kraj	5 334,6 km ²
Liberecký kraj	3 163,5 km ²
Královéhradecký kraj	4 758,8 km ²
Pardubický kraj	4 518,9 km ²
Kraj Vysočina	6 795,7 km ²
Jihomoravský kraj	7 195,1 km ²
Olomoucký kraj	5 266,7 km ²
Zlínský kraj	3 963,0 km ²
Moravskoslezský kraj	5 427,1 km ²

Zdroj: Regionální informační servis, 2014.

6.1 Hlavní město Praha

Praha je hlavní a největší město České republiky. Leží uprostřed Čech v Pražské kotlině, kterou vyhloubila řeka Vltava.

Obr. č. 29: Znak hlavního města Prahy

Roku 1784 došlo ke spojení čtyř pražských měst a vytvořilo se tak Královské hlavní město Praha. Tato nová podoba Prahy převzala znak Starého Města, jakožto nejstarší části a zároveň sídla Magistrátu. V historii ještě několikrát znak doznal nepatrných změn po vzniku republiky nebo po nástupu komunismu. Nynější forma znaku je z roku 1991.

Zdroj: Webový portál Atlas Česka, 2015.

Nerovný, kopcovitý terén a místy i obnažené skály, zvedající se po obou stranách Vltavy, dávají městu monumentalitu a zároveň je obohacují o přírodní prvky. Nejčlenitější reliéf vznikl na levém břehu Vltavy, kde hluboce zaříznuté potoky vytvořily řadu protáhlých výběžků leckdy končících až prudkými svahy v Pražské kotlině. Výškové rozpětí v Praze dosahuje 224 m, a to na relativně malém území. Nejvyšším místem je zarovnané návrší jihozápadně od Zličína s nadmořskou výškou 399 m. Nejnižším místem (177 m n. m.) je hladina Vltavy v místě, kde na severním okraji Prahy v Suchdole opouští území hlavního města.

Obr. č. 30: Geografická mapa Hlavního města Prahy

Geografická mapa Hlavního města Prahy
Geographical map of the Capital city of Prague

Zdroj: ČSÚ, 2014. Regionální výstupy - Ročenky

Územím Prahy protéká kromě Vltavy a Berounky ještě **360 km drobných vodních toků**, z čehož 249 km má ve správě hl. m. Praha, 76 km Zemědělská vodohospodářská správa, 24 státní podnik Povodí Vltavy, 6 km státní podnik Povodí Labe a 5 km státní podnik Lesy ČR. Mezi **nejvýznamnější pražské potoky** patří **Rokytk**a, která je nejdelším pražským potokem (celková délka 37,5 km, z čehož na území Prahy je to 30,3 km). Největším pražským potokem je **Botič**, jehož celková délka je 34,5 km. Dalšími významnými potoky jsou **Litovicko-Šárecký potok** (23,48 km), **Dalejský potok** (14,3 km) a **Kunratický potok** (13,3 km). Historicky nejvýznamnější potok je dnes již nepatrný potůček Brusnice, jehož jméno se objevuje v nestarších legendách o založení Prahy.

Na území Prahy se dále nachází kolem **290 ha vodních ploch**, z čehož je **182 rybníků** o ploše 180 ha, **3 přehradní nádrže** o ploše 57 ha a **37 retenčních nádrží** o ploše 29 ha. Hlavní město Praha, zastoupené Odborem městské zeleně a odpadového hospodářství MHMP (MZO MHMP), spravuje prostřednictvím Lesů HMP v současnosti 47 rybníků, 4 vodní díla a 33 retenční nádrže. K nejvýznamnějším nádržím patří **Vodní dílo Hostivař** (34,9 ha), **Vodní dílo Džbán** (13 ha), **Vodní dílo Jiviny** (9 ha) a **Počernický rybník** (19,4 ha), který je zároveň nejcenější vodní plochou z hlediska výskytu fauny a flóry.²⁷

Hlavní město Praha se od roku 2002 administrativně dělí na **22 správních obvodů a 57 městských částí**. Existuje celá řada dalších členění města na různé celky, které vznikaly v průběhu let, jak se Praha rozrůstala. K 31. 12. 2014 v Praze žilo na **1 252 202 obyvatel, což činí nárůst o +0,7%**, oproti stejnému období předchozího roku.

Proces stárnutí populace probíhá ve všech krajích České republiky, což dokládá mj. rostoucí průměrný věk obyvatel. Nejnižší meziroční přírůstky zaznamenává Praha, která měla vždy průměrný věk obyvatel výrazně vyšší než ostatní kraje, a nyní ji ostatní kraje v tomto ohledu dohánějí a některé ji již i dohnaly. Na konci roku 2013 byli shodně v průměru nejstarší obyvatelé Prahy, Královéhradeckého a Zlínského kraje (průměrný věk 42,0 let), na druhou stranu nejmladší byli obyvatelé Středočeského a Ústeckého kraje (pod 41 let).

Z hlediska ekonomiky má hl. m. Praha zcela výsadní postavení v rámci ČR. Je hospodářským centrem státu i střediskem pro zprostředkování vlivů nadnárodních hospodářských vztahů na celém území státu. Kromě všech hlavních orgánů státní správy zde sídlí většina finančních institucí a zahraničních firem. To vše má podstatný vliv na ekonomiku Prahy, jejíž ekonomický výkon vytváří stabilně kolem čtvrtiny celostátního hrubého domácího produktu (HDP). Tento podíl byl v posledních několika letech vyšší než 25 %. V letech 2011 a 2012 však klesl pod 25 % (v r. 2012 byl 24,7 %). Ekonomika regionu vyjádřená v HDP v běžných cenách v roce 2012 poklesla. V roce 2012 byl zaznamenán meziroční pokles o 2,5 %. tj. o 24,2 miliard Kč. Hodnota ukazatele se tak dostala na úroveň roku 2009. Obdobně se vyvíjel HDP v republikovém průměru. HDP v přepočtu na 1 obyvatele v Praze trvale vysoko překračuje hodnotu v ČR (v roce 2012 to bylo 208,5 % ve srovnání s celorepublikovou hodnotou).

S výkonností ekonomiky bezprostředně souvisí i situace na trhu práce. Praha je největším regionálním trhem práce v České republice. Charakteristickými rysy dosavadního vývoje jsou na jedné straně vysoká lokalizační atraktivita pražského trhu práce, na druhé straně schopnost Prahy pokrýt zvýšenou poptávku. To je dáno jak značnou profesní mobilitou vnitřních zdrojů, tak doposud rychle rostoucími zdroji mimopražských i zahraničních pracovníků

Následující údaje jsou z Českého statistického úřadu, průměrná mzda k 12/2014, nezaměstnanost (podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 15-64 let) je k 2/2015.

²⁷ ENVIS – INFORMAČNÍ SERVIS O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ V PRAZE, 2015 [Online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z <http://envis.prahamesto.cz/%283qtcgzqomnmola453jqlkh45%29/default.aspx?ido=5751&sh=378061403>

Tab. č. 3: Průměrná mzda a nezaměstnanost v jednotlivých krajích ČR

<i>Kraj</i>	<i>Hrubá mzda</i>	<i>Nezaměstnanost</i>
Hlavní město Praha	32 910 Kč	5,08%
<i>Jihočeský kraj</i>	22 591 Kč	6,67%
<i>Jihomoravský kraj</i>	24 329 Kč	8,42%
<i>Karlovarský kraj</i>	21 553 Kč	8,43%
<i>Kraj Vysočina (Jihlavský)</i>	22 706 Kč	7,60%
<i>Královéhradecký kraj</i>	22 842 Kč	6,45%
<i>Liberecký kraj</i>	23 163 Kč	7,77%
<i>Moravskoslezský kraj</i>	22 964 Kč	9,96%
<i>Olomoucký kraj</i>	22 284 Kč	9,20%
<i>Pardubický kraj</i>	22 193 Kč	6,53%
<i>Plzeňský kraj</i>	24 008 Kč	5,90%
<i>Středočeský kraj</i>	25 117 Kč	6,52%
<i>Ústecký kraj</i>	22 593 Kč	10,89%
<i>Zlínský kraj</i>	22 137 Kč	7,57%

Zdroj: Číselník – Rychlý přehled o nejrůznějších oborech, 2015.

Praha je centrálním bodem všech dálničních tras. U dálnice D1, která má spojit Prahu s Brnem, Ostravou a Polskem, byl v listopadu 2012 zprovozněn úsek Bohumín - Polsko. Dokončení posledních úseků je plánováno kolem roku 2015. Část dálnice D 8 Praha – Drážďany není dokončena mezi městy Lovosice a Řehlovice. Z plánované dálnice D 3 směrem na České Budějovice a Rakousko je postavena malá část. Vysoká intenzita automobilové dopravy v centrálních částech města je důsledkem absence objízdných silničních tras kolem Prahy a zejména vnitřního města. Aby město nebylo zatěžováno tranzitní dopravou, vzniká tzv. Pražský okruh, který má za cíl odvést tranzit mimo obydlená území města. Městský okruh je v současnosti zprovozněn z necelé poloviny plánované délky, tunelový komplex Blanka, který je jeho součástí, by měl být dokončen v roce 2015.

Praha představuje i důležitý mezinárodní **železniční uzel**. Hlavní nádraží v Praze prošlo celkovou rekonstrukcí, která byla ukončena v roce 2011. Současné vybavení nádraží výrazně zlepšilo komfort cestování. Významnou změnou v železniční dopravě bylo začleňování železniční dopravy v Praze do Pražské integrované dopravy (PID) v roce 1992. V současné době je do PID integrováno celkem 388 linek hromadné dopravy, z toho 34 linek vlakových.

Letecká doprava osobní i nákladní byla v Praze provozována zejména na letišti Praha-Ruzyně, které bylo v průběhu roku 2012 přejmenováno na Letiště Václava Havla Praha. V roce 2014 zde bylo odbaveno přes 11 milionů cestujících. Mezinárodní Letiště Václava Havla Praha je jedním z největších vzdušných přístavů v celé střední a východní Evropě. Své služby zde nabízí více než 50 leteckých společností, které spojují Prahu s více než 130 destinacemi po celém světě. Proto se v následujících letech plánuje výstavba nové letové dráhy. Pro pražské letiště je mj. velmi důležitý i rozvoj dálkové dopravy mimo Evropu, díky ní přibývá i cestujících, kteří českou metropoli využívají jako přestupní bod.

Praha má relativně dobře fungující **městskou hromadnou dopravu** s páteřním systémem metra v délce téměř 60 km a sítí tramvajových tratí o délce 142 km. Ročně se vozidly MHD přepraví více než 1 miliarda osob. V roce 2013 to bylo 1 233 milionů osob (včetně osob přepravených ve vnějších pásmech a smluvními dopravci), což bylo o 0,3 % cestujících více než v roce 2012.

Praze se říkává „zlatá“, je zlatá nejen kvůli pozlaceným věžím (mimochodem dnes jich je na pět set), nejen kvůli éře Rudolfa II., který podporoval umění a alchymisty při hledání postupu výroby, ale hlavně proto, že je všem Čechům drahá. Statistiky **příjezdového cestovního ruchu** do Prahy za rok 2014 uvádějí rekordní číslo – objevovat krásu české metropole přijelo 6,1 milionů turistů, což je o téměř čtyři procenta více než předloni.

Hlavní město Praha je z dlouhodobého hlediska dominantní cílovou destinací zejména pro zahraniční návštěvníky ČR, což se projevuje i v kapacitě vybudovaných hromadných ubytovacích zařízení (HUZ). Podle posledních dostupných údajů bylo v roce 2013 v Praze z celkového počtu lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních (92 052) jen v hotelích nejvyšší třídy (čtyř a pětihvězdičkových) k dispozici plných 43 260 lůžek. Nejvyšší počty lůžek (ze všech turistických regionů ČR) má Praha také v hotelech středního standardu (tj. tříhvězdičkové). V počtu lůžek v ostatních hotelích a penzionech je Praha asi zhruba v polovině žebříčku krajů ČR.

Podle státní příslušnosti tvořili v roce 2014 největší skupinu zahraničních návštěvníků hl. m. Prahy hosté ze sousedního Německa s téměř 0,77 mil. hostů a čtrnáctiprocentním podílem všech zahraničních návštěvníků (meziroční přírůstek činil 8,7 %), na druhém místě pak byli hosté z Ruska s 0,48 mil. ubytovaných hostů a devítiprocentním celkovým podílem. Počet návštěvníků z Ruska meziročně poklesl o téměř 12,3 % (ubytovalo se o 66,8 tis. osob méně než v roce 2013). Třetí místo zaujali hosté z USA spolu s více jak 0,39 mil. ubytovanými a se sedmiprocentním celkovým podílem a meziročním přírůstkem 8,3 %. Na čtvrtém místě byli hosté z Velké Británie s 0,34 mil. ubytovanými a podílem 6 %.

Čisté využití lůžek u hotelů a podobných ubytovacích zařízení z regionálního pohledu si nejlépe vedly hotely a podobná ubytovací zařízení v Hlavním městě Praze, čisté využití lůžek představovalo 54,1 %, využití pokojů 64,5 %.

Celkový průměrný počet přenocování hostů v hl. m. Praze v roce 2014 činil 2,4 noci, hosté ze zahraničí pobýli v pražských hromadných ubytovacích zařízeních v průměru 2,5 noci a návštěvníci z České republiky 1,8 noci. V průměru nejdéle pobýli na území hl. m. Prahy hosté z Ruska (4,0 noci).

Mezi turistické cíle, které přivádí do Prahy jak domácí, tak i zahraniční turisty patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Pražský hrad**, monumentální komplex paláců, kostelů, kaplí, nádvoří, náměstí a uliček, hradeb a věží středověkého opevnění a katedrály, zasazený uprostřed rozsáhlých zahrad, se pyšní více než tisíciletou historií. Je sídlem prezidenta České republiky a nejcennější národní kulturní památkou. Pražský hrad byl založen v 9. století jako sídlo českých knížat a králů.
- **Pražská zoologická zahrada**, nejstarší ZOO v ČR byla otevřena v roce 1931 a je považována za jednu z nejkrásnějších v Evropě. Zahrada se rozrostla z původních 8 ha na dnešních 58 ha, návštěvníkům slouží více než 150 expozic. Dnes chová asi 4272 jedinců a 654 druhů zvířat, z toho 139 patří k druhům, jimž hrozí vyhubení.
- **Karlův most**, pojmenovaný na počest svého zakladatele Karla IV, tvořil až do 19. století jedinou spojnici přes řeku Vltavu. Kamenný most vystavěný ve druhé polovině 14. století Petrem Parlérem je dlouhý 516 m, široký 9,5 m a podpíraný 16 mohutnými pilíři. Na obou koncích jej korunují výstavné věže. Od počátku 18. století je lemován sochami a sousošími, především z dílen F. M. Brokoffa a M. B. Brauna, což z něj činí jednu z nejzajímavějších galerií plastik světců pod širým nebem.

- **Staroměstské náměstí** vzniklo ve 12. století a patří k nejznámějším náměstím Prahy. Nachází se zde hned několik historických dominant - vedle Staroměstské radnice a gotického chrámu Panny Marie před Týnem (s cenným vnitřním zařízením především od malířů a sochařů z období baroka) je unikátem barokní kostel sv. Mikuláše od K. I. Dientzenhofera, rokokový palác Kinských, gotický dům U Kamenného zvonu a secesní pomník mistra Jana Husa. **Staroměstská radnice** je komplex budov ze 14. až 16. století se zachovaným interiérem Staré radní síně a gotickou arkýřovou kaplí. Proslulý Staroměstský orloj s postavami apoštolů byl vytvořen kolem roku 1410, kalendářní desku zhotovil J. Mánes až v 19. století.
- **Vyšehrad.** Mytické sídlo kněžny Libuše a prvních přemyslovských knížat, jak praví legendy. Ve skutečnosti je přemyslovské osídlení Vyšehradu doloženo až ve druhé polovině 10. století, kdy se zde razily knížecí mince, tzv. denáry. V 19. století se Vyšehrad stal symbolem slavné české minulosti, bylo zde zřízeno národní pohřebiště a Slavín. Místo odpočinku zde našlo více než 600 významných českých osobností (B. Smetana, A. Dvořák, M. Aleš, K. Čapek, J. Neruda a další).
- **Bertramka.** Od roku 1956 je v této smíchovské vile umístěno muzeum věnované hudebnímu géniovi W. A. Mozartovi a manželům Duškovým. F. X. Dušek byl ve své době uznávaným skladatelem, Josefina přední pražskou sopranistkou. Na konci 18. století patřila Bertramka Duškovým, kteří zde Mozarta hostili. A právě zde pravděpodobně vznikla některá jeho slavná hudební díla, např. předehra k opeře Don Giovanni.
- **Anežský klášter.** Někdejší špitál sv. Františka a první zaalpský klášter klarisek založila kolem roku 1231 sv. Anežka. Areál ve své nejstarší fázi představuje jednu z nejstarších gotických staveb Prahy. Dnes slouží potřebám Národní galerie.
- **Břevnovský klášter.** První mužský benediktinský klášter v Čechách založil roku 992-93 pražský biskup sv. Vojtěch. Období románské a gotické výstavby trvalo čtyři století. Za husitských válek došlo k totální devastaci celého areálu. Obnova započala až v 18. století, kdy barokní přestavbou podle plánů K. a K. I. Dientzenhoferů získal komplex dnešní podobu.
- **Divoká Šárka** je romantické údolí, jemuž přízvisko „divoká“ patří plným právem, neboť zde ohromí překrásné skalní scenerie, meandrující Šárecký potok v údolní nivě, travnaté i lesní porosty, kamenité sutě na příkrých svazích a teplomilná vegetace na holých vrcholcích.
- **Petřín.** Petřínský kopec vypínající se nad levým břehem Vltavy je odpočinkovým místem Pražanů. Sady a parky na jeho svazích se za teplých letních večerů stávají i tradičním dostaveníčkem milenců. Na vrcholu Petřina byla v roce 1891 postavena železná rozhledna ve stylu pařížské Eiffelovy věže, z níž je krásný pohled na město. Na vrchol vyhlídkové věže vysoké 60 m vede 299 schodů.
- **Židovské město.** Na místě dnešního Josefova vznikaly první židovské osady již v polovině 12. století. Dodnes zůstaly zachovány pouze židovská radnice, hřbitov a šest synagog. Starý židovský hřbitov na Josefově byl založen na počátku 15. století, nejstarší čitelný náhrobek je z roku 1439. Odpočívá zde slavný rabbi Löw či Mordechaj Maisel. Za hřbitovní zdí narazíme na Klausovu synagogu – jedinou ranně barokní synagogu pražského ghetta. Dále se dochovaly Pinkasova, Maislova, Španělská a Staronová synagoga, která je nejstarší ve střední Evropě.
- **Letohrádek Hvězda.** V letech 1555-59 nechal arcivévoda Ferdinand Tyrolský postavit v královské oboře na Bílé hoře lovecký letohrádek na půdorysu šesticípé hvězdy. Stavba vychází z dobové oblíbenosti různých hříček, výzdoba pak z antické mytologie či vlivu prací umělců Raffaelova okruhu. V areálu se nachází také tzv. gallaria - jedna z největších renesančních míčovén v Čechách.

- **Loreta** je poutní místo zbudované podle italské předlohy v 17. a 18. století. Jako první vznikla Svatá chýše - ústřední prostor, obklopený ambitem, později byl postaven kostel Narození Páně, na jehož věži je umístěna zvonkohra s 27 zvonky. V budově je vystaven tzv. Loretánský poklad tvořený liturgickým nádobím a předměty ze 16. až 18. století.
- **Zámek Troja** vystavěný na přelomu 17. a 18. století na severním okraji Pražské kotliny, pod svahem osázeným vinicemi, patří mezi nejhezčí barokní zámky Čech. Celý areál tvoří komplex několika budov - zámku, hospodářských stavení, dvou oranžerií - a především noblesní francouzská zahrada. Areál byl určen k sezónnímu pobytu majitele hraběte Šternberka.
- **Pražská botanická zahrada.** Univerzity Karlovy byla na své dnešní místo přenesena v roce 1897 ze Smíchova, kde se od roku 1775 rozprostírala její předchůdkyně. Atraktivním exponátem je gigantický leknín *Victoria regia*, jehož obrovské listy na hladině unesou i malé dítě. Najdeme tu také další tropické a subtropické rostliny, jako banánovník, kakaovník, vanilku aj.

Hlavní město Praha nabízí celou řadu dalších památek a turistický cílů, které stojí za návštěvu.

6.2 Středočeský kraj

Středočeský kraj leží uprostřed Čech. Velikostí, počtem obcí i obyvatel je největším krajem České republiky. Jeho rozloha (11 015 km²) zabírá téměř 14 % území ČR a je přibližně dvakrát větší než je průměrná rozloha kraje v České republice. Kraj zcela obklopuje hlavní město Prahu a sousedí téměř se všemi českými kraji kromě Karlovarského a moravských krajů. Územně náleží k Českému masivu, který je jednou z nejstarších částí evropské pevniny. Jeho reliéf je poměrně málo členitý. Sever a východ je rovinný, na jihu a jihozápadě převládají vrchoviny. Nejvyšším bodem území je vrchol brdských hřebenů Tok (865 m n. m.) v okrese Příbram, nejnižším bodem je řečiště Labe (153 m n. m.) v okrese Mělník.

Nejcennější části přírody středních Čech jsou zahrnuty v chráněných krajinných oblastech. Do severní části kraje zasahuje **CHKO Kokořínsko** s typickými skalními pokličkami a hlubokými kaňony v reliéfu pískovcového skalního města. Na dně hlubokých kaňonů se zde nacházejí mezinárodně významné mokřady. Na západě zasahuje do kraje **CHKO Křivoklátsko**, jedna z šesti českých biosférických rezervací UNESCO. Dochovaly se v ní rozsáhlé komplexy původních hercynských smíšených lesů a krajina jen málo narušená činností člověka. **CHKO Český kras** nabízí veřejnosti přístupné Koněpruské jeskyně, ale i atraktivní opuštěné vápencové lomy. Plošně nejmenší **CHKO Blaník** zahrnuje kopec Blaník opředený bájí o rytířích, kteří odtud přijdou na pomoc českému národu, až mu bude nejhůře. **CHKO Český ráj** s typickými pískovcovými skalními městy zasahuje částečně na severovýchod kraje.

Celá oblast patří do úmoří Severního moře, do kterého Labe ústí v Hamburku. Celková plocha povodí je 139 182 km². Největší a nejvýznamnější řeky jsou Labe, Vltava, Sázava, Berounka a můžeme jmenovat ještě ty menší: Cidlina a Jizera. Jezera ani rybníky nevynikají rozlohou, největší mezi nimi jsou jezera Probošůvka a Lhota, z rybníků to jsou Bucek, Červený, Huťský a Loděnický. Největší přehradní nádrže leží na Vltavě známé jako Vltavská kaskáda. Ta se skládá z nádrží Kamýk a Slapy, která je největší, dále z Vranské, Orlické a Štěchovické přehrad. Další přehrady jsou Suchomastská, Klíčovská a Švihov.

Území kraje se dělí na 12 okresů s 10 okresními městy. Rozlohou je největší okres Příbram (15 % rozlohy kraje), nejmenším okresem je Praha-západ (5 % rozlohy kraje). K 1. 1. 2003, kdy nabyla platnosti reforma státní správy, byly zrušeny okresní úřady, ne však okresy jako územní

jednotky. Současně byly ustaveny územní obvody pověřených obcí II. stupně a správní obvody obcí s rozšířenou působností III. stupně. Ve Středočeském kraji se nachází 26 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, svou velikostí velice rozdílných. Největším správním obvodem obce s rozšířenou působností je obvod Mladá Boleslav, do kterého spadá 98 obcí, naopak správní obvod Lysé nad Labem tvoří pouze 9 obcí.

V roce 2013 bylo na území kraje 1 145 obcí. Největší počet obcí je soustředěn v okrese Příbram (121 obcí) a nejmenší počet obcí má okres Mělník (69 obcí). Kraj je charakteristický vysokým zastoupením obcí s počtem obyvatel do dvou tisíc (1 039 obcí), ve kterých žije 42 % obyvatel. Statut města je přidělen 83 obcím, Kladno a Mladá Boleslav jsou navíc statutárními městy. Podíl městského obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel kraje byl 52 % a byl nejnižší v celé České republice. Mezi pět největších měst v kraji patří Kladno, Mladá Boleslav, Příbram, Kolín a Kutná Hora. Středočeský kraj jako jediný kraj nemá své krajské město, krajský úřad tak sídlí v hlavním městě Praze.

K 31. 12. 2014 měl Středočeský kraj 1 312 481 obyvatel a byl nejlidnatějším regionem České republiky. Nejvíce lidnatým okresem Středočeského kraje byl okres Kladno s více než (161 tisíci obyvatel), přes 100 000 obyvatel žilo také v okrese Praha-východ, Praha-západ, Mladá Boleslav, Příbram a Mělník. Naopak populačně nejmenším byl okres Rakovník přibližně s 55 tisíci obyvatel. Hustota zalidnění byla nejvyšší v okresech Praha-západ, Kladno a Praha-východ, ve kterých dosáhla hodnoty přes 200 obyvatel na km². Všechny tyto okresy mají intenzivní sociálně – ekonomické vazby na Prahu a do jisté míry tvoří metropolitní zázemí hlavního města. Naopak nejnižší hustota zalidnění je v okresech Rakovník, Benešov a Příbram, kde hustota zalidnění nepřesahovala 70 obyvatel na km².

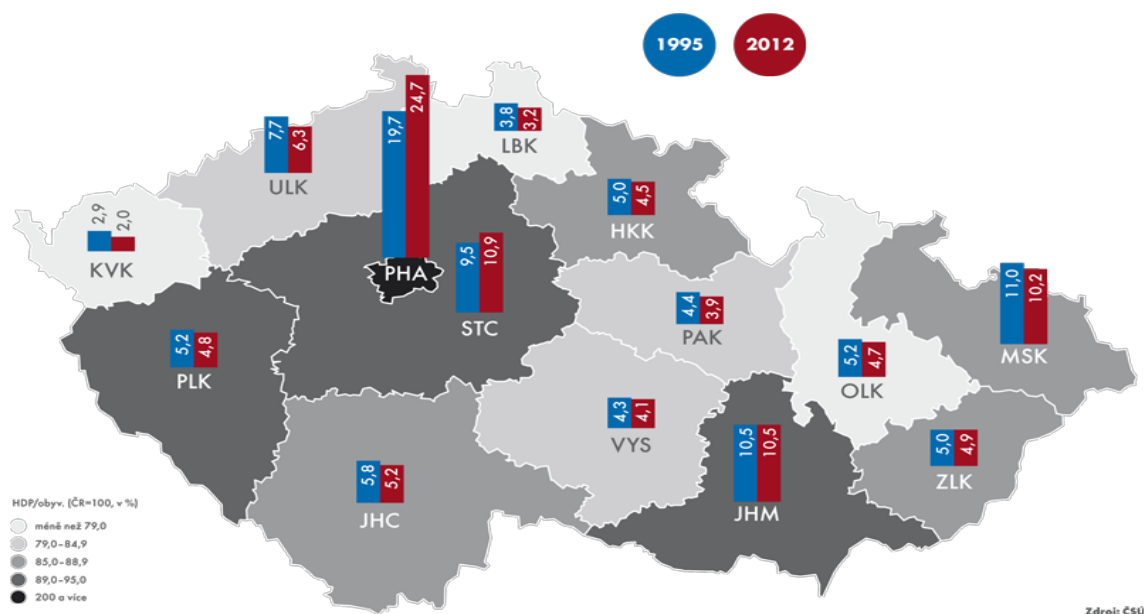
Demografický vývoj kraje se začal výrazně měnit ve druhé polovině devadesátých let minulého století a to hlavně díky výstavbě satelitních obytných celků v okolí Prahy. Počet obyvatel přibývá pravidelně již sedmnáctým rokem a na přírůstku se podílí především stěhování. Do kraje se vzhledem k dobré poloze přistěhovalo velké množství mladých lidí, kteří zde zakládají své rodiny. Díky tomu došlo k postupnému snížení přirozeného úbytku a počínaje rokem 2006 se v kraji rodí více dětí, než kolik umírá osob. Kraj byl s průměrným věkem 40,6 let v roce 2013 nejmladším krajem České republiky.

Poloha Středočeského kraje významně ovlivňuje jeho ekonomickou charakteristiku. Úzká vazba s hlavním městem a hustá dopravní síť činí polohu kraje mimořádně výhodnou. Kraj je pro Prahu významným zdrojem pracovních sil, doplňuje pražský průmysl, zásobuje Prahu potravinami, poskytuje Praze svůj rekreační potenciál.

Středočeský kraj má kromě Prahy **nejhustší**, ale také **nejpřetíženější dopravní síť** v republice. Přes území kraje vedou do hlavního města historicky radiálně uspořádané hlavní železniční i silniční tranzitní sítě. Své zastoupení v kraji má i vodní doprava. Jedinou vodní cestu v ČR pro vnitrostátní i mezinárodní přepravu představuje v současné době Labsko-vltavská vodní cesta, přibližně 3/4 její délky procházejí územím kraje.

Středočeský kraj zaznamenal od roku 1995 **nejvyšší přírůstek reálného HDP** ze všech krajů (209 %). V roce 2012 podíl regionu při tvorbě HDP vzrostl z 10,8 % na 11 %. Na úrovni 11% se pohyboval také v roce 2013. Klíčové odvětví výroby motorových vozidel vykázalo mírně negativní vývoj hrubé přidané hodnoty. Naopak pozitivně působil např. vývoj v odvětví činnosti v oblasti nemovitostí. Na stagnující HDP v přepočtu na jednoho obyvatele ve středních Čechách ve srovnání s národním průměrem v posledních letech působí vysoký přírůstek obyvatelstva regionu, pracujícího však především v Praze. Např. jen od roku 2007 se střední stav obyvatelstva regionu zvýšil o 8,3 %.

Obr. č. 31: Podíly krajů na celkovém HDP ČR

Zdroj: Kahoun, 2014.

Ubytovací kapacity jsou v regionu oproti jiným krajům (s přihlédnutím k rozloze) jedny z nejnižších, což je dáno velkými oblastmi turisty málo navštěvovanými. Středočeský kraj v roce 2013 statisticky vykazoval 805 ubytovacích zařízení s celkovou kapacitou 40 144 lůžek. To je v přepočtu k rozloze kraje třetí nejnižší hustota lůžek na 1 km². V kraji je dále podprůměrný relativní podíl pohostinských zařízení poskytujících stravování.

V roce 2014 přijelo do **hromadných ubytovacích zařízení** ve Středočeském kraji celkem 807 738 návštěvníků a na celkovém počtu ubytovaných hostů v České republice se kraj podílel 5,2 %. Nejvíce turistů bylo ubytováno v Hl. m. Praze (podíl na ČR 39,1 %), nejméně pak v Pardubickém kraji (2,3 %). V porovnání s předchozím rokem se ubytovalo ve Středočeském kraji o 12,4 tis. hostů méně, což znamenalo meziroční pokles počtu hostů o 1,5 %. Pokles návštěvnosti ubytovacích zařízení proběhl ještě v dalších šesti krajích, nejvýraznější byl v Libereckém kraji (o 4,6 %). Naopak nejvyšší nárůst mezi kraji vykázal v roce 2014 Jihomoravský kraj (o 5,9 %).

Největší skupinu hostů ze zahraničí tvořili již tradičně občané Německa (podíl 25,2 % na zahraničních hostech), následovali hosté ze Slovenska (12,9 % nerezidentů), Polska (6,3 %), Rakouska (6,0 %) a Jižní Koreje (5,5 %). Návštěvnost nerezidentů přijíždějících z těchto zemí meziročně poklesla (u hostů z Německa a Slovenska o 2,6 %, z Polska o 10,4 % a z Jižní Koreje dokonce o 43,2 %). Výjimku tvořili návštěvníci z Rakouska s 0,8% nárůstem.

Průměrná délka pobytu jednoho hosta představovala v kraji **2,47 noci** a v porovnání s celorepublikovým průměrem byla o 0,29 noci kratší. Nižší průměrnou délku pobytu zaznamenaly ještě Jihomoravský kraj (2,00) a Hl. m. Praha (2,42). Nejdelší pobyty byly uskutečňovány návštěvníky Karlovarského kraje (5,74).

Česká republika má dlouholetou tradici v oblasti lázeňství a využívání přírodních léčivých zdrojů. Tisíce obyvatel naší země se v desítkách léčebných zařízeních každoročně oddávají působení ozdravných procedur, které využívají dostatek minerálních a léčebných pramenů. V oblasti **Středočeského kraje** můžete navštívit **dvě lázeňská místa**, která se nacházejí v **Poděbradech** (jedno z nejnavštěvovanějších středisek v České republice) a v **Toušni** (speciální slatinné lázně).

Středočeský region, který tvoří široký prstenec kolem Hlavního města Prahy, je od nepaměti úzce spjat s dějinami naší země a oplývá několika významnými **hrady a zámky**, které každoročně přitahují pozornost tisíců návštěvníků. Těmi nejproslulejšími jsou hrady **Karlštejn** (okres Beroun), **Křivoklát** (okres Rakovník), **Točnick** (okres Beroun) či **Český Šternberk** (okres Benešov). Ze **zámků** vás zajisté uchvátí zvláště **Konopiště** (okres Benešov), **Žleby** a **Kačina** (okres Kutná Hora), **Lány** (okres Rakovník) či **zámek v Mělníku** (okres Mělník). Zřejmě nejvýznamnější z kulturních památek je **historické jádro Kutné Hory** s chrámem sv. Barbory a katedrálou Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci, které bylo zařazeno do prestižního Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Gotický Karlštejn představuje ojedinělý skvost v celé střední Evropě díky spojení se jménem krále a císaře Karla IV., svému uspořádání, kaplí sv. Kříže a deskovým obrazům Mistra Theodorika. Ze scenerie kraje vystupují i majestátní zbytky dalších hradů. Také pozdější šlechtická sídla, renesanční a barokní zámky se svými výstavnými zahradami jsou jistě příjemným lákadlem pro návštěvníky.

Mezi časté turistické cíle turistů patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Hrad Karlštejn** se řadí mezi nejvýznamnější a neznámější české hrady. Byl vystavěn v letech 1348-65 na levém břehu Berounky českým králem a římským císařem Karlem IV. jako schrána relikvií a královských klenotů. Hrad má čtyři části: předhradí, purkrabství, obytnou část s císařským palácem a Mariánskou věží a Velkou věž - vlastní srdce hradu. Jedinečná výzdoba dosáhla svého vrcholu v kapli sv. Kříže.
- **Zámek Kačina**, nejrozsáhlejší klasicistní objekt v Čechách, byl zbudován J. R. Chotkem během první poloviny 19. století uprostřed přírodně - krajinářského parku, založeného roku 1789. Charakteristickým prvkem zámku jsou kolonády bočních křídel a sloupové portiky s mohutnými trojúhelníkovými štíty. Uvnitř střední budovy se nalézá kruhový vstupní sál, prostupující dvě podlaží, završený kupolí.
- **Zámek Mnichovo Hradiště** získal v 17. století jako konfiskované panství vojevůdce Albrecht z Valdštejna a jeho rodina vlastnila zámek po několik staletí. Na přelomu 17. a 18. století byla provedena barokní přestavba podle plánů stavitele M. A. Canavalleho. Trojkřídlý objekt je obklopen anglickým parkem a francouzskou zahradou. Při prohlídce zámku uvidíme divadlo, rozsáhlou knihovnu či vzácné olejomalby s panoramatickými výjevy.
- **Zámek Nelahozeves** je mohutný renesanční objekt s nádhernou sgrafitovou fasádou tyčící se na skále nad Vltavou. V 17. století se stal majetkem rodu Lobkowiczů, který ho vlastní dodnes. K vidění jsou historické interiéry a Roudnická lobkowiczská sbírka se souborem španělských portrétů ze 16. a 17. století.
- **Hora Velký Blaník** a její okolí se pro svou neporušenou přírodu, kde je možné pozorovat květy vstavače, letící káně či raka v potoce, staly chráněnou krajinnou oblastí v roce 1981. S Blaníkem je spojena pověst o blanických rytířích spících v nitru hory, kteří procitnou, až bude české zemi nejhůře a v čele s knížetem Václavem jí vyjedou na pomoc. Legenda je součástí národního vědomí a bude navždy žít v symfonické básni Má vlast Bedřicha Smetany v obrazech Julia Mařáka či v Jiráskových Starých pověstech českých.
- **Aquapalace Praha (známý taky jako „Aquapark Čestlice“)** je unikátní sportovně-relaxační komplex nabízející široké spektrum služeb pro celou rodinu. Unikátní Vodní svět o rozloze 9 150 m² je největším akvaparkem ve střední Evropě. Je tvořen třemi paláci, v nichž si na své přijde opravdu každý, od milovníků adrenalinu, přes vyznavače mořského vlnobití, až po jedince, kteří preferují kondiční plavání v plaveckém bazénu nebo relaxaci na lehátku či ve vířivce.
- Již několik kilometrů za Prahou může návštěvník Středočeského kraje také obdivovat krásy rozmanité přírody, která zde za tisíce let vývoje vytvořila unikátní a jedinečné

scenérie. Z velkého množství atraktivních míst zmiňujeme alespoň **Vraní skálu ve Svaté, vyhlídku z Panské skály v Týnci nad Sázavou**, vodní kaskádu **Boubovické vodopády** na Srbsku a vyhledávané **Koněpruské jeskyně**, které jsou největším objeveným jeskynním systémem v Čechách. Vznikly v devonských vápencích starých až 400 miliónů let. Jsou vyvinuty ve třech výškových úrovních s denivelací více jak 70 m. Jejich celková délka přesahuje 2 km, zpřístupněná trasa je dlouhá cca 620 m.

- Chcete-li se při návštěvě Středočeského kraje odreagovat návštěvou některé **Zoologické zahrady či parku**, lze doporučit zvláště **Zoologickou zahradu v Chlebech** (více než 100 kusů živočichů), **Oboru v Žehušicích** (na 130 kusů bílé jelení zvěře), **Vodní park v Čabárně** (domácí i volně žijící zvířectvo), **Oboru ve Žlebech** (chov bílých jelenů, dravců a kunovitých šelem) či **ZooPark Zelčín** v Mělníku (rodinná Zoo), atd.

6.3 Jihočeský kraj

Představit jej v plné rozmanitosti jeho krás, je úkol takřka nadlidský. Ne nadarmo nacházeli v jižních Čechách bohatý zdroj inspirace spisovatelé, básníci, malíři, hudebníci i obyčejní poeštní. Zdejší města, hrady a zámky, osamocené tvrze, vesnické kostelíčky či venkovská stavení nabízejí „učebnici“ uměleckých slohů všem vnímavým pozorovatelům. Krajina v pestrosti svých podob je dokladem nejen umění v pravdě Božího, ale i samotného člověka, coby jejího tvůrce.

Jihočeský kraj je dlouhodobě vnímán především jako zemědělská oblast s rozvinutým rybníkářstvím a lesnictvím. Až v průběhu minulého století se zde rozvinul průmysl se zaměřením na zpracovatelské činnosti. Kraj představuje geograficky poměrně uzavřený celek, jehož jádro tvoří jihočeská kotlina. Na jihozápadě je obklopena **Šumavou**, na severozápadě **výběžky Brd**, na severu **Středočeskou žulovou vrchovinou**, na východě **Českomoravskou vrchovinou** a na jihovýchodě **Novohradskými horami**. V jihočeské kotlině se rozkládají dvě pánve, a to **Českobudějovická** a **Třeboňská**.

Podstatnou část hranice kraje tvoří státní hranice s Rakouskem a Spolkovou republikou Německo (v celkové délce 334 km), dále sousedí s kraji Plzeňským, Středočeským, Krajem Vysočina a Jihomoravským krajem. Příhraniční charakter kraje poskytuje možnosti efektivní přeshraniční spolupráce ve výrobní oblasti i v oblasti služeb spolu s rozvojem cestovního ruchu, kde je využívána celková atraktivita kraje s méně narušenou přírodou a množstvím kulturních památek. Rozlohou 10 057 km² představuje kraj 12,8 % z celé České republiky. Z tohoto území zaujímají více než třetinu lesy, 4 % pokrývají vodní plochy. Převážná část území leží v nadmořské výšce 400–600 m, s čímž souvisejí poněkud drsnější klimatické podmínky. Nejvyšším bodem na území Jihočeského kraje je **šumavský vrchol Plechý** (1 378 m), naopak nejnižším místem (330 m) **hladina Orlické přehrady** v okrese Písek.

Území kraje náleží do povodí horní a střední Vltavy s přítoky Malší, Lužnicí, Otavou a mnohými dalšími. V minulosti zde bylo vybudováno přes 7 000 rybníků, jejichž celková výměra dnes představuje více než 30 tis. hektarů. Největšími, nejen v kraji ale i v České republice, jsou **rybníky Rožmberk** s rozlohou 490 ha, **Bezdrév** se 450 ha a **Horusický** rybník se 415 ha. Kromě toho byla na území kraje vybudována velká vodní díla: **Lipno** (4 870 ha) - největší vodní plocha v České republice, **Orlík** s rozsáhlými rekreačními oblastmi a **Římov** zásobující pitnou vodou značnou část kraje. V souvislosti s výstavbou jaderné elektrárny Temelín byla vybudována vodní nádrž **Hněvkovice**. Plochy rybníků a přehradních nádrží představují celkem 4 % rozlohy kraje.

Jihočeský kraj není územím bohatým na suroviny, zejména zde nejsou téměř žádné zdroje energetických surovin. Významným přírodním bohatstvím jsou však rozsáhlé lesy, zejména na Šumavě a v Novohradských horách. Jedná se především o lesy jehličnaté, smrkové a borové. Největší surovinové bohatství tvoří ložiska písků a štěrkopísků, cihlářské hlíny, kameniva a sklářských písků. Z ostatních surovin je nejvýznamnější rašelina a v některých lokalitách také vápenec, křemelina a grafit.

Málo narušené přírodní prostředí chrání zákon v řadě zvláště vymezených oblastí. Organizace UNESCO řadí na seznam biosférických rezervací hned dvě jihočeské lokality – Šumavu a Třeboňsko. Šumavská a třeboňská rašeliniště (slatě) jsou chráněna i jako mezinárodně významné mokřady. V roce 1991 byl v jihozápadní části kraje vyhlášen **Národní park Šumava** (690 km²), funkci jeho ochranného pásma plní **CHKO Šumava** o výměře 940 km². Mezi nejcennější lokality národního parku patří ledovcové kary²⁸ vyplněné jezery, kaňony Křemelné, Vydry a Otavy, oblasti Modravské a Kvildské slatě, Chalupská slat', Vltavský luh, Knížecí Pláně, Stožec nebo Trojmezna. Roku 1989 vyhlášená **CHKO Blanský les** zahrnuje 212 km² území v Šumavském podhůří. **CHKO Třeboňsko** (vyhlášena 1979, už od roku 1977 i biosférická rezervace) je uznávaným příkladem harmonického vztahu mezi přírodou a činností člověka. Řeka Lužnice se zachovalými meandry vytváří přirozenou osu území s rozsáhlými zamokřenými plochami, rašeliništi a vátými písky.

Městskými památkovými rezervacemi jsou historická centra měst **České Budějovice**, **Český Krumlov** (zařazeno mezi památky UNESCO), **Jindřichův Hradec**, **Prachatice**, **Slavonice**, **Tábor** a **Třeboň**. Kromě toho je v kraji celá řada historických pamětihodností, například **hrad a zámek v Českém Krumlově** a **Jindřichov Hradci**, **zámky Hluboká nad Vltavou**, **Orlík**, **Blatná**, **Červená Lhota** a **hrady Zvíkov** a **Landštejn**. Významná je též lidová architektura, především tzv. „selské baroko“. Mezi nejznámější památky tohoto druhu patří náves v Holašovicích (okres České Budějovice), která byla v roce 1998 zařazena mezi památky chráněné UNESCO.

V Jihočeském kraji bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 37 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je od 1. 1. 2007 plně skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Jihočeský kraj je krajem s nejmenší hustotou zalidnění z celé České republiky. Koncem roku 2014 v kraji žilo více než 637 tis. obyvatel, tedy 63 obyvatel na 1 km². Z jeho sedmi okresů má největší hustotu obyvatelstva okres České Budějovice, kde žije téměř 30 % obyvatel kraje. Je to dáno především soustředěním do samotného města České Budějovice, v němž bydlí více než 93 tis. osob. Dalšími velkými městy jsou Tábor, Písek, Strakonice a Jindřichův Hradec. V těchto 5 městech žije téměř třetina Jihočechů. Naproti tomu nejmenší obce do 200 obyvatel představují 37,0 % z celkového počtu obcí, ale žije v nich pouze 4,1 % celkového počtu obyvatel kraje.

Věková struktura obyvatel kraje je obdobná jako v celé České republice; průměrný věk v kraji je 41,6 roku (v ČR 41,5 roku). Od demografické struktury kraje se výrazněji odlišuje pohraniční okres Český Krumlov s pestřejším národnostním složením. Je zde mladší věková struktura, vyšší porodnost a nejnižší úmrtnost. Trvalý růst početních stavů obyvatel zaznamenávaly v posledních pěti letech okresy České Budějovice a Písek, s výjimkou roku 2012 a 2013 i okres Tábor

Jihočeský kraj není územím bohatým na suroviny, zejména zde **nejsou téměř žádné zdroje energetických surovin**. Významným přírodním bohatstvím jsou však rozsáhlé lesy, zejména

²⁸ Kary jsou svým původem předledovcové pramenné výklenky toků a k jejich přemodelování přispěl jednak ledovec, jednak mrazové zvětrávání.

na Šumavě a v Novohradských horách. Jedná se především o lesy jehličnaté, smrkové a borové. Největší surovinové bohatství tvoří ložiska písků a šterkopísků, cihlářské hlíny, kameniva a sklářských písků. Z ostatních surovin je nejvýznamnější rašelina a v některých lokalitách také vápenec, křemelina a grafit. I když lze životní prostředí kraje v rámci České republiky charakterizovat jako méně poškozené a zatížení emisemi se postupně snižuje, je zde řada zdrojů znečištění, hlavně v zemědělství a průmyslu. Na lesní porosty v posledních letech nepříznivě působí zejména různé extrémní situace (např. intenzivní sucho) a hmyzí škůdci. Přesto se zdravotní stav lesů spíše zlepšuje.

V kraji je zaznamenávána stále se **zvyšující intenzita dopravy**, zejména **silniční**. V železniční dopravě sice přes jeho území nevedou hlavní železniční koridory, přesto je zde několik důležitých uzlů. Mezi zajímavosti jižních Čech patří zbytky koněspřežní železnice (první na evropské pevnině), spojující město České Budějovice s hornorakouským Lincem. Nalezneme zde rovněž nejvýše položenou železniční stanicí v ČR (Kubova Huť - 960 m n. m.) a také úzkokolejné dráhy směřované z Jindřichova Hradce do Obrataně a do Nové Bystřice. Silniční síť zajišťuje dostatečnou základní dopravní dostupnost sídel, území kraje však v současné době není napojeno na republikovou dálniční síť. Poštovní služby poskytuje kolem 220 pošt, poštu v místě má zhruba třetina obcí.

Jižní Čechy se mohou pyšnit několika místy, kde mohou návštěvníci propojit **pobyt v malebné přírodě a historických místech** spolu s **ozdravnými procedurami** v lázeňských centrech. Jedná se zvláště o **lázeňský komplex v Bechyni**, který využívá bohaté zkušenosti s rašelinovými nalezišti. Rozsáhlý komplex společnosti **Lázně Aurora Třeboň** se nachází na západním okraji jihočeského města **Třeboň**, v klidném prostředí 45 hektarového parku na břehu rybníka Svět. Specializuje se na **léčení poruch pohybového aparátu, revmatických chorob, poúrazových a pooperačních stavů** a celkovou rekondici těla i mysl. **Bertiny lázně mají v Třeboni** velmi dlouhou tradici. Založeny byly již v roce 1883 učitelem Václavem Huckem, který zde zavedl používání třeboňského přírodního léčivého zdroje - slatiny, která se využívá pro léčení poruch pohybového aparátu, revmatických chorob, poúrazových a pooperačních stavů a celkovou rekondici těla i mysl. Lázeňský komplex Bertiných lázní se nachází v nejtěsnější blízkosti historického centra Třeboně. Na lázně navazuje park a přímo před vstupem **teče Zlatá stoka**.²⁹ V **lázních Vráž** zase můžete využít zemitou slatinu a krásné přírodní podmínky.

Přírodního prostředí s vysokou lesnatostí, vodními plochami a velkým počtem kulturních památek (téměř 6 tis. objektů) je využíváno k návštěvám a rekreaci občany z celé ČR a v hojně míře i zahraničními turisty. V letním období láká zejména oblast Lipna, Orlíku, jihočeských rybníků, ale také Šumavy, v zimě pak lyžařské areály **Zadov - Churáňov** a **Lipno - Kramolín**.

Jihočeský kraj je významnou turistickou a rekreační oblastí, do které přijíždějí návštěvníci za poznáním zajímavých míst, krásné přírody a specifické atmosféry.

V roce 2013 bylo v kraji 1 302 statisticky sledovaných hromadných ubytovacích zařízení (k dispozici 61 761 lůžek). **V roce 2014 se v Jihočeském kraji ubytovalo** v některém z hromadných ubytovacích zařízení celkem **1 172 080 lidí**. Z hlediska struktury hostů z ciziny je v kraji nejvíce návštěvníků z Německa – celých 20 %. Následují hosté z Rakouska, Číny, Jižní Koreji, Slovenské republiky a Nizozemska. Němečtí turisté i díky tomu, že Jihočeský kraj je příhraničním krajem, zaujímají nejvyšší podíl již několik let. V roce 2014 navíc do Jihočeského kraje přijelo o téměř 3,5 tisíce Němců více než v předchozím roce. Z hlediska mezikrajského srovnání je Jihočeský kraj třetím nejnavštěvovanějším krajem v České republice. Tedy alespoň

²⁹ **Zlatá stoka** je umělý vodní kanál vystavěný v letech 1505–1520, ve většině délky uměle vyhloubený, částečně však vedený i v uměle navrženém zemním valu a zajištěný proti unikání vod v Třeboňské pánvi a napájející tamější rybníční soustavu. Je mistrovským dílem Štěpánka Netolického.

při hodnocení podle počtu hostů ubytovaných v HUZ. Více turistů přijíždí jen do Hlavního města Prahy a Jihomoravského kraje. Celkem na jih Čech v roce 2014 zavítalo 7,5 % hostů, kteří navštívili Českou republiku. V ukazateli počet přenocování na jednoho hosta dosahuje v Jihočeském kraji průměrné hodnoty (s porovnáním s ČR) 2,7.

Krajské město České Budějovice založené králem Přemyslem Otakarem II. roku 1265 na soutoku řek Vltavy a Malše je správním, hospodářským a kulturním centrem jihočeského regionu. Středověký ráz města je v historickém centru patrný dodnes. Dlážděné ulice a uličky starobylé stavby, zejména však zbytky městského opevnění se strážními věžemi a část bývalého vodního příkopu navozují atmosféru dávno zašlých časů. Dominantou historického jádra je rozlehlé čtvercové náměstí lemované měšťanskými domy s podloubími, nejpůvabnější je však honosná radnice. Tradičním symbolem náměstí je barokní Samsonova kašna se sousoším od J. Dietricha znázorňujícím Samsona zápasícího se lvem. Nelze přehlédnout Černou věž vysokou 72 m, bývalou strážní věž a zvonici, ze které se naskýtá krásný rozhled. Nejstarší stavbou města je dominikánský klášter s kostelem Obětování Panny Marie na Piaristickém náměstí. K významným kulturním centrům patří scéna Jihočeského divadla s činoherním i operním souborem, Alšova jihočeská galerie, Jihočeské muzeum či koncertní síň Otakara Jeremiáše, která nabízí hudební zážitky nejen milovníkům klasiky. Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Město Český Krumlov** ležící v údolí řeky Vltavy je nazýváno perlou jižních Čech. Dominanty města tvoří velkolepé památky - zámek a gotický kostel sv. Víta. Českokrumlovský zámecký areál, patřící k nejrozsáhlejším ve střední Evropě, sestává z více než čtyř desítek historických budov (např. válcová věž přestavěná do dnešní podoby v 16. století a unikátní barokní divadlo s kompletně zachovalým vybavením). Kostel sv. Víta byl vystavěn před rokem 1347 a následně několikrát upravován. Pod nimi leží staré město s klikatými uličkami a prastarými domy gotického a renesančního původu s mnoha galeriemi, krámky a hospůdkami. Historické jádro města je zapsáno na seznamu UNESCO.
- **Město Tábor** založili husité po roce 1420, zbytky rozsáhlého opevnění připomínají bohatou minulost města. Historické jádro je díky unikátní zástavbě a množství zchovalých památek městskou památkovou rezervací. K významným objektům patří např. gotická budova radnice, podzemí či jediná zchovalá věž někdejšího hradu zvaná Kotnov, ze které se nabízí vyhlídka nejen na historické jádro města, ale i na nedaleký barokní chrám v Klokotech - známé poutní místo. Ráz Tábora dotváří nejstarší údolní nádrž ve střední Evropě, zvaná Jordán, která se nachází v samotném centru.
- **Město Jindřichův Hradec.** Jeho vznik je svázán s hradem, který se tyčí nad soutokem Nežárky a Hamerského potoka. Původně gotický hrad byl během druhé poloviny 16. století přestavěn v renesanční zámek s unikátní stavbou rondelu. Po barokních dostavbách se rozrostl na rozlohu více než tří hektarů, obsahuje kolem 320 místností a je v něm uloženo na 10 000 uměleckých předmětů. Nejvýznamnější a nejstarší dochovanou sakrální stavbou města je kostel sv. Jana Křtitele s přílehlým minoritským klášterem. Dominantou je také gotický chrám Nanebevzetí P. Marie s věží vysokou 68 m. Městské muzeum s největším mechanickým betlémem na světě, tzv. Krýzovými jesličkami - se nachází v budově bývalého jezuitského semináře. Punc renesanční podoby vtiskly dnešnímu náměstí Míru a hlavním ulicím prostorné domy s arkádovými dvory a honosnými průčelími, jimž dominuje tzv. Langrův dům, zdobený sgrafity se starozákonními výjevy.
- **Město Písek** již pouhým jménem vypovídá o původu města. První osada totiž vznikla v místech rýžování zlatonosného písku z náplavů Otavy. O výstavu města se zasloužil především Přemysl Otakar II. Písek má řadu významných památek, mimořádně cenný

je raně gotický kamenný most přes Otavu, vystavěný koncem 13. století. Nejstarší dochovaný most v Čechách, dlouhý 111 metrů, je vyzdoben barokními plastikami.

- **Zámek Hluboká nad Vltavou.** Královský gotický hrad z druhé poloviny 13. století prošel několika přestavbami v době renesance a baroka. Dnešní podobu získal zámek považovaný za jedno z nejkrásnějších panských sídel Čechách, v letech 1841-71 ve stylu windsorské gotiky. Rozlehlý objekt čítá jedenáct věží a bašt, ve 120 komnatách jsou umístěny cenné kolekce obrazů a nábytku. V prostoru bývalé jízdárny jsou vystaveny sbírky Alšovy jihočeské galerie.
- **Hrad Zvíkov** - „král“ českých hradů byl vybudován na ostrohu nad soutokem Otavy s Vltavou v rané gotice. Nejstarší částí je Hlízová věž s jižním palácem, po roce 1250 rozšířeným na jednopatrový čtyřkřídlový palác s nepravidelným arkádovým nádvořím s ochozem s obkročnou klenbou. Ze sálů zaujme především Svatební, nebo také Kurfiřtská síň s cennými freskami. Součástí expozice je i hradní kaple s nástěnnými malbami z druhé poloviny 15. století
- Stavebně zajímavou památkou je **Kratochvíle**, původně letohrádek a lovecký zámek mocného velmože Viléma z Rožmberka. Ten zde dal provést značné stavební úpravy, a tak se Kratochvíle po svém dokončení dala nádherou svých prostor srovnat jedině s pražským letohrádkem Hvězda. K nejmalebnějším stavbám jižních Čech patří i **Červená Lhota**, renesanční zámek uprostřed rybníka, postavený na místě středověké tvrze. V období středověku bylo postaveno na území jižních Čech na 100 hradů a 400 tvrzí. Některé hrady zanikaly během času beze stopy, jiné byly zničeny válkami a požáry nebo byly přestavěny na honosné zámky.
- Za vidění jistě stojí také **ZOO Ohrada Hluboká nad Vltavou**, která nabízí na 220 druhů živočichů. Orientací na rozmanité druhy krokodýlů vyniká **ZOO v Protivíně**. Více než 30 druhů rozličných živočichů pak můžete obdivovat v Parku exotických zvířat ve **Dvorci u Borovan**.
- Jihočeský kraj není jen oblastí plnou malebných rybníků a hustých lesů, ale i krajem s hustou sítí rozhleden rozmanitých tvarů i velikostí. Mezi ty nejvyhledávanější patří **rozhledny** na **Boubíně** u Vimperka, na **Choustníku** u Tábora, **při hradě Helfenburku** u Bavorova, **na Javorníku** u Stachů či **na Kletí u Českého Krumlova**. Zapomenout bychom neměli ani vysokou rozhlednu na **Kraví hoře** u Horní Stropnice, v **Libíně** u Prachatic, **Šelmberku** u Mladé Vožice, **na Vítkově Kameni** u Frymburka či rozhlednu **Onen svět** u obce Kovářov.
- **Schwarzenberský plavební kanál** - Naučná stezka byla slavnostně otevřena dne 17. 5. 2003. Vede od parkoviště na Jeleních Vrších (u dolního portálu) podél nemovité kulturní památky technického významu (zapsáno v seznamu památek od 31. 10. 1963) na Raškov nad Novou Pecí, kde je také možnost parkování pro motoristy. pojuje na svých 9 km délky mnoho atraktivních částí technického díla: od tunelu (v současnosti dlouhý 397,22 m) s architektonicky vyvedenými vstupními portály, připojení Jeleního smyku vyústujícího z Jeleního jezírka, Rosenauerovu kapličku v místě křížení s Jezerním potokem přitékajícím z Plešného jezera, Jezerní smyk, akvadukt u Rossbachu, který je zároveň viaduktem nad Koňským potokem přitékajícím od napájecí nádržky Říjiště, "nezapomenutou" (unvergessen) kamennou lavičku, několik stavidel a bočních propustí po celé délce stoky a hlavně krásnou přírodu Šumavy s nezapomenutelnými zvuky, vůněmi a vjemy pro všechny smyslové orgány.
- **Zlatá stezka** byla využívána snad již od pravěku jako součást obchodní trasy ve střední Evropě. Spojovala české země s Podunajím a se zeměmi na jih od něj. Kvůli zde obchodu, zejména se solí, doložený historickými zmínkami z 11. století. Trasa Zlaté stezky se měnila, vedla původně od Pasova do dnešních Starých Prachatic. Její systém se stále rozšiřoval, až se rozrostl na tři linie: Vimpersko, Prachaticko a Kašperské Hory. Na

hřbetech soumarských koní se převážela přes Šumavu do Čech zejména sůl, ale také drahé látky, koření, víno, jižní plody aj. Opačný směrem putovalo hlavně obilí, vlna, kůže, med, chmel atd. Na stezce vznikla řada dodnes významných měst např. Prachatice či Volary. Ve 14. až 16. století patřila Zlatá stezka k nejdůležitějším středoevropským spojnicím. Po třicetileté válce s rostoucí konkurencí obchod slábl, až v 18. století trasa zanikla. Zlatá stezka je příkladem komunikace, která přinášela život rozsáhlým oblastem sousedících středoevropských států a nesla sebou nové myšlenky, kulturu a rozkvět, apod.

6.4 Plzeňský kraj

Plzeňsko bývalo odedávna branou, kterou k nám vstupoval nejen obchod, ale i západoevropská kultura a vzdělanost. Podotýkám, že branou nesnadno přístupnou i líbeznou, tvořenou věncem hraničních pohoří: tajuplnou Šumavou - „zelenou střechou“ Evropy, Českým lesem a vnitrozemskými romantickými vrcholky Brd, uzavírajícími krajinu s malebnými rybníky hlubokými lesy, kvetoucími loukami i průzračnými řekami.

Plzeňský kraj leží na jihozápadě České republiky. Hranici kraje na západě tvoří státní hranice se SRN (Bavorskem), severozápadně leží kraj Karlovarský, severovýchodně kraj Středočeský a na jihovýchodě kraj Jihočeský. Svou rozlohou 7 561 km² je třetím největším krajem v České republice, avšak počtem obyvatel se řadí na deváté místo v ČR. Sedm okresů kraje (Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov) představuje územní celky výrazně se odlišující krajinným charakterem, počtem i skladbou obyvatelstva, ekonomickým potenciálem, velikostí i hustotou osídlení. Rozmanitost přírodních podmínek je dána především reliéfem kraje. Z hlediska geografického systému lze Plzeňský kraj rozdělit do několika oblastí: Plzeňská pahorkatina, Brdská vrchovina (část), Český les a Šumava. Klimatické, geologické a hydrologické podmínky jsou v jednotlivých územních celcích značně odlišné.

Většina území kraje náleží do povodí **Berounky**, která vzniká v Plzeňské kotlině soutokem dvou hlavních zdrojnic, **Mže** a **Radbuzy**. Mže pramení v Německu a na území Plzeňského kraje jsou na ní postaveny dvě přehrady: nad Tachovem **Lučina** a severozápadně od Plzně vodní nádrž **Hracholusky**. Plzeňská kotlina má vyvinutou vějířovitou říční síť a je významnou soutokovou oblastí, což se odráží ve zvýšeném riziku povodní. Ničivě byla zasažena při katastrofálních povodních v srpnu 2002. Vodohospodářsky významná je vodní nádrž **Nýrsko** v CHKO Šumava na Úhlavě, která slouží jako rezervoár pitné vody. Kromě ledovcových jezer je na území kraje jeden unikát, a to jezero hrazené sesuvem v povodí Střely, pojmenované podle vodního toku **Mladotické jezero**. Území kraje má velký přírodní potenciál nerostných surovin, které jsou významné pro rozvoj zpracovatelského průmyslu. Zejména se jedná se o zásoby žáruvzdorných a keramických jíílů, kaolínu a ložiska stavebního kamene.

Nejcennější části přírody jsou předmětem zvláštní ochrany. Na území Plzeňského kraje zasahuje svou severovýchodní částí **NP Šumava** obklopený **CHKO Šumava**. Předmětem ochrany jsou rozsáhlé lesní komplexy, rašeliniště a tvary vzniklé mrazovým zvětráváním a ledovcovou modelací. Jihozápadní část je součástí **CHKO Český les**, vyhlášené v roce 2005 na ochranu původních smíšených lesů a člověkem málo narušené krajiny na česko- německém pomezí. Nejvyšší částí je jihovýchodní část vrcholící **Čerchovem** (1 042 m n. m.). Pouze okrajově zasahuje na území kraje **CHKO Slavkovský les**.

Pro Plzeňský kraj je typický vysoký počet malých sídel s nerovnoměrným rozmístěním, chybí zde města střední velikosti, struktura středisek je v porovnání s ČR atypická. **Město Plzeň** se

svými 168 tisíci obyvateli představuje protiklad k malým sídlům, neboť je po Praze druhým nejvýznamnějším centrem v Čechách. Celkový počet obyvatel na konci roku 2014 činil 574 688. Podle počtu obyvatel je šestým nejmenším krajem v České republice a tvoří tak 5,5 % z celkového počtu obyvatel ČR. Rozložení obyvatel v rámci kraje je značně nerovnoměrné. Téměř 30 % obyvatel žije v Plzni a další více než pětina obyvatel je soustředěna do 12 měst s více než 5 tisíci obyvateli.

Plzeňský kraj je v ČR třetím nejhustěji zalidněným krajem. Hustota obyvatel v kraji představuje 75,8 obyvatel na km² (hustota ČR 133,3 obyvatel na km²). Nejnížší hustoty v Plzeňském kraji dosahují **okresy Tachov** (hustota 38,3 obyvatel na km²) a **Klatovy** (hustota 44,7 obyvatel na km²).

Z hlediska věkové struktury patří Plzeňský kraj k územím se starším obyvatelstvem v ČR, průměrný věk obyvatel kraje dosáhl v roce 2013 výše 41,9 let, v okrese Plzeň-město dokonce 42,7 let, naproti tomu v okrese Tachov pouhých 40,4 let. Vysoký podíl staršího obyvatelstva v Plzeňském kraji je patrný též z indexu stáří (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 - 14 let). V roce 2013 zde tento index dosáhl výše 121,8, což je po Praze, Zlínském a Královéhradeckém kraji čtvrtá nejvyšší hodnota v ČR (index stáří ČR 115,7). V rámci kraje dosáhl index stáří nejvyšších hodnot v okresech Plzeň-město (137,5), Klatovy (127,9) a Rokycany (126,6), naopak velmi nízký je v okrese Tachov (97,7).

Od 1. 1. 2003 byla na základě zákona č. 314/2002 Sb. o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností Česká republika nově administrativně rozdělena do 205 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb. byly stanoveny správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem a správní obvody obcí s rozšířenou působností. Po ukončení činnosti okresních úřadů (k 31. 12. 2002) tak byla významná část jejich kompetencí přenesena na obce s rozšířenou působností. Plzeňský kraj byl rozdělen do 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a do nich spadajících 35 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Mezi obce s rozšířenou působností patří: **Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice a Tachov.**

Většina rozvojových sídel leží na rozvojových osách regionálního významu a na západní radiální ose spojující Plzeň s Prahou a směřující koridorem k hranici s Německem. Mimo tyto osy se nachází řídce zalidněná území s převažující obytnou a zemědělskou funkcí s nedostatečně vyvinutou sociální a technickou infrastrukturou a omezenou dopravní obslužností. K oživení těchto sídel přispěje vznik malých podniků, obnova řemesel a rozvoj služeb vázaných na cestovní ruch. Obce se sdružují do mikroregionů, aby mohly být některé aktivity alespoň částečně realizovány.

Zásoby nerostných surovin, které představují základní potenciál pro rozvoj zpracovatelského průmyslu, se v Plzeňském kraji soustřeďují zejména do vnitrozemí (oblast kolem Plzně). Jedná se o zásoby černého uhlí, žáruvzdorné a keramické jíly a stavební kámen. V oblasti podhůří Šumavy se nalézá vápenec. Pro zemědělství v kraji jsou celkem příznivé podmínky. Zemědělská půda pokrývá cca 50,1 % celkové rozlohy kraje (z toho podíl orné půdy 67,7 %). Lesní hospodářství je charakteristické dostatečnými přírodními zdroji dřeva. Podíl zalesněné plochy na celkové rozloze kraje činí 39,7 % (zejména vlivem lesnatých ploch Šumavy, Českého lesa a Brdské vrchoviny). Z celkového objemu těžby jehličnatého dřeva v ČR zaujímá Plzeňský kraj třetí místo

V Plzeňském kraji je **veřejná osobní doprava** zajišťována regionální železniční dopravou a veřejnou linkovou dopravou. Díky projektu Integrovaná doprava Plzeňska (IDP) je možné používat při cestování v Plzni a okolí jednotný jízdní doklad – předplatné jízdné IDP nahanané na Plzeňské kartě.

Hustá železniční síť a napojení na okolní regiony předurčily železniční dopravu k důležité roli v obslužnosti kraje. V Plzeňském kraji prochází železnice rychlou modernizací. Krajem prochází III. tranzitní koridor z Prahy do Chebu, po ukončení modernizace nabídne cestujícím kvalitní a rychlé spojení s hlavním městem. Celkem je v kraji 16 tratí s celkovou délkou 737 km. Většina je jednokolejných, 223 km je elektrizováno střídavou napětíovou soustavou.

Plzeňský kraj zaujímá strategicky významnou polohu ve spojení východ-západ Evropy. Největší význam na území kraje má silniční doprava. Dopravní síť v regionu má výrazné radiální (středové) uspořádání a město **Plzeň** je významným dopravním uzlem. Dobré napojení Plzně na silniční síť je dáno její polohou na dálnici D 5 spojující hlavní město České republiky Prahu s Německem, kde na hraničním přechodu Rozvadov/Waidhaus navazuje německá dálnice A 6. Tato dálnice vede od českých hranic přes celé Německo až do Francie.

Plzeň je křižovatkou tří hlavních dopravních tepen evropské dopravní sítě:

- **E 49 Německo** – Vojtanov – Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice – Rakousko
- **E 50 Německo** – Rozvadov – Plzeň – Praha - Slovensko
- **E 53 Německo** – Cínovec – Praha – Plzeň – Železná Ruda – Německo

Poloha Plzeňského kraje je také významná pro rozvoj cestovního ruchu. K hlavním cílovým skupinám klientů cestovního ruchu patří občané SRN a v rámci domácího cestovního ruchu pravidelně se vracející obyvatelé větších měst ČR. Největší počet zahraničních turistů přichází do Plzeňského kraje ze SRN přes hraniční přechody **Rozvadov, Folmava a Železná Ruda**.

Pro cestovní ruch jsou v kraji příznivé podmínky. Město Plzeň nabízí mnoho kulturních památek i kulturních zařízení jako jsou divadla, kina, galerie, muzea, hrady a zámky, ale také výborných podmínek pro sport - v létě pro turistiku a cykloturistiku, v zimě pak pro sjezdové i běžecké lyžování. Zajímavé je i jeho historické podzemí, které svým rozsahem cca 20 km patří k nejrozsáhlejším ve střední Evropě. K přírodním zajímavostem v Plzni patří Bolevecká rybníční soustava, což je z technického i krajinářského hlediska unikátní pozdně gotické dílo z 15. století. Je zde hustá síť rekreačních a turistických cest.

K 31. 12. 2013 se v Plzeňském kraji nacházelo 573 hromadných ubytovacích zařízení, ve kterých bylo k dispozici 29 589 lůžek. V roce 2014 navštívilo Plzeňský kraj **567 339 hostů**, což znamená ve srovnání s rokem 2013 nárůst o 1,5 % (o 8,5 tis. hostů). Na zvýšeném počtu návštěvníků se podíleli zahraniční klienti (nárůst o 8,9 %), jejichž nárůst kompenzuje pokles klientely domácí (o 2,2 %). Počet hostů v Plzeňském kraji představoval 3,6 % z celkového počtu návštěvníků ČR a řadí se tak na páté nejnižší místo v rámci republiky. V meziročním srovnání byl zaznamenán pokles počtu hostů u šesti krajů, a to u Libereckého (o 4,6 %), Zlínského (o 3,8 %), Pardubického a Olomouckého (shodně o 3,5 %), Královéhradeckého (o 2,6 %) a Středočeského (o 1,5 %). Počet návštěvníků nejvíce vzrostl v meziročním srovnání v kraji Jihomoravském (o 5,9 %), v Hl. městě Praze (o 3,7 %) a v kraji Jihočeském (o 2,9 %).

Z pohledu na strukturu návštěvnosti je zřejmé, že tuzemští hosté tvořili převážnou část (64,2 % hostů). Mezi zahraniční klientelou mají nejvyšší zastoupení turisté z Německa, tvoří 43,4 % zahraničních návštěvníků, dále z Ruska (6,9 %) a ze Slovenska (4,8 %). Z celkového počtu německých turistů v ČR navštívilo Plzeňský kraj pouhých 5,7 %. Ve srovnání s rokem 2013 došlo k růstu počtu turistů z Jižní Koreje (o 28,5 %) a naopak k výraznému snížení počtu hostů z Ruska (o 18,8 %), i když stále ještě mají mezi zahraničními turisty velké zastoupení.

Také v Plzeňském kraji můžete navštívit místo zaměřující se na léčebné lázeňské pobyty, které mají v českých a moravských zemích dlouholetou tradici a patří k významným **zdravotnickým a ekonomickým pilířům** naší země. Jedná se o malebné město **Konstantinovy Lázně**,

nacházející se přibližně 30 kilometrů severozápadním směrem od krajského města Plzně. Zdejší procedury se zaměřují zvláště na prevenci a léčbu kardiovaskulárního systému a následnou rehabilitaci.

Mezi turistické atraktivity Plzeňského kraje patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Plzeň** zdědilo po Starém Plzenci postavení správního centra širokého okolí. Je to čtvrté největší město ČR - významné průmyslové a kulturní centrum, ležící na soutoku Mže, Radbuzy Úhlavy a Úslavy Světovou proslulost získalo zejména díky zdejší značce piva Pilsner Urquell, které lze ochutnávat v pivovarnické restauraci Na Spilce v areálu pivovaru, jež náleží k největším v Čechách (má 580 míst). Špičkové Pivovarské muzeum patří k nejstarším svého druhu na světě. Nejvyšší kostelní věž v Čechách (103 m) je neodmyslitelnou součástí středověkého **chrámu sv. Bartoloměje** na náměstí Republiky se známou madonou na hlavní oltáři, její replika se nalézá na morovém sloupu před chrámem. Z dalších památek připomeňme **gotické Masné krámy** přenesené na dnešní místo z náměstí roku 1392. Vnitřek má trojlodní bazilikální uspořádání. Dnes slouží jako výstavní síň Západočeské galerie. **Plzeňská Velká synagoga** z 19. století - třetí největší synagoga na světě – je ukázkou romantického „maursko– byzantského“ stylu. V **Západočeském muzeu** kromě jiného najdeme nejstarší středoevropskou zbrojnicí. V **Divadle J. K.** Tyla začínala působit řada významných českých herců. Moderní architekturu reprezentuje radnice na Slovanech. Plzeň proslavil také strojírenský podnik Škoda, jehož výrobky nalezneme nejen v mnoha zemích světa, ale i ve zdejším Muzeu Škoda.
- **Horšovský Týn** je zachovalá městská památková rezervace. Zdejší zámek představuje dlouhý stavební vývoj od gotiky až po novorenesanci. Zajímavé exponáty najdeme v zámecké kuchyni a uvidíme i portrétní galerii českých panovníků.
- **Hrad Rabí** je druhá největší hradní zřícenina v Čechách, vévodí krajině nad Otavou. Nejvíce přitahuje někdejší obytná věž s vyhlídkou stojící uprostřed rozsáhlého areálu.
- **Kláster Kladruby** založil Vladislav I. roku 1115 (jde tedy o nejstarší západočeský klášter). Návštěvníci se tu setkají se sochami M. B. Brauna a uvidí expozici o sv. Janu Nepomuckém. Kostel Nanebevzetí P. Marie, přestavěný J. B. Santinim v první polovině 18. století ve stylu barokní gotiky, patří k největším v Čechách.
- **Zámek Manětín** patří k perlám českého baroka. Uvnitř nalezneme cenné interiéry, ukázky užitého umění i Brožíkovy obrazy. Zámek je spojen krytou chodbou s kostelem sv. Jana Křtitele na náměstí.
- **Město Starý Plzenec.** Někdejší přemyslovské hradiště neslo název Plzeň až do vzniku nové Plzně (1295). Turisté mohou navštívit národní kulturní památku - rotundu sv. Petra a zbytky hradiště z 10. století. Zdejší naučná stezka vede zajímavým plzeňským okolím až k dominantě Plzeňska - zřícenině hradu Radyně založeného Karlem IV. Ve Starém Plzenci sídlí proslulý výrobce šumivých vín - Bohemia Sekt, a. s.
- **Hrad Švihov.** Na nedávno opraveném vodním hradě dodnes vidíme zbytky soustavy mohutného středověkého opevnění a vodních příkopů napájených řekou Úhlavou. Soustava umožňovala zatopení okolních luk. Uvnitř hradu najdeme zajímavou zbrojnicí a expozici gotického umění.
- **Kláster Plasy** založil Vladislav II. v roce 1144. Později byl přestavěn podle projektu J. B. Santiniho a K. I. Dientzenhofera. První patro zdobí fresky od J. Kramolína a J. A. Ponka. Areál sloužil jako sídlo Metternichů (mají tu i hrobku). Můžeme tu spatřit knihovnu, barokní hygienické zařízení, systém kanalizace a odvětrání, nemocniční křídlo, dvoupodlažní královskou kapli a expozici dějin lékárenství.

- **Hrad Přimda.** Nejstarší kamenný hrad na našem území (počátek 12. století) náležel k soustavěstrážních hradů a byl i celnicí Českého království. Jeho zříceniny stojí na stejnojmenném kopci v přírodní rezervaci. Návštěvníky upoutá hranolová věž z lomového kamene obezděná zevně i zevnitř žulovými kvádry.
- Jedním z největších turistických lákadel Plzeňského kraje je **Zoologická zahrada Plzeň**, nabízející návštěvníkům kombinaci několika stovek druhů živočichů spolu s jedinečnou expozicí Botanické zahrady. Těšit se můžete na pavilon Tajemný svět africké noci, tropický pavilon či stálou akvariijní výstavu AKVA-TERA.
- **Zámek Kozel** stojící nad údolím Úslavy na první pohled zaujme svým klasicistním stylem, jde o komorní čtyřkřídlový přízemní objekt. Dochovalo se původní vnitřní vybavení. Zámek obklopuje rozsáhlý anglický park s více než 150 druhy stromů.
- **Hrad Velhartice.** Tato zřícenina láká turisty mohutným zděným mostem spojujícím zbytky paláce s věží. Dochovaly se pozůstatky pivovaru a vinopalny z dob, kdy tu císař a král Karel IV. popíjel víno se svým komořím Buškem z Velhartic.
- **Národní park Šumava** byl v jednom z nejzachovalejších českých pohoří vyhlášen roku 1991. Podhůří zůstává součástí původní Chráněné krajinné oblasti Šumava, vyhlášené již roku 1963. Oblast Šumavy je nejrozsáhlejší zalesněné území střední Evropy (lesy pokrývají 80% plochy) – je mezinárodní biosférickou rezervací UNESCO. Modravské slatě představují největší chráněné území a nejrozsáhlejší slat' v šumavském NP, zařazené do jeho první zóny. Na Šumavě se rozprostírá několik jezer ledovcového původu (Čertovo, Černé aj.) a rašelinišť (Tříjezerní slat'). V místním klimatu se daří některým alpským rostlinám (hořec, kamzičník, dřípatka aj.), zůstalo zde dochováno několik lesních ploch v původním pralesním stavu. Žijí tu i vzácní živočichové, např. rys, tetřev, vydra, výr, sýc, atd.

6.5 Karlovarský kraj

Karlovarský kraj se rozkládá v nejzápadnější části České republiky a vznikl rozdělením kraje Západočeského na Plzeňský a Karlovarský. Na severu a západě uzavírá území republiky státní hranicí s Německem, na východě sousedí s Ústeckým krajem a na jihu s krajem Plzeňským. Spolu s Ústeckým krajem tvoří oblast soudržnosti Severozápad, tzv. NUTS 2. Osou kraje je tok **Ohře**, který protéká od jihozápadu k severovýchodu širokou sníženinou podkrušnohorského prolomu. Dalšími významnými řekami jsou **Teplá**, **Rolava**, **Bystřice** a **Svatava**. Z nich nejznámější je řeka Teplá, která vtéká do Ohře v Karlových Varech a která protéká údolím Karlových Varů, kde vyvěrá většina horkých pramenů.

Většina území náleží ke **Krušnohorské soustavě**. Pouze na jihozápadě zasahuje na území kraje **Český les** a na jihovýchodě **Poberounská soustava**. Současný vzhled krajiny výrazně ovlivnily třetihorní neotektonické pohyby, kdy střední část území poklesla podél krušnohorského a hlubinného litoměřického zlomu. Na zlomové linii vznikla mohutná příkopová propadlina, tzv. oherský rift, orientovaný ve směru jihozápad–severovýchod. Tektonický vývoj riftu doprovázela sopečná činnost a vznik rozsáhlého, nyní již neexistujícího podkrušnohorského jezera. Podkrušnohorské pánve (Chebská a Sokolovská) na území Karlovarského kraje oddělují pohraniční horské pásmo Krušných hor a Smrčín na severu a severozápadě od Slavkovského lesa na jihu. Ve východní části je sníženina Podkrušnohorských pánví přehrazena vulkanickým komplexem Doupovských hor. Krušné hory zasahují na území kraje svou nejvyšší jihozápadní částí včetně nejvyššího vrcholu celého pohoří – **Klínovce** (1244 m n. m.). Pro jejich vrcholovou část jsou typické zarovnané povrchy s rašeliništi nad jejichž úroveň vystupují některé vrcholy. Příkladem je **Božídarský Špičák** (1 115 m n. m.), jehož vulkanická vrcholová část patří mezi

nejvýše položené výskyty čedičů ve střední Evropě. Jih kraje vyplňuje Karlovarská vrchovina, která je jihovýchodní částí původního zarovnaného povrchu krušnohorské klenby. Pro Karlovarsko jsou typické výskyty minerálních pramenů, na něž je vázán světově proslulý trojúhelník lázeňských měst – **Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně**. Slabě mineralizované vody vyvěrající na úpatí Doubovských hor se stáčí v lokalitě Korunní Kyselka.

V pestré a různorodé krajině jsou vedle rozsáhlých rašelinišť ve vrcholových částech Krušných hor a Slavkovského lesa zastoupeny vzácné druhy xerothermních rostlin, ke kontrastům přispívají i plochy velmi vážně narušené těžbou hnědého uhlí. V oblastech s již ukončenou těžbou probíhají rekultivace. Nejcennější části krajiny Karlovarského kraje jsou zákonem chráněny. Celé území Slavkovského lesa a většina Tepelské vrchoviny byly v roce 1974 vyhlášeny **CHKO Slavkovský les**. Důvodem zřízení CHKO byl, na rozdíl od většiny ostatních, zájem na ochraně přírodního zázemí nejvýznamnějších lázní na území České republiky. Hranice CHKO byly v době jejího vzniku stanoveny kompromisem mezi návrhy orgánů ochrany přírody, zájmy těžebních společností a zájmy armády.

Kraj tvoří 3 okresy – chebský, karlovarský a sokolovský a celkem se zde nachází 132 obcí, které jsou dále členěny do 518 částí. Svou rozlohou (3 314 km²) se Karlovarský kraj řadí k těm nejmenším, zaujímá pouze 4,2 % území ČR. Nejrozsáhlejší z okresů je karlovarský (46 % rozlohy kraje) s největším počtem obcí (54) a největším podílem žijících obyvatel v kraji (39,1 %). Okresy Sokolov a Cheb jsou, co do počtu obcí a rozlohy, srovnatelné. V kraji je celkem 38 měst. K 31. 12. 2014 žilo v obcích Karlovarského kraje celkem 299 445 obyvatel. Největším městem kraje jsou Karlovy Vary. V roce 2014 zde žilo 49 864 obyvatel. Vysoký stupeň urbanizace je důsledkem specifické sídelní struktury – větší koncentrace poměrně malých měst.

Karlovarský kraj má **specifický charakter**, kterým se odlišuje výrazně od všech ostatních krajů. Kromě menší rozlohy a malého počtu obyvatel (nejméně ze všech krajů ČR) se vyznačuje vysokou lesnatostí, nejnižším stupněm zornění zemědělské půdy, nemalým a různorodým přírodním resp. nerostným bohatstvím, jako jsou přírodní a léčivé vody, zásoby hnědého uhlí, ložiska kaolinu a keramických jíelů a ložiska rud. Toto vše mělo a má zásadní vliv na formování hospodářství kraje.

Hlavní **silniční tepnou** Karlovarského kraje je silnice I/6 (v současnosti probíhá její rozšiřování na rychlostní komunikaci R6 spojující Karlovarský kraj od hranic s Německem/Schirnding přes Cheb, Sokolov a Karlovy Vary s Prahou). Další významné silniční komunikace v kraji jsou **silnice I/13** (Karlovy Vary – Most – Teplice – Děčín – Liberec – Frýdlant – Polsko), **I/20** (Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice), **I/21** (SRN/Plavno – Cheb – Mariánské Lázně – dálnice D5), **I/25** (Karlovy Vary – Ostrov – SRN/Chemnitz) a **I/64** (Cheb – Aš – SRN/Selb). Všechna důležitá a větší města kraje spojuje rovněž hustá síť silnic II. a III. třídy (v majetku Karlovarského kraje), přičemž ty nejdůležitější z nich v posledních letech prošly nebo v současnosti procházejí výraznou rekonstrukcí a modernizací.

Karlovarský kraj disponuje dostatečně **hustou sítí železnic**. Hlavními železničními tratěmi jsou elektrifikované tratě č. 179/170 (SRN/Bayreuth – Cheb – Mariánské Lázně – Plzeň – Praha) a 140 (Cheb – Sokolov – Karlovy Vary – Chomutov, která jako trať č. 130 pokračuje do Ústí nad Labem a odtud dále do Prahy případně na sever do SRN/Drážďany). Z méně významných tratí lze zmínit například trať 149 (Karlovy Vary – Mariánské Lázně).

Karlovarský kraj disponuje jediným veřejným **civilním mezinárodním letištěm** v České republice na západ od Prahy. Letiště se nachází 4,5 km od Karlových Varů, největšího města kraje a v posledních letech prošlo rozsáhlou rekonstrukcí a modernizací. V roce 2014 byl počet odbavených cestujících celkem 85 596. Z tohoto počtu bylo celkem 81 914 cestujících, kteří na letišti svoji cestu začínali či končili (tzv. termináloví cestující) a zbytek, tj. 3 682, byli cestující tranzitní. Celkem tak došlo k poklesu oproti rekordnímu roku 2013 o 19%.

K 31. 12. 2013 se v se v Karlovarském kraji nacházelo 488 hromadných ubytovacích zařízení, ve kterých bylo k dispozici 32 412 lůžek. Do Karlovarského kraje přijelo v roce 2014 celkem **786 717 turistů**, z toho bylo v Karlovarském kraji 524 149 cizinců a 262 568 turistů z Česka. Je to zhruba stejné množství jako v roce 2013. Karlovarský kraj ale postihl propad v počtu turistů z Ruska a Ukrajiny. Zpočátku to bylo důsledkem krize na Ukrajině, později spíše prudkým poklesem kurzu rublu. Celkově se propad v počtu hostů z Ruska odhaduje na zhruba 20 procent. Úbytek počtu ruských hostů ale vykompenzovali například turisté z Německa, ale i dalších zemí.

Ale zatímco počtem hostů tvoří čeští návštěvníci v kraji třetinu, u přenocování je to jen něco málo přes čtvrtinu. Zahraniční hosté totiž v kraji tráví více času (6 dní). Více než polovina hostů přijela do Karlovarského kraje za lázeňskou péčí. Loni jich bylo 427 957. Proti roku 2013 je to pokles o téměř 20.000 hostů. Podíleli se na tom hlavně cizinci. Českých lázeňských hostů totiž loni po propadu v roce 2013, způsobeném restrikcemi v poskytování lázeňské péče ze strany českých zdravotních pojišťoven, opět přibylo. Přijelo jich 102 433, o asi 2 500 více než před rokem. Výrazně ale stoupl u českých lázeňských hostů počet přespaní, a to meziročně o 93 105 přenocování. Návštěvnost českých lázeňských hostů se tak začíná přibližovat číslům z roku 2012.

Oblast Karlovarského kraje je **nejvýznamnější lázeňskou lokalitou**, kterou každoročně navštíví tisíce pacientů či zájemců o relaxaci a uvolnění pomocí léčebných pramenů. Jednoznačně nejnavštěvovanějším lázeňským městem v České republice jsou **Karlovy Vary**, které využívají desítky léčivých termálních a minerálních pramenů. Vizitku prvních radonových lázní na světě pak mají lázně v **Jáchymově**. Spojení romantické krásy města s pronikavou a působivou lázeňskou péčí nabízejí **Františkovy Lázně**, ležící v nejzápadnějším cípu Čech. Pro nejmenší pacienty jsou určeny léčebné procedury v **lázních Kynžvart**. Do vyhlášeného trojúhelníku západočeských lázeňských měst patří i malebné **Mariánské Lázně**.

V souvislosti s lázeňským cestovním ruchem je na území Karlovarského kraje i dostatečná nabídka kulturních zařízení a památkových zón. Ty jsou doplněny nabídkou lázeňských symfonických orchestrů a několika festivalů, z nichž nejznámější je **Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary**, který v roce 2015 proběhne již po 50. Z dalších kulturních a sportovních akcí jsou to například **Loketské kulturní léto**, **Chopinův festival Mariánské Lázně** a **Mattoni Karlovarský karneval**.

Mezi turistické atraktivity cestovního ruchu Karlovarského kraje patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Karlovy Vary.** Světoznámé lázně byly založeny Karlem IV. v polovině 14. století a jsou dnes největším lázeňským městem v České republice. Jejich sláva je spojena s teplými léčivými prameny vyvěrajícími v údolní nivě řeky Teplé. Největší a nejsilnější z pramenů - **Vřídlo** – tryská z hloubky 2 000 až 3 000 m do výšky až 12 m a voda je teplá asi 73°C. Lázeňská péče je poměrně široká, největší úspěchy slaví léčba chorob zažívacího ústrojí a některých poruch výměny látkové. V 19. století byla podle návrhu architekta J. Zítka postavena snad nejznámější a nejnavštěvovanější lázeňská stavba Karlových Varů – **MIýnská kolonáda** dlouhá 132 m, kryjící pět pramenů. Karlovy Vary mají ale řadu dalších typických dominant. **Barokní farní kostel sv. Maří Magdalény** s dvouvěžovým průčelím z 18. století je dílem K. I. Dientzenhofera. Pozoruhodnou památkou je **pravoslavný kostel sv. Petra a Pavla** z 19. století, který je napodobeninou byzantských chrámů. Symbolem lázní se stala socha kamzika pod Jelením skokem. S městem je spojena řada jmen významných osobností: např. **Venceslaus Payer** - auto prvního balneologického spisu o Karlových Varech, **D. Becher** - nejasloužilejší lékař, **H. Mattoni** - proslavitel Mattoniho kyselky, **K. Bayer**

- výrobce karlovarských oplátek, **J. G. Pupp** - zakladatel nejslavnějšího karlovarského hotelu. Jedním ze zdejších proslulých produktů je bylinný **likér Becherovka**. V **Muzeu Jana Bechera**, které se nachází v historické budově v centru Karlových Varů, najdeme expozici věnovanou právě Becherovce. Během prohlídky původních výrobních sklepních prostor se dozvíte něco o historii Becherovky, její výrobě či skladování. V Karlových Varech se koná tradiční mezinárodní filmový festival, příznivci sportu znají golfová hřiště či dostihové závodiště. Průmyslově je město spjata především s těžbou kaolínu, výrobou světoznámého porcelánu a hutního skla ve **sklárně Moser**.

- **Mariánské Lázně** tvoří architektonicky citlivě ztvárněné město uprostřed zelených lesů a parků. Dominujícím slohem městské zástavby je novoklasicismus, v novorenesančním stylu jsou vystavěny Nové lázně a ke skvostům města patří **novobarokní litinová kolonáda** z roku 1889, hlavní **lázeňská promenáda** s bohatou dekorativní výzdobou a několika prameny. Před ní objevíte **zpívající fontánu**, kde hudbu každý večer doplňuje velkolepé osvětlení. Mariánské Lázně, druhé největší lázně v České republice, 140 studených minerálních pramenů, 39 se používá k pitné kůře, léčení nemocí dýchacích cest, ledvin a močových cest, se řadí k lázním se širokým spektrem přírodních léčivých zdrojů - minerálních pramenů, rašeliny přírodního CO₂, kterých je využíváno v kombinaci s výbornými klimatickými podmínkami k úspěšné léčbě. Hostům slouží lázeňská kolonáda, golfové hřiště, jízdárna, plochá dráha. Půvaby lázní okusili mj. J. W. Goethe, N. V. Gogol, F. Chopin, S. Freud aj.
- **Františkovy Lázně** založené v roce 1793 patří k nejmladším a nejpůvabnějším lázním regionu, ale studené minerální prameny, tzv. kyselky byly známé od pradávna. Mají 24 léčebných pramenů s největším obsahem Glauberovy soli, léčení ženských onemocnění a chorob oběhového a pohybového ústrojí, lázeňský areál je městskou památkovou rezervací. Bohaté zásoby přírodních zdrojů jsou základem úspěšnosti lázeňské léčby nemocí srdce a krevního oběhu, pohybového aparátu, ženské sterility a dětské gynekologie. Díky jednotné, převážně klasicistní architektuře si město uchovalo kouzlo a atmosféru lázeňského místa z předminulého století. **Symbolem lázní je soška nahého chlapce s rybou, sedícího na kouli** - Františka, dílo K. Mayerla z poloviny 20let 20. století. Nedaleko Františkových Lázní máte jedinečnou příležitost vychutnat si krásu exotických motýlů v jejich přirozeném prostředí v rámci expozice **Motýlí dům – Žirovice**.
- **Město Cheb** se může pochlubit historií sahající až do 9. století. Je zde mnoho historických památek, které jsou němými svědky událostí, jež vstoupily do dějin. Návštěvníky láká již od roku 1874 Chebské muzeum, kde lze spatřit místnost, ve které byl roku 1634 zavražděn Albrecht z Valdštejna. Vzácné barokní stavby církevní i světské dokládají působení významných stavitelů jako K. I. Dientzenhofera, A. Leuthnera, G. B. Alliprandiho aj. Na náměstí Krále Jiřího z Poděbrad se nachází světoznámé uskupení jedenácti kupeckých domů a symbol města - Špalíček. Jednou z nejkrásnějších středoevropských románských památek je hrad s Černou věží a vzácnou dvoupodlažní románsko-gotickou kaplí. Jedinečnou **chebskou lidovou architekturu** zachycuje **Skanzen Doubrava**, který se nachází jihovýchodně od okresního města Chebu.
- **Hrad Loket**. Mohutná stavba hradní pevnosti založené počátkem 13. století, posázená na skalnatém ostrohu obtékaném ze tří stran řekou Ohří, patří k nejpůvabnějším a nejlépe zachovalým středověkým památkám v Čechách, dominantu představuje hranolová věž. Objekt prošel pozdně gotickými a renesančními přestavbami. Dnes část hradu slouží jako muzeum se stálou expozicí porcelánu a skla a při prohlídce se seznámíme i s věžeňskými kobkami, vystoupíme na vyhlídkovou věž a prohlédneme si stálou výstavu strašidel.

- **Kláster Teplá**, založený podle legendy roku 1193 blahoslaveným Hroznatou, byl vystaven za dobu svého trvání mnoha ranám osudu (údajně např. šestkrát do základů vyhořel, dvakrát „vymřel morem“ ap.). Byl několikrát přestavován, rozšiřován a obnovován. Jeho dnešní, převážně vrcholně barokní podoba podle návrhů K. Dientzenhofera a dalších stavitelů pochází z přelomu 17. a 18. století. Architektonickým skvostem je románsko-gotický klášterní kostel Zvěstování P. Marie. Je to první halové trojlodí na našem území, s dvouvěžovým průčelím a příčnou lodí. Místní knihovna čítá na 100 000 svazků a je druhou největší klášterní knihovnou v republice.
- **Hrad a zámek Bečov nad Teplou** představuje jedinečně dochovaný středověký hrad spojený s decentním barokním zámekem. Objekt nad hlubokým údolím říčky Teplé tvoří soubor gotických a renesančních budov ze 14. až 16. století kolem obdélného nádvoří se dvěma mohutnými hranolovými věžemi. Dominantou zámku z 18. století se stala bývalá hradní bašta - osmiboká věž završená kupolí. V ní jsou umístěny reprezentační sály, knihovna a kaple s unikátním relikviářem sv. Maura.
- **Lázně Kynžvart**. Přírodní léčebné lázně jsou nejvýznamnějším místem v ČR pro léčení nespecifických nemocí cest dýchacích u dětí. Zámek Kynžvart, původně barokní sídlo, byl v letech 1821-36 přestavěn knížetem Metternichem na empírový zámek umístěný v rozlehlém anglickém parku. V zámku jsou uloženy cenné sbírky minerálů, mincí a kuriozit.
- **Hrad Ostroh (Seeberg)**. Původně románský hrad z počátku 13. století prošel gotickou a později renesanční přestavbou. Z nejstarší etapy zůstala zachována věžovitá brána, část obvodové hradby a zdivo paláce. Poslední rekonstrukcí byly zpřístupněny dva objekty (oddělené od sebe hlubokým příkopem) - palác s expozicí nábytku a životního stylu obyvatel Chebska 19. a 20. století a objekt lidového statku.
- **Lázně Jáchymov**. Kromě těžby stříbra a uranu se do historie města výrazně zapsalo i lázeňství. Po objevu radioaktivity manžely Curieovými začaly první pokusy s touto vodou a z Jáchymova se zanedlouho poté staly první radioaktivní lázně na světě. Lázně se zaměřují na nemoci pohybového aparátu, nervová a cévní onemocnění a poruchy látkové výměny.
- **Poutní areál Chlum Svaté Maří**. Poutní místo známé již od 14. století je vyhledávané návštěvníky i v současnosti. Komplex bývalého kláštera s kostelem sv. Maří Magdalény vystavěný podle plánů K. Dientzenhofera a jiných stavitelů je jedním z nejvýznamnějších barokních souborů v ČR.
- **Zámek Sokolov** býval pozdně renesančním a raně barokním objektem, sídlem Nosticů, postaveným na místě vodní tvrze ze 13. století a gotického hradu Šliků. Roku 1805 byl empírově upraven, jeho nádvoří zdobí barokní kašna s tritony a celý areál obklopuje park. V zámku je umístěno Okresní muzeum s expozicí o hornictví aj.
- **Soos** - národní přírodní rezervace o rozloze 221 ha je dokladem pozdní vulkanické činnosti, jejímž pozůstatkem jsou vývěry minerálních pramenů a výdechy oxidu uhličitého. V oblasti sooské kotliny, jež je dlouhá 2 200 m a široká 1 400 m, nalezneme přes 200 vývěrů. V minulosti se zde těžila rašelina pro karlovarské lázně a z pramenů se získávala koupelová sůl. Největší zvláštností jsou tzv. mofety - nálevkovité prohlubně, které připomínají miniaturní sopečné krátery, na povrch zde volně vyvěrá kysličník uhličitý, atd.

6.6 Ústecký kraj

Ústecký kraj leží na severozápadě České republiky. Severozápadní hranice kraje je zároveň i státní hranicí se Spolkovou republikou Německo a to se spolkovou zemí Sasko. Na severovýchodě sousedí Ústecký kraj s Libereckým krajem, na západě s Karlovarským a z malé části i s krajem Plzeňským a na jihovýchodě se Středočeským krajem. Povrch kraje je z geografického hlediska velmi rozdílný, příroda je rozmanitá a pestrá. Podél hranic s Německem je oblast uzavřena pásmem **Krušných hor, Labskými pískovci a Lužickými horami**. Krušné hory jsou velmi starým pohořím, jsou tvořeny převážně hlubinnými vyvřelinami nebo prvohorními krystalickými břidlicemi. Na jihovýchodě kraje se rozprostírají roviny, které pocházejí z druhohor, tzv. **Česká křídlová tabule**, ze kterých vystupuje historicky nejznámější hora Čech, **Říp** a **České středohoří** se svým nejvyšším vrcholem **Milešovkou**. České Středohoří vzniklo sopečnou činností v období třetihor a má neopakovatelný krajinný ráz, s množstvím kontrastů a malebných zákoutí. Nejvýše položené místo na území kraje leží na úbočí nejvyšší hory Krušných hor, **Klínovce**, jehož vrchol se nachází již na území kraje Karlovarského. Jestliže pomíneme dna povrchových dolů, je nejnižše položeným bodem kraje hladina řeky **Labe u Hřenska** (115 m n. m.), což je zároveň nejnižše položené místo v ČR.

Největším vodním tokem na území kraje je řeka **Labe**, zleva se vlévá druhý největší levostranný labský přítok **Ohře** a řeka **Bílina**. Z pravé strany se do Labe vlévá na území kraje **Ploučnice**, posledním pravostranným přítokem na našem území je řeka **Kamenice**. V kraji jsou rovněž prameny minerálních a termálních vod. Největší vodní plochou je **Nechranická nádrž**, vybudovaná na řece Ohři v západní části kraje.

V severovýchodní části kraje je téměř souvislá plocha zvláště chráněných území. Nejpřísnější režim je v **NP České Švýcarsko**, který byl vyhlášen v roce 2000 na ochranu unikátního reliéfu pískovcových skalních měst. Jeho ochrannou zónou je **CHKO Labské pískovce**, na kterou navazuje **CHKO Lužické hory** a **CHKO České středohoří** s typickými nevulkanickými suký. Svou severozápadní částí zasahuje na území kraje **CHKO Kokořínsko**

Tento region byl v minulosti významnou průmyslovou oblastí. V posledním desetiletí však bylo vykonáno mnohé pro odstranění ekologických zátěží a obnovu přírody a krajiny a tak i náš kraj nabízí množství přírodních krás, historických zajímavostí, skvostů architektury a dalších lákadel. Ústecko, lemované po svém severním okraji hradbou Krušných hor, vždy vydávalo měrou vrchovatou své přírodní bohatství. Již od středověku se zde rozvíjelo hornictví spojené s těžbou rud a později uhlí. V dobách Karla IV. byly těženy drahé kameny použité při výzdobě skvostů naší a vpravdě i světové architektury, jakými jsou chrám sv. Víta na Pražském hradě a hrad Karlštejn. V pozdějších dobách se zde rozvíjela výroba porcelánu, který proslavil šikovnost a pracovitost zdejších lidí. Bez těchto vlastností by jistě nebylo možné zachraňovat ohrožené památky (děkanský chrám v Mostě) či oživovat krajinu pro budoucí generace.

Rozloha kraje je přibližně 5 335 km², což představuje 6,8 % rozlohy České republiky. Zemědělská půda zaujímá téměř 52 % území kraje, lesy se rozkládají na 30 % a vodní plochy na 2 % území.

V kraji lze vymezit **čtyři oblasti**, které se od sebe **významně odlišují**. Je to oblast s vysoce rozvinutou průmyslovou výrobou, která je soustředěna především v **Podkrušnohoří** (okresy Chomutov, Most, Teplice a částečně Ústí nad Labem). Z odvětví má významné postavení energetika, těžba uhlí, strojírenství, chemický a sklářský průmysl. Další oblastí je **Litoměřicko** a **Lounsko**, které jsou významné svou produkcí chmele a zeleniny. Zvláště Polabí a Poohří jsou proslulé ovocnářské oblasti, nazývané Zahrada Čech. Skvělou pověst mají i vína pěstovaná na

Litoměřicku. V posledních letech se i oblast Mostecka stává známou vinařskou oblastí, kde se vinná réva pěstuje především na pozemcích zrekultivovaných po těžbě hnědého uhlí. **Oblast Krušných hor** je velmi řídko osídleným horským pásem s omezenými hospodářskými aktivitami a nakonec **oblast Děčína** není ani územím s koncentrací těžkého průmyslu ani oblastí zemědělskou. Jeho severní část Šluknovsko je svou odlehlostí a obtížnou dostupností z centrální části kraje typicky periferním územím

Ústecký kraj je rozdělen **do sedmi okresů** (Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem), které se dále člení na 354 obcí nejrůznější velikosti, z toho je 59 obcí se statutem města. Od 1. 1. 2003 vstoupila do 2. fáze reforma veřejné správy, která stanovila vyhláškou správní obvody obcí s rozšířenou působností a obcí s pověřeným obecním úřadem, včetně jejich sídel. Od tohoto data vzniklo v Ústeckém kraji 16 správních obvodů obcí s rozšířenou působností: Bílina, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Roudnice nad Labem, Rumburk, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf a Žatec a 30 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem.

Na konci roku 2014 měl Ústecký kraj 824 160 obyvatel, což jej řadí na páté místo v republice. Hustota obyvatel (155 obyvatel/ km²) je vyšší než vykazuje celostátní průměr (133 obyvatel/ km²) Nej hustěji je osídlena podkrušnohorská hnědouhelná pánev, méně oblast Krušných hor a okresy Louny a Litoměřice, kde se vyskytují především menší venkovská sídla. Největší obcí a zároveň sídlem kraje je město **Ústí nad Labem** s 93 523 obyvateli (k 1.1.2014). Charakteristickým rysem kraje je relativně mladé obyvatelstvo, průměrný věk je 40,9 let.

V roce 2013 se kraj podílel na tvorbě **hrubého domácího produktu** v České republice 6,0 %. V přepočtu na jednoho obyvatele dosahuje 76,7 % republikového průměru.

Kraj má důležitou dopravní polohu danou vazbou na Evropskou Unii. Teplickým a litoměřickým okresem prochází významná **mezinárodní silniční trasa E 55** spojující sever a jih Evropy, která u Lovosic přechází v dálnici D 8. Koncem roku 2006 byl uveden do provozu nový úsek dálnice D 8 přes Krušné hory s napojením na německou dálnici A 17. Další významný silniční tah směřuje z Karlovarského kraje podél Krušných hor do severní části Libereckého kraje. Významná je také spojnice ze Spolkové republiky Německo přes Chomutov a Louny do Prahy. **Hlavním železničním tahem** je mezinárodní trať ze Spolkové republiky Německo přes Ústí nad Labem do Prahy. Řeka Labe je nejdůležitější **vodní cestou** v České republice a umožňuje lodní přepravu do Hamburku, přístavu v Severním moři. Na území kraje se nalézají 13 silničních celních přechodů, 3 železniční, 1 říční a mnoho nově zbudovaných přechodů pro pěší a cyklisty.

Počet **hromadných ubytovacích zařízení** v kraji na konci roku 2013 činil 513 s celkovou nabídkou 25 063 lůžek. Do Ústeckého kraje přijelo ve třetím čtvrtletí roku 2014 celkem 158 988 turistů, což je o téměř dvě procenta méně než ve stejném období roku 2013. Po růstu počtu návštěvníků severních Čech v uplynulém období tak přišel mírný pokles, který postihl většinu českých regionů. Za devět měsíců roku 2014 se v kraji ubytovalo 343 913 lidí turistů, což představuje meziroční nárůst o 1,3 procenta. Ústeckému kraji patří předposlední příčka, méně návštěvníků zaznamenal pouze Pardubický kraj. Cizinců přijelo do Ústeckého kraje ve třetím čtvrtletí roku 2014 celkem 50 070, což je o téměř pět procent méně než před rokem. Mezi turisty Ústeckého kraje byly 4/5 ze sousedních zemí, **nejvíce z Německa**. Domácích turistů bylo 108 918, o tři desetiny procenta méně než v roce 2013.

Ústecký kraj je **mimořádně bohatý na minerální prameny a léčebné lázně**. Využívání přírodních léčivých zdrojů, koupelí, lázní, pití vod a lázeňské léčení zde má dlouholetou tradici. K nejstarším lázním v celé Evropě patří ty nacházející se **v Teplicích**. V 18. a 19. století byly Teplice nazývány „**Malou Paříží**“ či „**Salonem Evropy**“, jehož nejvýznamnějšími návštěvníky byli car Petr I., švédský král Gustav IV., pruský král Bedřich Vilém III., Ludwig

van Beethoven, Johann Wolfgang Goethe, Richard Wagner, Frederick Chopin a Franz Liszt. Léčebné procedury se zaměřují především na nemoci cév a problémy s pohybovým aparátem. V **Tereziných lázních Dubí** pak využijte osvěžujícího podhorského klimatu a bohaté nabídky koupelí a masáží.

Vzhledem k bohaté historii osídlení má Ústecký kraj velké množství historických památek i dalších **turistických atraktivit cestovního ruchu**, mezi které patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Ústí Nad Labem.** Na soutoku Labe s Bílinou stávala osada již v 10. století. Mnohem pozdější rozvoj Ústí nad Labem uspíšilo splavnění Labe až k Hamburku a rozmach těžby hnědého uhlí. Pohnuté dějiny způsobily, že se ve městě zachovalo jen málo historických památek - jmenujme alespoň **kostel Nanebevzetí P. Marie**, známý nejspíše věží v ČR. K nejnovějším stavbám patří Mariánský most. Mnoho zajímavého je k vidění v připojených městských částech - například v Krásném Březně stojí zámek z 19. století a renesanční **kostel sv. Floriána**. Na znělcové skále nad Labem se tyčí zřícenina **hradu Střekov**, který kdysi bránil vodní cestu po řece. Od dob romantismu na něm hledalo inspiraci mnoho umělců nejen z Čech (např. R. Wagner). Na skalním útesu Vrkoč najdeme paprskovitě uspořádané čedičové hranoly Podlešínský potok při obtékání Vrkoče vytvořil 12metrový vodopád, nejvyšší v Českém středohoří. Červené stěny prosluly skalními útvary pojmenovávanými lidskou fantazií. **Ústecká ZOO** je umístěna v přírodním prostředí na svahu Mariánské hory. Vybudován zde byl mimo jiné pavilon šelem a pavilon exotária a také velké výběhy pro nosorožce, žirafy, slony, zebry a antilopy. Ze zvířecích obyvatel ZOO je bezesporu nejslavnější orangutan Ňuňák, který si zahrál hlavní roli ve filmové komedii "Dva lidi v ZOO".
- **Město Osek** je známé díky cisterciáckému klášteru, který býval kulturním i hospodářským centrem oblasti již na - přelomu 12. a 13. století. Klášter vlastnil doly a také první českou manufakturu. V kapitulní síni stojí vzácný raně gotický kamenný čtenářský pult. **Kláštevní chrám Nanebevzetí P. Marie** je vyzdoben obrazy a sochami významných barokních umělců (J. K. Liška, V. V. Reiner aj.). Klášter doplňuje terasovitá zahrada.
- **Město Kadaň** vzniklo na skalnatém ostrohu nad Ohří na tzv. solné cestě. Patří k nejzachovalejším městům v kraji, jemuž vévodí gotická radniční věž (53,7 m). Nejvýznamnější památkou města je **františkánský klášter s kostelem Zvěstování Panny Marie a Čtrnácti sv. pomocníků**. Stavba klášterního chrámu byla zahájena roku 1473 a již o sedm let později byl kostel s pěti oltáři vysvěcen. Kadaňský hrad byl založen kolem roku 1260 za krále Přemysla Otakara II. Od 18. století sloužil jako kasárna a ztratil tím ryzí středověký charakter.
- **Zámek Libochovice** je ukázkou slohově čistého baroka. Je tu zajímavá knihovna, Saturnův sál, sbírky osmi kachlových kamen, porcelánu, gobelinů a také pamětní síň zdejšího rodáka J. E. Purkyně. Ze zahradního průčelí shlížejí reliéfy mořských oblud. Zámek obklopuje anglický park (25 ha), částečně změněný na francouzský podle versailleského vzoru.
- **Rotunda Sv. Jiří.** Na vrcholu Řípu (461 m n.m.) stojí několikrát přestavěná rotunda původně z 11. století, podle legend těsně spojená s mytickými počátky české minulosti. Do 16. století byla zasvěcená sv. Vojtěchovi, nyní sv. Jiří. Nachází se v ní památník českého státu. Blízko rotundy stojí turistická chata z roku 1907. Každý rok v dubnu se tu koná svatojiřská pouť.
- **Město Terežín** bylo postaveno na dubových pilotech a rošttech za Josefa II. jako důmyslná vojenská pevnost. Dochovalo se téměř celé opevnění města ve tvaru protáhlého osmiúhelníku s bastiony a s oddělenou Malou pevností na druhém břehu

Staré Ohře. Město má strohý půdorys. Je téměř čistě klasicistní (kromě empírové radnice a kostela). Malá pevnost se stala během německé okupace neblaze proslulým koncentračním táborem, kde zahynul velký počet obětí, především Židů. Můžeme zde navštívit muzeum a památník.

- **Zámek Krásný Dvůr.** Původní tvrz byla podle návrhu stavitele F. M. Kaňky přestavěna na rodové sídlo Černínů. V cenném zámeckém parku (93 ha) - prvním anglickém parku v Čechách ovlivněném také ohlasy Versailles - je soustava rybníků a romantických staveb z přelomu 18. a 19. století. Najdeme tu velmi staré stromy (např. asi tisíciletý dub s kmenem majícím obvod 8,7 m).
- **Město Litoměřice** se honosí téměř dvouhektarovým náměstím s měšťanskými, většinou renesančními domy. Na jednom z nich se nachází věžička v podobě kalicha, symbol města. Sklepy pod historickým jádrem mají až tři podlaží, na jižní straně města se dochovaly hradby **Barokní trojlodní katedrála sv. Štěpána** (původně románská bazilika) je visutou arkádou spojena s věží vystavěnou po vzoru italských zvoníc. **V kostele Věch svatých** na Mírovém náměstí jsou pohřbeni stavitelé G. a O. Broggiové. Oblastní archiv v budově bývalého dominikánského kláštera uchovává zakládací listinu litoměřické kapituly s první českou mapou, nejstarší tištěnou, **tzv. Klaudyánovu mapu Čech** a další vzácné dokumenty.
- **Zámek Benešov nad Ploučnicí** reprezentuje u nás vzácnou saskou renesanci. Starší ze dvou částí zámku vznikla z měšťanského domu přístavbami a je doplněna osmibokou věží. Návštěvníci v zámku najdou vrchnostenskou kancelář, zbrojnici, kuchyň, sbírky nábytku, porcelánu a užitého umění mj. z Dálného východu. Horní i dolní zámek byly pomocí hradební chodby propojeny s **kostelem Narození P. Marie** se Salhausenskou kaplí vyzdobenou krásnými renesančními náhroby s epitafy.
- **Město Louny** je městskou památkovou rezervací. Kromě starobylých domů a dlouhého úseku hradeb s baštami a Žateckou branou zaujme návštěvníky kolonie prvorepublikových dělnických rodinných domů a empírový záplavový most na silnici k Dobroměřicům. Na seznamu národních kulturních památek najdeme **gotický kostel sv Mikuláše** - trojlodní stavbu s klenbami, vysokými okny a trojdílnou stanovou střechou.
- **Zámek Duchcov** patří k nejhonosnějším v Čechách. V době, kdy patřil Valdštejnům, hostil mnoho umělců a státníků (J. S. Bach, J. W. Goethe, Mikuláš I. aj.). Zámek vyzdobili V. V. Reiner, M. B. Braun aj. Návštěvníci si prohlédnou sbírky evropského nábytku a barokního umění. Zvláštní pozornost zasluhuje **byt Giacoma Casanovy**. Ten zde pracoval v posledních letech svého života (1785-97) jako zámecký knihovník. Byl znám jako milovník, světooběžník, filozof a spisovatel, ale v Duchcově už měl pověst pouhého vzteklého a mrzutého starce. V zahradním pavilonu najdeme velkou Reinerovu fresku, která sem byla přenesena ze zbořené špitální kaple.
- **Děčínská Zoologická zahrada**, jenž má ve znaku medvěda, leží na Pastýřské stěně a chová jako jediná zoo u nás **medvědy grizzly** – Helgu a Michala. Areál je situován do klidného prostředí lesoparku a je tak ideálním místem pro příjemné rodinné vycházky. Návštěvníkům nabízí netradiční pohled do světa zvířat, ale také netradiční hry pro děti i dospělé a nyní navíc také novou expozici **Rajské ostrovy** s mnoha exotickými živočichy a největším mořským akváriem v Ústeckém kraji. Jiný druh zvířeny na vás čeká v Podkrušnohorském **Zooparku Chomutov** (sudokopytníci, lichokopytníci, desítky druhů ptactva).
- **Pravčická brána**, která se nachází v NP **České Švýcarsko**, představuje největší přírodní skalní bránu ve střední Evropě (16,5 m široký a 16m vysoký oblouk). Restaurace Sokolí hnízdo zde stojí od roku 1882. Nedaleko blízké Mezní louky se nachází **Malá Pravčická brána**. Řeka Kamenice protéká hlubokými soutěskami do **Hřenska** - brány celé oblasti. V létě jsou soutěsky cílem mnoha výletů. Romantika

kaňonů na Kamenici přitahuje i vodáky Tichá soutěska je 50 až 100 m hluboký kaňon s prohlubněmi a „obřími hrnci“. Část soutěsky je přístupná jen po vodě. Jetřichovické stěny jsou zajímavé skalní město protkané suchými i říčními kaňony.

- I sportovně založeným návštěvníkům má Ústecký kraj co nabídnout. Je to moderní dostihové závodiště hipodrom, autodrom, golfové hřiště, vše v městě Most. Krajem prochází také několik cyklostezek, z nichž jedna má v budoucnu spojit Prahu s Drážďany. Krušné, ale i Lužické hory nabízejí skvělé podmínky pro lyžování, atd.

6.7 Liberecký kraj

Liberecký kraj sice patří rozlohou a počtem obyvatel mezi nejmenší krajské celky, ale krásou a rozmanitostí krajiny i přírody k nejbohatším. Leží ve vzdálenosti jen 100 km od hlavního města Prahy. Jeho území geograficky zahrnuje sever České kotliny, východní část Lužických hor, Jizerské hory a západní Krkonoše s krkonošským podhůřím. Svým severním okrajem tvoří v délce 20 km státní hranici se Spolkovou republikou Německo, na kterou navazuje 130 km dlouhá hranice s Polskem. Východní část kraje sousedí s Královéhradeckým krajem, na jihu přiléhá ke Středočeskému kraji a na západě ke kraji Ústeckému. A navíc jedna zajímavost spojená s polohou sídelního města Liberec-ze všech krajských měst leží nejbliže k moři, neboť od přístavu ve Štětíně jej dělí pouhých 280 kilometrů.

Území libereckého kraje tvoří ze 43% lesy. Ty Vás vítají při příjezdu od Prahy již na okraji nížinného a mírně zvlněného okolí Turnova na začátku semilského okresu. Dále na sever nížina postupně přechází v malebnou kopcovitou krajinu plnou zeleně s půvabnými údolími řeky Jizery.

Liberecký kraj tvoří jen 4,0 % území celé České republiky. S výjimkou hlavního města Prahy je kraj se svými 3 163,5 km² nejmenším v republice. Zemědělská půda zaujímá 44,2 % rozlohy kraje, podíl orné půdy na celkové rozloze (20,5 %) je hluboko pod celostátním průměrem. Naopak výrazně vysoký podíl území kraje představuje lesní půda (44,5 %).

Celý kraj je převážně hornatý. Jeho výšková členitost odpovídá charakteristikám pahorkatiny. Nejvyšším bodem kraje je 1 435 m vysoký **vrchol Kotel** nedaleko Harrachova v okrese Semily, nejnižší bod 208 m n.m. leží v okrese Liberec v místě, kde řeka Smědá opouští území České republiky. Nejznámějším vrcholem kraje je **Ještěd**, který je se svými 1 012 m nejvyšším vrcholem Ještědského hřebenu. Významnými vrcholy jsou také **Smrk** (1 124 m n. m.) a **Jizera** (1 122 m n. m.) v Jizerských horách,

Klima v severovýchodní části kraje (Jizerské hory, Krkonoše a podhůří) spadá do lehce chladné oblasti. Západní a jihozápadní část má podmínky mírně teplé oblasti. Vody jsou z území kraje odváděny do tří řek. Západ kraje tvoří **povodí Ploučnice**, východ kraje leží v povodí **horního Labe** a sever se nachází v **povodí Odry (Nisy)**. Zásoby podzemních vod se nacházejí převážně při jižní hranici kraje, na severovýchodě pak je chráněná oblast přirozené akumulace povrchových vod. V kraji jsou rovněž prameny minerálních vod a léčivé rašeliny.

Území Libereckého kraje náleží z přírodovědeckého hlediska k vysoce významným regionům a vyznačuje se velkou pestrostí přírodních ekosystémů, vysokou koncentrací chráněných území a botanicky a zoologicky významných lokalit. V kraji se nalézá 5 chráněných krajinných oblastí a do východní části zasahuje **Krkonošský národní park**, nejstarší národní park na území ČR. **CHKO České středohoří** byla vyhlášena na ochranu přírody neovulkanických suků v České tabuli, **CHKO Jizerské hory** je ukázkou zchovalých smíšených lesů (např. v národní přírodní rezervaci Jizerskohorské bučiny) a mnoha tvarů mrazového zvětrávání. **CHKO Lužické hory** s

nejvyšším vrcholem Luž (793 m n. m.) je pohraničním pohořím s unikání ledovou jeskyní Naděje. Skalní města jsou chráněna v **CHKO Český ráj** a také v **CHKO Kokořínsko**, která zasahuje na území kraje pouze okrajově. Rovněž v tomto kraji můžeme najít 8 národních přírodních rezervací, 9 národních přírodních památek, 36 přírodních rezervací a 71 přírodních památek.

Liberecký kraj je tvořen okresy **Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily** a od 1. 1. 2003 se na jeho území nachází 10 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně) a v rámci nich 21 územních obvodů pověřených obcí (obce II. stupně).

Ke konci roku 2014 měl Liberecký kraj celkem 438 851 obyvatel (4,2 % z České republiky) a podle tohoto ukazatele je tak druhý nejmenší. Průměrná hustota 138,6 obyvatel na km² převyšuje republikový průměr. Krajské město Liberec je pátým největším městem, v první padesátce měst se dále umístila další dvě města Libereckého kraje – město Jablonec nad Nisou (23. místo s 45 594 obyvateli) a město Česká Lípa (27. místo s 36 943 obyvateli).

Ve 39 městech Libereckého kraje ke konci roku 2014 žilo **340 089 obyvatel**, tj. o 239 méně než na konci roku 2013. Podíl městského obyvatelstva tak meziročně poklesl o 0,1 procentní bod na 77,5 %. Snížení počtu obyvatel je výsledkem stěhování – počet vystěhovaných převýšil počet přistěhovaných o 304 osob. Přirozený přírůstek byl kladný – počet živě narozených překročil počet zemřelých o 65 osob.

Liberecký kraj má stále převážně **průmyslový charakter**. V průběhu dvaceti let tradiční textilní průmysl ztratil své dominantní postavení, hospodářská recese z konce roku 2008 oslabil průmysl skla a bižuterie. Zpracovatelský průmysl je zaměřen na výrobu automobilů a výrobu pryžových a plastových výrobků. V zemědělství, které je pouze doplňkovým odvětvím, jsou hlavními plodinami obiloviny a píce v návaznosti na chov skotu. Nezanedbatelnou součástí ekonomiky Libereckého kraje je také cestovní ruch.

Hrubý domácí produkt na obyvatele v Libereckém kraji v roce 2013 vykazoval 78,0 % průměrné úrovně hrubého domácího produktu na obyvatele České republiky, na celkovém HDP České republiky se kraj podílel 3,3 %.

Strategie rozvoje dopravní infrastruktury Libereckého kraje respektuje sektorovou strategii rozvoje **dopravní infrastruktury** ve vlastnictví České republiky a podporuje záměry na zajištění lepšího napojení Libereckého kraje na multimodální panevropské dopravní koridory při současném uplatnění principu trvale udržitelného rozvoje. V Libereckém kraji je celkem 6 silničních hraničních přechodů, 17 přechodů na turistických stezkách a 2 železniční hraniční přechody.

Liberecký kraj se pyšní také dvěma celorepublikovými unikáty – **jedinou lanovou dráhou provozovanou ČD** a **jedinou ozubnicovou** (a zároveň nejstrmější) železnicí v republice. Kabinová lanová dráha vede z Horního Hanychova na horu Ještěd. Překonává výškový rozdíl 402 metry po trase dlouhé 1115 metrů a vyveze za hodinu až 1 050 cestujících do nadmořské výšky 1 000 metrů těsně pod vrchol.

Jen málokterá železnice naší republiky skrývá tolik „nej“ jako **trať Liberec – Tanvald – Harrachov – Szklarska Poręba Górna**. Český úsek železnice z Tanvaldu do Kořenova je jedinou českou ozubnicovou tratí a nejstrmější železnicí v České republice se stavebně nejdelším jednokolejným tunelem pod Velšským vrchem o délce 940 metrů. Železnice přezdívaná „Zubačka“, na necelých sedmi kilometrech mezi Tanvaldem (466 m. n. m.) a Kořenovem (701 m. n. m.) výškový rozdíl 235 metrů. Na trati jsou tři ozubnicové úseky o celkové délce 4,43 km. Na nejdelším z nich, mezi Dolním Polubným a Kořenovem, je i největší sklon v České republice – 58 promile.

Hlavní úsilí Libereckého kraje ve střednědobém časovém horizontu je v oblasti dopravy nutné především věnovat řešení zanedbanosti silničního majetku ve vlastnictví Libereckého kraje (silnice II. a III. třídy) a zajištění uspokojivého rozsahu veřejné dopravy.

V roce 2013 bylo v Libereckém kraji k dispozici 989 hromadných ubytovacích zařízení, s celkovou kapacitou 45 863 lůžek.

Liberecký kraj v roce 2014 navštívilo **718.021 turistů**, což bylo o 4,6 procenta méně než v roce 2013. To je největší pokles v rámci celé republiky. Pokles způsobily hlavně teplá zima a chladné léto, ubylo domácích i zahraničních turistů. V roce 2014 se v Libereckém kraji ubytovalo alespoň na jednu noc 571.185 českých turistů, ze zahraničí přijelo 146.836 hostů. Mezi zahraničními hosty převažovali hosté z Německa – tvořili 50,4 % zahraniční klientely a přijelo jich o 5,7 % méně než v roce 2013. Druhou nejčetnější skupinou byli turisté z Polska (19 594 příjezdů a meziroční pokles o 4,0 %), třetí hosté z Nizozemska (9 422 příjezdů a meziroční pokles o 8,6 %). Českých turistů tak meziročně ubylo o 3,7 procenta, a cizinců bylo dokonce o 8,2 procenta méně. V ubytovacích zařízeních strávili návštěvníci méně nocí.

Čisté využití lůžek u hotelů a podobných ubytovacích zařízení v Libereckém kraji dosáhlo 24,0 %, pokoje byly využity z 32,1 %. Nejvyšší hodnoty byly v uplynulém roce vykážány v únoru (35,8 %, resp. 46,2 %), nejnižší v listopadu (13,7 %, resp. 21,4 %).

Malebná oblast Liberecka přivábí každoročně tisíce návštěvníků, kteří si mohou zdejší pobyt zpestřit návštěvou některého z lázeňských center, využívajících desítky léčebných pramenů a přírodních zdrojů. Vaší pozornosti by neměly uniknout **lázně v Kundraticích**, které využívají přírodních zásob sirnoželezité slatiny. **V lázních Libverda** pak relaxujte v romantické atmosféře podhůří Jizerských hor a při trošce štěstí zde budete moci potkat i některou z řady světových osobností, léčících zde zvláště poruchy pohybového aparátu.

Liberecký kraj má bohatou **kulturně historickou tradici**, která se odráží ve velkém množství stavebních a historických památek i kulturních zařízení. Území kraje je rovněž vyhledávanou oblastí cestovního ruchu. Vysoká je atraktivita horských středisek v Krkonoších a Jizerských horách. Mezi nejvýznamnější patří v Krkonoších **Harrachov, Rokytnice nad Jizerou** nebo **Vysoké nad Jizerou**. Jizerské hory jsou známy především svými lyžařskými terény. Síť upravovaných turistických tratí, je známá jako **Jizerská magistrála** a celé pohoří je rekreačním zázemím Liberecké aglomerace. Mezi nejvýznamnější střediska patří **Bedřichov, Josefův Důl, Desná, Hejnice** a **Bílý Potok**. Významným střediskem zimních sportů je i **Liberec** se sportovním areálem na Ještědu, kde se konají závody světového poháru ve skocích na lyžích.

Na území Libereckého kraje zasahuje i **Euroregion Neisse-Nisa-Nysa**, nejstarší uskupení tohoto druhu na českém území. Je euroregionem tří hraničních oblastí nacházejících se na území, kde se stýkají hranice České republiky, Spolkové republiky Německo a Polské republiky.

Mezi turistické atraktivity Libereckého kraje dále patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Liberec** patří k pěti největším městům v CR. Jeho dominantou je atypická moderní stavba na vrcholu hory Ještěd, která slouží jako restaurace, vysílač a rozhledna. Historickému centru města vévodí novorenesanční radnice spolu s Divadlem F. X. Šaldy vystavěným ve stejném stylu. Další architektonickou zajímavost představuje Severočeské muzeum, do jehož exteriéru je zakomponována kopie věže z původní městské radnice. Pozůstatkem historické městské zástavby ze 17. století jsou tzv. **Valdštejské domky** Tyto tři patrové hrázděné budovy s podloubím patří k nejstarším svého druhu u nás. Moderní architekturu reprezentuje Stavba smíření, jež je komplexem knihovny a synagogy. Výstavba probíhala od roku 1995 (pod záštitou českého

prezidenta V Havla a jeho německého protějšku R. Herzoga) a dnes představuje významné kulturní a vzdělávací centrum. Návštěvu Libereckého kraje si můžete zpestřit prohlídkou **Zoologické zahrady** (nejstarší zoo v ČR, založená v roce 1919) přímo v krajském městě, kde můžete obdivovat širokou expozici více než 150 druhů živočichů. Mezi největší lákadla patří unikátní chov bílé formy tygra indického, či monumentální takiny čínské (řadí se do podčeledi koz a ovcí), které zahrada chová jako jediná v Evropě nebo největší chovnou skupinu osla somálského v Evropě. Nevšedním zážitkem může být i prohlídka expozice dřevěných sochařských děl. **Liberecká botanická zahrada**, která má více než stoletou tradici. Chloubou liberecké botanické zahrady jsou především sbírky tropických rostlin. Naleznete zde však i další unikáty, například nejstarší kamelie v Evropě a nejdéle pěstovanou bonsaj v Evropě. Ve skleníkovém areálu ve tvaru rostlinných buněk najdete také populární obří leknínovitou rostlinu viktorii. Největší sbírky orchidejí, kapradin a masožravých rostlin v ČR a expozice "Pravěk", oddělení květeny vodních zahrad, rozsáhlé alpinum nebo pavilon akvárií jsou obzvláště populární. K vyhledávaným místům odpočinku a zábavy patří **Centrum Babylon**. Je to kongresový, hotelový a zábavní komplex v centru města Liberce o rozloze 30 000 m², který vznikl v roce 1997 přestavbou areálu bývalé textilní továrny Hedva. V areálu se nachází volnočasové aktivity, Hotel Babylon a kongresové prostory. Součástí centra je aquapark s laser show, lunapark ve stylu staročeské pouti, XD Theater, virtuální realita, indoor adventure golf, golfový simulátor, bowling ve stylu amerických 50. let nebo laser game.

- **Hrad Trosky.** Silueta zříceniny hradu ze 14. století patří neodmyslitelně k symbolům Českého ráje. Někdejší opevněné sídlo tvořily dvě věže, mezi nimiž byly umístěny obytné a hospodářské budovy. Celou stavbu chránily trojitě hradby a systém bran, což ji spolu s výhodným umístěním na dvou strmých skaliscích činilo téměř nedobytnou. Věže hradu dostaly díky svým tvarům příznačná jména - Panna a Baba. Podle legendy je v nitru skály pod Pannou ukryt poklad.
- **Hrad Bezděz** vznikl ve 13. století jako gotické sídlo se dvěma věžemi, které mělo sloužit k obranným i reprezentativním účelům. Dnes oceníme především to, že se hrad dochoval v původní středověké podobě. Nejcennější prostor představuje stavebně mistrně provedená hradní kaple s ochozem, což je na našem území rarita. V 17. století se Bezděz stal sídlem benediktinů a sloužil jako poutní místo. Díky své romantické a tajemné atmosféře přinášel zvláště v 19. století inspiraci mnoha básníkům, malířům a hudebníkům.
- **Bazilika Sv. Vavřince a Sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí** je dominantou městečka, které se řadí mezi nejstarší v Čechách. Vrcholně barokní stavba s kupolí a dvěma věžemi vznikla na přelomu 17. a 18. století při příležitosti blahořečení Zdislavy z Lemberka, jejíž hrobka se nachází v kryptě baziliky. Interiér chrámu má bohatou sochařskou výzdobu, která zahrnuje i vzácnou gotickou madonu.
- **Zámek Sychrov** získal novogotický vzhled v polovině 19. století, kdy tehdejší majitelé - francouzský šlechtický rod Rohanů - provedli přestavbu původně barokního zámku. Interiéry jsou vybaveny originálním mobiliářem, zajímavostí je mistrně vyřezávané dřevěné obložení stěn. Kromě sbírek zbraní a keramiky je zde umístěna největší sbírka francouzského portrétního umění ve střední Evropě. Zámek obklopuje rozsáhlý anglický park plný vzácných dřevin.
- **Hrad a Zámek Frýdlant** patří k dalším architektonickým zajímavostem kraje, neboť zde pozůstatky středověkého hradu ze 13. století a bohatě zdobený renesanční zámek tvoří harmonický celek. Chloubou zámku je vedle obrazárny, jež čítá řadu děl českých barokních malířů, i obsáhlá sbírka historických zbraní. Dále tu můžeme zhlédnout

sbírky nábytku, skla a porcelánu, vzácný soubor dýmek, ale i dětský pokoj s hračkami z 19. století či dobovou zámeckou kuchyni a koupelnu.

- **Zámek v Zákupích**, jenž svoji barokní podobu získal úpravami renesančního objektu, býval v 19. století sídlem posledního korunovaného českého krále Ferdinanda V. Na výzdobě interiéru se významně podílel český malíř J. Navrátil. Kuriozitou, která se u stavby tohoto typu hned tak nevidí, je osobní výtah z roku 1870. Návštěvníci si mohou prohlédnout terasovitou barokní zahradu s plastikami nebo pozorovat medvědy, kteří jsou chováni v zámeckém příkopu.
- **Zámek Hrubý Rohozec** se tyčí na skále nad údolím řeky Jizery. Již ve středověku zde stával hrad, který střežil obchodní stezku. V 16. století byl renesančně přestavěn a v roce 1822 prošel empírovými úpravami. Interiér zámku je zčásti novogoticky zčásti je pojat jako přehlídka vývoje bydlení a odívání od renesance po českou secesi. Zámek obklopuje anglický park.
- Oblast Krkonoš a celého Libereckého kraje si po staletí uchovává specifický venkovský ráz, který se v několika **skanzenech a muzeích** v přírodě ztělesňuje v zajímavé expozice, ukazující návštěvníkům život minulých staletí v pestré a poučné formě. Jedná se zvláště o **Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova** či o **Víseckou rychtu v Kravařích**. Repliku venkovského velmožského sídla pak můžete zhlédnout v **Chrastavě** v rámci projektu Curia Vítkov.
- **Bozkovské dolomitové jeskyně** se nacházejí severně od obce Bozkov, k jeskyni vede turistické značení. Jeskyně vznikly silnou korozivní činností podzemní vody v čočkovitém tělese vápnatých dolomitů, místy silně prokřemenělých. Dolomit je hornina tvořená směsí minerálů kalcitu a dolomitu. Vznikla přeměnou usazených vápencových hornin dávných moří za přínosu hořčíku. Jsou tvořeny dvěma systémy jeskynních chodeb a síní, které byly při zpřístupňování propojeny průkopy. V nejnižších částech se trvalých zaplavením vytvořily podzemní jezera, která jsou největší v Čechách. Dosud bylo objeveno zhruba 1060 m (2012) a jsou tak nejdelšími dolomitovými jeskyněmi v ČR, z toho 400 m je zpřístupněno veřejnosti. Teplota vzduchu se zde pohybuje v rozmezí 7,5-9 °C, vlhkost 96-100%, voda v jezerech má teplotu okolo 8 °C.
- **Máchovo jezero a letoviska Staré Splavy a Doksy** jsou vyhledávanými cíli především v letních měsících. V té době se jezero s písčitymi plážemi, které je ve skutečnosti velkým rybníkem, stává rájem milovníků koupání a vodních sportů. Krajina, jež byla inspirací českému romantickému básníkovi K. H. Máchovi, nabízí návštěvníkům množství příležitostí k procházkám po místních vrších, odkud je hezký pohled do okolí. Cestovní ruch se soustřeďuje do okolí rybníků v Doksech a Ralsku a má sezonní letní charakter. Nejznámější je Máchovo jezero, k turistickým atrakcím patří hrad Bezděz, navštěvovaná turisticky je i obec Bělá pod Bezdězem a město Česká Lípa, atd.

6.8 Královéhradecký kraj

Královéhradecký kraj leží v severovýchodní části Čech. Hranici kraje tvoří z více než jedné třetiny státní hranice s Polskem v délce asi 208 km. Se sousedními Libereckým a Pardubickým krajem tvoří oblast Severovýchod, která patří mezi tři největší oblasti v republice jak rozlohou, tak počtem obyvatel. Posledním sousedem je kraj Středočeský. Krajská metropole Hradec Králové je od hlavního města Prahy vzdálená 112 km.

Na severu a severovýchodě se rozkládají pohoří Krkonoše a Orlické hory, které na jihu a jihozápadě přecházejí do úrodné Polabské nížiny. Obě pohoří od sebe odděluje Broumovský

výběžek, geologicky i horopisně pestrý, který byl kdysi plochou pánví mezi dvěma pohořími a kde příroda vytvořila rozsáhlá skalní města. Jsou **to Teplické a Adršpašské skály, Broumovské stěny, Křížový vrch a Ostaš**. Tato oblast patří mezi nejvydatnější a nejkvalitnější zásobárny pitné vody v České republice. Významnou část území tvoří krkonošské a orlické podhůří. Hlavními vodními toky jsou **Labe** a jeho **přítoky Orlice a Metuje**. Téměř celé území kraje náleží do povodí Labe, jen okrajová část Broumovského výběžku k povodí Odry. Nejvyšším vrcholem kraje je **Sněžka** (1 602 m n. m.) v Krkonoších, která je zároveň nejvyšší horou České republiky. Nejnižše položeným bodem je **hladina Cidliny** na území okresu Hradec Králové v nadmořské výšce 202 m.

Z důvodu regulace odtoku z horní části povodí Labe byly postaveny dvě vodní nádrže: **Labská** u Špindlerova Mlýna a **Les Království** u Dvora Králové nad Labem. Dostatek vody pro obhospodařované pozemky v Polabí zabezpečuje vodní nádrž Rozkoš na přivaděči z Úpy, která se řadí plochou více než tisíc hektarů mezi největší v ČR. Území kraje oplývá nadprůměrným bohatstvím kvalitních podzemních vod. Na území kraje zasahuje svou východní částí **NP Krkonoše**, který je nejstarším národním parkem v ČR. Mezi nejceněnější lokality patří ledovcové kary, ledovcová údolí, rašeliniště, vodopády nebo endemické druhy rostlin a živočichů. Na území kraje zasahuje **CHKO Český ráj**. Chráněna jsou zde typická pískovcová skalní města v okolí Jičína. V roce 1991 byla vyhlášena **CHKO Broumovsko**, která je ukázkou harmonické kulturní krajiny s množstvím pískovcových skalních měst a sakrálních barokních staveb. Podél hranice s Polskem leží **CHKO Orlické hory** s nejvyšším vrcholem **Velká Deštná** (1 115 m n. m.). Cenné jsou zde komplexy původních smíšených lesů, rašeliniště a hluboce zařezaná údolí.

Území kraje je po provedené reformě státní správy od 1. 1. 2000 tvořeno **pěti okresy - Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov**. K 1. 1. 2007 došlo ke změně hranic okresů Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou o tři obce. Obce Jílovice, Ledce a Vysoký Újezd přešly z okresu Rychnov nad Kněžnou do okresu Hradec Králové a došlo tak ke sladění hranic správních obvodů obcí s rozšířenou působností s hranicemi území okresů.

V Královéhradeckém kraji bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 35 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

Rozlohou 4 759 km² zaujímá Královéhradecký kraj šest procent rozlohy České republiky a řadí se na 9. místo v pořadí krajů. Je pátým krajem s nejvyšším podílem zemědělské i orné půdy a lesních pozemků. K 31. 12. 2013 představovala zemědělská půda 58 % celkové rozlohy kraje, podíl orné půdy činil 40 % a lesy pokrývaly území z 31 %. Rozlohou je největší okres Trutnov, který tvoří téměř čtvrtinu rozlohy kraje, za ním následuje s více než pětinou okres Rychnov nad Kněžnou a zbytek území se rovnoměrně, zhruba po 18 %, dělí mezi tři zbývající okresy.

Ke konci roku 2014 měl Královéhradecký kraj **celkem 551 590 obyvatel**, z toho 280 443 žen, tj. 50,8 %. Od počátku roku 2013 se počet obyvatel snížil celkem o 319 osob, celkově ubylo obyvatelstvo v okresech Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov, v okresech Hradec Králové a Jičín byl zaznamenán celkový přírůstek obyvatel.

Krajské město Hradec Králové mělo k 31. 12. 2014 celkem 92 808 obyvatel, od počátku roku se počet obyvatel snížil o 96 osob. Na tento úbytek mělo vliv především záporné saldo migrace, ale i úbytek obyvatel přirozenou měnou. Hranici 20 tisíc obyvatel překročila města Trutnov (30 893 obyvatel) a Náchod (20 408 obyvatel), mezi 10 a 20 tisíci obyvateli měla na konci roku 2014 města Jičín, Dvůr Králové nad Labem, Vrchlabí, Jaroměř a Rychnov nad Kněžnou. Nejmenšími městy kraje z hlediska počtu obyvatel byly v roce 2014 Pec pod Sněžkou (626 obyvatel) a Stárvkov (630 obyvatel).

Královéhradecký kraj lze charakterizovat jako **zemědělsko-průmyslový** s bohatě rozvinutým cestovním ruchem. Průmysl je soustředěn do velkých měst, intenzivní zemědělství do oblastí Polabí. Největší koncentrací cestovního ruchu v České republice se vyznačují Krkonoše. Národní park Krkonoše zasahuje na území kraje dvěma třetinami své výměry a nacházejí se zde nejcennější lokality parku.

Na tvorbě hrubého domácího produktu v České republice se kraj v roce 2013 podílel pouze 4,6 %, v přepočtu na 1 obyvatele dosáhl 87,1 % republikového průměru a byl mezi kraji na 5. pozici.

Dopravní systém Královéhradeckého kraje je značně různorodý. V Polabské nížině je dopravní síť poměrně hustá, směrem k příhraničním pohořím se její hustota postupně snižuje. Dopravní síť je charakterizována tahy směřujícími paprskovitě do krajského města Hradce Králové, nechybí však ani tahy okružní, vedoucí k podhůřím Krkonoš a Orlických hor. Vzhledem k několikanásobnému nárůstu silniční dopravy od 90. let 20. století je většina silniční sítě téměř trvale přetížena. K nejzatíženějším silnicím v Královéhradeckém kraji patří **silnice I/33 a I/11**, které jsou součástí evropského tahu E67, silnice I/16 (**Mladá Boleslav - Jičín - Trutnov - Polsko**), jež zajišťuje dopravní napojení Krkonošské oblasti, a silnice I/37 (**Trutnov - Jaroměř - Hradec Králové - Chrudim**). Nejfrekventovanějšími úseky silnic projíždí denně od 15 do 25 tisíc vozidel. Na hranicích kraje s Polskou republikou je celkem 6 automobilových hraničních přechodů převážně lokálního významu. Nejvýznamnějším je přechod v Náchodě, který slouží i pro nákladní automobilovou dopravu nad 6t. **Železniční síť** Královéhradeckého kraje tvoří 661 km tratí se 199 stanicemi a zastávkami. Z celkové délky tratí má 10 km pronajat soukromý dopravce Viamont, a.s. Svoji hustotou 0,139 km/km² patří kraj v rámci České republiky k nadprůměrným. V kraji jsou situovány 2 hraniční železniční přechody do Polské republiky. Pro nákladní a osobní dopravu železniční přechod Meziměstí/Mioszów a pro nákladní dopravu železniční přechod Královec/Lubawka. **Letecká doprava** má pro území kraje pouze doplňkovou funkci. Na území kraje se nachází osm veřejných vnitrostátních letišť (Dvůr Králové nad Labem, Hořice, Jičín, Broumov, Vrchlabí, Velké Poříčí, Nové Město nad Metují, Jaroměř). Potenciál pro další rozvoj má neveřejné mezinárodní letiště v Hradci Králové. Významným rozvojovým faktorem je blízkost veřejného mezinárodního **letiště v Pardubicích** (22 km od Hradce Králové) i snadná dostupnost dalšího letiště tohoto typu **Prahy - Ruzyně** (130 km od krajského města) díky nové dálnici D11.

V roce 2013 bylo v Královéhradeckém kraji 1 116 hromadných ubytovacích zařízení s celkovou kapacitou 51 266 lůžek.

Návštěvnost kraje meziročně poklesla vlivem mírné zimní sezóny a nedostatku sněhu. Snížil se počet ubytovaných hostů i počet přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních kraje. V posledním čtvrtletí roku 2014 se ubytovalo meziročně méně hostů, ale počet přenocování vzrostl o 3,7 % vlivem domácích hostů.

V hromadných ubytovacích zařízeních Královéhradeckého kraje se v roce 2014 ubytovalo téměř **940 tisíc hostů**, což bylo o 25,5 tisíc osob, tj. o 2,6 % meziročně méně. Pokles byl způsoben úbytkem domácích i zahraničních klientely. Domácí turisté (rezidenti) tvořili 76,5 % hostů a přijelo jich o 15,5 tisíc méně, tj. o 2,1 %. Ze zahraničí byl úbytek hostů (nerezidentů) výraznější a ubytovalo se jich o 4,3 % méně. Nejvíce zahraničních hostů (podle státního občanství) přijelo do Královéhradeckého kraje tradičně z Německa, a to téměř 97 tisíc a proti roku 2013 jich bylo o 4,0 % méně. Druzí v pořadí byli opět hosté z Polska (35 tisíc), těch přijelo o 6,5 % méně. Na třetím místě se umístili hosté ze Slovenska (16,4 tisíc), kterých se ubytovalo o 10,5 % více. Hostů z Nizozemska (11 tisíc) ubývá a v uplynulém roce se jich ubytovalo o 13,8 % méně. V Královéhradeckém kraji se ubytovala desetina domácích hostů České republiky, zahraniční se na celorepublikovém počtu podíleli jen 2,7 %.

Také v Královéhradeckém kraji najdeme několik **lázeňských center**, které návštěvníky lákají na romantické kolonády, zelené parky, bílé pavilony a příjemná zákoutí léčivých pramenů prýstíicích z romantických fontán. V oblasti Krkonošského národního parku již po desetiletí fungují **Jánské lázně**, které jsou kromě lázeňského střediska i významným centrem turistiky a zimních sportů. V **Lázních Běláhrad** pak využívají především léčivých slatinných zdrojů. Na léčbu pohybového ústrojí se soustředí lázně v malebném městečku **Velichovky**.

Při hranicích s Polskem se rozvíjí mnoho forem přeshraniční spolupráce. Jednou z nich je **Euroregion Glacensis**, který vznikl v roce 1995 jako jeden z euroregionů působících na polsko-českém příhraničním území. Velký rozmach také zaznamenaly dobrovolné svazky obcí, v nichž se obce sdružují za účelem rozvoje svých území.

Z pohledu počtu a významu **přírodních a kulturních hodnot** patří Královéhradecký kraj mezi **nejbohatší v České republice**. Z přírodního hlediska je nejhodnotnější již zmíněný **Krkonošský národní park** a **chráněné krajinné oblasti**. Na území kraje je rovněž vysoká koncentrace maloplošných chráněných území (přírodní rezervace a přírodní památky). Kraj oplývá i velkým bohatstvím historických památek.

Mezi turistické atraktivity Královéhradeckého kraje patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Hradec Králové.** O bohaté minulosti města ležícího na soutoku Labe a Orlice svědčí památky v jeho historické části a označení „město českých královen“. **Gotický kostel sv. Ducha** na Velkém náměstí poutá pozornost cihelným zdívem, dvojicí 40 m vysokých věží a nejstarší cínovou křtitelnicí v Čechách. V sousedství stojí 71,5 m vysoká **Bílá věž** s druhým největším zvonem u nás. Na náměstí se nachází také budova dnešní **Galerie moderního umění** se sochami L. Šalouna v průčelí. Město proslavila zvláště první polovina 20. století, kdy zde působili věhlasní rakouští a čeští architekti v čele s prof. J. Kotěrou a J. Gočárem. Od konce 20. let 20. století se město podle nového Gočárova regulačního plánu rozšířilo i za řeku. Cenné stavby vznikly především na Tylově nábřeží a v okolí dnešního Ulrichova a Masarykova náměstí. Tehdy byl Hradec Králové nazván „salonem republiky“. Za jednu z nejlepších Kotěrových staveb se považuje budova **Muzea východních Čech**, jejíž průčelí zdobí alegorické sochy Umění a Průmysl. Gymnázium J. K. Tyla, před nímž stojí socha Vítěze od J. Štursy, patří k nejznámějším Gočárovým dílům.
- **Areál Broumovského kláštera.** Stavitel K. I. Dientzenhofer přebudoval v první třetině 18. století areál bývalého hradu a proboštvství v nádherný barokní klášter. Zdejší kostel sv. Vojtěcha získal barokní podobu již koncem 17. století. Oltární obrazy namaloval V. V. Reiner, strop chrámu zdobí malby na motivy svatovojtěšské legendy.
- **Nové město Nad Metují.** Renesanční domy na náměstí jednoho z nejpůvabnějších českých měst sjednocuje jejich výška, tvar štítů a podloubí. Zámek s chiaroscurovou výzdobou fasády byl začátkem 20. století renovován pod vedením architekta Dušana Jurkoviče v moderních stylech secese, art deco a kubismu. Interiéry vyzdobili přední umělci, např. J. V. Myslbek, J. Štursa, F. Bílek. Část zámecké expozice je věnována dekorativnímu umění. Zámecký park doplňují sochy z dílny M. B. Brauna.
- **Město Náchod.** Na náměstí pod zámek návštěvníky upoutají cibulovité věžní bání kostela sv. Vavřince i řada menších objektů - např. sousoší Nejsvětější Trojice či pranýř. Budovu Nové radnice zvýrazňují sgrafita podle kartonů Mikoláše Alše.
- **Pevnost Josefov** vznikla za vlády císaře Josefa II. na osmiúhelníkovém půdorysu. Pod pevností bylo vyhloubeno a vyzděno 45 km chodeb ve dvou až třech podlažích. Budovy komplexu, který nikdy nesloužil svému účelu, tvoří stavebně jednotný celek. Za zmínku stojí hlavní velitelství, nemocnice, zbrojnice a dělostřelecká kasárna.

- **Hrad Kost.** Na kopci uzavírajícím tři údolí Českého ráje stojí jeden z nejzachovalejších českých středověkých hradů. Je postaven z mohutných pískovcových kvádrů a k jeho obraně sloužily rybníky a bažiny v okolí. Nejromantičtější cesta na hrad Kost vede lučinatým, skalami lemovaným údolím Plakánek.
- **Raně gotický hrad Pecka** je situován do stejnojmenné obce, ležící asi 6 km na východ od Nové Paky. Byl postaven na strmém vrchu v kopcovité krajině západního Podkrkonoší.
- **Zámek Hrádek u Nechanic** byl postaven v 19. století pro hraběte F. A. Harracha ve stylu windsorské gotiky. Typická budova s cimbuřím je obrácena průčelím k velkému anglickému parku. Z mnoha bohatě zařízených místností připomeňme jídelnu s nádobím ze 16. a 17. století nebo hraběncův salonek vyzdobený portréty dvořanů v kostýmech z řecké mytologie. K zámku náleží divadlo a kaple sv. Anny s uměleckými předměty z 15. a 16. století.
- **Dominanta Opočna,** renesanční zámek, který se nachází v malebné krajině nedaleko Orlických hor, je přestavbou původního gotického hradu, který nechal vystavět rod Trčků v 16. stol.
- **Zámek Ratibořice.** Ratibořice jsou městská část České Skalice, ležící v okrese Náchod. Ratibořice, ležící v údolí řeky Úpy, proslavila spisovatelka **Božena Němcová**, která zde prožila své dětství a na místní zámek zasadila děj Babičky, svého nejznámějšího díla. Vedle samotného zámku je tak pro turisty lákavé **Babiččino údolí** se Starým bělidlem, Viktorčiným splavem a Ludrovým mlýnem.
- Mezi nejvyhlášenější zvířecí parky v České republice patří **Zoologická zahrada ve Dvoře Králové**, která nabízí jedinečnou možnost projížďky po „Africkém safari“ a specializuje se i na chov nosorožců. Za vidění stojí i **Obří akvárium v Hradci Králové**, které bylo v roce 1998 otevřeno jako první veřejné akvárium ve střední a východní Evropě. Jde o největší sladkovodní akvárium v Evropě.
- Oblast Královehradeckého kraje nabízí pozornému návštěvníkovi **několik technických zajímavostí**, které jsou pro zdejší lidskou činnost specifické a upoutají pozornost hned na první pohled. Jedná se zvláště o **Vysílač na Černé hoře** v Jánských Lázních, **Secesní můstek v Hradci Králové**, **Labskou hydroelektrárnu** tamtéž, **Dělostřeleckou tvrz Hanička** v Rokytnici v Orlických horách či **objekt bývalého pivovaru** v krajském městě Hradci Králové.
- Návštěvou Královehradeckého kraje se vám otevírá pestrá nabídka okouzlujících výletů do rozmanité přírody, která skýtá horská **panoramata Krkonoš** i rovinaté oblasti v okolí krajského města. Za vaši pozornost jistě stojí **Adršpašské skály**, které tvoří menší část Národní přírodní rezervace Teplicko-adršpašských skal. Nachází se zhruba v trojúhelníku vymezeném obcemi Adršpach, Teplice nad Metují a vrcholem Čáp nad vsí Skály a mezi hřebeny Krkonoš a Orlických hor. Skály jsou tvořeny kvádrovými pískovci, o jejichž modelování se postarala voda, mráz a vítr. Dohromady tvoří unikátní skalní město. Skalní město Adršpašských skal je jedním z nejvýznamnějších horolezeckých terénů v České republice. Oblastí vede naučná stezka, která názorně seznamuje s touto překrásnou lokalitou a také se rozsáhlým labyrintem skalních věží a soutěsek proplétá řeka Metuje.
- Za návštěvu stojí také **Prachovské skály u Jičína**. Prachovské skály jsou naše nejznámější pískovcové skalní město, ležící na jižním okraji Českého ráje, asi 7 km severozápadně od města Jičína. Na ploše zabírající asi 260 ha se nachází divoká příroda čítající četné rokle, strže, úžlabiny, vyhlídky, osamocené pískovcové věže, jehly, skupinové skalní bloky, zřícené skály či skalní soutěsky s úzkými křivolakými chodbami. Tohle všechno z Prachovských skal činní jednu z nejvyhledávanějších lokalit Českého ráje. Rájem je především pro horolezce, atd.

6.9 Pardubický kraj

Pardubický kraj se nachází ve východní části Čech. Polohu kraje dále určují sousedící kraje – Středočeský, Královéhradecký, Olomoucký, Jihomoravský a Vysočina. Spolu s krajem Královéhradeckým a Libereckým tvoří oblast soudržnosti Severovýchod (tzv. NUTS 2). Část severovýchodní hranice kraje je zároveň i státní česko-polskou hranicí, odtud je kraj ohraničen jižní částí Orlických hor a nejzápadnějšími svahy **Hrubého Jeseníku**. Jih a jihovýchod je lemován vrchovinnými oblastmi **Žďárských vrchů** a **Železných hor**, střed a západ kraje je tvořen úrodnou **Polabskou nížinou**.

Výraznou dominantou jinak rovinného reliéfu Polabí je **neovulkanický suk Kunětické hory** severovýchodně od Pardubic. Směrem k okrajům se reliéf tabule zvedá a vytváří systém kuest, dobře patrný na Hřebečovském hřbetu. V pískovcových a slínovcových souvrstvích se vytvořily skalní stěny, které působením exogenních činitelů selektivně zvětrávají a vytváří často bizarní útvary. Příkladem jsou **Budislavské skály** s přírodní rezervací **Maštale** nebo **přírodní památkou Pivnice**. Do jižní části kraje zasahují **Žďárské vrchy** tvořené odolnými granitickými horninami a klínová kra **Železných hor** s nejvyšším vrcholem **Pešava** (637 m n. m.). Nejvyšší nadmořské výšky má kraj ve východní části, kterou tvoří jižní část Orlických hor a masiv **Králického Sněžníku** s nejvyšším vrcholem kraje (1 424 m n. m.), který je součástí stejnojmenného třetího nejvyššího pohoří České republiky. Centrální a vrcholová část pohoří Králického Sněžníku se zbytky původní vegetace a vrchovištním rašeliništěm byla vyhlášena národní přírodní rezervací. Masiv je významnou pramennou oblastí. Rozvodí tvoří 1143 m vysoký vrch **Klepý**, polsky výstižně nazvaný **Trojmerski Wierch**. Vody z něj stékají do Baltického, Severního a Černého moře. Nejnižší bod kraje se nachází na hladině Labe u Kojic, při západní hranici kraje (201 m n. m.). Zachovalá přírodní krajina je předmětem zvláštní ochrany v **CHKO Orlické hory**, **CHKO Železné hory** a **CHKO Žďárské vrchy**.

Z vodohospodářského hlediska je Pardubický kraj významnou oblastí akumulace podzemních i povrchových vod. Je pramennou oblastí a na horních tocích řek byly postaveny údolní přehrady. K největším patří **Sečská přehrada** na Chrudimce a **Pastviny** na Divoké Orlici. Zásoby podzemních vod jsou vázány na synklinály české křídové pánve (na Ústeckoorlicku a Svitavsku). V Březové nad Svitavou se nachází jedna z nejvydatnějších pramenných oblastí prostých podzemních vod u nás, která je využívána jako jeden z hlavních zdrojů pitné vody pro brněnský oblastní vodovod. Pardubicko je také významnou rybníkářskou oblastí. Největší rybníky (**Bohdanečský** nebo **Matka**) jsou napájeny vodou z **Opatovického kanálu**. Největšího rozkvětu dosáhlo zdejší rybníkářství za Pernštejnů.

Svou rozlohou 4 519 km² (5,7 % rozlohy ČR) je Pardubický kraj pátým nejmenším krajem ČR. Z celkové výměry kraje připadá 60,0 % na zemědělskou půdu, přitom orná půda tvoří 43,6 %. Lesní pozemky pokrývají 29,7 % rozlohy kraje.

Pardubický kraj je složený ze čtyř okresů – **Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí**. Podle předběžné statistické bilance žilo na území Pardubického kraje k 31. prosinci 2014 **celkem 516 372 osob**, v tom 255 137 mužů a 261 235 žen. V kraji je 451 obcí, z toho 15 obcí s rozšířenou působností a 26 obcí s pověřeným obecním úřadem. Z celkového počtu obcí je 38 měst. Sídelním městem kraje je statutární město Pardubice, ve kterém na konci roku 2014 žilo 89 693 obyvatel. Ve 14 městech z celkového počtu 38 měst Pardubického kraje se v roce 2014 celkový počet obyvatel zvýšil. Nejvyšší nárůst obyvatel v loňském roce byl zaznamenán ve městě Pardubice (o 261 osob), a to zejména díky stěhování (o 229 osob). Zřetelný nárůst obyvatelstva nastal také ve Svitavách (o 72 osob), Lázních Bohdaneč (o 52 osob) či Holicích (o 33 osob). Na druhé straně nejvíce obyvatel ubylo v Jablonném nad Orlicí (o 70 osob), Moravské Třebové (o 62 osob) a Litomyšli (o 60 osob).

Pardubický kraj se vyznačuje rozmanitostí **přírodních podmínek, osídlení i průmyslové a zemědělské výroby**, a proto je rozdílná i kvalita životního prostředí. Mezi území nejméně postižená antropogenní činností patří oblast podhůří a vrchovin (bez větších sídel) ve střední a severní části okresu Ústí nad Orlicí a v jižní části okresu Chrudim. Nejintenzivněji je životní prostředí poškozené v územích s koncentrovaným průmyslem, osídlením a dopravními uzly.

V Pardubickém kraji činil v roce **2013 hrubý domácí produkt (HDP)** na 1 obyvatele 80,5 % průměru ČR. Na tvorbu HDP působí v kraji rozhodující měrou služby, které představují 52,3 % hrubé přidané hodnoty (HPH) kraje.

Příslibem pro další rozvoj Pardubického kraje je jeho výhodná poloha z hlediska **dopravního spojení**. Územím kraje prochází 542 km železničních tratí, přičemž k nejvýznamnějším železničním uzlům patří města Pardubice a Česká Třebová, která tvoří součást mezinárodní železniční magistrály Berlín – Praha – Brno – Vídeň. Na hlavní koridor jsou v Pardubicích napojeny celostátně významné trati ve směru na Liberec a přes Chrudim a Hlinsko na Havlíčkův Brod. Díky integrovanému **dopravnímu systému IREDO** se pohodlně dopravíte kamkoliv potřebujete, a to na jeden jízdní doklad. IREDO navíc nepokrývá pouze Pardubický kraj, jeho výhod můžete využít ve všech osobních i spěšných vlacích a rychlících Českých drah i při cestách do sousedního Královéhradeckého kraje. Od loňského září slouží cestujícím také bezkontaktní čipová karta systému IREDO, nosič jízdních odkladů a elektronická peněženka. Nejvýznamnější tranzitní proud prochází územím kraje po silnici č. I/35 ve směru jihovýchod – severozápad; přes Moravskou Třebovou, Svitavy, Litomyšl, Vysoké Mýto a Holice míří ke Hradci Králové. Důležitá je také silnice č. I/37, směřující od severu přes Pardubice a Chrudim ke Ždírci nad Doubravou. V Chrudimi se kříží se silnicí č. I/17 ve směru Čáslav – Heřmanův Městec – Hrochův Týnec – Zámorsk. Délka dálnice D11 na území kraje činí 9 km. **V letecké dopravě** hraje rozhodující úlohu mezinárodní letiště v Pardubicích s vojenským a civilním provozem. K říční dopravě slouží v kraji pouze krátký splavný úsek řeky Labe do Chvaletic, splavnění Labe až do krajského města bylo zatím odloženo. K zajímavým turistickým sezónním atrakcím patří **říční osobní doprava** na trase Kunětické – Pardubice – Přelouč.

V roce 2013 bylo v Pardubickém kraji k dispozici 361 hromadných ubytovacích zařízení s celkovou kapacitou 21 842 lůžek. V 1. až 4. čtvrtletí roku 2014 se v hromadných ubytovacích zařízeních) Pardubického kraje ubytovalo celkem **356 311 hostů**, což představuje 2,3 % z republikového úhrnu a jedná se o nejnižší počet hostů mezi kraji. V 1. až 4. čtvrtletí roku 2014 přijelo do Pardubického kraje nejvíce zahraničních hostů z Německa (3,4 % všech hostů), ze Slovenska (3,0 %) a z Polska (1,8 %). V úhrnu tvořili hosté z těchto tří zemí více jak polovinu všech hostů ze zahraničí v kraji, následovali hosté z Francie, Ruska Nizozemska a Rakouska. Průměrný počet přenocování (2,8 noci) řadí Pardubický kraj na 6. místo spolu s krajem Ústeckým a Moravskoslezským.

Úrodná oblast polabské nížiny a celý Pardubický kraj není primárně lázeňskou oblastí, a to i přesto, že zde najdeme významné léčebně-relaxační centrum. Jedná se o vyhlášené **Lázně Bohdaneč**, orientované na léčbu pohybového aparátu se zaměřením na revmatologická onemocnění. Celý lázeňský komplex je obklopen rozmanitou přírodou a představuje ideální alternativu pro aktivní dovolenou s možností relaxace a odpočinku.

Z oblasti sportu je nejznámější areál pardubického závodiště, místo konání **Velké pardubické steeplechase**. Milovníci vůně benzínu a silných strojů si zase vybaví tradiční motocyklové závody o „**Zlatou přilbu České republiky**“. I v mnoha dalších sportovních odvětvích hraje Pardubický kraj prim. Pardubické extraligové hokejové družstvo se stalo líhní hokejových talentů světového formátu. A na zdejší tenisové kurty vzpomínají skoro všechny naše hvězdy bílého sportu, neboť tenisová „**Pardubická juniorka**“ otvírá mladým talentům brány do světa vrcholového sportu.

Pardubický kraj má mnohé předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. K turisticky atraktivním oblastem patří zejména **Orlické hory** a jejich podhůří s lyžařským areálem **Buková hora** - Suchý vrch nebo oblast Králického Sněžníku. Pro letní rekreaci je nejvíce využíváno okolí Sečské přehrady a přilehlé Železné hory. Na území celého kraje se rozvíjí agroturistika, zvláště se zaměřením na tradiční **chov koní**. Slavnou tradici má ve **Slatiňanech**, kde je v místním zámku umístěno také hipologické muzeum nebo v **Kladrubech nad Labem**, kde se nachází **Národní hřebčín**. Kraj může nabídnout i řadu dalších turistických atraktivit, mezi které **patří např.:** Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Pardubice** je průmyslovým a obchodním centrem východního Polabí a proslulo jako „město perníku“. Městská památková rezervace zahrnuje středověké jádro s **Pernštýnským náměstím**, na němž lze obdivovat domy s gotickými a renesančními ostěními oken a dveří a obloučkovými štíty novorenesanční radnici a morový sloup. Dominantu tvoří rozlehlý areál zámku, který byl ve 13. století tvrzí a později vodním hradem. Páni z Pernštejna, za jejichž panování Pardubice výrazně prosperovaly, jej během 16. století pozděně goticky a renesančně rozšířili. **V zámku** je umístěno Východočeské muzeum se stálou expozicí zbraní a moderního skla, k vidění jsou raně renesanční rytířské sály s unikátními nástěnnými malbami, sídlí zde i galerie českého umění 20. století. Další renesanční stavbou je Zelená brána. Zájmu se těší také **dům U Jonáše** z počátku 16. století, který roku 1797 získal průčelí vyzdobené biblickým výjevem Jonáše a velryby, v jeho prostorách naleznete Východočeskou galerii Pardubice. V presbyteriu **kostela sv. Bartoloměje** pocházejícího ze 16. století je umístěn cenný renesanční náhrobek Vojtěcha z Pernštejna. **Kostel Zvěstování Panny Marie** patří mezi nejstarší stavby v Pardubicích.
- **Město Litomyšl**. Jedno z nejstarších českých měst, proslulé středisko kultury a vzdělanosti, bylo založeno při Trstenické stezce spojující Čechy s Moravou. Jeho dávná historie je spojena s rodem Slavníkovců, klášterem premonstrátů a biskupstvím, ta pozdější se sídlem a tiskárnou českých bratří, významným rodem Pernštejnů atd. Zdejší areál **renesančního zámku** ze 16. století je zapsán na seznamu UNESCO. Mimořádně cenné je zámecké divadlo z 18. století, v zámeckém pivovaru se roku 1824 narodil hudební skladatel B. Smetana. V blízkosti areálu se nachází barokní piaristický chrám s nedávno nově zpřístupněnými klášterními zahradami. Ve městě se pravidelně koná proslulý hudební festival **Smetanova Litomyšl**.
- **Město Polička**, založené ve 13. století, prožilo podle kronik svůj zlatý věk v 18. století. Ve století následujícím byl postaven novogotický kostel sv. Jakuba s pozoruhodným interiérem a zvonem z roku 1511. Ve věži kostela se roku 1890 narodil hudební skladatel B. Martinů. Na začátku 20. století byla v Poličce zahájena secesní výstavba. V roce 1990 bylo historické jádro vyhlášeno městskou památkovou zónou, na kterou navazuje dobře zachovaný pás středověkých hradeb. U nich se nachází další zajímavé místo zvané „Na Bídě“ - chaloupky z roku 1845 představující obydlí městské chudiny. Od roku 1992 ožívuje město vždy v srpnu festival „Polička 555“.
- Na území Pardubického kraje stojí několik hradů a zámků, které každoročně přilákají stovky turistů, obdivující jejich noblesnost a staletou tradici. Jedná se zvláště o **hrad Kunětická Hora**, který stojí v místech, kde se člověk usídlil už v mladší době kamenné. Původní objekt vypálili husité při svých válečných taženích v 15. století. Ve velkorysé, pozděně gotické sídlo proměnil Kunětickou Horu až rod Pernštejnů. Ve druhé polovině 19. století se stala oblíbeným výletním místem, konaly se tu pravidelné tábory lidu i církevní slavnosti.
- **Hrad Litice nad Orlicí** byl založen v podhůří Orlických hor koncem 13. stol. za posledních Přemyslovců. Podhůří povodí Divoké i Tiché Orlice osídlil rod Drslaviců,

kteří zakládali osady v jihozápadních Čechách a vybudovali také nejstarší hrady na Pardubicku - Litice a Potštejn. První písemná zmínka o Liticích je z roku 1304, kdy jej král Václav II. směnil s Půtou z Potštejna za jiné panství. V roce 1371 bylo panství majetkem pánů z Kunštátu, z něhož pocházel také český král Jiří z Poděbrad, který nechal v letech 1450 - 1468 významně rozšířit opevnění hradu.

- **Hrad ve Svojanově** se tajemně vypíná ze strmého zalesněného ostrohu nad městečkem stejného jména. Založil jej Přemysl Otakar II. kolem roku 1265 na ochranu nově zřízené cesty z Litomyšle přes Poličku do Brna. Počátkem 15. století byl doplněn o vnější opevnění a v 16. století se dočkal renesanční přestavby. Hrad značně utrpěl za třicetileté války, opakovaně také vyhořel, vždy byl však opraven.
- **Zámek Slatiňany** vznikl na místě gotické tvrze ležící na úpatí Železných hor. Z renesanční podoby do podoby novogotické byl upraven na přelomu 18. a 19. století. V roce 1947 se stal sídlem hipologického muzea, které je v evropském kontextu unikátem. Muzeum soustřeďuje téměř 2 100 exponátů zaměřených na dějiny chovu koní – obrazy, grafiky, plastiky, porcelán a gobelíny, sedla či postroje. Na zámek navazuje anglický park s cennými dřevinami a výběhem starokladrubských vraníků a koní Převalského.
- **Zámek Nové Hrady**, rokokový objekt vystavěný v letech 1774-77 hrabětem J. A. Harbuvailem de Chamaré ve stylu francouzských letních sídel podle návrhu J. Jágra, býval pro svoji jedinečnost a umístění v uměle vybudovaném přírodním komplexu nazývan „Malý Schönbrunn“ nebo „České Versailles“. Areál obsahoval vstupní bránu a francouzskou zahradu se správnými budovami, špýchar a anglický park s pískovcovou křížovou cestou (1767). V přízemí zámku je otevřena galerie s výstavou zdejšího rodáka, spisovatele E. Frynty.
- **Zámek Moravská Třebová** vznikl postupnými dostavbami a přestavbami pozdně gotického hradu, který byl po požáru roku 1840 stržen. Renesanční trojkřídlá stavba s arkádami vznikla počátkem 17. století snad v režii italských architektů. Další významnou úpravou zámek prošel v 19. století v duchu klasicismu. V objektu je možné navštívit celoročně otevřené muzeum.
- **Poutní místo Hora Matky Boží** se nachází nad městem Králíky nedaleko státní hranice s Polskem, pod Kralickým Sněžníkem. První zmínka o dnes pětitisícovém městě Králíky se váže k roku 1367, Barokní komplex sestává z kláštera a poutního kostela Nanebevzetí Panny Marie, který dal v 17. století vystavět biskup T.J. Becker. Z Králík k němu vede 1,5 kilometrů dlouhá alej. Interiér kostela je vyzdoben v pseudorenesančním slohu, sochy i oltáře jsou vyřezány z limbového dřeva. Uprostřed nádvoří stojí kaple Svatých schodů, která je napodobeninou schodiště z hradu Antonia v Jeruzalémě.
- **Lidová architektura a kultura** již pomínutých staletí představuje významnou hodnotu pro povědomí českého národa, jehož zástupci by se měli snažit o její uchování i pro další generace. V Pardubickém kraji o to dbá zvláště **Skanzen lidových staveb Vysočina**, označovaný neoficiálně jako Veselý kopec. Dalšími zajímavými místy jsou i **Betlém v Hlinsku**, **Skanzen Možděnice** či **osada lidových staveb Svobodné Hamry**.

6.10 Kraj Vysočina

Kraj Vysočina v rámci České republiky zaujímá centrální polohu. Sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským, se kterým vytváří oblast NUTS 2 za účelem podpory regionálního rozvoje. Je pro něj charakteristická členitost území, vyšší nadmořská výška a řídké osídlení. Rozdrobená sídelní struktura přispívá v některých případech k vyliďňování menších obcí a odchodu mladých a kvalifikovaných obyvatel. Území Kraje Vysočina se sice státní hranice České republiky přímo nedotýká, jižní část kraje však zasahuje do její těsné blízkosti, a díky tomu se Vysočina společně s krajem Jihočeským a Jihomoravským zapojuje do řady aktivit v rámci přeshraniční spolupráce s Rakouskem.

Rozsáhlé lesy jehličnaté i smíšené, s množstvím značených turistických trasy lákají k procházkám i k houbaření. Velký počet rybníků nabízí ochlazení v parných letních dnech i zahřátí při zimním bruslení. Kopce a údolí, malebná krajina vyhledávaná malíři, půvabná zákoutí okolo potoků a říček přinášejí poetickou inspiraci vnímavým duším a zároveň výborné podmínky pro aktivní odpočinek s řadou sportů.

Povrch území je tvořen pahorkatinami Českomoravské vrchoviny. Region je atraktivní svým poměrně nízkým znečištěním ovzduší a relativně zdravými lesy, nacházejí se v něm též vodohospodářsky významné vodní plochy a zdroje vody. Územím kraje prochází od jihozápadu na severovýchod hlavní evropské rozvodí a rovněž historická zemská hranice Čech a Moravy. Většinu území vyplňuje Českomoravská vrchovina, pro kterou je typický mírně zvlněný spíše pahorkatinný reliéf s četnými sníženinami (brázdy, kotliny a pánve). Nejvyšší částí je na severovýchodě **Hornosvratecká vrchovina** s nejvyšším vrcholem **Devět skal** (836,3 m n. m.) a v jihozápadní části kraje **Javořická vrchovina** s nejvyšším vrcholem celé Českomoravské vrchoviny **Javořicí** (836,5 m n. m.).

Území kraje je pramennou oblastí významných českých a moravských řek, prochází jím hlavní evropské rozvodí mezi řekami **Doubravou, Sázavou a Želivkou** na jedné straně a **Svratkou, Oslavou, Jihlavou a Moravskou Dyjí** na straně druhé. Na řadě vodních toků byly postaveny údolní vodní nádrže, některé jsou významnými zdroji pitné vody z celorepublikového hlediska. Jde především o vodní **nádrž Švihov** na Želivce zásobující Prahu, a **Vír** na Svratce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace. Na řece Jihlavě byla zbudována vodní nádrž Dalešice s nejvyšší hrází v ČR. Kraj Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největším z nich je **Velké Dářko** na Žďársku.

Na území kraje jsou dvě chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy a Železné Hory. **CHKO Žďárské vrchy** byla vyhlášena v roce 1970 na ochranu harmonicky vyvážené kulturní krajiny s velkým zastoupením přirozených ekosystémů. **CHKO Železné hory** byla vyhlášena v roce 1991 a zahrnuje kruh Železných hor rozčleněnou hlubokými kaňony vodních toků (Chrudimka, Doubrava).

Vysočina patří mezi chladnější části republiky s průměrnou roční teplotou 5–7 °C. Významným krajinným prvkem jsou rašeliniště, mezi nejvýznamnější patří lokalita Padrtiny u Velkého Dářka.

Rozlohou (téměř 6 800 km²) se Vysočina řadí mezi regiony nadprůměrné velikosti – pouze čtyři kraje jsou rozlehlejší.

Území Kraje Vysočina se administrativně člení na **5 okresů (Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč, Žďár nad Sázavou)**, 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a 26 obvodů pověřených obecních úřadů (POÚ). Základní samosprávnou jednotkou jsou obce, kterých je v kraji 704 (stav od 1. ledna 2005). Ke konci prosince 2014 žilo v Kraji

Vysočina **509 895 obyvatel**, což bylo oproti stavu na začátku roku o 314 osob méně. Celkový úbytek byl způsoben negativním saldem migrace, které nedokázal vyvážit nárůst počtu obyvatel přirozenou měnou. Do kraje se přistěhovalo 3 197 osob, vystěhovalých bylo 3 965.

Pro osídlení v kraji je charakteristická značně **rozdrobená sídelní struktura**, vyznačující se velkým počtem malých obcí. Průměrná populační velikost obce je na Vysočině 725 obyvatel. Nejmenší obce (do 199 obyvatel) představují téměř polovinu celkového počtu obcí, žije v nich ale pouze 8 % obyvatelstva kraje. Naopak na čtyři města s více než 20 tisíci obyvateli připadá více jak čtvrtina obyvatel kraje.

Ekonomická výkonnost kraje zaostává za celorepublikovým průměrem. Jeho **podíl na hrubém domácím produktu České republiky** se v posledních letech pohybuje kolem 4 %. V roce 2013 činil hrubý domácí produkt na 1 obyvatele kraje přes 327 tisíc Kč, tj. více než 84 % průměru České republiky.

Tradičně významné postavení má v kraji Vysočina **zemědělství**. Zdejší přírodní podmínky jsou sice podprůměrné (nadmořská výška a sklonitost pozemků snižují produkční schopnost půd), pro některé zemědělské komodity a činnosti je však přesto území Vysočiny optimální (produkce brambor, olejnin, pastevní chov skotu). Pro zemědělství kraje je i nadále charakteristický velkovýrobní způsob hospodaření. Většina zemědělských podniků se zaměřuje na kombinaci rostlinné a živočišné výroby, větší specializaci je možno sledovat u menších výrobních jednotek samostatně hospodařících rolníků.

Železnice na Vysočině zastává významné místo a je nedílnou součástí dopravní obslužnosti regionu. A to i přes to, že se jí vyhýbají všechny koridorové tratě. Kraj Vysočina je svojí velkou rozlohou v poměru k nízké hustotě osídlení velmi specifický. Krajské město neleží na hlavní trati, navíc počtem obyvatel významně nepřevyšuje ostatní města regionu. Příměstská doprava se tak více rozděluje do okolí jednotlivých větších měst. K nejvýznamnějším patří Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou nebo Třebíč. Provozuje se na 536 km tratí a obsluhováno je 142 stanic a zastávek. Území kraje je součástí **středoevropské urbanizované osy** (Berlín-Praha-Vídeň/Bratislava-Budapešť). Dálnice D1 (v síti evropských silnic označení E50 a E65) tak slouží dopravě národní i evropské. Strategická poloha Vysočiny proto v posledních letech přilákala řadu zahraničních investorů, kteří sem soustřeďují nejen výrobní kapacity, ale rovněž výzkum a vývoj.

V roce 2013 bylo v Kraji Vysočina k dispozici 505 hromadných ubytovacích zařízení s celkovou kapacitou 25 749 lůžek

V průběhu roku 2014 uvítala **hromadná ubytovací zařízení** (hotely, penziony, chaty atd.) v České republice více než 15,6 milionu hostů, což bylo o 1,5 % více než ve stejném období roku 2013. V Kraji Vysočina se během dvanácti měsíců roku 2014 v hromadných ubytovacích zařízeních ubytovalo přes 453 tisíc hostů, což představuje meziroční nárůst o 1,0 %. Méně turistů v tomto období navštívilo pouze Ústecký a Pardubický kraj.

Celkem 67 151 hostů, kteří na Vysočinu přicestovali ze zahraničí (nerezidenti), představovalo 14,8 % z celkového počtu hostů. Celkový počet návštěvníků za zahraničí tak zůstal na úrovni roku 2013. Vysočina patří v mezikrajském srovnání k regionům, kam návštěvníci ze zahraničí příliš často nemíří - počet zahraničních hostů byl po Pardubickém kraji druhý nejnižší. Stejně jako ve většině ostatních krajů (s výjimkou Prahy a Karlovarského kraje) i na Vysočině převládají hosté z České republiky (rezidenti). Jejich počet v roce 2014 dosáhl 385 958 (85,2 % celkového počtu hostů) a ve srovnání s minulým rokem zaznamenal zvýšení o 1,2 %.

Struktura zahraničních hostů, kteří ve čtyřech čtvrtletích roku 2014 navštívili Kraj Vysočina, je pestrá, výrazně v ní však tradičně převažovali návštěvníci z Německa a Slovenska, kteří se na

celkovém počtu zahraničních turistů podíleli 24,9 % a 20,7 %. Početněji byli zastoupeni také návštěvníci z Polska, Nizozemska a Rakouska.

Průměrný počet přenocování na jednoho hosta činil v Kraji Vysočina 2,6. Dlouhodobě nejvyšší je tento ukazatel v Karlovarském kraji (5,7), nejnižší počet přenocování byl v roce 2014 zaznamenán v Jihomoravském kraji (2,0).

Na území kraje se konají zajímavé kulturní akce, z nichž některé mají celostátní i mezinárodní charakter. V Jihlavě se pravidelně koná setkání a soutěž smíšených komorních sborů – **Mezinárodní festival sborového umění** či **Mezinárodní festival dokumentárního filmu**. Činorodým organizátorem je město Telč, které pořádá **festival Prázdniny v Telči** nebo **Evropské setkání folklórních souborů**. Zámek v Jaroměřicích nad Rokytnou hostí **Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského**.

Kraj Vysočina nabízí dobré příležitosti pro **letní i zimní pobytovou turistiku** i možnost návštěvy řady cenných historických a kulturních památek. Velice známý **lyžařský areál** v **Novém Městě na Moravě**, kde jsou úspěšně pořádány závody světového významu Nejlepší sněhové podmínky na Vysočině najdou milovníci zimních sportů ve **Žďárských vrších**, které umožňují lyžování v nadmořské výšce až 700-800 m. V této oblasti se také nachází podstatná část kapacity ubytovacích zařízení. Vysokých poloh přes 700 m nadmořské výšky dosahují i Jihlavské vrchy a Svratecká hornatina. Z řady vodních ploch v kraji můžeme uvést Velké Dářko (největší rybník na Vysočině), či vodní nádrž Dalešice na řece Jihlavě, jejíž 100 m vysoká sypaná hráz je nejvyšší svého druhu v České republice.

Také Kraj Vysočina může nabídnout celou řadu turistických atraktivit, mezi které patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Jihlava.** Jihlava patřila ve středověku díky těžbě stříbra k nejbohatším městům v Českém království. Své obyvatele i majetek chránila mohutnými hradbami, které jsou z větší části dodnes zachovány. Město je pozoruhodné jedním z největších historických náměstí ve střední Evropě s komplexem architektonicky cenných měšťanských domů a církevních staveb – jmenujme alespoň **klášter dominikánů** a **minoritů s kostelem**, či **farní kostel sv. Jakuba Většího**. Pod náměstím se nachází několikapodlažní labyrint podzemních chodeb, který vznikl propojením středověkých sklepů. Hornickou slávu připomíná každý druhý rok pořádaný Havířský průvod. Lákadlem pro děti je **zoologická zahrada**, která je domovem více než 100 druhů exotických zvířat a specializuje se na chov plazů, opic a kočkovitých šelem (najdeme zde největší kolekci drápkatých opic v České republice).
- Na malebné Vysočině se můžeme kochat nejen krásnou přírodou, ale i několika jedinečnými kulturními a architektonickými skvosty, které si pro svou unikátnost vydobily místo na seznamu Světového kulturního dědictví UNESCO. Tato charakteristika se týká **poutního kostela sv. Jana Nepomuckého** na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou, který je unikátním dílem architekta J. B. Santiniho z počátku 18. století
- **Město Telč.** Pro toto město, právem považované za jedno z nejkrásnějších u nás, je typické trojúhelníkové náměstí lemované měšťanskými domy s renesančními štíty a podloubími. Spolu se zámek tvoří historické jádro výjimečné hodnoty zařazené do seznamu kulturního dědictví UNESCO. V zámeckých sálech se zachovanými dřevěnými kazetovými stropy si mohou návštěvníci prohlédnout cenný mobiliář a bohaté sbírky.
- **Město Třebíč** vzniklo ve 13. století Bolem benediktinského kláštera, který byl v 16. století přestavěn v renesanční zámek, později barokně upravený. Z původního kláštera se dochovala románsko - **gotická bazilika sv. Prokopa**, která je se svým

monumentálním portálem a rozlehlou trojlodní kryptou jednou z nejvýznamnějších staveb svého druhu ve střední Evropě. Působení silné židovské komunity připomínají zachovalé stavby **židovského města**. Význam Třebíče v době jejího založení dokládá rozlehlé náměstí s řadou cenných domů. Baziliku sv. Prokopa spolu se židovskou čtvrtí v Třebíči můžeme najít na seznamu Světového kulturního dědictví UNESCO. Co do počtu památek zařazených na seznamu UNESCO je kraj Vysočina na prvním místě mezi všemi kraji v České republice.

- **Město Pelhřimov**, které je dnes známé především jako město rekordů a kuriozit, bylo založeno již ve středověku. Po ničivém požáru v 18. století získalo současný barokní ráz. Barokním úpravám se nevyhnul ani zdejší zámek, vybudovaný v 16. století. O středověkém původu města svědčí dochované opevnění se dvěma branami, z církevních památek dominují **farní kostel sv. Bartoloměje** s hodnotným barokním interiérem a **renesanční kostel sv. Víta**.
- **Město Havlíčkův Brod**, jedno z nejkrásnějších měst na řece Sázavě, leží v místech, kde ve středověku vedla důležitá obchodní cesta, tzv. **Haberská stezka**. Toto výhodné umístění zaručilo městu hospodářský a kulturní rozvoj. Centrum historické části tvoří barokní náměstí obklopené štítovými domy s kašnou uprostřed. Barokně přestavěný **kostel Nanebevzetí Panny Marie** se může pochlubit cenným mobiliářem a vzácným zvonem z počátku 14. století, který patří mezi nejstarší zvony v ČR.
- **Hrad Lipnice nad Sázavou** vznikl ve 14. století jako obranná pevnost, která měla sloužit k ochraně obchodní cesty z Havlíčkova Brodu do Humpolce. Po požáru roku 1869 hrad zpustl, částečně rekonstruován byl až v první polovině 20. století. Prohlídkový okruh zahrnuje zbrojnici, expozici gotických kamnových kachlů, kapli a rozsáhlá sklepení. Zbytky věže nabízejí daleký rozhled po okolní krajině. V obci pod hradem lze navštívit **Památník J. Haška**, umístěný v domku, kde spisovatel prožil poslední léta života a napsal své nejslavnější dílo o osudech dobrého vojáka Švejka.
- **Hrad Pernštejn** patří k nejlépe zachovaným gotickým hradům v Evropě. Důmyslný obranný systém, který činil tuto stavbu téměř nedobytnou, se osvědčil zejména během třicetileté války. Při renesanční přestavbě v 16. století byl použit bílý mramor z nedalekého lomu, jenž dodnes dává hradu pohádkový vzhled. Vnitřní prostory jsou propojeny křivolakými chodbami a točitými schodišti, místnosti jsou zařízené dobovými doplňky a nábytkem z pozdní gotiky a renesance.
- **Zámek Náměšť nad Oslavou**. Předchůdcem renesančního zámku byl gotický hrad, jehož jedna válcová věž se zachovala dodnes. Kromě stylově zařízených sálů návštěvníky zaujmou sbírky vzácných nástěnných koberců ze 16. až 19. století. Zámecká knihovna a nádvoří jsou místem konání koncertů nejrozličnějších žánrů. V zámecké oboře roste přes 700 starých stromů a s trochou štěstí zde můžeme zahlédnout daňčí zvěř.
- **Zámek Jaroměřice nad Rokytnou** je vybudován ve slohu vrcholného baroka a obklopen rozsáhlým parkem ve francouzsko-anglickém stylu. Někdejší majitel z něj učinil v první polovině 18. století centrum hudebního života a tato tradice je zachována dodnes. V zámeckých sálech i zahradě se po celý rok konají koncerty, každoročně v červnu probíhá Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského.
- **Premonstrátský klášter Želiv**, původně benediktinský, založený knížetem Soběslavem v roce 1139, je jedním z nejstarších civilizačních center Českomoravské vrchoviny. Opatský kostel Narození Panny Marie byl počátkem 18. století upraven ve stylu gotizujícího baroka pod vedením architekta J. B. Santiniho. V klášterním konventu je zachován barokní refektář, kapitulní síň a freskami zdobená knihovna. Na podélné křídlo opatství navazuje renesančně upravený tzv. Trčkův hrad.

- **Šiklův mlýn ve Zvoli nad Pernštejnem** je největší přírodní zábavní areál v České republice pro odpočinek i aktivní zábavu pro celou rodinu uprostřed překrásné přírody Vysočiny. Westernové městečko nabízí westernová představení a divadla, atraktivní program během celého dne, soutěže, indiánskou vesnici, stylové restaurace, bary a občerstvení, kavárnu v zóně dětských atrakcí, zoopark, skákací hrad, trampolíny, vláček Union Pacific, lukostřelbu, jízdu na koni, jízdu na elektrickém býkovi, půjčovnu dobových kostýmů a další.
- Do kraje Vysočina přijíždějí každoročně tisíce turistů také za trávením relaxační dovolené, kterou jim zpestřuje rozmanitá krajina **Českomoravské vrchoviny**. Jedná se zvláště o údolí řeky Jihlavy, **Žďárské vrchy**, **pramen řeky Svratky Stříbrná studánka**, **vodní nádrž Vír**, **chráněný Velký javor u Věstoňovic**, **Zkamenělý zámek u obce Svratka** či **Žižkův kámen u Janštejna**.
- **Přírodní rezervace Stvořidla** (237,5 ha) - přírodní rezervace se rozprostírá 6 km od Světlé nad Sázavou. V hlubokém údolí zde koryto řeky Sázavy vytvořilo balvanovité řečiště, které je odedávna rájem vodáků. Řeka zde má prudký spád (10,4 ‰) a vytváří četné peřeje. Stovky balvanů, které do oblých tvarů vymodelovaly dravé vody razící si cestu skalami, jsou roztroušeny nejen v řečišti, ale i po okolních stráních. Z chráněných rostlin můžeme spatřit náprstník velkokvětý a oměj různobarvý, dále tu roste suchopýr úzkolistý, oměj pestrý či starček Fuchsův a skály jsou porostlé trávničkou obecnou nebo třezalkou rozprostřenou. V rezervaci žije např. chráněný skorec vodní, rybky loví nejen ledňáček říční, ale i vydra říční, dále jsou tu některé druhy sov a dravců. Lokálka přezdívaná Posázavský Pacifik tvoří neodmyslitelný doplněk romantiky této krajiny, atd.

6.11 Jihomoravský kraj

Jižní Morava nabízí svým návštěvníkům mozaiku míst, vůní i chutí. Chodit tímto krajem je jako číst v knize o vlastní minulosti. Vezměme například Věstonickou Venuši, slovanské věrozvěsty Cyrila a Metoděje či vinnou révu, která se tu sází už osmnáct století a jejíž kvalita dosahuje vysoké úrovně. Všemi svými smysly můžete vnímat živé tradice tohoto kraje. Folklor zde není pouhým představením pro turisty ale skutečnou součástí života. Zvyky a obřady předávané z generace na generaci naplňují festivaly, jimiž si jižní Morava získala mezinárodní proslulost.

Jihomoravský kraj je vymezen okresy **Blansko**, **Brno-město**, **Brno-venkov**, **Břeclav**, **Hodonín**, **Vyškov** a **Znojmo** a je rozdělen na 21 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Rozlohou 719 511 ha a počtem obyvatel více jak 1 170 tisíc se Jihomoravský kraj řadí na čtvrté místo v republice. Poloha kraje je z geografického hlediska poměrně výhodná díky jeho postavení na historickém spojení mezi jihem a severem Evropy. V rámci EU kraj sousedí se Slovenskem a Rakouskem, v rámci republiky s krajem Jihočeským, Vysočinou, Pardubickým, Olomouckým a Zlínským. Různorodé přírodní podmínky v kraji mají samozřejmě vliv na způsob využívání krajiny a na způsob života v konkrétní lokalitě.

Pro charakter krajiny je rozhodující poloha území na rozhraní dvou základních geologických soustav: Českého masivu a Karpat. Hranicí mezi jednotkami je široký pás **Vněkarpatských sníženin** zahrnující **Dyjskosvratecký** a **Dolnomoravský úval** a **Vyškovskou bránu**. Do jihovýchodní části kraje zasahuje severní výběžek **Vídeňské pánve** s bohatými ložisky ropy a zemního plynu. Úvaly patří díky příznivým klimatickým podmínkám a kvalitním půdám mezi

nejúrodnější oblasti ČR. Pěstuje se zde vinná réva a teplomilné náročné plodiny. Okrajové části kraje tvoří členitý vrchovinný až horský reliéf.

Unikátní krajina je chráněna v **CHKO Bílé Karpaty**, která je zároveň biosférickou rezervací UNESCO. Z nejvyššího vrcholu, Velké Javořiny měřící 970 m n.m., se naskýtá nádherný pohled do moravského podhůří zvaného Hornácko. Rozlehlé louky s roztroušenými stromy obklopené horskými bukovými lesy dávají tomuto pohoří ráz anglického parku. Během roku na loukách rozkvétají vzácné evropské orchideje, sněženky a lilie.

Biosférickou rezervací UNESCO je také **CHKO Pálava** chránící krasový reliéf **Pavlovských vrchů**. Nejvyšší vrchol **Děvín** se **zříceninou Dívčích Hradů** je i nejsevernějším bodem Pálavy, která se pak náhle svažuje k vodní hladině novomlýnských nádrží. Silueta pohoří bývá přirovnávána k ještěrovi či ležící panně a z jeho vrcholů se naskýtá nádherný pohled do okolních úrodných nížin plných vinic a ovocných sadů. Nachází se zde pestrá paleta teplomilných a suchomilných rostlin (např. hadinec habešský) a živočichů (např. kudlanka nábožná a ještěrka zelená).

Severozápadní část kraje je tvořená horninami Českého masivu a vyznačuje se vyšší průměrnou nadmořskou výškou a chladnějším podnebím. Tvoří ji okraj **Českomoravské a Dražanské vrchoviny**, jejíž součástí je **Moravský kras**, jedno z nejvýznamnějších krasových území ve střední Evropě. **CHKO Moravský kras** byla vyhlášena již v roce 1956 a její součástí je i nejdelší jeskynní systém v ČR, systém Amatérské jeskyně, dlouhý téměř 35 kilometrů.

Pro krajinu Českomoravské vrchoviny je charakteristický mírně zvlněný reliéf s pestrou mozaikou obdělávaných polí, lesů a pastvin rozčleněný hlubokými, převážně zalesněnými údolními svahy **řek Svatky, Oslavy, Jihlavy, Rokytné, Jevišovky, Dyje** a jejich přítoků. Část údolí **Dyje** je pro svou mimořádnou přírodovědnou hodnotu chráněna jako **Národní park Podyjí**. Celé území kraje leží v povodí Moravy. Většina území je odvodňována jejím nejvýznamnějším pravostranným přítokem, Dyjí. Na soutoku Dyje a Moravy leží nejnižší bod kraje. Krajinu částí říčních údolí změnilo vybudování přehradních nádrží. K největším patří soustava tří nádrží **Nové Mlýny, Vranovská přehrada na Dyji a Brněnská přehrada na Svatce**.

Nejvyšší nadmořskou výšku dosahuje území kraje v okrese Hodonín na trojmezí se Zlínským krajem a Slovenskem v blízkosti kóty **Durda** (842 m n. m.). Okres Břeclav se může pochlubit nejjihněji položenou obcí Moravy Lanžhotem, na jehož katastru se nachází také nejniže položený bod kraje - **soutok řek Moravy a Dyje** (150 m n. m.).

Z celkové rozlohy kraje tvoří téměř **60 % zemědělská půda**, z níž připadá 83 % na ornou půdu. Nejvyšší stupeň zornění (podíl orné půdy na zemědělské) mají okresy Vyškov a Znojmo. Z hlediska výrobních oblastí je zemědělství zaměřeno především na obiloviny, řepku a cukrovku. Nadprůměrná úroveň přírodních předpokladů umožňuje nadále pokračovat v dlouhodobé tradici specializovaných oborů zemědělské výroby s vazbou na specifické regionální rysy. Je to především vinařství, ovocnářství a zelinářství.

V kraji se nachází více jak **90 % plochy vinic ČR**. Vinohradnictví je rozvinuto především v okrese Břeclav, kde je téměř 50 % plochy všech vinic v ČR, ale i v okresech Hodonín, Znojmo a částečně také Brno-venkov. V samém srdci Národního parku Podyjí leží na úbočí skalního ostrohu v meandru řeky Dyje jedna z nejstarších a patrně nejlepších vinic evropských **vinařských poloh – Šobes**. Za své vynikající vlastnosti vděčí šobeské víno právě ideální poloze vinice, ležící v nižší nadmořské výšce na prosluněném jižním svahu, chráněném ze severozápadu i severovýchodu proti větrům. Zvláštní význam má i řeka Dyje, která vinici obtéká, teplé dny a chladnější noci, mlhy a nakonec i kamenitá, kyselá hlína na rulovém podkladě, která přes den nasává sluneční teplo a v noci je zase intenzivně vyzařuje. Zdejší

mikroklima se podobá podmínkám například na Rýně či v údolí francouzské Rhôny. První vinice v tomto vinařském kraji údajně založili už římský legionáři.

V rámci živočišné výroby zaujímá Jihomoravský kraj jedno z předních míst v chovu prasat a drůbeže. Jihomoravský kraj patří k regionům s významným ekonomickým potenciálem.

Vytvořený hrubý domácí produkt kraje představuje **10,9 % hrubého domácího produktu České republiky**. Dosažená výše podílu HDP téměř odpovídá podílu obyvatelstva kraje na obyvatelstvu ČR, který činí 11,1 %. Vzhledem k průmyslové tradici Brna a jeho okolí má stále významné postavení v ekonomice kraje průmysl, který se na celkové hrubé přidané hodnotě kraje podílí 29,3 %, na další tradiční odvětví především jižních oblastí kraje, zemědělství, připadá pouze 2,9 %.

Podle předběžných výsledků žilo na území Jihomoravského kraje k 31. prosinci 2014 celkem 1 172 853 obyvatel, za 12 měsíců se tak počet obyvatel zvýšil o 2 775 osob. Největším okresem Jihomoravského kraje je okres **Brno – město**, kde na konci roku 2014 žilo 377 440 obyvatel. Počet obyvatel Jihomoravského kraje se za 12 měsíců roku 2014 zvýšil o 2 775 osob. Na zvýšení počtu obyvatel se více podílel přirozený přírůstek obyvatel, přírůstek obyvatel stěhování byl nepatrně nižší. Proti roku 2013 vzrostl počet živě narozených a počet sňatků, meziročně poklesl počet rozvodů i počet zemřelých.

Jihomoravský kraj má v posledních letech jednu z **nejvyšších nadějí dožití žen v ČR**. Průměrný věk obyvatel Jihomoravského kraje činí 41,7 roku, z toho nejmladší je populace v obci Popůvky v okrese Brno-venkov s průměrným věkem 35,0 let a nejstarší jsou obyvatelé obce Nelepeč-Žernůvka v okrese Brno-venkov, kteří mají v průměru 57,3 let. Z celkového počtu obyvatel žilo ve 49 obcích se statutem města 62,0 % obyvatel. Hustota obyvatelstva dosahuje průměru 162,6 osob na km², což je v porovnání s celostátním průměrem o 29,3 osob více. Největší hustotu osídlení v kraji má obec Zastávka s 2 131 osobami na km² a nejmenší Louka se 7,6 osobami na km².

Z hlediska dopravy má Jihomoravský kraj důležitou **tranzitní funkci**. Kostru **dopravního systému** tvoří dálnice D1, D2 a rychlostní komunikace R43 a R52. Významný dopravní uzel v případě silniční, dálniční a železniční dopravy a integrovaného dopravního systému Jihomoravského kraje představuje město Brno. Civilní letiště v Brně – Tuřanech je však celoročně schopno přijímat všechny typy letadel. Zvyšující se intenzita zejména **silniční dopravy** lze doložit počtem evidovaných více jak 491 tisíc osobních a téměř 70 tisíc nákladních automobilů v roce 2013 v kraji. Husté silniční dopravě slouží dálnice a silnice v úhrnné délce 4,5 tisíc km.

V Jihomoravském kraji má **železnice** bohatou historii, nezastupitelné místo v současnosti i pozitivní výhled do budoucnosti. Krajem prochází dva hlavní železniční koridory propojující země EU a město Brno je členem sdružení evropských měst se zájmem o vybudování rychlé železnice. Železniční doprava k tomuto kraji neodmyslitelně patří od roku 1839, kdy zde poprvé na území naší republiky vyjely vlaky z Vídně přes Břeclav do Brna. Regionem prochází hned dva železniční tranzitní koridory. Nalezneme zde celkem 750 km tratí, osobní doprava je pak provozována na 714 km, dvoukolejné tratě měří 324 km a elektrizovaných tratí je 335 km. Cestujícím slouží 166 železničních stanic a zastávek. Rozvoj Integrovaného dopravního systému Jihomoravského kraje (IDS JMK, www.idsjmk.cz) započal v roce 2004 a od roku 2010 pokrývá celé území kraje s malými přesahy do sousedních krajů. V roce 2014 došlo k rozšíření až do slovenské Myjavy. Železniční doprava je zde páteřním systémem a České dráhy jsou v IDS JMK dominantním dopravcem. IDS JMK zajišťuje pro cestující pohodlnou dopravu s tarifní, přepravní i provozní integrací a návazností spojů zapojených dopravců.

V roce 2013 bylo v Jihomoravském kraji k dispozici 872 hromadných ubytovacích zařízení s celkovou kapacitou 46 074 lůžek.

V ubytovacích zařízeních v Jihomoravském kraji se v roce 2014 **ubytovalo více než 1,5 milionu hostů**. Bylo mezi nimi 520 tisíc návštěvníků z ciziny, Nejvíce zahraničních hostů přijelo do Jihomoravského kraje tradičně z Polska (101,5 tisíc), Slovenska (83,2 tisíc) a Německa (52,1 tisíc). Z těchto hostů měli v kraji nejvyšší počet přenocování návštěvníci z Německa (2,1 noci). Ovšem nejvyšší průměrný počet přenocování měli hosté z Mexika (4,4 noci) a Kypru (4,1 noci). Ve srovnání s rokem 2013 návštěvníků přibýlo a přespali zde více nocí, než v roce předchozím. Nárůst celkového počtu hostů spolu se zvýšením počtu přenocování byl mezi kraji nejvyšší. Přesto průměrný počet strávených nocí připadající na jednoho hosta zůstal i nadále nejnižší v republice.

V roce 2014 se v hromadných ubytovacích zařízeních v Jihomoravském kraji ubytovalo 1 512 tisíc hostů, tedy 9,7 % všech hostů ubytovaných v hromadných ubytovacích zařízeních České republiky. Počet ubytovaných v Jihomoravském kraji tak byl mezi kraji druhý nejvyšší za Hlavním městem Prahou, kam mířilo 39,1 % z celkového počtu hostů v ČR.

Úrodný kraj jižní Moravy je ideálním místem pro trávení podnětné dovolené, kterou je zde možno si zpříjemnit návštěvou některého z mnoha **lázeňských zařízení**. Moderní interiér a kvalitní léčebné procedury získaly mohutný vřelý hlas jedněm z nejmladších lázeňských komplexů v **Hodoníně** - rodiště prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. Bohatou nabídku léčebných i wellness pobytů nabízejí moderní lázně v turisticky atraktivní **Lednici** či hojně navštěvovaných **Boskovících**.

Na jižní Moravě se nachází **obec Pasohlávky**, ve které v nedávné době vyrostly **nové termální lázně**. Jde o moderní **lázeňské centrum Moravia Thermal**, jehož výstavba stála neuvěřitelnou jednu a čtvrt miliardy korun. Tento obrovský komplex se rozléhá na břehu přehrady Nové Mlýny a hojně využívá místní termální prameny. Vyrostl na 35 hektarovém pozemku. V komplexu se nachází velký aquapark, který zabere plochu osmi fotbalových hřišť a všude kolem se staví nové rekreační objekty a hotely. Tento areál byl postaven, aby konkuroval lázním, které se nachází v sousední rakouské obci Laa an der Thaya.

Bohatou historii Jihomoravského kraje také dokazují zdejší **archeologická naleziště, zámky, hradní zříceniny, kostely a synagogy**. Nedaleko Brna leží bojiště jedné z nejkrvavějších napoleonských válek, která je známá jako **bitva tří císařů u Slavkova**. Lidovou architekturu mohou návštěvníci poznat ve **strážnickém skanzenu**. Na území Jihomoravského kraje se také hojně udržují lidové slavnosti jako **fašanky, hody, stavění májů a jarmarky**. V regionu, který je znám vinařskou tradicí, se nachází řada unikátních vinařských staveb. V Příměticích je jeden z největších křížových sklepů na světě, nelze však opomenout ani památkově chráněné **petrovské Plže a barokní sklepy v Pavlově**.

Za návštěvu stojí také **Brněnské veletrhy a výstavy**, které se tradičně konají v areálu brněnského Výstaviště, které je polohou i řešením jedním z nejkrásnějších v Evropě. Provoz byl zahájen v roce 1928 a ročně se tu pořádá na čtyři desítky specializovaných veletrhů, jichž se účastní společnosti z více než 50 zemí světa. Jádrem Výstaviště bylo vybudováno ve funkcionalistickém stylu podle projektu architektů J. Kalouse, E. Králíka, B. Fuchse a dalších, z novějších staveb je nejzajímavější pavilon Z, jehož mohutná kupole tvoří dominantu poválečné části areálu

O tom, že za **větrnými mlýny** nemusíte jezdit až do Nizozemí, Vás přesvědčí působivé stavby v **Kloboukách, Kuželově a Ruprechtově**. Dokonalé dílo lidských rukou můžete obdivovat také v nejstarší dochované huti ve střední Evropě - v Josefově u Adamova, nebo ve Znojmě - Příměticích, kde stojí kopie původního bleskosvodu vynálezce Prokopa Diviše.

Na své si přijdou na jihu Moravy i milovníci **cykloturistiky**, a to i v mezinárodním kontextu (Moravsko-slezská dálková cyklotrasa, Greenways, Jantarová stezka, cyklotrasa Brno - Vídeň). Nelze opomenout ani význam **Masarykova okruhu**, který každoročně přiláká velké množství našich i zahraničních příznivců motoristických závodů.

Na jižní Moravě se narodila **řada významných osobností**. Z Hodonína pochází první prezident a zakladatel československého státu Tomáš Garrigue Masaryk. V augustiniánském klášteře na Starém Brně působil opat Johann Gregor Mendel, zakladatel genetiky S Brnem spojil život také hudební skladatel Leoš Janáček i vynálezce turbíny Viktor Kaplan. V Ivančicích se narodil proslulý secesní malíř Alfons Mucha.

Z pohledu domácího a mezinárodního turismu stojí za návštěvu turistické atraktivity, mezi které patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Brno** leží na soutoku řek Svitavy a Svratky v srdci úrodné jižní Moravy. Charakteristické panoráma tvoří dva vrchy, Špilberk a Petrov. Hrad Špilberk vytváří už více než sedm staletí výraznou dominantu města Brna, kterému v minulosti poskytoval ochranu a pocit bezpečí. Kasematy³⁰ patří ke stavebním kuriozitám hradu Špilberku a představují jednu z nejnavštěvovanějších turistických atraktivit v Brně. Petrovu dominuje novogoticky upravená trojlodní katedrála sv. Petra a Pavla se dvěma vysokými, štíhlými věžemi. V blízkosti katedrály stojí monumentální Dietrichsteinský palác ze 17. století. V jeho prostorách se nachází také dětské muzeum, jediné svého druhu v ČR. Ze Zelného trhu pod Petrovem, jehož střed zdobí barokní kašna Parnas, je možné vidět Starou radnici s gotickým portálem a bohatou figurální výzdobou. Je považována za nejzajímavější světskou stavbu v Brně. Na nedalekém Kapucínském náměstí najdeme kapucínský klášter s raně barokním kostelem Nalezení sv. Kříže a podzemními hrobkami. Na Dominikánském náměstí stojí tzv. Nová radnice, komplex barokních budov, kde nyní sídlí Magistrát města Brna. Minoritskou ulici z jedné strany obklopuje vrcholně barokní minoritský klášter s kostelem sv. Janů, z druhé strany domy se secesními průčelími. K dalším hodnotám sakrální architektury patří augustiniánský klášter na Starém Brně s bazilikou, jezuitský kostel Nanebevzetí Panny Marie a pozdně gotický kostel sv. Jakuba Většího na Jakubském náměstí. Vila Tugendhat - nejvýznamnější evropská stavba architekta Ludwiga Miese van der Rohe byla na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO zapsána v roce 2001. Vila Tugendhat byla postavena v letech 1929-1930 pro manžele Tugendhatovy v Brně - Černých Polích.
- **Město Znojmo** leží na břehu řeky Dyje a díky bělostné architektuře bývá nazýváno „bílé město“. Jeho dominantu tvoří radniční věž z 15. století, které místní obyvatelé říkají „naše krásná paní“. V podzemí historického jádra se nachází čtyřpodlažní Labyrint chodeb, jenž patří k největším bludištím ve střední Evropě. Milovníky sakrálních staveb zaujme rotunda Panny Marie a sv. Kateřiny se vzácně dochovanými románskými nástěnnými malbami a kostel sv. Mikuláše. Ke Znojmu neodmyslitelně patří znojmské okurky a víno.
- **Město Mikulov** patří k významným centrům vinařství na Moravě. Víno se pěstuje na vinicích pod nedalekou Pálavou a zpracovává se v podpálavských vinných sklepích. O výsledcích práce vinařů se mohou návštěvníci každoročně přesvědčit při Mikulovském vinobraní. V místním zámku sídlí vinařské muzeum, jehož součástí je vzácný, tzv. desátkový sud s obsahem 1 010 hl z roku 1643. K dalším architektonickým

³⁰ **Kasematy** jsou chodby v opevnění renesančních, barokních a klasicistních pevností. Primárně tyto chodby sloužily jako přístup k střeleckým či dělovým komorám, výpadním brankám a podobným vojenským zařízením. Později sloužily také jako skladiště zbraní a jiného vojenského materiálu a jako prostor pro ubytování vojska. Často také bývaly žalářem.

zajímavostem města patří židovská čtvrť, Dietrichštejnská hrobka či dům U Rytířů zdobený sgrafitem. Celý Mikulov si můžete prohlédnout ze Svatého Kopečku.

- **Lednicko - Valtický areál** je vymezen z jedné strany novogotickým zámekem Lednice s bohatou řezbářskou výzdobou interiérů a z druhé strany barokním zámekem ve Valticích, kde působí vinařská škola a v jehož klenutých sklepeních zrají ty nejlepší druhy moravských vín. Oba objekty spojuje 6 km dlouhá kaštanová alej. V rozsáhlém přírodním parku jsou roztroušeny četné romantické stavby. Areál, který se řadí mezi nejkrásnější ve střední Evropě a bývá nazýván Zahradou Evropy patří mezi jedenáct českých a moravských památek figurujících na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.
- **Benediktinský klášter v Rajhradě**, jehož původ sahá do 11. století, se řadí mezi nejstarší a nejznámější na Moravě. V 18. století zde byla provedena kompletní barokní přestavba podle návrhů architekta J. B. Santiniho. Součástí kláštera je barokní kostel sv. Petra a Pavla bohatě zdobený sochami, obrazy a freskami. V 19. století se stal centrem vzdělanosti a jeho knihovna čítá na 60 000 svazků, mezi nimiž najdeme i vzácné prvotisky.
- **Klášter Porta Coeli v Předklášteří** u Tišnova, jde ženský cisterciácký klášter, jehož název v překladu znamená „brána nebes“. Byl založen v roce 1233 a dnes představuje jedinečnou ukázkou románsko-gotické architektury. Křížová chodba ovlivněná nejvyspělejší francouzskou katedrální gotikou je dokonce jedinou ucelenou ve střední Evropě. Součástí kláštera je kostel, při jehož stavbě byla poprvé na Moravě použita šestidílná klenba. Jeho unikátní portál bohatě zdobí plastiky Krista, apoštolů a další figurální a rostlinné motivy
- **Zámek Vranov nad Dyjí** se tyčí na vysoké skále nad řekou, na místě původního středověkého hradu, který chránil jižní hranici českého státu. V 17. století se z hradu stalo honosné barokní sídlo. Dominantou zámku tvoří Sál předků - monumentální prostor eliptického půdorysu zaklenutý kupolí. Interiéry salonů mají klasicistní ráz s dekorativními malbami a bohatým štukovým zdobením. Zámek obklopuje klasicistní park s oborou.
- **Zámek Rájec - Jestřebí** je zasazen do malebné přírodní scenerie nad údolím řeky Svitavy. Jeho dnešní podoba pochází z 18. století a je považován za nejhezčí ukázkou slohu Ludvíka XVI. Na Moravě. Tři zámecká křídla vystavěná ve tvaru písmene U obsahují interiéry vybavené dobovým zařízením - zhlédnout můžete sbírky obrazů, porcelánu a keramiky.
- **Zámek ve Slávkově u Brna**, který stojí na místě středověké tvrze, získal během 17. a 18. století podobu honosného barokního sídla. Historie zámku je spojena především s významnou bitvou tří císařů roku 1805, po níž tu došlo k uzavření mírové dohody. V zámeckých prostorách si můžete prohlédnout expozici věnovanou slavkovské bitvě a galerii antických soch, okolí zdobí anglický park s fontánami, vodotrysky a řadou plastik.
- **Hrad Cornštejn** stojí na skalnatém ostrohu, který je ze tří stran obklopený vodou Vranovské přehrady Z kdysi mocného hradu, jenž byl v první polovině 14. století zbudován, aby střežil moravsko-rakouskou hranici, je dnes rozlehlá zřícenina.
- **Poutní chrám ve Křtinách** patří k vrcholným dílům moravské barokní architektury a k nejkrásnějším církevním stavbám v ČR. Objekt byl postaven během 18. století podle plánů J. B. Santiniho - je to jeho největší stavba na půdorysu řeckého kříže. Na počátku zdejší poutní tradice sahající až do středověku stála gotická socha madony, která je dnes umístěna na hlavním oltáři chrámu Jména Panny Marie.
- **Národní Park Podyjí** se nachází v údolí řeky Dyje, mezi Vranovem a Znojmem, protékající podél hranice s Rakouskem. Díky řídkému osídlení zde nalezneme

výjimečně nedotčenou přírodu. Zákruty říčního koryta jsou obklopeny strmými skalnatými srázy s věžovitými útvary balvanovými sutěmi a kamennými moři. Součástí přírodního parku je řada maloplošných chráněných území, která ukrývají vzácné druhy rostlin a živočichů, např. lilii zlatohlavou, vydru říční, čápa černého.

- **Krápníkově jeskyně Moravského krasu** jsou součástí bohatého systému krasových jevů, do něhož patří vedle jeskyň i hluboké kaňony, tzv. žleby propasti a ponorné řeky. V severní části Moravského krasu se do podzemního jeskynního systému ztrácejí dva potoky, které vytvářejí ponornou řeku Punkvu, jež vyvěrá u Punkevních jeskyň. Punkevní jeskyně mají bohatou a rozmanitou krápníkovou výzdobu, která byla při zpřístupňování částečně poškozena. Zdejší výzdoba vznikla vysrážením se z nasycených krasových vod, prosakujících nadložními vápenci. Typické jsou zde mohutné stalagmity a stalagnáty³¹, mrkvovité hůlkové stalaktity, záclony a různé sintrové útvary. Propast Macocha je nejnámější propastí Moravského krasu a součástí jeskynního systému Punkevní jeskyně. Rozloha propasti je zhruba 174 x 76 m, hloubka je 138,5 m k hladině Dolního jezírka. Pod hladinou Dolního jezírka se skrývají další podzemní prostory, prozatím prozkoumané do celkové hloubky propasti 187 m.
- Jihomoravský kraj je vyhlášenou oblastí nejen díky kvalitnímu vínu a šikovným pěstitelům zeleniny, ale i pro pestrou nabídku zoologických parků, které každoročně přilákají velké množství návštěvníků. Ve druhém největším městě České republiky Brně se těšte na **Zoologickou zahradu** s jedinečnou restaurací „U tygra“, která nabízí přímý výhled do výběhu tygrů. Pavilon primátů a exotického ptactva pak najdeme v **Zoologické zahradě v Hodoníně**. Na chov primitivních i exotických druhů hospodářských zvířat se orientuje **ZOO Park Vyškov**.

6.12 Olomoucký kraj

Geograficky je kraj členěn na severní hornatou část s **pohořím Jeseníky** s nejvyšší horou **Praděd** (1491 m n.m.). Jižní část kraje je tvořena rovinatou **Hanou**. Územím kraje protéká řeka **Morava**, na jejíž hladině u Kojetína v okrese Přerov je nejnižší položený bod kraje (190 m n.m.). Olomoucký kraj nabízí velké množství přírodních zajímavostí. Územím krajem probíhá hlavní evropské rozvodí mezi Baltským a Černým mořem. Hlavní řekou je řeka Morava, severní část je odvodňována do povodí Odry. Značné vertikální rozpětí se odráží i v pestrém vegetačním pokryvu. Od lužních lesů v údolní nivě Moravy po chladnomilnou vegetaci nad horní hranicí lesa v Hrubém Jeseníku.

Výjimečné jsou na území krasové ostrůvky s pěti veřejnosti zpřístupněnými jeskynními systémy. Nejdelší jsou **Javoříčské jeskyně** na Olomoucku s bohatou krápníkovou výzdobou. Hydrotermální **Zbrašovské aragonitové jeskyně** jsou nejteplejší v ČR. Na území kraje leží také nejhlubší propast v ČR – **Hranická propast**. Doposud zjištěná hloubka je 274,5 metrů, ale předpokládá se, že je ještě mnohem hlubší. Její dno vyplňuje krasové jezírko. Nejcennější části krajiny Olomouckého kraje jsou

³¹**Stalagmit** - část vody stále obohacená o rozpuštěné látky odkapává na zem a při styku s podlahou – tím ze zdola nahoru vzniká další krápník – stalagmit.

Stalaktit je prvotní dlouhý a úzký krápník, vzniká srážením rozpuštěného CO₂ ve vodě na stropě jeskyně, gravitací je směřován dolů, dalším srážením narůstá a vzniká mohutný stalaktit.

Stalagnát - při delším tvoreni krápníků z obou stran (stalaktit proti stalagmitu) a dochází k jejich spojení.

předmětem ochrany. Zbytky lužních lesů podél středního toku Moravy jsou od roku 1991 chráněny v **CHKO Litovelské Pomoraví**. Horské ekosystémy s rozsáhlými rašeliništi jsou od roku 1969 chráněny v **CHKO Jeseníky**. Pozoruhodné jsou zde zejména tvary mrazového zvětrávání (skalní hradby, balvanová moře).

Olomoucký kraj se rozkládá ve střední části Moravy a zasahuje i do její severní části. Z hlediska územněsprávního tvoří spolu se Zlínským krajem oblast Střední Moravy (NUTS 2). Člení se na **pět okresů (Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk)**. Od 1. 1. 2005 došlo k územnímu rozšíření Olomouckého kraje o tři obce z kraje Moravskoslezského. Na území Olomouckého kraje bylo stanoveno 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 20 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. Olomoucký kraj má na severu 104 km dlouhou mezistátní hranici s Polskem, na východě sousedí s Moravskoslezským krajem, na jihu se Zlínským a Jihomoravským krajem a na západě s krajem Pardubickým.

K 31. 12. 2014 celková výměra kraje dosáhla 5 266,68 km² (tj. 6,7 % z celkové rozlohy ČR), přičemž rok od roku klesá podíl orné půdy (39,2 %) a zvyšuje se podíl nezemědělské půdy (47,0 %). Podle statistických bilancí žilo na konci roku 2014 v **Olomouckém kraji 635 711 obyvatel**, tj. o 645 osob méně než před rokem. Z celkového úhrnu bylo 324 993 žen, tj. 51,1 %. Více než třetina obyvatel kraje (36,7 %) bydlela k 31. 12. 2014 v okrese Olomouc, který jako jediný z okresů kraje zaznamenal meziroční růst stavu populace. Zvýšení počtu obyvatel vykázalo také krajské město Olomouc, které se s počtem 99 809 obyvatel opět přiblížilo stotisícové hranici. Ve většině měst došlo naopak k úbytkům stavu obyvatel. Celkem ve 30 městech Olomouckého kraje bydlelo 358 262 osob, tj. 56,4 % z celku.

Z ekonomického hlediska je Olomoucký kraj oblastí **průmyslovou s rozvinutými službami**. Ekonomika hanáckých okresů je více stabilní a dostatečně rozmanitá, okres Jeseník a severní část okresu Šumperk však bohužel díky své poloze, dopravní dostupnosti i narušením sociálního a hospodářského života po druhé světové válce (vysídlení německého obyvatelstva) patří k ekonomicky slabším regionům. Na tvorbě **hrubého domácího produktu** v České republice se Olomoucký kraj podílel v roce 2013 **pouze 4,7 %**, v přepočtu na 1 obyvatele dosahoval jen 77,7 % republikového průměru.

České dráhy zajišťují prostřednictvím Regionálního obchodního centra Olomouc (ROC) **regionální železniční dopravu** na základě objednávky Olomouckého kraje. Železniční doprava hraje v dopravní obslužnosti kraje zásadní roli. Spojuje pět největších měst Olomouckého kraje, prochází jím i II. a III. železniční koridor. Olomoucké hlavní nádraží patří k jednomu z nejvíce vytížených v České republice, denně jím projdou desítky tisíc cestujících. Železnice nabízí obyvatelům nejkvalitnější a nejrychlejší spojení nejen s hlavním městem. V Olomouci zastavují vlaky SC Pendolino, spoje EC / IC, rychlíky či noční spoje. Široká je i nabídka regionálních vlaků, které ujedou v roce 2015 více jak 5,7 mil. vlakových kilometrů. Celková délka železniční sítě v kraji je 578 km a cestující mohou využívat celkem 160 stanic a zastávek. Olomouc a nedaleký Přerov jsou významnými železničními uzly, hustá železniční síť je vedena rovnoměrně celým územím kraje. **Silniční síť** je hustější v jižní rovinaté části kraje. V blízkosti Olomouce se nachází **letiště** pro malá dopravní letadla, které získalo statut mezinárodního letiště.

Olomoucký kraj patří mezi kraje nejméně vybavené ubytovacími zařízeními. K 31. 12. 2013 poskytovalo ubytovací služby v kraji 509 hromadných ubytovacích zařízení s kapacitou 25 804 lůžek, rozmístěných především v turisticky navštěvovaných okresech Jeseník a Šumperk. Podle zjištěných údajů ČSÚ v roce 2014 využilo služeb krajských hromadných ubytovacích **zařízení 494,7 tis. hostů**, kteří zde strávili 1 613,1 tis. nocí.

Celkový počet ubytovaných hostů se vrátil pod půlmilionovou hranici díky slabšímu zájmu domácích turistů. Ten zapříčinil i mírný pokles přenocování. Průměrná délka ubytování se

naopak nepatrně zvýšila. Jeden host strávil v hromadném ubytovacím zařízení 3,3 noci, tj. o 0,1 noci více než v roce 2013. Zatímco počet hostů klesl v meziročním pohledu o 3,5 %, celkový počet přenocování se snížil o 0,7 %. Nejvíce hostů bylo v Olomouckém kraji ubytováno v srpnu (61,7 tis.), nejméně hostů v prosinci (27,9 tis.). V meziročním pohledu se návštěvnost zvýšila pouze ve třech loňských měsících, a to v srpnu (o 3,2 %), červnu (o 2,8 %) a prosinci (o 0,2 %). Nejhorší meziroční výsledek zaznamenal leden (pokles o 10,9 %) a s ním i celé první čtvrtletí 2014 (pokles o 10,5 %). Ze všech ubytovaných bylo 384,0 tis. hostů domácích a 110,7 tis. hostů ze zahraničí. Jestliže se počet rezidentů meziročně snížil o 5,1 %, počet nerezidentů vzrostl o 2,5 % na tříleté maximum. Z celkového počtu strávených nocí připadalo 1 381,4 tis. nocí na rezidenty a 231,7 tis. nocí na nerezidenty. Nejvíce nocí strávili v regionu Němci, Slováci a Poláci.

Přenocování domácích hostů se meziročně snížilo o 1,5 % a bylo hlavním důvodem meziročního krajského poklesu. Přenocování zahraničních hostů se naopak o 4,3 % zvýšilo a udrželo růstový trend z předchozího roku. Nejvyšší počet přenocování byl během loňského roku zaznamenán v srpnu (216,6 tis. nocí), nejnižší počet příslušel prosinci (78,0 tis. nocí). Čisté využití lůžek v hotelech a podobných ubytovacích zařízeních v Olomouckém kraji kleslo v minulém roce na 22,3 %. Jednalo se o tříleté minimum, které bylo výrazně pod celostátním průměrem (35,5 %). Využití pokojů v roce 2014 naopak meziročně vzrostlo a s hodnotou 28,9 % zaujalo v mezikrajském srovnání 12. místo. Využití pokojů v hotelech a podobných ubytovacích zařízeních dosáhlo v loni v České republice úrovně 45,1 %.

Statut lázeňského místa mají na území kraje **Lázně Teplice nad Bečvou**, které představují v České republice špičkové zařízení, které se specializuje na moderní rehabilitaci klientů s kardiovaskulárním onemocněním. **Termální lázně Velké Losiny** patří mezi nejznámější a nejstarší moravské lázně s dlouholetou tradicí. Dnešní lázně tak navazují na ty nejlepší tradice s využitím nejmodernějších léčebných postupů a metod s vysoce odbornou lázeňskou péčí zaměřenou na léčení neurologických, pohybových a kožních onemocnění. Návštěvníci a lázeňští hosté vyhledávají v Termálních lázních Velké Losiny především jedinečné léčebné účinky místních termálních sirmých minerálních vod 36, 8 °C teplých. Tento přírodní léčebný zdroj tvoří podstatu hydroterapie a přispívá k relaxaci svalstva, ohebnosti kloubů, k posilování svalstva formou plavání a pomáhá termoregulaci. Lázně jsou atraktivní rovněž pro svoji polohu v podhůří Hrubého Jeseníku, příznivé klimatické podmínky a příjemné prostředí, které tvoří malebný rozsáhlý lázeňský park.

Lázně Slatnice jsou rodinné lázně s dlouholetou tradicí, které se nacházejí 12 km od Olomouce. K léčbě je využíván přírodní léčivý pramen s obsahem sirovodíku. Každému klientovi je podle aktuálního zdravotního stavu sestaven individuální léčebný plán, tak aby účinky léčby byly co nejefektivnější. **Lázně Jeseník** ležící na severozápadě Moravy, se může právem nazývat perlou jesenických hor. Priessnitzovy léčebné lázně leží na svazích Studničního vrchu vzdálené asi 2 km od města Jeseník. V jeho okolí vyvěrá z nitra země okolo 80 pramenů velmi kvalitní horské vody, přičemž každý z nich má své jedinečné složení a originalitu, která je podtržena osobitým názvem. **Lázně Bludov** najdete v podhůří Jeseníků nedaleko města Šumperk. Jedná se o moderní lázeňské zařízení poskytující lázeňskou péči založenou na nejnovějších lékařských poznacích v oborech balneologie, obezitologie a léčebné rehabilitace. Počátek lázeňské léčby je datován na 20. července 1929, kdy Zdeněk Pospíšil zakládá lázně v Bludově. Přírodním léčivým zdrojem je minerální termální voda s výrazným účinkem proti revmatismu a pozitivním vlivem na pohybový aparát, která pramení přímo v lázních. Lázně Bludov mají dlouholetou tradici v léčbě onemocnění pohybového aparátu dospělých. V posledních desetiletích se lázně dostaly do povědomí díky léčbě obezity u dětí. V lázních se dále léčí děti s onemocněními dýchacích cest, močových cest, ledvin a pohybového aparátu.

V Olomouckém kraji je i řada příležitostí ke sportování. Bylo již vyznačeno přes **2 700 km cyklistických tras**, k vodním sportům je možno využít řadu moderních bazénů a přírodních koupališť. V **Prostějově** a v **Přerově** jsou známá **tenisová střediska**. Mnohé návštěvníky přilákají i závodní speciály na trati Ecce Homo u Šternberka, diváci mohou sledovat fotbalová i hokejová utkání na vybavených hřištích a zimních stadionech rozmístěných po celém regionu. Pro zimní sporty je upravena řada sjezdovek a lyžařských stop v Jeseníkách v nejznámějších areálech **Červenohorské sedlo, Petříkov, Ostružná, Ramzová** a mnoha dalších.

Kraj se může pyšnit množstvím turistických atraktivit, mezi které patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Olomouc** je již od středověku centrum střední Moravy má bohaté kulturní tradice včetně školství reprezentovaného druhou nejstarší univerzitou v českých zemích. Jako městská památková rezervace nabízí mnoho architektonických zajímavostí. Pozoruhodný je zejména soubor šesti barokních kašen rozmístěných po historickém jádru města. Mezi nejvyhledávanější památky patří orloj v budově radnice na Horním náměstí, zhotovený v 15. století a obnovený v roce 1945. Na tomtéž náměstí vyniká čestný sloup Nejsvětější Trojice - největší barokní sousoší ve střední Evropě, na Seznam UNESCO zapsán v roce 2000. Nelze opomenout katedrálu sv. Václava, kde byl v roce 1306 zavražděn poslední Přemyslovec Václav III., o necelých 500 let později zde jedenáctiletý Mozart složil 6. symfonii F dur. Za povšimnutí dále stojí např. Arcibiskupský palác, v němž roku 1848 nastoupil František Josef I. na rakouský trůn, či nejstarší moravský klášter Hradisko na předměstí Olomouce. Vznikl v 11. století a nyní jeho podobu utváří velkolepá čtyřkřídlová budova z doby barokní přestavby. Na jaře a koncem léta se ve městě koná mezinárodní výstava okrasného zahradnictví Flora Olomouc a návštěvníci si zde mohou prohlédnout květiny, okrasné dřeviny, zahradní architekturu či vazačské umění. Výstava je pořádána v parcích obklopujících historické centrum, jejichž součástí je botanická zahrada se vzácnými rostlinami. Návštěvníci si také mohou prohlédnout např. „palmový“ či „kaktusový skleník“.
- Jedinou **zoologickou zahradu v Olomouckém kraji** najdeme přímo v krajském městě Olomouci a její návštěva opravdu stojí za to. Na rozsáhlém území se můžete pokochat prohlídkou výběhů více než 400 druhů zvířat, mezi kterými nechybí ani šelmy v moderním pavilonu či útesová žraloci v akváriu o objemu 17 000 litrů.
- **Lipník nad Bečvou**, městská památková rezervace, zve své návštěvníky k prohlídce zámeckého parku se vzácnými dřevinami. V blízkosti zámku stojí bývalá piaristická kolej opatřená pamětní deskou upomínající na studijní pobyt slavného genetika J. G. Mendela. Náměstí ocení nejen milovníci renesance. Jednou z jeho dominant je zvonice se slunečními hodinami z roku 1609. Bývalá synagoga a dva hřbitovy připomínají silnou židovskou komunitu, která zde působila již od středověku.
- **Národní dům v Prostějově** patří k architektonickým skvostům města. Byl postaven podle návrhu architekta Jana Kotěry v letech 1905-07 v secesním stylu, s oblibou bývá nazýván „perla evropské secese“. Dnes slouží jako kulturní centrum, které v sobě zahrnuje divadlo, kavárnu a společenské sály.
- **Město Hranice** leží ve středu Moravské brány, která bývala významnou křižovatkou obchodních cest. Ve středověku založeným městem procházela tzv. Jantarová stezka. Dominantou Hranic je původně gotická tvrz přestavěná ve dvoupatrový čtyřkřídlový renesanční zámek s osmibokou věží. Uprostřed renesančního náměstí se tyčí barokní kostel Stětí sv. Jana Křtitele. Památkou na kdysi četnou židovskou obec je synagoga a opravený židovský hřbitov.
- **Hrad Šternberk** založil Zdeslav ze Šternberka v roce 1269. Původně to byl gotický hrad s válcovou věží, kolem kterého se vyvíjelo město. O rozšíření hradu se přičinil

především Albert II. ze Šternberka, významný diplomat a rádce Karla IV., a také biskup Litomyšlský a arcibiskup Magdeburský. Vybuodoval mimo jiné hradby a kapli. Z původní stavby se zachovaly zbytky opevnění, zdi hlavního paláce a také mohutná okrouhlá věž. Dochovala se také gotická kaple s věžičkou, ve které jsou původní nástěnné malby a portál. Předhradí pochází z renesanční přestavby, je zde velký dvůr, obklopený hospodářskými a správními budovami a most spojující hrad s městem. Nejzajímavější jsou prostory renesančního paláce. Hlavně Vizitkový sál se jmény kreslenými na zdech. Dřevěné vyřezávané stropy Rytířského sálu, Velké ložnice a dalších místností byly obnoveny v 19. století. Při prohlídce mohou návštěvníci vidět v interiérech hradu sbírky dokumentující vývoj životního stylu a výtvarného umění od gotiky po baroko. V podhradí je unikátní muzeum hodin.

- **Hrad Helfštýn** vybudovaný na počátku 14. století byl mnohokrát přestavován. Dnes má podobu rozlehlé pevnosti se šesti branami, nádvořími, řadou budov a několika věžemi. Je obklopen obranným systémem valů z 18. století. Hrad se stal místem každoročního setkání uměleckých kovářů zvaného Hefaiston a jeho interiéry nabízejí výjimečnou sbírku artefaktů tohoto řemesla. Hefaiston se koná vždy poslední týden v srpnu. Kromě kovářských děl, rozmístěných jak uvnitř tak vně hradu, se zde nabízí možnost sledovat, jak kovářské výtvoary vznikají přímo pod rukama umělců, a to na několika různých pracovištích.
- **Hrad Bouzov** ze 13. století sloužil jako opora husitským vůdcům. Za třicetileté války zpustl a o jeho rozkvět se postaral až řád německých rytířů, který dal hrad v 19. století přestavět v novogotickém stylu. Jako typický romantický hrad s vysokou věží je často dějištěm filmových pohádek. Velmi zajímavá je původní hradní kuchyně s kuriózním technickým zařízením z 19. století.
- **Tovačov** byl v 11. století oblíbeným místem pro podnikání loveckých výprav do přilehlých lesů. Gotický vodní hrad získal během renesance podobu zámku s vysokou věží zvanou „spanilá“. Vstupní portál z roku 1492 je dokonce nejstarší renesanční památkou na sever od Alp, úplnou přeměnu v zámecké sídlo uskutečnil v 16. století mocný rod Pernštejnů. K dalším zajímavostem patří část interiéru z 19. století, které jsou vybaveny ve stylu vídeňské Opery.
- **Hrad a zámek Úsov**. Hrad Úsov byl vystavěn ve druhé polovině 13. století ve stylu francouzského kastelu. Koncem 17. století byl do areálu hradu vestavěn monumentální barokní palác podle plánů italského architekta Martinelliho. V jeho prostorách je od roku 1900 umístěno lesnické a lovecké muzeum, ojedinělé svého druhu ve střední Evropě.
- **Zámek Jánský Vrch**, jediný zpřístupněný památkový objekt jesenického okresu, tvoří spolu s krajinářským parkem výraznou dominantu městské památkové zóny. Vypíná se na skalnatém kopci nad městem Javorníkem, které leží v nejsevernějším cípu Olomouckého kraje, na bývalém území Slezska. Dnešní vzhled zámku také významně ovlivnily úpravy za biskupa Hohenlohe-Waldenburg-Barnsteina z přelomu 18. a začátku 19. století. Došlo k úpravám nádvoří (dolního a venkovního), přemístění hlavní brány do jihozápadní části rozšířeného venkovního nádvoří a k odstranění různých přístavků, ke zřízení dolního parku, prostředního parku a okrasné zahrady a dále k vybudování hospodářských objektů a zaměstnaneckých bytů.
- Nedaleko náměstí ve městě **Plumlov** stojí zdejší **barokní zámek**. Městečko Plumlov leží 8 km západně od okresního města Prostějov na rozhraní Hané a Dražanské vrchoviny, kraj Olomoucký.
- **Zámek Náměšť na Hané** v pozdně barokním slohu obklopuje kruhový francouzský park s alejemi, jež jsou tvořeny až 200 let starými lípami. Na zámku je trvale instalována sbírka kočárů, které užívali olomoučtí biskupové a arcibiskupové.

- **Zámek Velké Losiny** byl vystavěn v renesanci na dispozici tvaru písmene U. Jeho dominantu tvoří osmiboká šesti podlažní věž. Později byla přistavěna ještě tři barokní křídla. Zámek dlouho patřil rodu Žerotínů a je spojen s čarodějnickými procesy které zde probíhaly v 17. století. Můžeme tu zhlédnout bohaté sbírky obrazů, gobelínů a zbraní. Přitažlivost objektu zvyšuje i pověst o losinské bílé paní.
- **Národní kulturní památka Ruční papírna Velké Losiny** je od nepaměti přitažlivým cílem mnoha návštěvníků. Kromě prezentace tradiční manufakturní výroby papíru a pestré škály originálních výrobků jim rovněž nabízí již více než dvě desetiletí ojedinělý pohled do několikasetleté historie řemesla v expozicích zdejšího Muzea papíru. Specializované Muzeum papíru je nedílnou součástí velkolosinské Ruční papírny od roku 1987. V jeho stálých expozicích se návštěvníci mohou seznámit především s historickým vývojem a tradicemi starého papírnického řemesla a s počátky moderní průmyslové papírenské výroby v českých zemích. Se svým oborovým zaměřením na dějiny manufakturní papírenské výroby je jediným svého druhu v České republice.
- Olomoucký kraj se na severu vyznačuje drsným horským klimatem, které je v přímém protikladu k úrodnému a hostinnému území jeho jižní části. I tuto pestrost můžete pozorovat ve **Skanzenu Rapotín**, který je netypickým a zvláštním areálem zemědělského skanzenu. Poučení i zábavu pak můžete objevit v **Údolí ztracených stol** v městečku Zlaté Hory na Jesenicku.
- **Třesín u Litovle**. Národní přírodní památka Třesín u Litovle je tvořena krasovým hřebenem, jenž se tyčí nad údolím řeky Moravy. Jeho součástí je tzv. Mladečský kras s třetihorními Mladečskými jeskyněmi. Jde o archeologicky velmi cennou lokalitu a největší jeskynní sídliště kromaňonského člověka u nás.
- **Poutní místo Svatý Kopeček** u Olomouce je známé především barokním chrámem Navštívení Panny Marie, který byl vybudován roku 1669 na základech starší kaple zničené během třicetileté války. Dnes je vyhledávaným cílem cest křesťanských věřících. Roku 1995 byl chrám při návštěvě papeže Jana Pavla II. prohlášen za „baziliku minor“.

6.13 Zlínský kraj

Zlínský kraj se nachází se východě republiky, kde jeho východní okraj tvoří hranici se Slovenskem. Na jihozápadě sousedí s krajem Jihomoravským, na severozápadě s Olomouckým a v severní části s krajem Moravskoslezským. Území má členitý charakter. Z převážné části je kopcovitý, tvořený pahorkatinami a pohořími. V části kraje, v povodí Moravy, se táhne rovinatá úrodná oblast - Haná na Kroměřížsku a Slovácko na Uherskohradištsku. Severní částí kraje probíhají **Moravskoslezské Beskydy** s nejvyšší horou **Čertův mlýn** (1 206 m), na východě se rozkládají **Javorníky** s nejvyšší horou **Velký Javorník** (1 071 m) a dále směrem k jihu **Bílé Karpaty** s nejvyšší horou **Velká Javořina** (970 m), které také tvoří hranici se Slovenskem. Směrem k jihu od Moravskoslezských Beskyd vybíhá **Hostýnsko – Vsetínská hornatina** a **Vizovická vrchovina**. Na jihozápadě kraje se zvedají **Chřiby** s **nejvyšším bodem Brdo** (587 m). Mezi Chřiby a výše zmíněnými pahorkatinami probíhá od západu z Olomouckého kraje **Hornomoravský úval** přes okres Kroměříž až do okresu Zlín.

Kolem **řeky Moravy**, v okrese Uherské Hradiště, probíhá **Dolnomoravský úval**, který dále pokračuje do Jihomoravského kraje. Od západu k jihu, přes oba úvaly, protéká největší řeka kraje Morava, do které se vlévá většina toků protékajících územím. Jsou to především v severní

části **řeka Bečva** a v jižní části **řeka Olšava**. Kraj má celkem příznivé klimatické podmínky. Z klimatických hodnot naměřených v meteorologické stanici na území kraje byla zjištěna v roce 2013 průměrná teplota vzduchu 9,4 °C a celkový úhrn srážek 698,0 mm/m².

Na celkové rozloze Zlínského kraje se téměř třetinou podílí zvláště chráněná území. Na území kraje zasahují dvě chráněné krajinné oblasti: Beskydy a Bílé Karpaty. **CHKO Beskydy** byla vyhlášena v roce 1973 a rozlohou 1 160 km² je v současnosti největší CHKO v ČR. Nejvyšším vrcholem je **Lysá hora** (1 323 m n. m.). Na území CHKO je řada **národních přírodních rezervací** (např. **Kněhyně–Čertův mlýn, Radhošť, Mazák, Mionší** nebo **Razula**), které chrání rozsáhlé původní lesní komplexy včetně s největšího komplexu přírodě blízkých karpatských jedlobučin v ČR, pseudokrasové jevy nebo významné skalní útvary. **CHKO Bílé Karpaty** patří mezi šest biosférických rezervací UNESCO v ČR. Typické jsou pro ni karpatské louky a harmonická kulturní krajina na česko-slovenském pomezí.

Na území kraje se dále nachází 41 přírodních rezervací, z toho 6 národních a 128 přírodních památek, z toho 2 národní. V červenci 2000 bylo založeno sdružení právnických osob **Euroregion Bílé - Biele Karpaty**, zaměřené na všestranný rozvoj přeshraniční spolupráce regionů na území chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Euroregion zahrnuje území působení sdružení „**Región Biele Karpaty**“ se sídlem v Trenčíně a území působení sdružení „**Region Bílé Karpaty**“ se sídlem ve Zlíně. Českou část euroregionu tvoří okresy Uherské Hradiště, Zlín a Vsetín a část okresu Kroměříž a dále několik obcí okresu Hodonín s mikroregionem Hornácko patřícím do Jihomoravského kraje.

Zlínský kraj svou **rozlohou 3 963** km² je čtvrtým nejmenším krajem v republice. Má celkem 307 obcí (z toho 30 měst), ve kterých ke konci roku 2014 žilo 585 261 obyvatel, z toho 298 900 žen. Hustota zalidnění 148 obyvatel/km² výrazně převyšuje republikový průměr. Nejvyšší zalidněnost je v okrese Zlín (186 obyvatel/km²) a nejnižší v okrese Vsetín (126 obyvatel/ km²).

Zlínský kraj byl ustanoven k 1. lednu 2000 na základě ústavního zákona č. 347 ze dne 3. prosince 1997 o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Vznikl sloučením okresů **Zlín, Kroměříž a Uherské Hradiště**, které patřily k Jihomoravskému kraji, a **okresu Vsetín**, který spadl do Severomoravského kraje. Spolu s Olomouckým krajem tvoří region soudržnosti Střední Morava. S účinností od 1. 1. 2003 se vytvořilo 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně), v jejichž rámci působí 25 územních obvodů pověřených obcí (obce II. stupně).

Ekonomika v kraji byla a je založena především na zhodnocování vstupních surovin a polotovarů. V tvorbě hrubého domácího produktu se Zlínský kraj řadí na 7. místo mezi kraji v ČR. V roce 2013 dosáhla **průměrná hodnota HDP** na 1 obyvatele kraje **329 403 Kč**.

Průmyslový potenciál Zlínského kraje tvoří podniky zpracovatelského průmyslu, kterých je 15 % z registrovaných subjektů celkem. Zejména jde o podniky průmyslu kovodělného a dřevozpracujícího. Jejich charakteristickou stránkou je však nízká úroveň modernizace výroby ve srovnání s ČR.

České dráhy zajišťují prostřednictvím Regionálního obchodního centra ve Zlíně regionální železniční dopravu na základě objednávky Zlínského kraje. Železnice ve Zlínském kraji plní nezastupitelnou úlohu v dopravní obslužnosti, především jako páteřní doprava. České dráhy zajišťují ve Zlínském kraji osobní dopravu na 12 tratích o celkové délce 359 km, na kterých je obsluhováno 119 železničních stanic a zastávek. Územím Zlínského kraje prochází II. **železniční koridor Ostrava – Břeclav** s další návazností na I. a III. železniční koridor. Tímto vzniká přímé vlakové spojení s Prahou, Brnem, Olomoucí a Ostravou. Přes území Zlínského kraje projíždí přímé mezinárodní vlaky na Slovensko nebo z Polska do Rakouska. Zlínský kraj

disponuje rozvíjející se **sítí silnic**, včetně intenzivně budovaných dálnic a rychlostních komunikací (D1, R55 a R49). Největší města regionu budou napojena na rychlostní silnice.

- D1 v severozápadní části území byla dokončena a napojila kraj na dálniční síť ČR (úsek Kojetín – Kroměříž – Říkovice).
- R55 tvoří severojižní páteř silniční dopravy regionu, část Hulín – Otrokovice byla dokončena.

Kraj prostřednictvím své příspěvkové organizace Ředitelství silnic Zlínského kraje spravuje celkem 1 767 km silnic II. a III. třídy včetně 714 mostů a mostků, které jsou jejich součástí.

K 31. 12. 2013 poskytovalo ubytovací služby v kraji 463 hromadných ubytovacích zařízení s kapacitou 26 037 lůžek. V roce 2014 navštívilo Zlínský kraj **celkem 603 414 turistů**, z toho 98 520 ze zahraničí. Nejvíce turistů přijelo do Zlínského kraje ze Slovenska (32 801 turistů), Německa (14 197 turistů) a Polska (10 339 turistů). Průměrný počet přenocování turistů ve Zlínském kraji činil 3,1.

Zlínský kraj je svéráznou turistickou oblastí, jeho atraktivita vyplývá z množství přírodních, kulturních a historických památek. Nikde jinde v České republice nelze najít oblast, která nabídne současně hory, zahradní architekturu, lázně, vinařská údolí, pozůstatky Velkomoravské říše, řadu církevních památek a historicky cenných staveb, jakož i ojedinělý příklad moderní baťovské funkcionalistické architektury. Skutečnost, že se zde setkávají tři národopisné celky: úrodná Haná, pohostinné Slovácko a svérázné Valašsko také výraznou měrou přispívá k originalitě kraje.

Region nabízí bohaté sportovní vyžití. **Kvalitní lyžařské dráhy** pro sjezd i běh skýtají například **Pustevny, Portáš, Velké Karlovice, hřebeny Chřibů a Hostýnských vrchů**. Podél toku řeky Moravy prochází Moravská cyklostezka, která navazuje na rakouské a slovenské cyklostezky. Horolezci mohou trénovat v **Pulčínských, Lačnovských** nebo **Čertových skalách**. Originální zážitek přináší plavba po **Baťově kanálu**, jsou zde **vodní nádrže** Horní Bečva, Bystřička, Ostrožská Nová Ves, Rusava, Pozlovice a Smrad'avka.

K událostem dokumentujícím národopisnou bohatost regionu patří **Fašank** ve Strání, **Jízda králů** ve Vlčnově nebo **Kopaničářské slavnosti** ve Starém Hrozenkově. Každoročně se v Uherském Hradišti koná **Letní filmová škola** a ve Zlíně **Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež**.

Ve Zlínském kraji bylo v minulosti vybudováno několik lázeňských center, které doposud slouží návštěvníkům ke zlepšování jejich zdravotního stavu a pomáhá k relaxaci a načerpání nových sil. **Lázně Kostelec u Zlína** znají nejen Ti, které trápí bolesti kloubů, zad či páteře, ale také golfisté. Součástí lázeňského areálu je totiž 9-ti jamkové golfové hřiště. Lázně a golfový areál jsou položeny do krásné přírody předhůří Hostýnských a Vizovických vrchů a zároveň pouze 3 km od Zlína. Lázeňství v Kostelci je známé především svými přírodními sirnými prameny, které jsou využívány k léčbě kožních onemocnění a nemocí pohybového ústrojí.

Uprostřed zeleného moře Bílých Karpat, v chráněné krajinné oblasti, se nachází **Luhačovice**, čtvrté největší a jedny z nejkrásnějších lázní v České republice. Na území Luhačovic vyvěrá 16 jedinečným léčivých pramenů s vysokým obsahem minerálních látek. Nejznámějším pramenem je Vincentka. Díky svým léčivým vodám se Luhačovice řadí na přední místa v žebříčku léčebných lázní v Evropě. Svou originální architekturou vtiskl Luhačovicím nenapodobitelný a neopakovatelný ráz slovenský architekt Dušan Jurkovič.

Pouhých 8 km od Uherského Hradiště, v srdci regionu Slovácko obklopena šterkopiskovými jezery, se nachází vesnička **Ostrožská Nová Ves**. Zdejší lázeňská tradice se datuje k počátku 20. století, když zde v roce 1903 byla voda v místních blatech a močálech po důkladné analýze

uznána léčebnou. Areál lázní je zasazen doprostřed lesoparku o rozloze více než 10 hektarů a přilehlé roviny chrání před větry horské hřbety Bílých Karpat a Chřibů. Jednou ze zvláštností těchto lázní je výroba přírodní kosmetiky značky SINOVA na základě jedinečného přírodního sirnatého pramene.

Zlínský kraj také nabízí množství různých turistických atraktivit, mezi které patří např.:
Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Zlín** je proslulé především jako město obuvi. Tomáš Baťa zde koncem 19. století založil obuvnickou firmu, která se brzy stala světově uznávaným výrobcem. Prosperita podniku přinesla městu obrovský rozkvět. Vzniká koncepce Zlína jako „města v zahradách“ s množstvím parků a zelených ploch, následuje rozsáhlá výstavba v duchu funkcionalistického stylu. Autory jsou slavní architekti F. L. Gahura, V. Karfík, M. Lorenc. Funkcionalismus a zeleň dodnes určují charakter města. Současný Zlín je centrem bohatého kulturního života. Sídlí zde Filharmonie Bohuslava Martinů, která každoročně pořádá významné hudební akce, např. mezinárodní dirigentské kurzy. Na zlínském zámku je instalována stálá expozice českého výtvarného umění 19. a 20. století (E. Filla, J. Zrzavý, J. Čapek aj.). Městské divadlo patří k největším v České republice. Ve zdejších filmových ateliérech působili umělci zvučných jmen, jako režiséři Hermína Týrlová, Elmar Hlíos, Karel Zeman. Zlínské obuvnické muzeum nabízí výlet do historie obouvání. Mezi jeho zajímavými exponáty nechybí ani pravý indiánský mokasín. Mezinárodní automobilový závod Barum rallye každoročně přiláká tisíce milovníků motoristického sportu.
- **Město Kroměříž** je vznešené a pohádkově krásné. Po staletí bylo významným hospodářským i správním centrem olomouckého biskupství a arcibiskupství. Toto město plné historických památek s tradicemi kultury, hudby a škol je právem nazýváno „hanáckými Athénami“. Historické jádro Kroměříže tvoří městskou památkovou rezervaci. Opravdovým skvostem je arcibiskupský zámek s překrásně zdobenými sály a vzácnými uměleckými sbírkami. Světoznámá je zdejší obrazárna s díly evropských mistrů (Tizian, Brueghel, Cranach aj.). V zámecké knihovně najdeme rozsáhlé sbírky historických knih, mincí a originálních partitur hudebních skladeb. Součástí zámeckého komplexu (zapsaného ve Světovém seznamu kulturního a přírodního dědictví UNESCO) jsou historické zahrady. Podzámecká zahrada má charakter anglického parku plného exotických dřevin s řadou romantických staveb a s vodním systémem. Květná zahrada je dílem italských architektů a nalezneme v ní květinové ornamenty, fontány, arkádovou galerii i zahradní bludiště. Milovníky vína potěší Arcibiskupské vinné sklepy se staletou tradicí výroby mešních vín. Krásku města doplňují také kostely.
- **Městečko Vizovice** proslulo pálením pravé valašské slivovice. Její milovníci se zde každoročně sjíždějí na lidovou slavnost Trnkobraní, kde se kromě slivovice podávají i tradiční švestkové knedlíky. Další specialitou města je výroba figurálního vizovického pečiva. Zdejší pozdně barokní zámek byl vystavěn ve francouzském stylu v letech 1750 až 1770 podle plánů architekta F. A. Grimma. V jeho prostorách lze vidět sbírky uměleckého nábytku, porcelánu, zbraní, obrazů, cenná je výzdoba zámecké kaple a hlavního sálu. Vizovice jsou také rodištěm známých osobností, např. hudebního skladatele Aloise Háby, zakladatele čtvrttónové hudby.
- **Zámek Buchlovice** je skutečnou perlou moravské architektury. Barokní zámecký areál tvoří dvě proti sobě stojící půlkruhové budovy s bohatou výzdobou, vystavěné ve stylu italské vily. Součástí komplexu je unikátní terasovitá zahrada francouzského typu a anglický park, v němž rostou vzácné staré stromy.
- **Zámek v Lešné** vystavěný na konci 19. století představuje kombinaci hrázděné architektury a historizujících romantických prvků. Objekt zaujme nejen vzácnou vnitřní

výzdobou, bohatými sbírkami orientálního porcelánu a přírodovědeckým muzeem, ale také originálním technickým vybavením z počátku 20. století. Součástí zámeckého areálu je anglický park a zoologická zahrada, která má dlouholetou tradici a dnes chová na 222 druhů zvířat. Zvláštností této zoo je tropická hala Yucatán, expozice Amazonie či Ostrov lemuru kata. V roce 2014 byla otevřena nová expozice. Pavilon, který stál zhruba 30 miliónů korun, se stal domovem pro 20 mořských rejnoků druhu siba ománská.

- **Zámek Nový Světlov** býval původně opevněným gotickým hradem, jak napovídá jeho poloha na strmém kopci. Renesanční přestavba a pozdější úpravy ve stylu tudorské gotiky jej však proměnily v pohádkový zámek, obklopený anglickým parkem. V objektu je umístěna stálá expozice muzea Bojkovska. Jsou zde k vidění mj. archeologické nálezy z Bojkovic a okolí, výrobky bojkovských hutí, ukázky zaniklých řemesel a cechů.
- **Hrad Malenovice** patří díky plášt'ové hradbě ze 14. století k významným stavebním památkám na Moravě. Současnou podobu získal na počátku 18. století, kdy jej vlastnili páni z Liechtenštejna - Kastelkornu. Dnes je upraven pro muzejní využití. Součástí expozic je výstava věnovaná středověkým opevněným sídlům a hradům regionu či pravěku jihovýchodní Moravy. Zvláštní lahůdkou pro sportovce je expozice o historii orientačního běhu.
- **Hrad Buchlov** stojí na jednom z nejvyšších kopců pohoří Chřibů nad městečkem Buchlovice. Náleží k nejznámějším a nejstarším středověkým hradům na Moravě. Byl vybudován za účelem ochrany obchodní cesty přes Chřiby a je skvělou ukázkou středověké opevňovací techniky. Později se stal sídlem správy královských lesů a lovců. K zajímavostem patří fakt, že hrad nebyl nikdy dobyt.
- **Svatý Hostýn** je bájemi opředený vrch a poutní místo s barokním chrámem zasvěceným Panně Marii, která podle legendy zahránila zdejší obyvatele prchající před nájedzy Tatarů v roce 1241. K významným památkám na vrcholu Hostýna patří také křížová cesta vytvořená architektem Dušanem Jurkovičem, kamenná rozhledna a soubor chráněných památných stromů.
- **Velehrad**, areál kláštera s bazilikou a lapidáři, patří k největším a nejhodnotnějším klášterním stavbám na Moravě. Toto nejvýznamnější moravské poutní místo je především úzce spojeno s cyrilometodějskou tradicí. Kult slovanských věrozvěstů činí z Velehradu pojem známý daleko za hranicemi našeho státu. Raně středověký klášter cisterciáků byl založen v roce 1205 a prošel řadou přestaveb. Současný klášter spolu s kostelem Nanebevzetí Panny Marie vytváří rozsáhlý barokní komplex s pozůstatky románsko-gotických staveb.
- **Ve skanzenu v Rymicích** najdeme ukázky typické hanácké architektury. Místní obyvatelé si stavěli hliněné domky s doškovými střechami zvláštního tvaru. Ve skanzenu lze navštívit dobově zařízenou kovárnu či sedlářskou dílnu. Jedinečný je dřevěný větrný mlýn z roku 1795. Bohatost a úrodnost Hané, plné zlatých lánů obilí v údolí řeky Moravy nejlépe dokazují krásné lidové kroje bohatě zdobené krajkami a vyšíváním, doplněné květovanými čepci.
- **Valašské muzeum v přírodě** ve městě Rožnov pod Radhoštěm je nejslavnější skanzen valašské architektury. Zahrnuje Dřevěné městečko, Valašskou dědinu a Mlýnskou dolinu s celkem 120 památkovými objekty. Ve skanzenu se uchovávají originály i věrné rekonstrukce roubených staveb - obytných a hospodářských budov, církevních staveb a dokonce i dvou funkčních valašských hospod, kde se podávají místní speciality Úplně jiná je „bílá“ lidová architektura Slovácka s veselými malovanými ornamenty na štíttech domů. Najdeme ji např. ve Vlčnově, kde k nejznámějším památkám patří tzv. vinné budy jejichž charakteristickým rysem je, že štíty směřující k cestě jsou zásadně bez

oken. Jedná se o lisovny bez sklepa, jejichž stavební tradice sahá do 18. a 19. století. Soubor staveb a jejich prostředí je dokumentem jihomoravského vinohradnictví a sadařství.

- Zlínský kraj není jen oblastí zaslíbenou ševcům a jejich starobylému řemeslu, ale nabízí i dostatek dalších technických památek. Jedná se zvláště o **Maxmiliánův vodovod** v Kroměříži, **Luhačovickou přehradu**, **Areál baťových závodů** v krajském městě Zlíně, **vodní nádrž Fryšták**, **vodní nádrž ve Slušovicích**, **větrný mlýn Štípa** ve Zlíně či **vyhlášený Baťův mrakodrap** stojící též ve Zlíně, apod.

6.14 Moravskoslezský kraj

Dnes stále častěji zmiňujeme cestovní ruch jako jednu z dobrých perspektiv regionu. Vycházíme přitom z vědomí, že návštěvníci přivítají servis, který jim mohou nabídnout velká města a zároveň budou nadšeně objevovat půvabná místa Jeseníků či Beskyd v jejich blízkém okolí. Obě jmenovaná pohoří osloví pěší turisty v létě a milovníky lyžování v zimě. V Jeseníkách mohou jít po stopách historie tří národů: Čechů, Poláků a Němců. Navštěvovat místa, kde typická architektura připomíná dávné příběhy lidí zvyklých potýkat se s často nelehkými podmínkami, žít v souladu s krajinou a využívat přírodní bohatství. Beskydy nabízejí zase jinou atmosféru, ke které patří rustikální upomínky tradičních dřevěných domů, mnohde stále živá tradice valašského folklóru a charakteristická mentalita obyvatel.

Obr. č. 32: Znak Moravskoslezského kraje

Znak Moravskoslezského kraje je sestaven výhradně z historických znaků se staletým trváním. V prvním poli je slezská orlice, druhé pole zaujímá orlice moravská (připomíná severovýchodní část historické země Moravy – k regionu náleží Nový Jičín, Místek, Moravský Beroun a Rýmařov). Ve třetím poli je znak Ostravy jako hlavního města kraje a čtvrté pole zdůrazňuje historickou návaznost s opavským a těšínským knížectvím. Čtvrté pole je polcené – znak opavska a těšínska orlice.

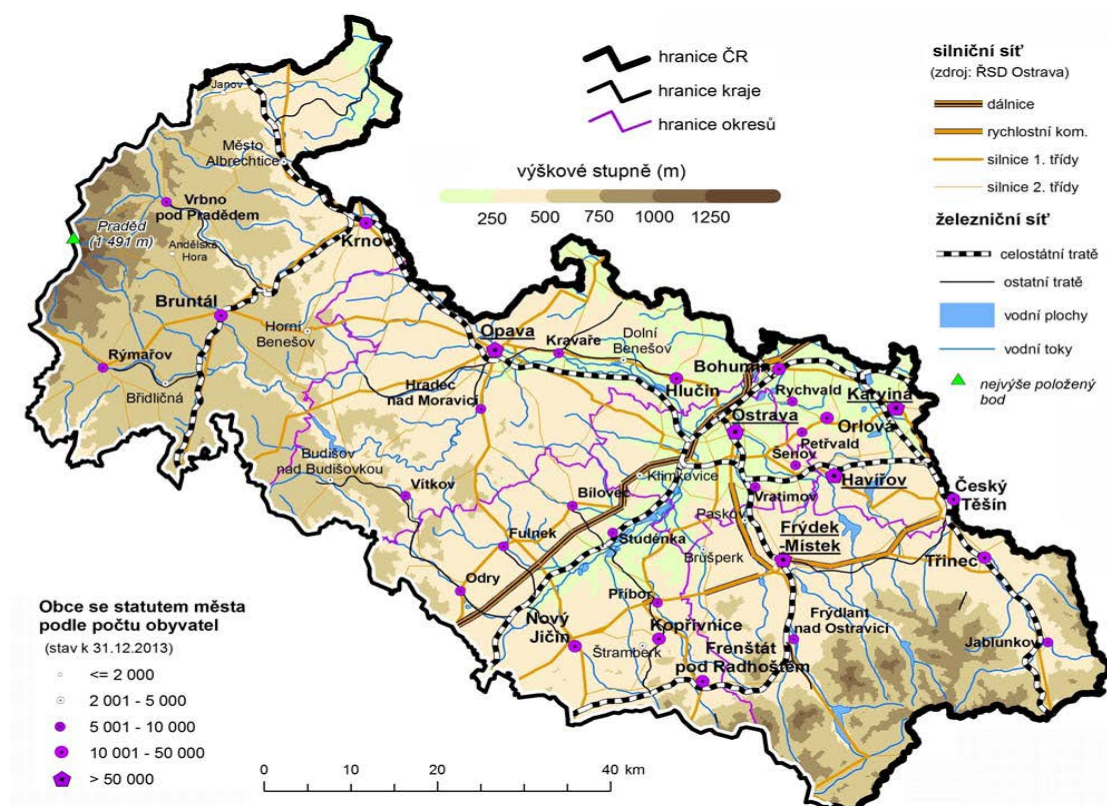
Zdroj: Webový portál Atlas Česka, 2015.

V minulosti tradovaná představa o tomto regionu se opírala o důraz na těžký průmysl. Současná situace se ale v mnohém liší. Vezmeme-li v úvahu, že hutnický průmysl zaznamenal výrazný útlum a že v kraji je činných již jen několik dolů, pak představu o tomto prostoru můžeme opřít především o přírodní bohatství a stále kvalitnější životní prostředí. Pro mnohého pamětníka dřívějších dob je překvapivé zjištění, jak pestrý je tento kraj a do jaké míry ve spektru jeho barev převládají syté odstíny zeleně.

Moravskoslezský kraj je geograficky velice rozmanitý region. Na západě kraje se zvedá masiv **Hrubého Jeseníku** s nejvyšší vrcholem celé Moravy, **horou Praděd** (1 491 m n. m.). V roce 1969 zde byla vyhlášena **CHKO Jeseníky**. Ve vrcholových částech pohoří se vyskytují rozsáhlé zarovnané povrchy s rašeliništi, skalními hradbami, mrazovými sruby a kryoplanančními

terasami. Na východě přechází Hrubý Jeseník do **Nízkého Jeseníku**, kde řeky vymodelovaly hluboce zaříznutá údolí v liniích geologických zlomů. Reliéf zde ozvláštňují kužely několika sopek činných ještě na počátku čtvrtohor. Největší z nich, stratovulkán **Velký Roudný** (780 m n. m.), se zvedá u **vodní nádrže Slezská Harta**. Střední část kraje vyplňuje hustě osídlený **nížinatý terén Moravské brány, Ostravské pánve a Opavské nížiny**, na jihovýchodě však krajina opět získává horský charakter. Při hranici se Slovenskem leží **Moravskoslezské Beskydy** s nejvyšším vrcholem **Lysou horou** (1 323 m n. m.), rozsáhlými původními lesními komplexy a rozmanitými pseudokrasovými tvary – puklinovými jeskyněmi a propastmi. Celé pohoří je od roku 1973 zahrnuto v **CHKO Beskydy**, rozlohou 1 160 km² plošně nejrozsáhlejší v ČR. Beskydy představují významný rezervoár pitné i průmyslové vody pro Ostravsko. Severovýchodní hranici s Polskem lemují **Slezské Beskydy** vrcholící **Velkou Čantoryjí** (995 m n. m.).

Obr. č. 33: Geografická mapa Moravskoslezského kraje

Zdroj: ČSÚ, 2014. Regionální výstupy - Ročenky

Kraj leží na severovýchodě České republiky a tvoří jednu z nejvíce okrajových částí. Na severu a východě hraničí s polskými vojvodstvími – Slezským a Opolským, na jihovýchodě s Žilinským krajem na Slovensku. V rámci krajského uspořádání ČR je lemován Olomouckým krajem a na jihu se letmo dotýká kraje Zlínského. Příhraniční charakter kraje poskytuje možnosti efektivní spolupráce ve výrobní sféře, rozvoji infrastruktury, v ochraně životního prostředí, v kulturně-vzdělávací činnosti a především v oblasti turistického ruchu. Za tímto účelem působí na území kraje v současné době **4 euroregiony – Beskydy, Praděd, Silesia a Těšínské Slezsko**.

Řeka Odra, hydrografická osa Moravskoslezského kraje, pramení na jihovýchodě Nízkého Jeseníku a protéká Moravskou bránou k Ostravské pánvi. Na území Ostravy přijímá Odra své největší přítoky – řeku Opavu, jež odvodňuje Jeseníky a Opavsko, a řeku Ostravici, která odvádí vody z Moravskoslezských Beskyd. Severně od Bohumína se do Odry vlévá řeka Olše tvořící hranici s Polskem a odvodňující Těšínsko. V místě soutoku Odry s Olší dosahuje území kraje svého výškového minima – 195 m n. m. V Nízkém Jeseníku a části Moravské brány si řeka Odra zachovala přirozený režim s meandrujícími úseky a ostrůvky lužních lesů a mokřadů, k jejichž ochraně vznikla v roce 1991 **CHKO Poodří**. V Ostravské pánvi ovlivňuje Odru i její přítoky rozsáhlý vodohospodářský systém zahrnující osm nádrží, odběrové uzly, průmyslové vodovody a vodárenské rozvodné soustavy. Mezi nejvýznamnější zdroje pitné vody pro ostravskou aglomeraci patří **vodní nádrže Kružberk a Slezská Harta** na řece Moravici, **Šance** na Ostravici nebo **Morávka** na Morávce, průmyslová voda se odebírá například z **nádrží Olešná** na Olešné, **Žermanice** na Lučině nebo **Těrlicko** na Stonávce. Přírodní potenciál kraje zvyšují i bohaté zásoby nerostných surovin, především černého uhlí, zemního plynu, vápenců, mramorů, břidlic, sádrovců a štěrkopísků.

Převážná většina území Moravskoslezského kraje náleží **do úmoří Baltského moře**, pouze z části Nízkého Jeseníku – Rýmařovska a menších území okresu Nový Jičín odtékají vody do povodí řeky Moravy, tedy **do moře Černého**.

Podnebí lze charakterizovat jako klima severního mírného pásu s převládajícími jihozápadními větry. Roční průměrná teplota se v závislosti na nadmořské výšce pohybuje do 9 °C, roční srážkový úhrn činí 650 mm až 1500 mm.

Moravskoslezský kraj je vymezen okresy – **Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava-město** a je rozdělen na 22 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, do kterých spadá celkem 300 obcí, z toho je 42 měst. Svou rozlohou 5 427 km² zaujímá 6,9 % území celé České republiky a řadí se tak na 6. místo mezi všemi kraji. Více než polovinu území kraje zaujímá zemědělská půda, na dalších více než 35 % se rozprostírají lesní pozemky (především v horských oblastech Jeseníků a Beskyd). Vedle přírodního bohatství se v kraji vyskytují bohaté zásoby nerostných surovin – především rozhodující domácí zásoby černého uhlí, dále ložiska zemního plynu a dalších surovin jako jsou vápenec, žula, mramor, břidlice, sádrovec, štěrkopísky, písky a cihlářské jíly.

V ČR je největší počet obcí ve velikostní kategorii 200-499 obyvatel, přičemž v této kategorii se Moravskoslezský kraj zcela odlišuje. Nejvíce zastoupená sídla jsou ve velikostní kategorii 1000-1999 obyvatel a v kategorii 500-999 obyvatel. Obě tyto kategorie dohromady tvoří 52 % všech obcí v Moravskoslezském kraji. Při porovnání struktury osídlení mezi kraji se nejvíce odlišuje struktura Prahy a následně pak Moravskoslezského kraje. V Moravskoslezském kraji výrazná převaha obyvatel žije ve městech nad 20 tis. obyvatel, jedná se o 60 % obyvatel. V rámci České republiky v těchto obcích žije jen 43 % obyvatel a na druhou stranu v malých obcích do 500 obyvatel žije 8 % populace, přičemž celkový podíl těchto obcí na celkové sídelní struktuře je 56 %. Rovněž s výjimkou Prahy má Moravskoslezský kraj nejvyšší hustotu zalidnění, která dosahuje hodnoty 229,1 obyvatel na km², oproti hustotě zalidnění v celé České republice, jež dosahuje hodnoty zhruba o 100 obyvatel na km² nižší (cca 133). Ukazuje to na silnou koncentraci obyvatel v Moravskoslezském.

K 31. 12. 2014 žilo na území Moravskoslezského kraje **1 217 676 obyvatel**, z toho 51,0 % žen. V porovnání s předchozím obdobím nenastala žádná změna v tendenci trvalého poklesu

obyvatel Moravskoslezského kraje. Za první až čtvrté čtvrtletí roku 2014 poklesl počet obyvatel ve všech okresech, s výjimkou okresu Frýdek-Místek. K 31. 12. 2014 největšími městy v Moravskoslezském kraji v počtu obyvatel jsou: **Ostrava** (294 200 obyvatel), **Havířov** (75 049 obyvatel), **Opava** (57 772 obyvatel), **Frýdek Místek** (56 945 obyvatel), **Karviná** (55 985 obyvatel) a **Třinec** (35 884 obyvatel).

Větší část Moravskoslezského kraje se již za dob Rakouska-Uherska stala jednou z nejdůležitějších průmyslových oblastí. Jádrem je **ostravsko-karvinská průmyslová a těžební pánev**, jejíž industrializace byla úzce spojena s využíváním místního nerostného bohatství, zejména kvalitního koksovatelného černého uhlí a s navazujícím rozvojem těžkého průmyslu a hutnictví. Kraj je tak celostátním centrem hutní výroby, současně je zde soustředěna i těžba téměř celé produkce černého uhlí ČR, i když dochází k poklesu vytěženého množství. Vedle těchto tradičních odvětví se v kraji dále prosazuje výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody, výroba dopravních prostředků a chemický a farmaceutický průmysl.

Odvětvová struktura Moravskoslezského kraje přináší v současnosti nemalé problémy, jež jsou spojeny zejména s vyšším podílem nezaměstnaných osob. Relativně nejlépe je na tom okres Frýdek-Místek, vysoký podíl nezaměstnaných osob naopak vykazují okresy Bruntál a Karviná, které zauímají jedny z posledních míst mezi všemi okresy v ČR. Vskutku palčivým problémem je pak podíl dlouhodobě nezaměstnaných (déle než 12 měsíců) na celkovém počtu nezaměstnaných, který je v našem regionu nad úrovní celorepublikového průměru.

Železniční doprava v Moravskoslezském kraji má více jak stošedesátiletou tradici. Kraj se nalézá na křižování evropských tranzitních železničních koridorů ve směru sever – jih a východ – západ s významnou dálkovou a mezinárodní dopravou. Moravskoslezský kraj protínají dva železniční tahy evropského významu, elektrifikované tratě č. 270 a č. 320. Trať č. 270 je významným úsekem hlavní železniční trasy ČR Praha – Bohumín. Díky značné hustotě osídlení a koncentraci průmyslu hraje železniční doprava Českých drah v Moravskoslezském kraji rovněž nezastupitelnou roli v předměstské a příměstské dopravě. V nejvýznamnějších směrech jsou vedeny v pravidelném taktu vlaky linek Esko. České dráhy zajišťují v Moravskoslezském kraji osobní dopravu na 617 km tratí, na kterých je obsluhováno 147 železničních stanic a zastávek. Regionální vlaky v Moravskoslezském kraji ujedou v roce 2014 celkem 6,94 mil. vlakových kilometrů. Integrovaný dopravní systém Moravskoslezského kraje ODIS se postupně rozvíjí od roku 1995. Jeho rozvoj a správu zabezpečuje Koordinátor ODIS s.r.o. Veškerá regionální osobní doprava v kraji včetně některých spojů dálkové dopravy je zapojena do integrovaného dopravního systému Moravskoslezského kraje ODIS.

Kraj se po zániku Československa ocitl v poloze severovýchodního pohraničí, na hranicích s Polskem a Slovenskem, nejvíce vzdáleného od přímých kontaktů s metropolí státu a s hospodářskými podněty z vyspělých zemí EU. Dálnice D1 mezi Lipníkem nad Bečvou a Bohumínem o délce téměř 80 km řeší dopravní obslužnost a ekonomické oživení. **Silniční komunikační systém** dále doplňují hlavní mezinárodní silnice I/11 (E 75): Opava – Ostrava – Český Těšín – Mosty u Jablunkova a I/48 (E 462): Nový Jičín – Frýdek-Místek – Český Těšín, které procházejí východní částí kraje.

Mezinárodní **letiště Leoše Janáčka Ostrava Airport** je největším regionálním letišťem v České republice a důležitým leteckým dopravním centrem. Vzhledem ke své poloze a krátké vzdálenosti do Polska a na Slovensko slouží jako významný vstupní bod do průmyslového regionu Moravskoslezského kraje. Je vzdáleno 20 km. jihozápadně od města Ostravy, hospodářské a průmyslové metropole severní Moravy a Slezska, regionu s více než milionem obyvatel. Na **letiště Leoše Janáčka Ostrava** v Mošnově na Novojičínsku mohou od dubna 2015 cestující přijet vlakem. Ostravské letiště je prvním v zemi, na které jezdí pravidelné vlakové spoje.

K 31. 12. 2013 poskytovalo ubytovací služby v kraji 618 hromadných ubytovacích zařízení s kapacitou 30 867 lůžek.

Ve 4. čtvrtletí 2014 přijelo do hromadných ubytovacích zařízení Moravskoslezského kraje **155 725 hostů**, z nichž více než jedna čtvrtina přijela ze zahraničí. Celkový počet hostů je tak o 6,6 % vyšší než ve stejném období předchozího roku, což je při srovnání s ostatními kraji druhá nejvyšší hodnota. Na tomto zvýšení se podíleli jak nerezidenti, tj. zahraniční hosté, jichž přijelo o 13,2 % více (největší nárůst mezi všemi kraji), tak i nerezidenti, tj. domácí turisté, s nárůstem o 4,5 %. Regionálně přibylo hostů v sedmi ze čtrnácti krajů České republiky. Nejvíce tomu bylo v Jihomoravském kraji (o 7,8 %), v Moravskoslezském kraji (o 6,6 %) a na Plzeňsku (o 5,9 %). Menší zájem o ubytování byl například ve Středočeském kraji, kam přijelo o 9,4 % méně hostů než loni, nebo na Ústecku (pokles o 4,3 %).

V roce 2014 navštívilo Moravskoslezský kraj **706 520 hostů**, z toho 22,9 % bylo ze zahraničí. Celkový počet hostů se tak meziročně zvýšil o 1,2 %, na čemž se společnou měrou podíleli jak domácí hosté (o 0,6 %), tak i zahraniční návštěvníci, kterých přibylo o 3,1 %. Z krajského srovnání vyplývá, že nejvíce hostů směřovalo tradičně do Hlavního města Prahy (přes 6,1 mil. hostů), přes 1 milion hostů dorazilo ještě do kraje Jihomoravského (přes 1,5 mil. hostů) a Jihočeského. Regionálně se nejvíce zvýšil počet ubytovaných hostů v Jihomoravském kraji (o 5,9 %) a také v Praze (o 3,7 %) či v Jihočeském kraji (o 2,9 %). Největší meziroční úbytek zaznamenaly ubytovací zařízení na Liberecku (o 4,6 %).

Nejvíce zahraničních turistů (podle státního občanství) přijelo v roce 2014 do Moravskoslezského kraje ze Slovenska (cca 31,5 tis., což je 19,4 % ze všech nerezidentů, meziroční nárůst o více než 20 %) a odsunuli tak na druhé místo turisty z Polska. Těch dorazilo přes 29 tis., což je o 10 % více než v předchozím roce. Pořadí na třetím a čtvrtém místě zůstalo stejné jako v předchozím roce. Návštěvníci z Německa (více než 20,7 tis., meziroční nárůst o 6,9 %) však výrazně zvýšili odstup od turistů z Ruska, neboť u těch pokračoval pokles zájmu o ubytování (necelých 8,0 tis., pokles o 51,5 %). Hostů z dalších států již bylo méně – více než 5 tis. jich do Moravskoslezského kraje dorazilo z Rakouska, Itálie a Velké Británie, mezi 3 a 4 tis. pak ze Spojených států amerických, Francie a Nizozemí.

Tradičními kulturními centry regionu jsou Ostrava, Opava a pro území Těšínska, s významnou polskou menšinou, Český Těšín. V kraji nalezneme **velké množství divadel, muzeí, galerií a kin**. V Ostravě dále sídlí mezinárodně známá **Janáčkova filharmonie**. Milovníci literatury mohou využívat více než 400 knihoven. Města a obce nabízejí pestrou škálu sportovního vyžití prostřednictvím stadionů, víceúčelových hal a stovek hřišť, tělocvičen, koupališť a bazénů. Kromě kulturního a sportovního vyžití ve městech a obcích poskytuje malebná a pestrá příroda severní Moravy a Slezska nesčetné možnosti pro rekreaci, turistiku, poznávání kulturních památek a léčebné pobyty.

Charakteristické pro **Beskydy** jsou usedlosti na samotách. Silná lidová tradice je umocněna dřevěnými stavbami, kostelíky, kapličkami a zvoníčkami, které najdeme nejen v podhůří, ale také na horských hřebenech. K přírodním zajímavostem chráněné krajinné oblasti Beskydy patří pozůstatky původních pralesů, menší rašeliniště, horské bučiny a louky, které jsou ideálním prostředím pro salašnický chov ovcí. V beskydských lesích se občas objeví medvěd hnědý, vlk obecný, rys ostrovid a v řekách vydra říční.

Území „**Radhošťských Beskyd**“ představuje významné středisko zimních sportů a letní rekreace na jihu v údolí Rožnovské Bečvy (Horní Bečva, Pustevny, Radhošť (1 129 m n.m.) a Frenštátu p. R. na severu. Území „Centrálního masívu Beskyd“ reprezentuje vrchol Lysé hory a údolí řeky Ostravice (Bílá - Bumbálka, Staré Hamry, Ostravice, Frýdlant n. O.). Mezi nejnavštěvovanější turistické lokality se řadí Lysá hora, která je svými 1 323 m n.m. nejvyšším místem Beskyd. Z jejího vrcholu se otevírá nádherný pohled do okolí. K dalším oblíbeným

cílům **Moravskoslezských Beskyd** patří Visalaje, Bílý Kříž, Grůň, Staré Hamry a Třeštík, Javorový vrch, Velký Polom a Čantoryje. Z dalších středisek je to oblast Hukvald (L. Janáček) a N. Jičina (Kopřivnice, Štramberk).

Jeseníky s podhůřím jsou horským rájem s mnoha přírodními, historickými i technickými poklady. V létě najdete v Jeseníkách stovky dobře značených tras jak pro pěší turistiku, tak pro cykloturistiku. Nejen vyhlášená střediska zimních sportů, ale i lázně, památky a kulturní akce jsou důvodem, proč navštívit Jeseníky i v zimě. V letním období jsou Jeseníky rájem turistů, protože nabízejí nepřehledné množství různě obtížných tras v bohatě členitém terénu s krásnými výhledy. Je zde také několik naučných stezek - Rejvíz, Hornická, Bílá Opava nebo Švagrov. Stále častěji jsou Jeseníky vyhledávány také cykloturisty. Pro zimní dovolenou jsou Jeseníky ideálním místem. Mezi nejznámější střediska zimních sportů patří Karlov, Červenohorské sedlo, oblast Pradědu, Ramzová aj., které nabízejí kvalitní sjezdovky, ale i velké množství upravovaných běžeckých tras.

Do Moravskoslezského kraje přijíždějí již desítky let milovníci lázeňských pobytů, kteří zde nacházejí množství míst nabízejících wellness pobyty či špičkový servis moderních lázeňských komplexů. Malebnou přírodu spolu s historicky prověřenými léčebnými procedurami nabízejí lázně v **Karlově Studánce**, vynikající i jedinečnou architektonickou zástavbou. Karlova Studánka je historickým lázeňským místem, jehož počátky spadají až do 16. stol. Původní německý název Karlsbrunn byl odvozen od Karla Ludvíka, který zvítězil nad Napoleonem u Aspenu a jezdil sem na lov a odpočinek. Klimatická měření dokládají, že je zde nejčistší vzduch ve střední Evropě. K jednomu z nejmladších lázeňských sanatorií patří ty v **Klímkovicích**. Moderní lázeňský areál sanatoria Klímkovice byl otevřen teprve v roce 1994. Lázeňskými hosty je vyhledáván především pro léčebné koupele ve zdejší unikátní jodobromové vodě, tzv. solance, která má všestranné léčivé účinky na lidský organismus. V **Darkově** si pak na své přijdou zvláště příznivci přírodní jodobromové vody s vysokým obsahem jodu, používané k léčbě převážně revmatických onemocnění. Areál Lázní Darkov se nachází ve městě Karviná na severovýchodě České republiky u hranic s Polskem.

Moravskoslezský kraj se může pochlubit mnoha turistickými atraktivitami, mezi které patří např.: Němčanský (1996), Vystoupil a kol. (2006)

- **Krajské město Ostrava** vzniklo připojením 34 původně samostatných obcí k Moravské Ostravě, kde se nachází historické centrum. Dominantu Ostravy tvoří budova Nové radnice z 20. let 20. století, která je díky prosklené věži vysoké 85 m nejvyšší radnicí u nás. Nejstarší dochovanou veřejnou budovu ve městě představuje Stará radnice ze 16. století, kde sídlí Ostravské muzeum. Divadlo Antonína Dvořáka vystavěné v letech 1906-07 má monumentální průčelí připomínající antický chrám. Ostravský Dům umění, postavený podle návrhu architektů F. Fialy a V. Wallenfelse, reprezentuje konstruktivistický styl. Je zde umístěna galerie výtvarného umění s bohatou sbírkou českého malířství 19. století. K zajímavostem ostravské sakrální architektury patří neorenesanční chrám Božského Spasitele z konce 19. století, který je druhým největším chrámem na Moravě. Mezi nejstarší sakrální objekty ve městě se řadí původně románský kostel sv. Václava, jehož dnešní podoba odráží řadu architektonických stylů. Za zhlédnutí stojí i dřevěný roubený kostel sv. Kateřiny z roku 1534, jehož stěny pokrývají šindele. Ukázkou nejmodernější architektury je budova Divadla loutek Ostrava, která vznikla v roce 1999. Zajímavou technickou památkou představuje Důl Michal, kde si můžeme prohlédnout expozici o historii hornictví.
- **Slezskoostravský hrad** (dříve Polskoostravský hrad) byl vybudován v místech dřívějšího slovanského hradiště, v ostravském městském obvodu Slezská Ostrava, u obchodní stezky vedoucí z Opavy přes Hlučín a Těšín do Krakova a měl především

ochrannou funkci. První písemná zmínka o hradu, který poblíž soutoku řek Lučiny a Ostravice stál již v 80. letech 13. století, pochází z roku 1297. Roku 1714 přešel zámek do vlastnictví rodu Wilczků, kteří jej drželi až do roku 1945, kdy byl vyvlastněn. Těžbou uhlí v okolí zámku jej však vědomě zničili. Prakticky od počátku 20. století docházelo k chátrání budovy. V důsledku poddolování poklesl hrad asi o 16 metrů a 15. února 1954 byl na něj dokonce vydán demoliční výměr. Chátrající hrad koupilo město Ostrava a po nákladné rekonstrukci začátkem roku 2004 jej zachránilo. Pro veřejnost byl otevřen v květnu téhož roku. Hrad nyní slouží k pořádání kulturních akcí, každoročně se tam koná například festival Colours of Ostrava, oslava Filipojakubské noci, Letní shakespearovské slavnosti nebo Slezskoostravský Rock-Fesz

- Turisté mohou také navštívit **největší hornické muzeum v ČR**, které se rozprostírá na jihovýchodním úpatí vrchu Landek, který leží nad soutokem řek Odry a Ostravice. Landek byl v roce 1992 vyhlášen národní přírodní památkou. Je to světově známá lokalita z hlediska geologie, archeologie, historie, přírodovědy a hornictví. Právě propojení hornického muzea jako technické památky a vrchu Landek jako národní přírodní památky s bohatou vegetací i zvěřenou dodává této lokalitě jedinečnost a přitažlivost. Landek je také světoznámý unikátním nálezem Landecké venuše – 46 mm vysokým torzem ženy vyřezaným z krevele. Svým štíhlým až „kubistickým“ tvarem se odlišuje od běžných paleolitických venuší. Je to jediná štíhlá venuše v Evropě. Muzeum bylo otevřeno 4. prosince 1993 na svátek sv. Barbory, patronky horníků.
- **Dolní Vítkovice** tvoří bývalý průmyslový areál Dolu Hlubina, koksovny a vysokých pecí Vítkovických železáren. Areál je unikátní industriální památkou a nezaměnitelným symbolem Ostravy a celého Moravskoslezského kraje. V roce 2008 byl areál zapsán jako vůbec první česká památka na seznam Evropského kulturního dědictví. Hodnota a výjimečnost Dolní oblasti Vítkovic spočívá jednak v technologické návaznosti těžby uhlí, jeho koksování a výrobě surového železa ve vysokých pecích, jednak v poměrně dlouhé kontinuitě – železo se tu nepřetržitě vyrábělo od dvacátých let 19. století téměř až do konce 20. století. V září 2014 se v Dolních Vítkovicích také otevřelo populárně naučné centrum **Velký svět techniky**, kde se hravou formou představují zajímavosti vědy a techniky. Na ploše 14 000 metrů čtverečních jsou připraveny celkem čtyři světy s trvalými expozicemi a jeden svět určený pro výstavy dočasné. Stálicemi bude Dětský svět, Svět vědy a objevů, Svět civilizace a Svět přírody.
- **Zoologická zahrada v Ostravě**, patří mezi velice navštěvované turistické atrakce na Moravě a ve Slezsku. Je situována ve Slezské Ostravě. Zahrada vznikla v místě Parku oddechu, který byl založen 4. února 1948, ale samotný první zvířecí prvek byl do zahrady přinesen až později. V roce 1950 byla postavena bažantí voliéra, ptačí voliéra a skleník, ve kterém mohlo ptactvo zimovat. Oficiální výstavba zoologické zahrady začala až na přelomu let 1951 a 1952. Nejnovější pavilon evoluce, otevřený v dubnu 2015, vznikl přestavbou starého pavilonu pro vodní ptáky, který byl již několik let pro veřejnost uzavřen. V novém pavilonu budou moci návštěvníci poodhalit evoluci na příkladu života v západní Africe. Moderní chovatelský komplex se stal domovem pro bezmála 200 zvířat (číslo ale ještě není konečné). Jsou mezi nimi savci (16), ptáci (8), plazi (14), nozdratí (3), ryby (93), ale také zástupci bezobratlých živočichů (60). Celkem téměř 25 druhů.
- **Město Štramberk**. Městu na úpatí Bílé hory vévodí tzv. Štramberská trúba - věž zříceniny hradu ze 13. století, která byla v roce 1903 upravena na rozhlednu.

Štramberské náměstí je obklopeno pozdně barokními zděnými domy, dominuje mu barokní chrám sv. Jana Nepomuckého, jehož interiér zdobí vzácné sousoší Kalvárie z roku 1660. Na předměstí upoutá pozornost soubor roubených chalup valašského typu s doškovými střechami.

- **Město Kopřivnice** je neodmyslitelně spojeno s výrobou automobilů značky Tatra, která má počátky v roce 1850. Zde vyráběné automobily získávají přední umístění ve světových soutěžích, zejména v závodech Paříž - Dakar. Technické muzeum dokumentuje vývoj výroby kopřivnických automobilů až do současnosti. V moderních, netradičně řešených prostorách muzea se nachází rovněž expozice místního rodáka, nositele olympijských medailí, atleta Emila Zátopka
- **Město Nový Jičín** se pyšní krásným renesančním zámekem, který vyrostl na místě původního gotického hradu. Slouží jako muzeum, kde můžeme zhlédnout expozici o historii Novojičínska a také unikátní expozici o historii a výrobě klobouků. Čtvercovému náměstí tvořenému řadou renesančních a barokních domů, z nichž nejcennější je zván Stará pošta, dominuje věž barokního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Neměli bychom si nechat ujít ani částečně zachované opevnění.
- **Město Opava** vzniklo ve 13. století na křižovatce významných obchodních cest a dnes je kulturním i průmyslovým centrem české části Slezska. K architektonickým zajímavostem náleží kostel Nanebevzetí Panny Marie postavený na přelomu 13. a 14. století ve stylu slezské cihlové gotiky. Jednou z nejmonumentálnějších barokních církevních staveb na Moravě je Stará sněmovna s kostelem sv. Vojtěcha.
- **Arboretum Nový Dvůr u Opavy** bylo založeno v roce 1958. V Arboretu v Novém Dvoře můžete zhlédnout bohatou dendrologickou sbírku Dřeviny pěti světadílů. Roste zde na 7 000 druhů rostlin, dřevin a bylin, jejich variet, kultivarů a zahradních odrůd. Při zakládání arboreta byl využit zámecký park, který byl již v letech 1906-26 osázen vzácnými dřevinami, např. cedrem atlaským či borovicí malokvětou. Areál arboreta poskytuje příjemné prostředí pro konání hudebních i jiných kulturních akcí.
- **Město Frýdek-Místek** se pyšní renesančním zámekem, který tvoří čtyřkřídlavá stavba s arkádovou chodbou, dnes sídlo Muzea Beskyd. Další významné architektonické dílo představuje barokní bazilika Navštívení Panny Marie ze druhé poloviny 18. století, jejíž dvouvěžové průčelí obklopují kaple křížové cesty z 19. století. Jedná se o jedinou baziliku v české části Slezska.
- **Město Karviná** není stará Karviná, protože ta zanikla při těžbě černého uhlí. Místo, kde stála původní osada, připomíná nakloněný barokní kostel sv. Petra z Alkantary, který po poddolování i s okolím poklesl o 36 m. Roli centra Karviné převzala historická část Fryštát s pěkným empírovým zámekem. Při prohlídce nahlédnete do soukromí posledních majitelů, hraběcí rodiny Larisch-Mönnichů na přelomu 19. a 20. století. V té době sice zastávali významné funkce u habsburského císařského dvora, ale jejich v minulosti zaznívá ironický podtón. Zakladatelem rodu Larisch-Mönnichů totiž byl Jan Erdman Florian Larisch, který v roce 1776 v Karviné zahájil těžbu uhlí a vlastně tak původní město smazal z povrchu země. K přírodním pokladům Karviné patří zámecký park, nyní park Boženy Němcové; zahrnuje dětské hřiště, zookoutek, půjčovnu lodiček, altán a hrobku Larisch-Mönnichů. Centrem města se také můžete projet v historickém kočáře, v Lázních Darkov si užijete řadu wellness procedur, v městské části Lipiny zase objevíte golfové hřiště. K dalším turistickým památkám města Karviné patří **kostel Povýšení svatého Kříže**. Jedná se o Farní kostel s gotickým jádrem z počátku 14.

století, s "moravskou kaplí" z roku 1611 a epitafem Václava Cigána ze Slupska z roku 1577. Interiérová výzdoba kostela je z počátku 19. století. Kostel je nejstarší stavební památkou. **Litinová kašna** nahradila kamennou vodní nádrž z r. 1793, do níž byl stálý přívod vody ze studny Pod lipami v Ráji. Litinová fontána byla zhotovena vídeňskou firmou Georga Wirtha, měří 5 m a tvoří ji dvě kruhové mísy na společné noze. Spodní je zdobena plastikami delfinů a středová část čtyřmi putty představujícími čtyři roční období. Z obou mís vystupují lví hlavy, které slouží jako chrliče. Korunu fontány tvoří zlacená růžice. Na patě fontány je v kruhovém věnci umístěna datace výroby a znak města. Je významnou dominantou náměstí. K technickým památkám patří **betonový obloukový most** přes řeku Olši z r. 1925, postavený podle projektu ing. Rabeho. Památka je mimořádná technickým řešením mostové konstrukce oblouku. Most je o délce 55,8 m, šířce 5,6 m a výšce oblouku 6,25 m. Tvoří významnou pohledovou dominantu městské části Darkov. Od srpna 2003 most procházel rekonstrukcí a nyní slouží pouze cyklistům a pěším. **Radnice s renesanční věží** je mimořádně hodnotnou památkou ve městě Karviná. Původně dřevěná stavba zakoupena městem roku 1504 pro účely zřízení radnice byla při požáru města roku 1511 zničena a na jejích kamenných základech byla kolem roku 1520 postavena nová radnice s renesančně zaklenutými sklepy. V letech 1855 - 1856 byla k radnici přistavěna obdélníková budova ve sjednocujícím empírovém slohu. Radnice z 16. století je s kamenným erbem Piastovců a zbytkem kovového řetězu pranýře.

- **Hrad Hukvaldy** se tyčí nad údolím řeky Ondřejnice a řadí se mezi nejrozsáhlejší zříceniny na Moravě. Zajímavé je, že tento středověký hrad nebyl nikdy dobyt, příčinou jeho zkázy byl až požár v roce 1762. V hradních prostorech se pravidelně koná hudební festival „Janáčkovy Hukvaldy“ na počest skladatele Leoše Janáčka - zdejšího rodáka. O životě tohoto velikána, který komponoval jak orchestrální a komorní skladby, tak i opery či kantáty, se můžete dozvědět více při návštěvě Muzea Leoše Janáčka.
- Nejrozsáhlejším hradním komplexem v okrese Bruntál je **hrad Sovinec** (Eulenburg) na skalnatém výběžku v horském údolí Nízkého Jeseníku. Sovinec leží v katastru obce Jiříkov. Hrad založili těsně před rokem 1333 příslušníci rodu, který se od roku 1348 nazýval po hradu "páni ze Sovince". Za husitských válek se Sovinec stal významnou husitskou pevností. Ke konci 2. světové války hrad vyhořel, dnes je částečně zrekonstruován a kromě prohlídek zde probíhají během roku velmi zajímavé kulturně-společenské akce v historickém ladění.
- **Hrad Štramberk**, nazýván také Strallenberg či Trúba, má nejasný původ. Jeho vznik je opředen pověstmi a tajemstvím. Jedna z nich praví, že štramberský hrad náležel snad koncem 13. století řádu templářů, druhá, že měl původně stát na protějším vrchu Kotouči, stavbu však překazili trpaslíci z jeskyně Čertova díra. Ve Štramberku je městská památková rezervace s valašskou architekturou, pamětní síň rodáka a ilustrátora Zdeňka Buriana a archeologické naleziště v jeskyni Šipka s pozůstatky neandrtálců. Díky své malebnosti je historické jádro s dominantou štramberské Trúby nazýváno „Moravským Betlémem“.
- **Zámek Bruntál** stojí na místě gotického hradu. V 16. století proběhla jeho přestavba v honosné renesanční sídlo a později byly provedeny barokní úpravy. Řada renesančních prvků však zůstala zachována, např. arkády na nádvoří či hodinová věž. Zámek je vystavěn na půdorysu kruhové výseče, což mu dává unikátní vzhled. V

interiéru uvidíme vzácné rokokové nástěnné malby, bohatý mobiliář z 18. a 19. století a zavítat můžeme i do galerie obrazů starých evropských mistrů.

- Nedaleko slezského města Opavy stojí bílý a červený empírový **zámek Hradec nad Moravicí**. Státní zámek Hradec nad Moravicí je jediným instalovaným objektem s dochovaným kmenovým mobiliářem Moravskoslezského regionu. Zámeckému areálu dominuje tzv. Bílý zámek, který je instalovaným objektem zpřístupněným veřejnosti, dále Červený zámek, který plní funkci společensko-kulturní, a vodárenská Bílá věž v místě vstupu do největšího zámeckého parku kraje o rozloze 136 hektarů. Bílý zámek nabízí dva prohlídkové okruhy: první prezentuje ukázkou hostinských apartmá, zámeckou kapli a rodovou erbovní síň, druhý okruh vede přes společenské salony, reprezentační jídelnu, kužárnu, kulečnickový sál a zámeckou galerii.
- **Zámek Raduň**. Původně zemanská tvrz přestavěná v 16. století za Tvorkovských z Kravař na renesanční zámek o třech arkádových křídlech, doprovázený hospodářským dvorem, pivovarem a rozlehlým smíšeným lesoparkem se čtyřmi rybníky. Zámek se nachází ve stejnojmenné obci asi 7 km od Opavy a 8 km od zámku v Hradci na Moravicí. Na místě zámku stála původně středověká tvrz, která od roku 1481 náležela Tvorkovským z Kravař. V letech 1816-1822 za vlády Jana Larische-Mönnicha byl zámek opraven a přestavěn podle projektu architekta Englische. Současně byl upraven park s rybníky. Roku 1832 přišli na panství Blücherové z Wahlstattu a žili zde až do začátku roku 1949.
- **Zámek Kunín**. Zámek Kunín náleží k nejcennějším barokním zámkům celé Moravy. Původně na jeho místě stála renesanční tvrz přestavěná na barokní zámek Harrachů podle projektu J. L. Hildebrandta. Největšího rozkvětu dosáhl na přelomu 18. a 19. století za hraběnky Marie Walburgy Harrachové, která zde vybudovala jeden z nejmodernějších vzdělávacích ústavů tehdejší střední Evropy. Jeho nejznámějším žákem byl pozdější Otec národa a velký český historik František Palacký.
- Malebné přírodní podmínky Beskyd i drsná krajina v okolí Ostravy a Karviné nabízejí mnoho ukázek původní lidové kultury, zachycené přičiněním obětavých skupin nadšenců v několika **skanzenech**. Mezi ty nejzajímavější patří areál Matice slezské v Dolní Lomné, Skanzen v Bolaticích, několik památek lidové architektury ve Štramberku, Kotulova dřevěnka v Havířově či Archeopark v Chotěbuzi v oblasti Těšínského Slezska. Skanzen gotiky a středověkého života je k vidění v Hutově, apod.

• Kontrolní otázky:

1. Při vymezení regionů cestovního ruchu se uplatňují tři přístupy, jaké to jsou.
2. Stručně charakterizujte předpoklady cestovního ruchu v jednotlivých krajích ČR.
3. Stručně zhodnoťte cestovní ruch v jednotlivých krajích ČR

Závěr

Cestovní ruch je interdisciplinárním jevem, tj. předmětem zkoumání mnoha vědních disciplín. Poznatky z jednotlivých disciplín tvoří interdisciplinární vědu -teorii cestovního ruchu. Teorie cestovního ruchu plní ve vztahu k vědním disciplínám, které zkoumají cestovní ruch, integrující a zevšeobecňující funkci.

Z hlediska geografie cestovního ruchu jako vědní disciplíny představuje cestovní ruch v širokém slova smyslu vztahy mezi potenciálem krajiny a aktivitami cestovního ruchu. Objektem studia geografie cestovního ruchu jsou různé atraktivity cestovního ruchu, infrastruktura, služby ale také aktéři cestovního ruchu působící v konkrétním prostoru (v turistické oblasti, středisku apod.).

Geografie cestovního ruchu je hraniční vědou, navazující na poznatky jak přírodních, tak i společenských věd. Poskytuje údaje o rozmístění CR v globálním i regionálním měřítku v územních souvislostech. V rámci daného teritoria pak vychází rozmístění hospodářství z územní dispozice a územního rozptylu jednotlivých objektů v daném prostoru

Cestovní ruch představuje v současné době významnou součást ekonomik hospodářsky vyspělých zemí. Pro jeho rozvoj jsou rozhodující tři základní podmínky – bezpečnost v dané destinaci, dostatečný fond volného času obyvatelstva a přiměřené disponibilní důchody. Podíl obyvatelstva na cestovním ruchu patří k důležitým měřítkům životní úrovně země. Rozvoj cestovního ruchu je podporován řadou faktorů, které souvisejí s růstem počtu obyvatelstva naší planety, se zlepšováním jejich zdravotního stavu a se zvyšováním vzdělanosti, díky níž lidé postupně překonávají jazykové bariéry a jsou podněcováni k poznání nových míst, kultur a k prožití neobvyklých zážitků.

Podnětem pro rozvoj cestovního ruchu je i postupující globalizace, spojená se soustředěním lidí do velkých aglomerací, s rozšiřováním moderních technologií, které umožňují bezproblémovou komunikaci a rychlé překonání vzdáleností. V hierarchii potřeb člověka se cestovní ruch postupně přesunuje z potřeb luxusních a zbytných do potřeb běžných, které jsou nedílnou součástí spokojeného života. Vezmeme-li v úvahu, že cestovní ruch má multiplikační efekt na rozvoj národního hospodářství, zvyšuje zaměstnanost v regionech a stává se důležitým faktorem rozvoje oblastí, pochopíme mnohonásobné zvýšení významu cestovního ruchu.

Tento studijní materiál „Vybrané kapitoly z oblasti geografie cestovního ruchu“ byl rozdělen do 6-ti kapitol. První kapitola byla věnována charakteristice a významu cestovního ruchu, dále pak hlavním formám a druhům cestovního ruchu a v neposlední řadě také novým trendům v cestovním ruchu. V dalších kapitolách se studenti seznámili jak se základními informacemi z mezinárodního cestovního ruchu, tak i se základními poznatky z oblasti geografie cestovního ruchu. Pozornost byla také věnována geografii cestovního ruchu v České republice a předpokladům rozvoje a rozmístění cestovního ruchu v konkrétních územních celcích. Poslední kapitola byla nejrozsáhlejší a věnovala se základním poznatkům a charakteristikám z oblasti geografie cestovního ruchu v jednotlivých krajích ČR.

Věřím, že tento studijní text přispěl k lepší orientaci v oblasti geografie cestovního ruchu. Možná se vydáte na místa, která Vás zaujala. Ať budete cestovat kamkoliv, přeji Vám šťastný návrat domů, obohaceni o nové zkušenosti a zážitky.

Seznam použité literatury

- [1] ADRŠPAŠSKÉ SKÁLY, 2015. [Online]. [cit. 2015-01-16] Dostupné z <http://www.ceskehory.cz/orlicke-hory/img-adrspach-1.html> BUTLER, R.W. ed., 2006. *The tourism area life cycle: applications and modifications*. Channel View publications, Buffalo,
- [2] AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR, *Územní ochrana*, 2014 [Online]. [cit. 2015-02-4]. Dostupné z <http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/>
- [3] CABAJ, W. a Z. KRUCZEK, 2007. *Podstawy geografii turystycznej*, Proksenia, Krakow.
- [4] CESTOVNÍ RUCH V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH, 2014 [Online]. [cit. 2015-03-26] Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/cestovni-ruch-4-ctvrtleti-2014-qttvv029hr7>
- [5] CESTOVÁNÍ JE NÁHRADNÍ DROGOU, ŘÍKAL BAPTISTICKÝ KNĚZ THOMAS [Online]. [cit. 2015-01-16]. Dostupné z <http://www.novinky.cz/cestovani/155135-cestovani-je-nahradni-drogou-rikal-baptisticky-knez-thomas-cook.html>
- [6] CZECHTOURISM, 2014. *Charakteristika a význam cestovního ruchu v Česku* [Online]. [cit. 2015-01-16]. Dostupné z <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/1-charakteristika-a-vyznam-cestovniho-ruchu-v-cesku/>
- [7] CZECHTOURISM, 2014. [Online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z <http://www.czechtourism.cz/pro-media/tiskove-zpravy/nejnavstevovanejsi-turisticke-cile-roku-2013/>
- [8] ČESKÉ DEDICTVÍ UNESCO, 2014 [Online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z <http://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>
- [9] ČÍSELNÍK – RYCHLÝ PŘEHLED O NEJRŮZNĚJŠÍCH OBORECH, 2015. [Online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z http://ciselnik.artega.cz/kraje_pocet_obyvatel_hruba_mzda_nezamestnanost.php
- [10] ČSÚ, 2013. *Cestovní ruch se stal globálním odvětvím* [Online]. [cit. 2015-02-4]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/c/A50040F05B>
- [11] ČSÚ, 2013 *Sčítání lidu, domů a bytů* [Online]. [cit. 2015-03-1]. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/360035AC6F/\\$File/velskup2011_1.jpg](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/360035AC6F/$File/velskup2011_1.jpg)
- [12] ČSÚ, 2014. *Statistická ročenka České republiky* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/770029FCAC/\\$File/32019814.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/770029FCAC/$File/32019814.pdf)
- [13] ČSÚ, 2014. *Regionální výstupy - Ročenky* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/aktual/ep-1>
- [14] ČSÚ, 2014. *Cestovní ruch v Plzeňském kraji* [Online]. [cit. 2015-03-27]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/xp/cestovni-ruch-v-plzenskem-kraji-v-1-az-4-ctvrtleti-2014>
- [15] DOČEKALOVÁ, M. a J. STRAKOVÁ, 2010. *Vliv vybraných ukazatelů na udržitelný rozvoj ČR*. [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z http://www.conference.fbm.vutbr.cz/workshop/papers/papers2010/docekalova_strakov_a.pdf
- [16] DROBNÁ, D. a E. MORÁVKOVÁ, 2004. *Cestovní ruch: pro střední školy a pro veřejnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, ISBN 80-716-8901-7.
- [17] DUBSKÁ, D., 2014. *Rostou příjmy domácností*. Statistika&My 8 [Online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z <http://www.statistikaamy.cz/2014/04/rostou-prijmy-domacnosti/>
- [18] DWYER, L. et al., 2009. *Destination and enterprise management for a tourism future*. *Tourism Management*. Elsevier Ltd. Volume 30, Issue 1, February 2009, Pages 63-74, ISSN 02615177.

- [19] ENVIS – INFORMAČNÍ SERVIS O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ V PRAZE, 2015 [Online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z <http://envis.prahamesto.cz/%283qtcgzqomnmola453jqk45%29/default.aspx?ido=5751&sh=378061403>
- [20] FOUSKOVÁ, M., J. HRANÍČKOVÁ a M. KUČEROVÁ, 2011. *TRENDY CESTOVNÍHO RUCHU*. Vysoká škola obchodní: Praha, o.p.s.
- [21] GALVASOVÁ, I. a kol., 2008. *Průmysl cestovního ruchu*. 1.vyd. Praha: MMR ČR, ISBN 978-80-87147-06-1.
- [22] GAVLOVSKÝ, E., 2002. *Teorie turismu*. Ostrava: VŠB TU.
- [23] GEOGRAFICKÝ WEB. *Česká republika – Svět – Obecná geografie* [Online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z <http://www.hajdych.net/cesko/priroda/podnebi>
- [24] GÚČIK, M. 2001. *Cestovný ruch pre hotelové a obchodné akademie*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, ISBN 80-08-03071-2.
- [25] GUČÍK, M., 2010. *Cestovný ruch: Vybrané kapitoly*. Banská Bystrica: EkF UMB, ISBN 978-80-89090-80-8.
- [26] HAVRLANT, J., P. MÁCHA a T. SIWEK, 2012. *Geografie cestovního ruchu v Americe*. Ostrava: 1.vyd., Ostravská univerzita v Ostravě, [Online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z http://geografie.osu.cz/wp-content/uploads/MCRAM_studijni_text_final.pdf
- [27] HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, 2014. *V Česku se loni ubytovalo nejvíc zahraničních turistů, nejčastěji Němci a Rusové* [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z <http://byznys.ihned.cz/c1-61674380-v-cesku-vzrostl-pocet-turistu>
- [28] HRALA, V., 2013. *Geografie cestovního ruchu*. 6.vyd. Praha: Idea Servis, ISBN 978-80-8597-079-1.
- [29] HRUŠKA, L. a kol., 2012. *Socioekonomický Atlas Moravskoslezského kraje* [Online]. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z <https://www.ostrava.cz/cs/podnikatel-investor/ke-stazeni/development-newsletter/2012/rijen/c-documents-and-settings-novotnaan-plocha-0er34-dokumenty-newsletter-2012-aajen-kratka-socioekonomicka1-2-atlas-msk-socioekonomicka1-2-atlas-msk-2012.pdf>
- [30] JANÍKOVÁ, N., 2014. *Postavení Brazílie na mezinárodním trhu cestovního ruchu – Diplomová práce*, VŠE: Fakulta mezinárodních vztahů [Online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z <http://isis.vse.cz/lide/clovek.pl?zalozka=13;id=51222;studium=126463>;
- [31] KAHOUN, J., 2014. *O čem skutečně vypovídá regionální HDP?* [Online]. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z <http://www.statistikaamy.cz/2014/02/o-cem-skutecne-vypovida-regionalni-hdp/>
- [32] KATALOG KLASIFIKOVANÝCH UBYTOVACÍCH ZAŘÍZENÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2015. [Online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z <http://www.hotelstars.cz/ke-stazeni>
- [33] KOSTKOVÁ, M., 2013. *Cestovní ruch*, Karviná: OPF SU, ISBN 978-80-7248-834-6.
- [34] KESNER, L., I., MORAVEC, R. NOVOTNÝ a D. ŠKODOVÁ-PARMOVÁ, 2008. *Management kulturního cestovního ruchu*. Praha: MMR ČR.
- [35] KLÍČOVÉ INDIKÁTORY ČESKÉ REPUBLIKY, 2014. [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://issar.cenia.cz/issar/page.php?id=1594>
- [36] KRAJSKÁ SPRÁVA ČSÚ PRO STŘEDOČESKÝ KRAJ, 2014. *Cestovní ruch ve Středočeském kraji v roce 2014* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/cestovni_ruch_ve_stredoceskem_kraji_v_roce_2014
- [37] KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-27]. Dostupné z <http://mapy.kr-kralovehradecky.cz/prumzony/cz/KHK-slovo-hejtmana.htm>

- [38] LABSKO-VLTAVSKÝ DOPRAVNÍ INFORMAČNÍ SYSTÉM, 2015 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.lavdis.cz/vodni-cesty/vodni-cesty-v-ceske-republice>
- [39] LÁZEŇSTVÍ, GASTRONOMIE A TURISMUS, 2009. *Geografie cestovního ruchu*. Opava: SU, Přírodovědecká fakulta.
- [40] LETECKÝ INFORMAČNÍ SERVER, 2015. *Letecká doprava* [Online]. [cit. 2015-03-02]. Dostupné z <http://www.letectvi.cz/letectvi/Topic4.html>
- [41] LINDNEROVÁ, I., 2013. *Cestovní ruch – základy a právní úprava*, Jihlava: VŠPJ, 978-80-87035-82-5
- [42] MAG Consulting. *Mezinárodní cestovní ruch podle UNWTO vzrostl o 4,6 % v první polovině roku 2014* [Online]. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z <http://www.magconsulting.cz/mezinarodni-cestovni-ruch-podle-unwto-vzrostl-o-46-v-prvni-polovine-roku-2014/>
- [43] MARIOT, P., 1983. *Geografia cestovného ruchu*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- [44] MARKETINGOVÁ STUDIE CESTOVNÍHO RUCHU OLOMOUCKÉHO KRAJE NA OBDOBÍ 2014 – 2016 [Online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z http://www.jesenikytourism.cz/fileadmin/user_upload/ke_stazeni/dokumenty/Analyticky_cast_21_10_12_00_2_.pdf
- [45] METODICKÁ PODPORA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE, 2014. *Základní fyzikogeografická charakteristika ČR* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/FG.html>
- [46] MIKA, R. 2014. *DÁLNIČE SLAVÍ DEVADESÁTINY, NEJVÍCE JICH JE V USA* [Online]. [cit. 2015-03-07]. Dostupné z <http://www.financninoviny.cz/zpravy/dalnice-slavi-devadesatiny-nejvice-jich-je-v-usa/1124524>
- [47] MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR. 2010. *Národní parky a chráněné krajinné oblasti v České republice*, Praha: ASCO, ISBN 978-80-7212-543-2.
- [48] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR, 2013. *Biosférické rezervace v ČR*, [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/unesco/cr_v_unesco/biosfericke_rezervace_v_cr.html
- [49] MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR, 2006. *CESTOVNÍ RUCH A KULTURNÍ DĚDICTVÍ* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.uur.cz/default.asp?ID=2511>
- [50] MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR, 2014. *Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice na období 2014 – 2020* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.mmr.cz/getmedia/01144b63-0600-43c1-9bf5-cdd487c313fb/MMR-Cestovni-ruch-v-Ceske-republice.pdf>
- [51] MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR, 2013. *CESTOVNÍ RUCH V ČESKÉ REPUBLICE 2013* [Online]. [cit. 2015-03-10]. Dostupné z <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Cestovni-ruch/Statistiky-Analyzy/Rocenka-cestovniho-ruch/Cestovni-ruch-v-Ceske-republice-2013>
- [52] NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ, 2012 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.nuov.cz/klasifikace-jednotek-nuts>
- [53] NĚMČANSKÝ, M., 1996. *Geografie cestovního ruchu*, Karviná: OPF SU, ISBN 80-85879-33-6.
- [54] NORDIN, S., 2005. *Tourism of tomorrow*. European Tourism Research Institute, ISBN 9197465771.
- [55] PALATKOVÁ, M., 2011. *Mezinárodní cestovní ruch*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-3750-8.

- [56] PALATKOVÁ, M., 2013. *Mezinárodní turismus: 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-4862-7.
- [57] PÁSKOVÁ, M. a J. ZELENKA, 2002. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: MMR ČR.
- [58] PÁSKOVÁ, M. a J. ZELENKA, 2012. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, ISBN. 978-80-7201-880-2.
- [59] REGIONÁLNÍ INFORMAČNÍ SERVIS, 2014. [Online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/kraj-vysocina/kraj/>
- [60] ŘEDITELSTVÍ SILNI A DÁLNIC ČR, 2014. *Přehledy z informačního systému o silniční a dálniční síti ČR*. [Online]. [cit. 2015-03-03]. Dostupné z http://www.rsd.cz/sdb_intranet/sdb/download/prehledy_2014_7_cr.pdf
- [61] SPRÁVA JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2015. [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.jeskynecr.cz/>
- [62] STATISTICKÉ ROČENKY JEDNOTLIVÝCH KRAJŮ ČR, 2014 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/aktual/ep-1>
- [63] SVAZ LÉČEBNÝCH LÁZŇÍ ČESKÉ REPUBLIKY, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-27]. Dostupné z <http://www.lecebne-lazne.cz/cs/prehled-lazni>
- [64] SVOBODOVÁ, H., a kol., 2013. *Vybrané kapitoly ze socioekonomické geografie České republiky*. Elportál, Brno: MU, [Online]. [cit. 2015-01-27]. Dostupné z <http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js13/geograf/web/pages/08-cestovni-ruch.html> ISSN 1802-128X.
- [65] ŠTYGLEROVÁ, T., 2013. *Stárnutí se nevyhne*. Statistika&My 8 [Online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z <http://www.statistikaamy.cz/2014/05/starnuti-se-nevyhne/>
- [66] TOUŠEK, V., J. KUNC, J. VYSTOUPIL, a kol., 2008. *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Aleš Čeněk, ISBN 978-80-7380-114-4.
- [67] TOUŠEK, V., I. SMOLOVÁ, M. JUREK a P: K LAPKA, 2005. *ČESKÁ REPUBLIKA - Portréty krajů*, MMR ČR. ISBN 80-239-6305-8 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/clanek2005-4.pdf>
- [68] TOURISM TOWARDS 2030 / GLOBAL OVERVIEW [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z http://ictur.sectur.gob.mx/descargas/Publicaciones/Boletin/cedoc2012/cedoc2011/unwt_o2030.pdf
- [69] TRENDY CESTOVNÍHO RUCHU V EVROPĚ, 2014 [Online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupné z <http://www.czechtourism.cz/files/statistiky/etctrendy.pdf>
- [70] TURISTICKÉ OBLASTI ČESKÉ REPUBLIKY, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z <http://www.oblast.cz/mapa/mapa.phtml?id=27>
- [71] TURISTICKÝ POTENCIÁL REGIONŮ, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/2-turisticky-potencial-regionu/>
- [72] UNWTO. *Tourism Highlights 2014 Edition* [Online]. [cit. 2015-02-5]. Dostupné z http://dtxqtq4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights14_en_hr_0.pdf
- [73] ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE, 2015. *Principy a pravidla územního plánování* [Online]. [cit. 2015-02-5]. Dostupné z <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/pap-komplet-pro-tisk-15-01-2015.pdf>
- [74] VÁCLAVÍNKOVÁ, K., 2013. *Lázeňství*. Karviná: OPF SU, ISBN 978-80-7248-854-4.
- [75] VYSTOUPIL, J., M. ŠAUER a A. HOLEŠINSKÁ, 2009. *Geografie cestovního ruchu – distanční studijní opora*. Brno: MU.
- [76] VYSTOUPIL, J., M. ŠAUER, a kol., 2011. *Geografie cestovního ruchu České republiky*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, ISBN 978-80-7380-340-7.

- [77] VYSTOUPIL, J., a M. ŠAUER, 2006. *Základy cestovního ruchu – distanční studijní opora*. Brno: MU, Ekonomicko-správní fakulta, ISBN 80-210-4205-2.
- [78] VYSTOUPIL, J. a kol., 2006. *Atlas cestovního ruchu České republiky*. Praha: MMR ČR, ISBN 80-239-7256-1
- [79] VOŠTA, M., 2012. *Cestovní ruch v ekonomice EU se zaměřením na období hospodářské krize*. Současná Evropa, s. 99-110. ISSN 1804-1280.
- [80] WAHLA, A., 2010. *Obecná geografie cestovního ruchu*. Brno: Mendlova univerzita v Brně, ISBN 978-80-7375-381-8.
- [81] WEBOVÝ PORTÁL CESTOVÁNÍ.IDNES.CZ, 2014. *Kam jezdí v krajích nejvíc turistů: Pražský hrad, Lanek Park i Lednice* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z http://cestovani.idnes.cz/nejnavstevovanejsi-turisticke-cile-roku-2013-fzn-po-cesku.aspx?c=A141208_154743_po-cesku_tom
- [82] WEBOVÝ PORTÁL ČESKOJEDE.CZ, 2015 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://ceskojede.cz/rubriky/dalkove-cyklotrasy-cr/eurovelo-v-cr/>
- [83] WEBOVÝ PORTÁL ZET, 2014. *Česko se podle WEF musí zlepšit v oblastech infrastruktury, státní správy a politické stability* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.zet.cz/tema/esko-se-podle-wef-mus-zlepit-v-oblastech-infrastruktury-sttn-sprvy-a-politick-stability-3134>
- [84] WEBOVÝ PORTÁL MINISTERSTVA DOPRAVY, 2015. *Informace o letištích* [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z http://www.mdcz.cz/cs/Letecka_doprava/letiste/
- [85] WEBOVÝ PORTÁL MINISTERSTVA DOPRAVY, 2015 [Online]. [cit. 2015-02-27]. Dostupné z <http://www.mdcz.cz/cs/default.htm>
- [86] WEBOVÝ PORTÁL HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_servis/aktuality_z_prahy/staro_mestskou_radnici_navstivilo_nejvic.html
- [87] WEBOVÝ PORTÁL KUDYZNUDY.CZ, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z <http://www.kudyznudy.cz/Aktuality/Nejvice-turistu-letos-zamirilo-na-zamek-Lednice.aspx>
- [88] WEBOVÝ PORTÁL ZOO PRAHA, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z <http://www.zoopraha.cz/aktualne/ostatni-clanky/8987-historicky-nejvyssi-navstevnost-zoo-praha>
- [89] WEBOVÝ PORTÁL ZOO OSTRAVA, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z <http://www.zoo-ostrava.cz/cz/novinky/1085-rok-2014-v-zoo-ostrava/>
- [90] WEBOVÝ PORTÁL ZOO ZLÍN, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z <http://www.zoozlin.eu/zoo-zlin-prekonala-navstevni-rekord>
- [91] WEBOVÝ PORTÁL TÝDEN.CZ, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z http://www.tyden.cz/rubriky/relax/cestovani/nejlakavejsi-pamatky-hrad-zoo-vitkovicke-doly-a-hute_328580.html#.VPbHSy6Qm7A
- [92] WEBOVÝ PORTÁL IDNES.CZ, 2015 [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z http://ostrava.idnes.cz/navstevnost-pamatek-v-cesku-d18-ostrava-zpravy.aspx?c=A150202_2136327_praha-zpravy_mav
- [93] WEBOVÝ PORTÁL ATLAS ČESKA, 2015. [Online]. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z <http://www.atlasceska.cz/kraje/>
- [94] WEBOVÝ PORTÁL MĚSTA PLZNĚ – EVROPSKÉ HLAVNÍ MĚSTO KULTURY, 2015. [Online]. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z <http://www.plzen.eu/obcan/zivot-v-plzni/doprava/>

- [95] WEBOVÝ PORTÁL KARLOVARSKÉHO KRAJE. [Online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z <http://www.karlovyvary-region.eu/cz/o-karlovarskem-kraji/dopravni-a-technicka-infrastruktura>
- [96] WORLD RELIGIOUS TRAVEL ASSOCIATION - OFFICIAL BLOG [Online]. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z <http://worldreligioustravelassociation.blogspot.cz/>
- [97] ZEDKOVÁ, A., 2014. *Cestovní ruch – Praktikum*, Karviná: OPF SU, ISBN 978-80-7248-971-8.

Název: **Vybrané kapitoly z geografie cestovního ruchu**

Autor: **Ing. Patrik Kajzar, Ph.D.**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné

Určeno: studentům SU OPF Karviná

Počet stran: 147

Vydání: on-line

ISBN **978-80-7510-156-3**

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.